

485

M2

ASIM

برق الیہ ۱۰

هو السميع العليم

ان ميزان جواهر الكلم يسمو بحمد الله الديان فن صرف نحوها
عسجد الذكر والذكر نال البر والاحسان وان ارتفاع شان
معاني بديعها ببيان الصلاة والسلام على نبي آخر الزمان
وعلى آله واصحابه ذوى العلم والعرفان * وبعد * فله در العصام
الفاضل الكامل والتحرير المشهور المقبول بين الافاضل حيث
بين في اثره المعبر الموسوم بميزان الادب على اسلوب موجز مرغوب
اصول لسان العرب فيما ايها المصنفون قد ابرز في ترجمته هذه
ايجازا لطيفا وبلاغة وقد اظهر كاصله بنقلها طوراً ظريفاً
ونباغة من هو مشار اليه بالبنان في النظام والشارع عند امراء
الكلام السيد محمد طاهر المعروف بين رجال الدولة العلمية بالسلام
فالحق انه انحرف بها الى مستعدى المكاتب المبدعة المنيفة
السلطانية لازالت ناضرة بنشر الكمالات الانسانية اللهم ادم
هزه وعلاه في ظلال مراحم ظل الاله اعني به مالك رقاب امم لافاق
ملك الملوك بالرأفة والنصفة والاشفاق السلطان ابن السلطان
ابن السلطان السلطان عبد المجيد خان ابن السلطان محمود خان
ابن السلطان عبد الحميد خان خلد الله تعالى ايام شو كنهه مادار
الدوران بحرمة من ازل عليه

القرآن

تممه الفقير شيخزاده السيد محمد اسعد كاتب الوقايع

للدولة العلية متشرفاً برتبة

صدارة روم ايلي

غفر لهما

الحمد لله الذي رفع السماء ووضع الميزان وخفض الارض والهيم
البيان والصلوة والسلام على افصح من نطق بالضاد وشهدت
على رسالته بفصيح القول العجاء والجماد وعلى آله واصحابه
الذين ترجوا ما صدر من اسانه من اسرار الدين والجهاد * وبعد *
فقد سمت طرف طرفي في رياض هذه الترجمة فرايتها مشتملة
على فوائد دجدة فله در المترجم الماهر اعني به الامير محمد طاهر
حيث بلغ في ايضاح معاني الرسالة حدا لا يجاز وسلك في التبيان
مسلكاً لا يشق فيه غباره على الحقيقة لا المجاز فلو ادعى صاحب
الاصل رجحان ميزانه بالقياس الى امثاله واقرائه لبادرت الى
قبول مدعاه اذ هذه الترجمة تنور دعواه فيا من له في تحصيل الادب امل

عليك بها فانها بديع العسل حلوا وله

حلوا آخره

زبده سمى من ازل

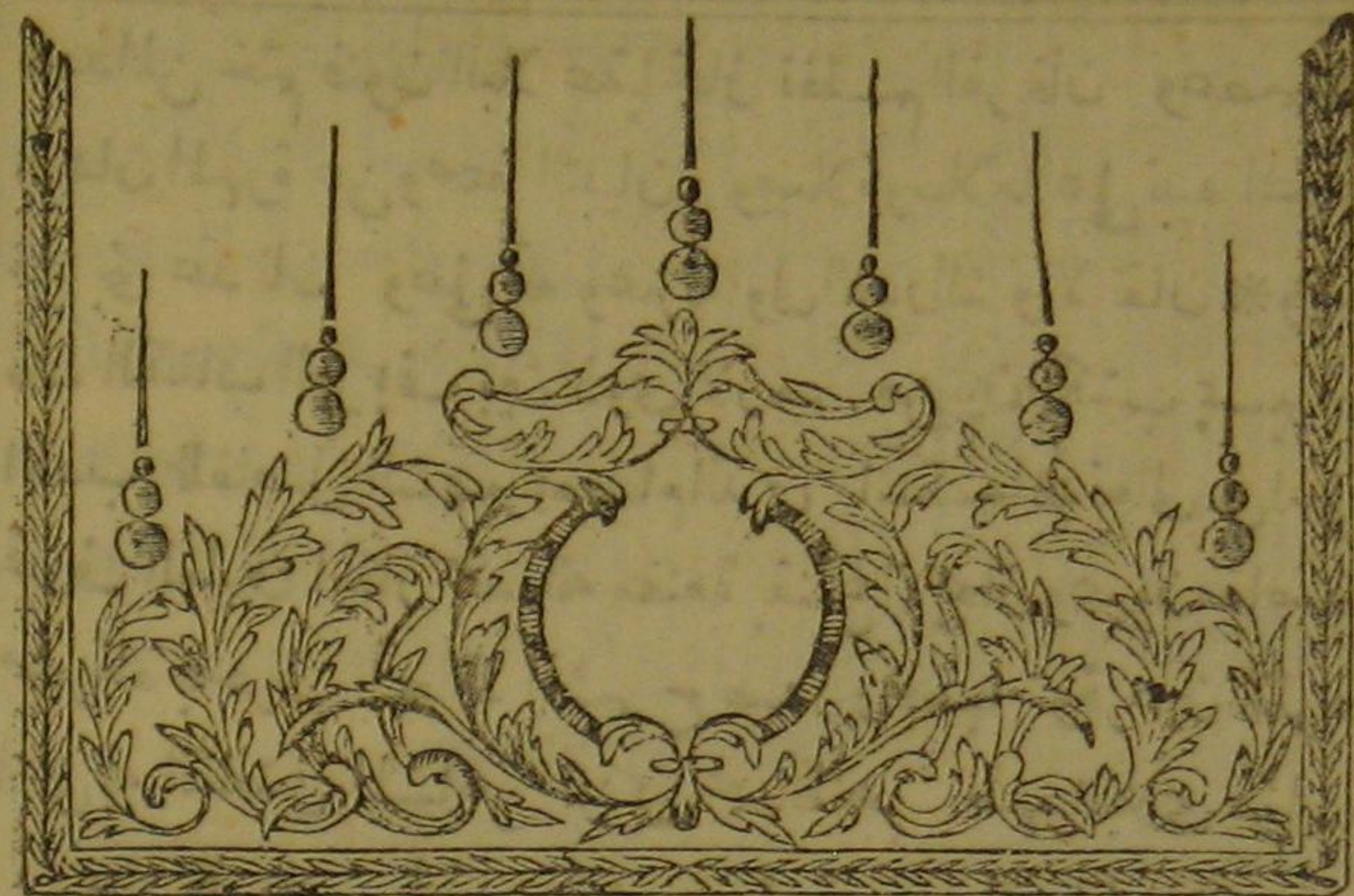
عليه الزبور

الحمد لله الذي صرف قلوبنا نحو العلم والعرفان وخصصنا
 بفهم المعاني ونطق البيان والصلاة على نبينا محمد الممتاز ببدايع
 الاحسان وعلى آله وصحبه الذين تأدبوا بآدبه باعدل الميزان * وبعد
 فان الكتاب الموسوم بميزان الادب للامام العلامة عصام الدين
 عصفه الله عمادهم وجزاه بالعليين كانت عرايس قواعده
 لادبية مستورة تحت اللغة العربية امهرها الماهر الزكي بجواهر
 للسان التركي لتعم فوائدها وتكمل عوائدها اعني به الامير
 محمد طاهر سلام اكرمه الله بلطفه واسمه السلام من رجال
 دولة السلطان الاعظم والحاقان الافخم مالك السلطنة العظمى
 والمجد الباهر وارث الخلافة الكبرى كابر رافع رايات
 الدين المتين موضح ايات الشرع المبين الا وهو السلطان
 ابن السلطان ابن السلطان السلطان عبد المجيد خان
 ابن السلطان محمود خان ابن السلطان
 عبد الحميد خان حفظه الله بعونه حيثما
 قعد وقام وايده بنصره ايما
 عزم ورام
 حرره محمد رافع الجركشي
 المنشرف برتبة
 صدارة روم
 ايلي

حمد المن ختم فنون البلاغة باعجاز نظم الفرقان وعصم بها
 اذهان المهرة عن وصمة التبيان وصلاة وسلاما على نبيه المختار
 من بني عدنان وعلى آله وعترته اولى الادراك والافتان * وبعد
 فان الكتاب العريف بين ذوى الارب من بين الكتب بميزان
 الادب للفاضل الشهير بعصام الدين اسكنه الله تعالى في اعلى
 غرف العليين ابكار مخدراته مفنعة بقناع الایجاز وعيون مقاصده
 لمخوطة باحرف اللحاظ انشرح صدر رافعها وقرعين ناظرها
 اعني به الفاضل الماهر الزكي محمد طاهر طهر الباري قواده
 عن كل خبث باطن وظاهر حيث قررها باللسان النزي
 نعم بما للنفع وتنبها للفايدة والله ولي من اناب
 اليه وحسب من توكل عليه
 حرره السيد محمد سعيد الانطاكي
 رقاؤه الله بلطفه الى الابد
 الافلاكي

٢٨٥

﴿ * ﴾ ترجمه میران الادب ﴿ * ﴾

﴿ * ﴾ بسم الله الرحمن الرحيم ﴿ * ﴾

الحمد لله الذي صرف نحو النيات الخالصات قلوب عباده الموفقين *
والصلوة والسلام على سيدنا محمد الذي بين معاني احكام الايات
البيانات باحسن بيان واحكم تعيين * وعلى آله واصحابه
المتأدبين بديع ادبه ففاضوا به الى درجة اليقين * اما بعد
ملخص مضمون مقدمات باديء تسطير حروف ونتيجة قضايای
افادات مافی البال مترجم بی وقوف شو وجهه له بحقیقه پیرای
بیان اولور که اسوة المتأخرین وعمدة المدققین مولانا
عصام الدین اوصله الله تعالی الی علین جناب لربک علوم
نجحانه بی یعنی صرف ونحو ومعانی و بیان و بدیعی شامل
ودقایق فنون مذکوره بی کافل سنجیده قلم متانت رقی اولان
میران الادب نامیه مسمی تصنیف لطیف بر کجینه نایاب ومفاهیم
ومواد لربک ضبط و اتقانی درایتکاران طلاب ومستعدان
کتابه الزم لوازم مدن ایدوکی بی ارنیاب اولغله عبارات
موجزه سی فی زمان نامتداول اسلوب مرغوب سبک ترکی مستعمل

اوزره ترجمه قلنسه تفهیم و ضبطنده جمله به سهوات ومنفعت
درکار و بوخاطر خبلی وقتدنبرو دائر دأره خیال وافکار او اوب
هر نقدر اشبو عبد مستهام یعنی (محمد طاهر سلام) کتاب فاخر
مذکوری ترجمه به تصدی دکل نزد اولی النهی و پیشگاه اهل
فن و عرفاده فتح دهان اقتدار ایله یک حرف استقامت
طرف تکلمه قدر تیاب اولمدیغی ظاهر و آشکار ایه ده
حسب الطاقه الممکنه بعض اسانده کرام وجهانده عظام
احضرا تیله انشای مذاکره ده بقیضه سبحانه مساثل کتاب
مزبور دن ادراک وتفهم اولانه ییلان و یاد داشت قلنان مال
ومزایا و ذقایق حقا بق احتوا بروجه ترجمه قلنسه النغمه
اجترا اولمش و کافه آثار کبار و علی الخصوص بونک کبی اثر ذره
مقدارک نماینده اوج اشتهار اولسی همتا تیرا کسیر اولان نیر اعظم
نظر مرجحت کستر حضرت ظل الهینک لمعه نثار تلطیف واحسان
اولسنه متوقف ایدوکی کونش کبی نمایان و سیمای طلوع آفتاب
سلطنت لربله کلشن روشن علم و عرفان هر دم بهار اوله جغی
آشکار واشبونهای نودمیده عاجزانه تأثیر میامن نام همایون
ملوکانه لربله نمایان افتخار اولان محیی دولت علیه محمد به
ومجدد سلطنت سنیة سرمدیه شهنشاه جهان قطب دوران
سلطان سلاطین زمان ولی نعمتمن و ولی نعمت عالمیان پادشاه من
السلطان ابن السلطان ابن السلطان عبدالحمید خان
ابقا الله تعالی وجوده المسعود بالنصر والشوکه ما تلی القرآن
افندمن حضرت لربک لحاظه میامن افاضه شاهانه لربله ذره ل
محسود آفتاب رخشان ولعه لربهمقدر بدر تابان اوله جغی عیان
اولغله مستعدان بتدکائی تشویقا و * آنانکه خاکرا بنظر
کمیا کنند * معناسنی تحقیقا جلوه کاه نیم نگاه خلافتنا هیلری

اولی تمنیات عاجزانه سیله کشیده سلك سطور قلمشدر همواره
جناب بدیع السموات والارض ماصدق سر انا جعلناك خلیفه
فی الارض اولان كتاب معانی شریک و روح البیان ترکیب سلطنت
شوکتلو عظمتلو قدرتلو کرامتلو ولی نعمت بیختمز پادشاهین
افندمز حضرتلر ینک وجود عالمسود مر احم آود ملوکانه لر ین
صروف روزگار دن محفوظ و مصون و عمر و اقبال شه شاهانه لر ین
یوم قراره قدر افزون و همیشه حصول مقاصد شاهانه لر ین
مبارک و مسعود قلب الهام جلب جهاندارانه لر ین کمال صفا
و مسرتة مقرون بیوره آمین ثم آمین * مقدمة البلاغة ابفاء
الكلام حقه بحسب المقام و مرجعها الفصاحة مع المطابقة
لمقتضى الحال و الفصاحة الخلوص عن التنافر و خلاف القياس
و خفاء المراد فالتنافر فی المفرد نحو غدا یره مستشزرات الی العلی
وفی المركب نحو ولبس قرب قبر حرب قبر و الخلاف فی المفرد نحو
الحمد لله العلی الاجل و فی المركب نحو جزا بنوه ابا الغیلان عن کبر
و الخفاء فی المفرد لغرابته نحو وفاجا و مر سنامسرجا و فی المركب
للتعقید اللفظی کتفیک الضمائر و المعنوی کالکناية البعیده بلا
قرینه و فی المتکلم ملکه التعبير عن المقصود بلفظ فصیح
فالتنافر یعرف بالحس و الخلاف بالصرف و النحو و الغرابه باللفه
و التعقید اللفظی بالنحو و المعنوی بالبیان و المطابقه لمقتضى
الحال بالمعانی و یسمیان علم البلاغه و یتبعهما البدیع
فانحصر الکتاب فی خمسة ابواب عند البلغاء متکلمک بلاغی مقامک
مقتضا سنجده کلامک حقنی ایفا یتک و کلامک بلاغی بر مقتضای
مقام کلام حتی اوزره ادا اولمقدر و اشو بلاغتک مرجع و محصلی
ایکی امره منحصرا اولوب بریسی فصاحت و دیکری مقتضای
حاله مطابقدر فصاحت دخی تنافر و خلاف قیاس و خفاء

مراد دن خالص اولمقدن عبارتدر زیر سوق کلامدن غرض
افاده مرام اولدیغنه بناء کلامک تلفظ و استماعی سهل اولوب
مقصودی ادا ده واضح اولمق لازمدر و تنافر تعبیر اولنان لفظده
اسانه ثقلت یا خود سامعه ده کراهتی موجب اولان کیفیت اولوب
لفظ مفرد ده اولان تنافر حروف (غدا یره مستشزرات الی العلی)
ترکینده واقع اولان مستشزرات کلمه سی کبیدر و کلمات مرکبده
اولان تنافر (ولیس قرب قبر حرب قبر) مثلیدر و بوتنافر دنیلان
علامه تقنا زانینک اختیاری اوزره عند الفصحاء سلیقه و طبیعت
ایله معلوم اولور بر کیفیتدر و خلاف قیاس لفظ مفرد ده (الحمد لله
العلی الاجل) عباره سنده اولان اجل لفظی کبیدر که قاعده
صرف اوزره لاملرک ادغامی لازم کلور ایکن عدم ادغام خلاف
قیاسدر اما واضعک وضعنده خلاف قیاس اولان شواذ شایعه
بوکا مقبس دکلدر که انلرحین وضعده مثبت اولمغله فصاحت
محل دکلدر کذلک کلمات مرکبه ده خلاف قیاس اولان (جزی بنوه ابا
الغیلان عن کبر) ترکینده بنوه ضمیر ینک مابعد بنه ارجاعی مثلیدر که
بووجهله حقیقه اضممار قبل الذکر مخالف قیاس نحوی اولوب
لکن بعضا مرجع ضمیر لفظده مؤخر و حکما مقدم اولدیغی
صورته اضممار قبل الذکر جا تراولور مثلا ضرب غلامه زید
ترکینده مرجع ضمیر زید اولوب لفظا مؤخر اولمش ایسه ده فاعل
اولمق حسیله حکما مقدم اعتبار اولنور و خفاء مراد لفظ مفرد ده
غرابتی ایچون اولوب وفاجا و مر سنامسرجا عباره سنده اولان
مسرجا لفظی کبیدر یعنی لفظ مفرد ده لاجل الغرابه خفاء مراد شو
وجهله در که کلمه مأنوسه الاستعمال وز بازر و متعارف اولوب
مثلا اجتماع و افتراق معنای بنه اولان نکا کا و افرقع کلمه لر کی
ذاتده غرابت در کار اولوب تنبع لغاته محتاج اولنلر در یا خود

معنای کلمه وجه بعید ایله ظاهره چبقار لغه محتاج اولان مسرجا
لفظی مثالیکه لفظ مذکورک معنای ظاهر یسی سراج کلمه سندن
ما خود اولق اقتضا ایده چکنه نظرا سراج کی قلتمش دینک
اولوب بو معنا دخی مقامه مناسب اولماق جهتیه بالمطالعه
بریق کال سراج معناسی ویرلمک وجه بعید ایله استخراج جدر
و کلمات مرکبه ده خفا مراد تعقید لفظی سیدیه تفکیک ضمیر
کبیر که بر ترکیده بر قاج ضمیر اولوب مر جملری بر برینه مشابه
اولدیغی صورتده مراد و مقصود واضح ورو نمود اوله میده رق
الفاظ معقد اولمش اولور اما تعدد ضمیر اولوب مر جملرنده
اشباه اولدیغی تقدیر جه محل فصاحت اولما یا خود خفاء مراد
بلاقرینه کنایه بعید کی تعقید معنوی جهتیه اولور یعنی
مقصوده انتقال کثرت وسایطه محتاج اولوب شویله که مضیاف
دینلمک مراد اولنه رق مهر زول فصیل تعبیر اولند قدده معنام معقد اولور
زیرا فلان مهر زول الفصیلدر دیمه نیک معناسی فلانک دوه لرینک
یاور یلری لایر دیمکدن عبارت و بو جهتیه مقصوده لاجل
الانتقال کثرت وسایط تکلفاته محتاج اولنه رق دوه یاور یلرینک
زبونلکی اودون تقلیه اشغاله و دوه لک بو وجهله استخدامی
طبخک زیاده لکنه و طبخک کلیتی مسافرک کثرتنه دال اولق
اعتبار یله صاحبک مضیاف اولسندن کنایت اولور * قالدیکه
متکلم فصیح شول ذاته اطلاق اولنور که سهولت ایله بلاتوقف
مقصود بی لفظ فصیح ایله ادا و تعبیر کندوده ملکه اوله بو صورتده
هر متکلم بلیغ فصیح اولوب انجق هر متکلم فصیح بلیغ
اوله مز زرا متکلم فصیحک هر نقدر کلامی فصیح
ایسه ده مقتضای حاله مطا بقت بولنماق حسیله بلیغ
اطلاق اولنمزد لکنه کلام بر وجه بالا ذکر و بیان اولنان

تأخر حس سمع و خلاف قیاس صرف ونحو و غرابت لغت و تعقید
لفظی کذلک نحو و تعقید معنوی بیان و مقتضای حاله مطا بقت
معانی ایله بیلندیکندن واشبو بیان و معانی به مزید اختصاص
جهتیه علم بلاغت تسمیه قلتمش ایسه دخی بلاغت صرف
ونحو و معانی و بیان علومنه توقف ایدوب علم بدیع دخی معانی
و بیانه تابع اولدیغندن اشبو کتاب بش باب انحصار ایله شهرت باب
اولشدر * باب الصرف وهو علم باصول يعرف بها احوال
ابنیه الکلم سوی الاعراب الکلمه لفظ موضوع مفرد وهی اسم
وفعل وحرف * الاسم ما وضع لمعنی فی نفسه لا بزمان و یخصه اللام
والجر والتوین والنسبه والتصغیر والاسناد الیه والاضافه
* والفعل ما وضع له بزمان و یخصه قد والضمیر المرفوع البارز
او المتصل وهو ماض یخصه تاء التأنیث الساکنه ومضارع یخصه
الجوازم والسين وسوف والحرف ما وضع لمعنی فی غیره واصول
ابنیه الاسم ثلاثیه و رباعیه وخاسیه والفعل ثلاثیه و رباعیه
فان كانت بلا همزة وتضعیف وحرف علته فصیح والافهموز
او مضاعف او معتل او مثال او اجوف او ناقص او غنیف مفروق
او مقرون وتوزن الاصول الثلاثیه بفا وعین ولام وما فوقها
بلام ثانیة وثالثة ویتبع موزونه فی الزیادة والحذف والقلب و یعبّر
عن الزائد بلفظه الالمبدل من تاء الافعال فانه بالتاء کافعل
فی اضطرب والا المکرر للحاق اولغیره فانه بما تقدمه کفعلل
فی جلبب و افعلل فی اقشعر و الاسم الثلاثی عشرة ابنیه فلس
وفرس و کتف و عضد و حبر و غنب و ابل و قفل و صرد و عنق
واما دئل فنادر بل منقول من الفعل وتخفف بعضها فتحو کتف
یخفف بالاسکان وبالكسر معه فان کتف کان ثانیة حرف حلق
فیه کسر تین ایضا کفخد و کذا الفعل کشهد ونحو عضد و ابل و عنق

من

بالاسكان وللرباعی ستة جعفر وز برج و برشن و قطر و درهم
و جندب و اما جندل و علبط و فقصوران من جنا دل و علا بط
واللخماسی اربعة سفرجل و جمرش و قرطعب و قد عمل و للفعل
الثلاثی ستة ابواب نصرین نصر و ضرب یضرب و فتح یفتح و علم
یعلم و حسن یحسن و حسب یحسب و للرباعی واحد کد حرج
ولم یزیده ثلثة تد حرج و احر نجم و اقشع و لم یزد الثلاثی ملحقا
بد حرج سبعة جلب و حوقل و یطر و جمهور و عثیر و قلنس
و قلسی و ملحقا باحر نجم اثنان اقعنس و اسلنقی و غیر هما
ثمانیة عشر اکرم و فرح و قاتل و اجتمع و انکسر و احر
و تفعل و تکلم و تجلب و تجورب و تشبطن و ترهوک
و تقلنس و تقلسی و استخرج و اچار و اغدودن و ا جلو فاجلج
سبعة و ثلثون ثم الاسم جسامد و مشتق و الفاعل مشتق الا
قلیلا کعسی و الغالب من اسم المعنی و جاء من اسم العین کشمس
النهج و ایضا اما لازم کذهب او متعد الی المفعول به کضربت
زیدا و منه ما یبغی الی اثنین کعلم و اعطی او ثلثة کاعلم
و ایضا اما معروف یسند الی الفاعل او مجهول الی المفعول *

اولکی باب علم صرف بیانده در علم صرف تعبیر اولسان
شول قواعد کلیه به علمدر که اوقواعد ایله هر بر کلمه نک هیاتی
اعتبار یله کندویه اعرابدن ماعدا عارض اولان احوال و احکام
جزئییه یلنور و کلمه دینلان بر معنایه وضع اولنان لفظ مفرد
اولدیغنه بناء دوال اربعة تعبیر اولنان خطوط و عقود و نصب
و اشارت و مهملات و مرکبات خارج قالور کلمه دخی بالاستقرار
اسم و فعل و حرف اقسامنه منحصرا ولوب اسم شودر که
واضعک و وضعنده کچمش و کله جک و شمد یکی زمانک بری
اعتبار اولمیه رقی کندوسی مفهوم یتده مستقل اولان معنایه

وضع اولمش اوله و لام تعریف و حرف جر و تنوین ترندین
ماعدا اولان تنوینات داخل و منسوب الیه و مصغر و مسند الیه
و مضاف اولق اسمک خواصند ندر فعل شودر که ازمنه ثلثه
مذکوره دن برینه مقارنتله مفهوم یتده مستقل اولان معنایه
وضع اولمش اوله و حرف قدک دخولی و ضمیر مرفوع بارز
متصل فعلک غاصه سیدر و تاء تأنیت ساکنه فقط فعل
ماضی به و جوازم وسین و سوف فعل مضارع مخصوص صدر حرف
شودر که مفهوم یتده مستقل اولوب آخرک انضمامنه محتاج اولان
معنایه وضع اولمش اوله قالدیکه جنس اسمک افراد معینه
سنک ماده اصلیه سی با اوج حرف یادرت حرف یابش حرف
اوزرینه اولوب اوج حرف اوزرینه اولانه ثلاثیه و درت حرف
اوزرینه اولانه رباعیه و بش حرف اوزرینه اولانه خماسیه
دینور و اصل کلمه اوج حرف اوزرینه اولق لازم کلور ایسه ده
توسیع کلام ایچون تصریفی قابل اولان اسم متمکنلرده بوجه
مشروح رباعی و خماسی اولور لکن استعمالی ثقیل اولمغله
سداسی اولور و فعلک هیئت اصلیه سی دخی باثلاثی بارباعی
اولور ایچق فعلک ذاتنده ثقلت اولدیغندن اصلی اولارق
خماسی و سداسی اولور کرک اسم و کرک فعلک حروف اصلیه سی
همزه و تضعیف و حرف علتدن سالم اولور ایسه اسمده فلس
و فعلده خرج کی صحیح تسمیه اولنور و بونلردن سالم اولوب
همزه اولور ایسه مهموز و حرف علت اولور ایسه معتل تسمیه
قلنور و فاء الفعل دینلان اول حرفده وعد کی حرف علت واقع
اولور ایسه مثال و عین الفعل دینلان حرف ثابده قال کی واقع
اولور ایسه اجوف و لام الفعل دینلان حرف اخیرده رضی کی
واقع اولور ایسه ناقص تعبیر اولنور و حرف اول و ثابده

حرف علت بولنور ایسه وقی کلمه سی **ک** بی افیف مفروق
 وویل کلمه سی کی حرف اول و ثانی یاخود طوی کلمه سی کی
 ثانی و ثالث و یاخود یوی کلمه سی کی اول و ثانی و ثالث معتل
 اولد یغی صورتده افیف مقرون دینلور واسم و فعلک حروف
 اصلیه ثلثه سنه وجه مشروح اوزره فاء و عین و لام دینلوب
 رباعی و خا سیده اشبو اوج حرفک فوقنده بنه اصل اوله رق
 واقع اولان حرف رابعه لام ثانیه و حرف خامسه لام
 ثالثه تعبیر اولنور اصول مذکوره بونلر ایله وزن اولنور **ک**
 فلس فعل و جعفر فعلل و جمرش فعلال و ز نلرنده دروز یاده
 و حذف اولنمقده و هیئت تغییر اولنمقسنین بعض حرف بعضی
 اوزرینه تقدیم و تأخیر ایله قلب مکان قلمقده وزن موزونه
 تابع اولور که مضروب کلمه سندن مفعول وزنی و قاض کلمه سنده
 فاع و ایس کلمه سنده عفل وزنی کییدر و حروف اصلیه نک اوزرینه
 زائد اولان حرف کند و لفظیه تعبیر اولنور مثلا مضروب
 کلمه سی مفعول وزنی ایله وزن اولنمقده میم و و اوز یاده اولنه رق
 وزن تعبیر اولنور لکن افتعاله نک تاسندن منقلب اولان زائد
 حرف کند و لفظیه تعبیر اولنمبوب تاء مذکور ایله تعبیر اولنور
 مثلا اضطرب کلمه سنک وزنی اصلنه اعتبارا افتعال دینلور
 منقلب اولان طایه موافقه افطعال دینلر و الحاق و غیره ایچون
 عینی و لامی جنسندن مکرر اولان حروف کند و لفظیه تعبیر
 اولنمبوب جلبب کلمه سنده فعلل و اقشعر کلمه سنده افعلل
 و ز نلری کی مقدم اولان جنس نک تعبیریه تعبیر اولنور واسم ثلاثی
 اشباون افراده منحصردر که فلس و فرس و کتف و عضد و حیر
 و غیب و ابل و قفل و صرد و عنق مثاللریدر اما دئل مثالی نادر
 و بلکه فعل مجهولدن منقولدر و فانک کسری و عینک ضمی ایله

فعل وزنی اصلا موجود اولوب قرأه شاذه ده واقع اولان ذات
 الحین کلمه کریمه سنده اصل اولان حانک ضمی ایسه ده ذاتک
 تا سنه اتباع ایله مکسور فلنمشدر و بونلرک بعضی کتف کی
 اسکان ایله و یاخود اسکان و کسر ایله تخفیف قلنور کتف و کتف
 دینلور و کتف مثاللرک حرف ثانیسی حرف خلق اولور ایسه
 کسرتین ایله دخی تخفیف اولنور و بوضورتده فخذ و فخذ و فخذ
 دینلور و شهید مثاللر و حرف خلق اولان فعللر ده دخی فخذ کلمه سی کی
 و جوه اربعه جازا اولور و عضد و ابل و عنق مثاللر انجق عینی اسکان
 ایله تخفیف قلنور واسم رباعی الی افراده مقصودر که جعفر و ز برج
 و قطر و درهم و جحدب و برشن مثاللریدر لکن درهم و جحدب
 مثاللر نا در در اما جندل و غلبط جنادل و غلابط کلمه لرندن
 قصر اولنمشدر زیرا بونلر اصلیه اولسه لر حرکات متوالیاتک
 اجتماعی لازم کلمه جکندن کلام عربده بوضورت مجهوره در
 واسم خاسی درت افراده منحصرا اولوب سفرجل و جمرش
 و قرطعب و قرع عمل مثاللریدر و فعل ثلاثی الی نوعه منحصردر که
 نصر بنصر و ضرب یضرب و فتح یفتح و علم یعلم و حسن یحسن
 بابلرینک افرادی اکثر و حسن یحسن باینک بابلریدر لکن نصر
 بنصر و ضرب یضرب فتح یفتح و علم یعلم و حسب یحسب
 قلیل و حسب یحسب باینک اقلدر و بوالی باده اصل اولان
 ضرب یضرب و علم یعلم بابلریدر و فعل رباعی انجق دخرج
 باینه مقصور اولوب مزیداتی دخی اوج نوع اولور که تدخرج
 و اخر نجم و اقشعر بابلریدر و دخرج باینه ملحق اولان ثلاثی
 مزید یدی نوعه منحصرا اولوب جلبب و حوقل و بیطر و جهور
 و عثیر و قلنس و قلسی بابلریدر و اخر نجم باینه ملحق اولان ایکی
 نوع اولوب اقعنسس و اسلنقی بابلریدر و بونلردن ماعداسی

اون سكر يابه مقصور او لور وشويله كه اشبو اون سكر با بدن
 اكرم وفرح وقاتل بابلرينه ثلاثي مزيدر باعي واجتمع وانكسر
 واحر وتغافل وتكلم بابلري ثلاثي مزيد نحاسي واستخرج
 واحرار واخذردن واجلوز بابلرينه ثلاثي مزيد سداسي
 وتجلب وتجورب وتشيطن وترهوك وتقلنس وتقلسي بابلرينه
 دخی تدخرج بابنه ملحق تسميه اوانور وبونلرك جمله سي اوتوز
 يدي باب اولور بوند نصكره معلوم اوله كه فعل وحرف مقابلي
 اولان اسم يا جامد يا خود مشتق اولور وفعل دخی مشتق اولوب
 بعضا وقليل غير مشتق اولور عسي وكاد ونعم وبئس ولبس
 كله لري وبونلرك امثالي تصرف اوانميان كماندر واكثر اشتقاق
 اسم معنادن يعني اصطلاحده مصدر دينلوب علم وجهل
 وضرب مثللو غير يله قائم اولاندن اولور كه مثلاً علم صفتي عالمك
 وجود يله قائم اولور و بعضا اسم عين يعني زيد ورجل وشمس
 وقر مثللو بذاته قائم اولاندن مشتق اولور شمس النهار دينلديكي
 صكي كه بويله مشتق قلند قدده شمس النهار تركيبي نهار
 شمس صاحبي اولدي ديمك واورق الشجر دينلسه اعاج يپراق
 صاحبي اولدي ديمك اولور و كذلك فعل بالازم اولور كه
 ذهب زيد تركينده اولديغي وجهله فاعليه مرام تمام اولور
 يا خود متعدي اولور كه ضربت زيدا عبارة سنده واقع اولديغي
 اوزره متعلق اولان مفعول بهه محتاج اولور ومتعدى بعضا
 علمت واعطيت واعلمت بابلرينه اولديغي وجهله ايكي يا خود
 اوج مفعوله تعديه ايدير علمت بابلرينه اولور ايسه ايكي مفعوله
 تعديه ايدوب مفعول اول ايله مفعول ثاني متحد الذات اولور كه علمت
 زيدا فاضلا تركينده اولديغي وجهله مفعول اول اولان زيد ومفعول
 ثاني اولان فاضل ايكيبي دخی برذا تدن عبا رندر واعطيت

بابلرينه اولور ايسه مفعول اول مفعول ثانينك ذاتلري مغاير اولور
 كه اعطيت زيدا درهمه عبارة سنده اولديغي اوزره مفعول اول
 اولان زيدك ذاتي بشقه ومفعول ثاني اولان درهمك ذاتي بشقه در
 واعلمت بابلرينه اولور ايسه اعلمت زيدا عمرافاضلا عبارة سنده
 مابين اولديغي وجهله مفعول اول اعطيت بابلرينه مفعولي
 ومفعول ثاني وثالث علمت بابلرينه مفعول لري كي اولور وفعل
 فاعله اسناد ايله يامعلوم يا خود فاعل مقامنه قائم اولان مفعوله
 اسناد ايله مجهول اولور * الاشتقاق اخذ كلمة من اخرى
 بتغيير مامع التناسب في المعنى وهو صغير لو اتخذت في الحروف والترتيب
 كضرب من الضرب وكبير لو اتخذت في الحروف دون الترتيب
 كجذب مع الجذب واكبر لو اتخذت في اكثر الحروف مع التناسب
 والباقي كمنق مع النهق والتغير اما في الهيئة او في الحروف
 بالتبدل او بالنقص او الزيادة والزيادة اما لافادة معنى اولا لحاق
 مثال بمثال ازيد منه اما بالتكرير او بحروف الزيادة وهي (اليوم
 تذا) فتخو فردة وجزوع ملحق بمفعول درهم ونحو جلب وحوقل
 بد حرج بخلاف نحو مقتل ومنبر وكرم وكارم وتعرف ملحق الزيادة
 بالاشتقاق وعدم النظير وغلبة الزيادة والترجيح عند التعارض
 فالاشتقاق كهمزة اكرم وباء جلب وعدم النظير كالف قبعرى
 اذ لاسداسي في الاصول وتاء تفعل لعدم فعل في اصول الرباعي
 ونون سمنان لعدم فعلا في المزيديات واما خزعال فتادر والغلبة
 كالتضعيف فانه غالب للاحق وغيره وكالهمزة او لامع ثلثة
 اصول ففي اصبع زائدة وفي اصطبل اصلية والميم مطردة في الاسماء
 الجارية على الفعل ففي معمر زائدة لاني مرزنجوش والباء غالبية
 لاني اول اسم رباعي غير جار على الفعل ففي ابرم زائدة لاني يستعور
 وكذا الواو والالف لاني الاول ففي ورثل اصلية والنون

ثالثه ساکنه که درند وفي الاخر بمده کر جان و غسلین و بطرد
 فی المضارع والمطاوع والتاء فی نحو نحوال و رغبت و یطرد
 فی التفعیل ونحوه والسين مطردة فی استفعال والبقایة قليلة
 کالهمزة حشوا کشأمل واللام اخرا كذلك والمیم حشوا و اخرا
 کهرماس وزرق والتاء فی اول الاسم کترتب والنون متحركة کنبذرة
 وعفونی وساکنه ثابته نحو جنذب و اخرا بلا مدّة کر عس السین
 فی اسطاع یسطیع والهاء فی اهراق بهریق فی امهات فی الاصح
 واما لتر جمیع الاشتقاق ان کان فرعش فعلن ومدقم فعلم والا
 فعدم النظیر فریم مفعّل لافعلیل لعدمه * اصطلاح صرفده
 اشتقاق دینلان شودر که معناده مناسبت شرطیه نوع ما تغییر
 اولنه رق برکله دن برکله بی اخذ ایلمکدر واشبو اشتقاق دخی
 اوج وجهله اولوب اولکبسی ضرب کله سندن ضرب کله سی
 اخذ اولدیغی کبی معناده مناسبت وحروف اصلیه ده وترتیده
 اتحاد اولغله در بوکا اشتقاق صغیر تعبیر اولنور ایکنجیبسی جذب
 کله سندن جیذاخذ اولدیغی کبی حروف اصلیه ده اتحاد اولوب
 ترتیده مخالفت اولمق ایله در بوکا اشتقاق کبیر دینلور اوچنجیبسی
 نهق کله سندن نهق کله سی اخذ اولدیغی وجهله حروف اصلیه نک
 اکثر یسنده اتحاد اولوب باق یسنده مخ جده مناسبت بولمغله در
 بوکا اشتقاق اکبر تعبیر اولنور و کیفیت اشتقاقده اولان تغییر
 یا هیئت کله ده یا خود تبدیل ونقص وزیاده لک ایله حروف کله ده
 وجود پذیر اولور مثلا مصدر اولان ضرب کله سندن فعل ماضی
 اوله رق ضرب کله سی اخذ اولندقدّه هیئتک تغییری مصدر در
 ساکن اولان را حرفی متحرک قلمغله اولور یا خود ضرب کله سی
 فعل ماضی ایکن فعل مضارع اوله رق یضرب کله سی اخذ
 اولندقدّه هیئتک تغییری محرک اولان مضارع حرفی ساکن

قلمغله اولور و یا خود حرکه سی تبدیل قلمق یعنی نصر کله سی
 فعل ماضی ایکن مضارع اوله رق بنصر کله سی اخذ اولندقدّه
 مفتوح اولان حرف صاد مضموم اولمق جهتیله هیئت کله
 تغییر ایدر و تبدیل ایله اولان تغییر اسم زمان و مکان اولان منصر
 کله سی مضارع دن لدی الاخذ بنصر کله سنک یاسی مبه تبدیل
 اولدیغی کبیر ونقصان ایله تغییر فاعل و تفاعل بابلرینک
 مضارع دن حرف مضارعت نقصان قلمه رق امر حاضر لری
 اخذنده اولدیغی وجهله در وزیاده لک ایله تغییر ماضی بدن
 مضارعت حرفی زیاده سیله مضارع اخذنده اولدیغی کبیر
 وزیاده ونقصان ایله تغییر ثلاثینک مضارع دن اسم فاعل
 واسم مفعول اخذنده اولدیغی مثالبدر که بنصر کله سندن
 ناصر کله سنک اخذنده مضارعت حرفی اولان یا تنقبض اولنوب
 اسم فاعل الی زیاده قلمور وزیاده لک تعبیر اولنان مشتق اولان
 کله نک عدد حرفی مشتق منه اولان کله نک عدد حروفندن زیاده
 اولمق معناسنه اولوب انجق حروف اصلیه اولیان حرف
 اتیان اولمق معناسنه در روزیاده حروف دخی یا افاده معنایا خود
 برهالی عدد حروفی زائد اولان برمثاله الحاق ایچون اولور اما
 الحاق ایچون زیاده اولان حرف اول کله ده بولمغله رق وسطنده
 یا خود آخرنده اولوب موازنه نک حفظ ایچون حروف اصلیه به
 مدغم ومدغم فیه اولمز واعلال دخی اولمز بوندن بشقه لاجل
 الالحاق زیاده قلنا حرفدن افاده معنا مقصود اولوب انجق الحاق
 غرضنه مبنی در والحاق ایچون زیاده لک یا حروف اصلیه دن برینی
 تکرار و یا خود الیوم تنساه حرفلندن اتیان ایله اولور مثلا جعفر
 کله سنه مجرد موازنه ایچون قردد کله سنده دالی تکرار و در هم

کلمه سنده لاجل الموازنه خروج کلمه سنده الیوم تنسأه حرف لرندن
 واوی زیاده ایله ملحق اولدیغی وجهله در **ک** ذلک جلبب
 کلمه سنده بانی تکرار و حوقله کلمه سنده واوی زیاده ایله الحاق
 اولدیغی کبیر واسمه الحاقک صحتک شرطی مجرد موازنت
 و فعلده مصدر مشهور نده موافقت بولمقدار لکن مقتل ومنبر
 و کرم و کارم مثلور بولنرک خلا فیدر زیرا مقتل کلمه سنده ممیک
 زیاده ایکی زمان و مکانه منبر کلمه سنده ممیک زیاده ایکی آلت و کرم
 کلمه سنده رانک تکراری تعدیه و کارم کلمه سنده الفک زیاده ایکی
 مشارکت معنایینی افاده ایدر و حروف کلمه ده اصلیه اولان
 حرفدن زیاده اولان حرفی ببتک دخی اوج وجهله اولور اول
 اشتقاق ایله بیلنور یعنی اکرم کلمه سنک همزه سی و جلبب کلمه سنک
 باسی گبی که اکرم کلمه سنک اصلی کرم و جلبب کلمه سنک اصلی
 جلبب اولمغله بولنر ده همزه و باز زیاده اولدیغی مصدر اصلیلرینه
 نظر ایله معلوم اولور ثانیاً عدم نظیر ایله بیلنور یعنی قبیلری
 کلمه سنک آخرنده اولان الف زیاده اولدیغی مثلور که اصول
 کلمه ده سداسی اولمبوب اوزان مشهوره ده دخی نظیری عذیم اولمغله
 ذکر اولنان قبیلری کلمه سنده الف زیاده اولدیغی اطلاق حاصل اولور
 کذلک اصول رباعیه ده قاتک قحی و لام اولینک ضمی ایله فعلل
 وزنی اولما مغلّه تنقل کلمه سنک اولنده اولان تازاند در دینلور
 و کذلک اسماء مزیده زده فعلال وزنی اولما معین سمنان کلمه سنک
 آخرنده اولان نون زانده در دیو حکم اولنور اما نادر اوله رق خزعال
 و حرطال کلمه لری وار ایسه ده معین اولمبوب و بو وزنده کلام
 عربده اشبوا یکی کلمه دن غیری دخی کلام مشدر ثانیاً غلبه زیاده
 ایله بیلنور یعنی بعض حروف معدوده نک محال معلومه ده زانده
 اوله رق استعمالی کثیر اولمغله او مثلور محالدرده بولندقدده زیاده

اولدیغی معلوم اولور از جمله تضعیف **ک** بی زیرا تضعیف
 الحاق و غیری ایچون غالب و اکثر در شویله که فرد و عصب و شمال
 کلمه لرندن اخذ اولنان قردد و عصب و شمال کلمه لری مثلورده
 الحاق ایچون و کرم و اقشعر و صدیق و علامه بابلرنده الحاقک
 غیری ایچون تضعیفک غلبه سی اشتقاق ایله معلوم اولور بنسأ
 غلبه سحنون و حلتبت کلمه لری مثلور اشتقاقی معلوم اولمیان
 مضاعف بر کلمه بولنسه بر و جه مشروح تضعیفک غلبه سی
 سبیلله ذکر اولنان سحنون و حلتبت کلمه لرنده نون و تانک زیاده ایکیله
 حکم اولنوب عصفور و قندیل و ز نلرینه الحاق قلنور
 کذلک کلمه نک اصول ثلثه سبیلله بیلله اولده بولنسان همزه نک
 بالاشتقاق زیاده ایکی غالب و اکثر اولوب لکن اصول اربعه کلمه
 ایله اولده بولنسان همزه نک زیاده اولمقلقدده کثرت اشتقاق ایله
 معلوم اولدیغندن اصبع کلمه سنک اولنده کی همزه نک زیاده ایکی
 و اصطبل کلمه سنک همزه سی اصل اولمقلخی بیلنور و کذلک
 فعل مضارع موازن اولان اسم فاعل و مفعول و اسم زمان
 و امثالی اسملرده حرف میم بلا تخلف بولمغله معمر کلمه سنده
 ممیک زیاده ایکی و فعل مضارع موازن اولما مق جهتیه
 هر زنجوش کلمه سنک میمی اصلی اولدیغی معلوم اولور و کذلک
 فعل مضارع موازن اولمیان اسم رباعینک اولندن غیری محالدرده
 یا حرفنک زیاده اوله رق بولنسی غالب اولمغین یرمع کلمه سنده
 یازاند اولمسی و فعل مضارع موازن اولدیغندن یستعور
 کلمه سنک یامی اصلی اولدیغی حکم اولنور و کذلک کلمه نک اولنده
 اولیه رق و او و الفک زیاده بولنسی غالب اولمغله و ر نسل
 کلمه سنده و اوک اصلی اولمسنه حکم اولنور و کذلک حرف نون
 غند کلمه سنده واقع اولدیغی مثلور او چخی حرف ساکن اولدیغی

حالده زائد اوله رقي بولمسي وياخود رحمان وغسلين كله لرند
اولديغي اوزره بعد المد آخر كله ده حرف نون زياده اولمسي
غالب واكثر اولمقدن نائمي اشبو عرند ورحمان وغسلين كله لرند
نولرك زائد اولديغي بيلنور وكذلك فعل مضارعده وانفعل
وافعثل بابلرند بلا تخلف حرف نون زائد اولور وكذلك مبالغه
مصدر لري اولان تجوال ورغبوت كله لري وامثالنده حرف
تاك زياده اولمسي غالب وتفعيل وتفعيل بابلرند زياده لكي
مطر در واستفعل بابلرند دخی حرف سينك زياده اوله رقي
بولمسي اطرا اوزره درو بولرك ما عدا سنده يعني شامل كبي
حشو اوله رقي همزه وزيدل وعبدل مثلاو لرك آخرنده لام
وهرماس وزرقم كيلرك حشو يعني حرف اخيرينك ما قبلنده
وياخود آخرنده اوله رقي ميم ورتب مثلاو اسمرك اولنده
تاو نبذرة وعفرني كله لرند اولديغي وجهله نون متحركه وجندب
مثلاوده ساكن ثاني اولديغي حالده نون ورعشن كيلر ده بلامد
آخر كله ده نون واسطاع بسطاع مثلاو لرك سين واهراق
هر يقي كيلر ده ها واصح قول اوله رقي امهات كله سنده كذلك
ها حرفلرينك زياده بولملي قليلدر قالدريكه بروجيه بالايان
اولسان ادله ثلثه يكديكرينه تعارض ايلد كده رعشن وزرقم
كله لرينك اصلاري رعشة وزرقه اولمغله بولرند نون وميم
اشتقاق زياده ليكنه وعدم نظير وغلبه زياده اصالتنه دلالت
ايلسه اشتقاق ترجيح اولنور اكر اشتقاق بولمزايسه عدم نظير
ترجيح قلنور مثلامريم كله سنده ميمك واولده اوليه رقي ياك
زياده ليكنه هر قدر غلبه زياده دليل ايسده اوزان معتاده ده
فعل وزني اولمغله ينه عدم نظير دلالتله ميمك زياده لكي
ارجح اولوب مفعول وزني اعتبار اولنور * الماضي ما وضع لحدث

سبق في المعروف يفتح اوله او اول متحركه و يفتح ثانيه ايضا فيما
اوله تاء كتنقاتل وتد حرج وفي المجهول يضم ما فتح ويكسر
ما قبل الاخر فان وليت المضموم الالف تقلب واوا ويتصرف
للغيبه والخطاب والتكلم فيصير اربعة عشر وهو مبني على الفتح
الامع الواو فيضم الامع اللواحق المتحركة فيسكن * المضارع
ما وضع لحدث حاضرا ومستقبل بزيادة احدتين على الماضي
ويكرم اصله يؤكرم ويخص الاستقبال بالسين وسوف وينقلب
كالماضي فالهمزة للمتكلم الواحد والنون له مع غيره والتاء للخطاب
والمفرد الغائبة ومثناها والياء للغائب وجمع الغائبة في المعروف
يضم الزيادة في الرباعيات ويفتح في غيرها وعين الثلاثي من فعل
يضم او يكسر ويفتح غالبا فيما عينه اولامه حرف حلق غير
الف واوي بأبي شاذ والترنم الكسر في المضاعف اللازم والاجوف
والناقص البائين الا فيما عينه اولامه حرف حلق والترنم
الضم في المضاعف المتعدي والاجوف والناقص الواوين ولا يضم
في المثال ومن فعل يفتح وقد يكسر في المثال وقيل في غيره ومن
فعل يضم وفي غير الثلاثي يكسر ما قبل آخره الا فيما اول ماضيه
تاء فيفتح والا فيما آخره مكر رفيدغم وفي المجهول يضم الزيادة
ويفتح ما قبل الاخر فالثلاثي لمعان كثيرة ويكثر في الرابع العلل
والاحزان واضدا دهما كسقم وسلم وحزن وفرح ومنه اللون
والعبوب والحلي كسهب وعور وبلج والخامس للطبايع ونحوها
كحسن وقيح وكرم ولؤم ومن ثمة لا يكون الا لازمان وافعل
للتعدي كذهبه والصيرورة كا ورق الشجر والسلب كاعجمته
وبمعنى فعل كقلت البيع واقلته وفعل للتكثير كطوفت الكعبة
وغلقت الابواب وموت الابل وللتعدي كفرخته والسلب كقشرته
والنسبة كفسقته وبمعنى فعل كزلته وزيلته وفاعل النسبة اصله

الی احد الشریکین وتعلیقہ بالاخر صرفیما فیلزم حکسہ ضمنا
 کضاربتک وللتکثیر کضاعفته و بمعنی فعل کسافرت وتفاعل
 لنسبہ اصلہ الی شریکین فصاعد اکضاربا ونجاذبوا الثوب
 ولاظهار حصول اصلہ وهو غیر حاصل کنج اهل ولطباوعه
 فاعل کباعده فباعده و بمعنی فعل کتوانیت وتفعیل للتکلیف
 کتعلیم ولطباوعه فعل ککسرته فتکسر ولا تخاذ اصلہ کتوسدت
 الحجر والتجنب عنه کتاثم و بمعنی فعل ککنزہ وافتعل للمطباوعه
 کاجتمع والاتخاذ کاشتری والقبول کاتعظ والتفاعل کاجتور
 والتصرف کاکنسب وافتعل لازم مطباوع فعل نحو کسرتہ
 فانکسر ویخص العلاج والتأثیر وانعدم وانفهم خطاء وافتعل
 وافتعال لمبالغة اللانزم واستفعل للطلب کاستفهمه وللتحول
 کاستعجز الطین وافتعول وافتعل وافتعل لمبالغة اللانزم
 وتفعیل وافتعل لمطباوعه فعلل * فعل ماضی شوکله در ک
 تکلم زمانندن اول واقع اولان معنایہ وضع اولمش اوله و ذکر
 اولنان فعل ماضیک معلومندہ نصر کله سی کی وضع اولمش اوله
 حرف اولی مفتوح اولور واولندہ همزه وصل اولان کله لده
 استخراج واجتمع کی همزه دنصکره اول متحرک اولان حرف کذلک
 مفتوح اولور واولندہ تا اولان کله لده تقابل کی اول وثانی اولان
 حرف لمفتوح اولور وماضی مذکورک مجهولندہ نصر واکرم
 واستخرج کله لی کی معلومندہ مفتوح اولان حرف لمضموم
 اولوب اخرینک ماقبلندہ اولان حرف مکسور اولور ومجهول
 اولان کله ده حرف الف مضموم اولان حرفک ما بعدندہ
 بلا فاصله واقع اولور ایسه قاتل وتقاتل کله لریک مجهول لدرندہ
 قوتل وتقول کله لدرندہ اولدیغی کبی الف واوه قلب اولور
 واشبو فعل ماضی اون درت وجهله تصرف اولوب اوچی غائب

واوچی غایبہ واوچی مخاطب واوچی مخاطبه وایکسی متکلم ایچوندر
 وماضی مرقومک حرف اخری جمع واوی وضمیر مرفوع متصل
 اولمیانلرده فتح اوزره وجمع واوی اولنلرده ضم اوزره وضمیر مرفوع
 متصل اولنلرده سکون اوزره مبنی اولور که نصر نصر و انصرت
 کله لدرندہ واقع اولدیغی کبیدر وفعل مضارع شول کله در که ماضی
 اوزرینه آتین حرف لدرندن برینی زیاده ایله تکلم زمانندہ حاضر یاخود
 تکلم زمانندہ نصره حاصل اوله جق معنایه وضع اولمش اوله اما اکرم
 کله سنک مضارع یکریم اولدیغندن بونک مضارع ت حرفی ماضیسی
 اوزره زائد دکلدر سؤالی وارد اولور ایسه یکریم کله سنک اصلی
 یوکریم اولوب نفس متکلم وحده سنده ایکی همزه نک اجتماعی
 لازم کله جکشدن لاجل الکراهه همزه حذف اولمشدر لیکن
 ضرورت شعر سبیلہ شاعرك * فانه اهل لاز یوکرما * قوانندہ همزی
 اثبات ایله واقع اولمش ایسه ده شاذ قیلندندر ومضارع مذکور
 سیضرب وسوف یضرب ولم یضرب ولما یضرب کله لدرندہ
 اولدیغی کی سین وسوف حرف لریله زمان استقباله مخصوص ولم
 ولما حرف لریله ماضی معناسنه منقلب اولور واشبو فعل مضارع
 فعل ماضی کی اون درت وجهله تصرف اولور و اتین حرف لدرندن
 همزه کرک مؤنث وکرک مذکر اولسون نفس متکلم وحده ونون
 کرک واحد وکرک اکثر اولسون متکلم مع الغیر وتا کرک مذکر
 ومؤنث وکرک ثنیه وجمع اولسون مخاطب ومفرد مؤنث غایبہ
 وثنیه مؤنث غایبہ ویا کرک مفرد وکرک ثنیه وجمع اولسون
 غائب وجمع مؤنث غایبہ ایچوندر ومضارع ت حرفی رباعی
 مجرد وثلاثی مزید رباعی اولنلرده مضموم وما عدا سنده مفتوح
 اولور ولغت حجازیه دن غیر لغت لدرندہ علم بابندہ واولندہ همزه
 وصل وتاء مطاوعت اولنلرده یادن ماعداسی کسره ایله دخی
 قراءت اولمشدر تانک کسره سی ایله * یوم تبیض وجوه وتسود

وجوه قراءتی و نونک کسره سبیلہ اباءک نستعین قراءتی بوکا
 مبنیدروافصح واشهر اوله رق همزه نک کسریله شاعرک قولنده
 دخی و ما ادری و سوف ادری اخال ادری واقع اولمشدر
 و ما ضبسی عینک فتحیله فعل با بنیدن اولان فعل مضارعک نصر
 ی نصر و ضرب یضرب کی عین الفعلی یا مضموم یا خود مکسور
 اولور و بوجوهله مضارعده عین الفعلی مضموم یا خود مکسور
 اولق غالب اولدیغنه بناء اهل صرفدن ابوزید ما ضبسی عینک
 فتحیله فعل اولان افعال مشهوره دن ماعدا فعللرده مضارعک
 عین الفعلی مضموم و مکسور قلمقلغی مخیر اولسنه ذاهب اولمشدر
 و باب مذکور دن اولان ما ضبسی عین الفعل یا خود لام الفعلنده
 حرف خ لمدن الفدن غیر یسی واقع اولور ایسه مضارعک
 عین الفعلی سأل یسأل و فتح یفتح کی مفتوح اولمطلق
 غالبدر زیر حرف حلق ثقیل اولدیغندن کسندو و یا خود ماقبلی
 حرکه سی اخف حرکا تن اولمطلق ملترزم اولمقدن ناشی اهل
 صرف بو بابک اصلی عینک ضمی یا خود کسریله در دیدیلر
 و بوجه بالا بیان اولنان مضارعک عین الفعلی مفتوح اولمقلغی
 غالب ایسه ده کاه دخل یدخل مثللو مضموم و کاه ینج ینج کی
 مکسور دخی اولور و ابی یا بی کله لرنده حروف حلقدن بر حرف
 یو غیکن مضارعک عین الفعلی مفتوح اولمقلغی شاذدر و مضاعف
 اولان کله لک لازم و متعدیسی یثنی فرقی ایچون فریفر کی
 مضاعف لازم اولنلرده مضارعک عین الفعلک کسری التزام
 اولمشدر واجوف یا ئی و ناقص یا ئیده دخی حرف یا ما قبلنک
 کسره سنی ایجاب ایلدیکندن کال یکیل ورمی یرمی کی
 مضارعک عین الفعلی مکسور اولق ملترمدر لکن عینی یا خود
 لامی حرف حلق اولان اجوف یا ئی و ناقص یا ئیده کسره

ملترزم اولوب بعضا سعی بسی و شاه یشاه مثللو مفتوح و بعضا
 دعی یدعی و شاع یشع کی مکسور اولور و کذلک مضاعف
 متعدیده یعده و یعده کی ضمیر مفعولک اتصالی لنده ایکی ضمه
 ابله کسره جمع اولماق ایچون مضارعک عینی مضموم اولق
 التزام اولمشدر واجوف واری و ناقص و اویده دخی حرف
 و او ماقبلنک ضمی ایجاب ایلدیکندن مضارعک عین الفعلی
 قال یقول و غزایغز و کی ضمیر مفعولک اتصالی جهتیله مابعد لرنده
 اوج مضموم اوله رق و او و یا نک اجتماعی ثقیل اولمقله
 مضارعک عین الفعلی مضموم قلمز اما وجه بوجه کی لازم
 اولان کله لره ضمیر مفعولک اتصالی ممکن اولما مغمین مضارعک
 عین الفعلی مضموم اولق جائز اولور و ما ضبسی عینک کسریله
 فعل با بنیدن اولان مضارعک علم یعلم کی عین الفعلی مفتوح
 اولور و بعضا مثاله ورث یرث کی مکسور اولور و مثالک
 غیر یسنده حسب یحسب کی مکسور اولق قلیلدر و ما ضبسی
 عینک ضمیله فعل با بنیدن اولان مضارعک عین الفعلی حسن یحسن
 کی مضموم اولور و ثلاثی مجرد مضارعک غیری مضارعلرده اکرم
 یکرم و اجتمع یجتمع و استخرج یستخرج کی آخرینک ماقبلی مکسور
 قیلنور لکن ما ضبسنک اولنده تدرج یتدرج و تقابل یتقابل مثللو
 تا اولان مضارعک بو حکمدن مستثنا اولوب آخرینک ماقبلری
 مفتوح اولور و آخر یحمر کی آخری مکرر اولان ما ضبسنک
 مضارعی دخی کذلک بو حکمدن مستثنا اولوب آخرینک ماقبلی
 ساکن اوله رق ادغام اولنور و علی العموم فعل مضارعک مجهولنده
 یضرب یدحر ج یقتدر یستخرج کی مضارعک حرفی مضموم
 و آخرینک ماقبلی مفتوح قیلنور اما اجوفده یقال یعار یختار یستعار
 کله لری کی آخرینک ماقبلی الفه قلب اولنور قالدیکه فعل ثلاثی

معانی کثیره ایچون اولوب ضابطه تحته مندرج دکلدرامادر دنجی
 باید عمل واحزان واضدادی یعنی سلم و سقم و خزن و فرح معناری
 سائر ثلاثی بابلرند بولندیغندن زیاده واقع اولور و شهب و عور
 و بلج والوان و عیوب و بشره ده زینت ظاهره اولان حلی معنارینه
 دال اولان کلمه لر دخی انجیق اشبور دنجی بایدن کلورو بشیجی
 باب اوصاف خلقیه اولان حسن و قبح و اکامائل اولان کرم و لوم
 و فحش کی معناره منحصر اولدیغندن انجیق لازم اولور لکن کلام
 عربده رحبتك الدار تعبیری واقع اولمش ایسه ده ضعیف اولوب
 مر حبابك قوللری دلالتیه فصیح اولان رحبتك الدار تعبیر یدر
 و افعـل بابی ثلاثیدن اولان کلمه بی متعدی قلمق ایچون اولوب
 کلمه لازم ایکن بر مفعوله تعدیه ایتدیرر اما کلمه ذاتنده بر مفعوله متعدی
 اولدیغی صورته ایکی مفعوله تعدیه وذات کلمه ایکی مفعوله تعدیه
 ایتدیکی حالده اوج مفعوله تعدیه ایتدیرر مثلاً ذهب کلمه سی لازم
 ایکن اشبو افعـل بابیه نقل ایله متعدی اولور و نصر کلمه سی ذاتنده
 بر مفعوله تعدیه ایدر ایکن كذلك بو بابیه نقل ایله ایکی مفعوله
 و علم کلمه سی ذاتا ایکی مفعوله تعدیه ایدر ایکن كذلك بو بابیه نقل
 اولاندقده اوج مفعوله تعدیه ایدر و بو افعـل بابی صیوررت ایچون
 دخی اولور صیوررت شودر که اورق الشجر عبارت منده اولدیغی
 وجهله فاعل اولان شجر ك اورق کلمه سنك اصلی اولان ورق
 صاحبی اولدی معناسنه دلالت ایلدیکی مثلاً و درو باب مذکور زلت
 عجمه معناسنه اولان انجمه کی اصل مشتق منهی ازاله ایچون
 دخی اولور و ثلاثی اولان فاعـل معنا سنه دخی کلمه وب قلت
 البیع معنا سنه اوله رق اقلته دینلور و فعل بابی تکثیر ایچون
 اولوب تکثیر دخی بعضا طوفت الکعبه عبارت منده
 اولدیغی وجهله فعلده و بعضا غلقت الابواب ترکیبنده اولدیغی

اوزره مفعولده و بعضا موت الابل عبارت منده اولدیغی کی فاعلده
 واقع اولور و اشبو فعل بابی فرحتنه کی تعدیه و قشرته کی ازاله
 و نسبتیه الی الفسق معناسنه اولان فسقه کی اصل مشتق منهی
 نسبت ایچون دخی اولور و زلت معناسنه اولان زیلته کی فعل
 معناسنه ده کلور و فاعل بابی صریحا احد شریکینه اصل مشتق
 منهی نسبت و شر يك اخره تعلیق ایچوندر که مثلاً ضار بتك
 دینلد کده ضرر يك متکلمه صریحا اسنادینه و مخاطبك اوزرینه
 ایقاعنه دلالت ایدر ایسه ده مشاركت جهتیله ضرر يك اسنادنده
 مخاطب دخی مضروب اولق لازم کلورو باب مذکور ضاعفته
 مثلاً و تکثیر ایچون و سفرت معناسند اولان سافرت کی ثلاثی اولان
 فعل معنا سنه دخی کلور و تفاعل بابی اصل مشتق منهی شریکینه
 و شر یکیندن زیاده به نسبت ایچون اولوب شر کانت هر برینه
 نسبتی صریح اولغله تضار با و نجاز بوا الثوب کی بونك مفعولی
 فاعل بابنك مفعولنده ناقص اولور و باب مذکور هنوز حاصل اولمیان
 شینك حصولی اظهار ایچون دخی اوور که مثلاً تجاهل دینلد کده
 جهلی حاصل دکل ایکن اظهار جهل ابتدی دینك اولور و باب
 مذکور فاعل بابنك مطاوعتی ایچون دخی اولور مطاوعت شودر که
 باعدنه فتیاً عذر کیبنده اولدیغی وجهله فعل متعدینك تعلیقندن
 انفکاک کی ممتنع اوله رق مفعولده معنا حصولنه دلالت ایلده و باب
 مذکور و نیت معناسنه اولان توانیت کی ثلاثی اولان فعل معناسنه
 دخی کلور و تفاعل بابی تعلم کی اصل فعلی مشقت و تکرار ایله تحصیل
 معناسنه اولان تکلف ایچون اولور و باب مرقوم کسرته فتکسر کی
 فعل بابنك مطاوعتی ایچون دخی اولور و باب مرقوم مفعولانی اصل
 کلمه اتخاذ ایتك ایچون دخی اولور که توسدت الحجر عبارت منده
 مفعول اولان حجر توسد کلمه سنك اصلی اولان وساده اتخاذ قلمش

اولورو باب مرقوم تأثم کبی اجتناب و احتراز ایچون دخی اولور
وزنه معناسنه اولان تنزه کبی ثلاثی اولان فعل معناسنه ده کلور و افعل
بابی اجتمع کبی مطاوعت و اشتی **ک**بی اتخاذ و انمظ **ک**بی
اصل مشتق منه قبول ایچون اولور و اجتناب **ک**بی تفاعل
بابی معناسنه دخی کلور و باب مرقوم اکسب کبی تصرف یعنی
مبالغه ایله تحصیل معناسنه ده **ک**کلور و انفعیل بابی
کسرتنه فتکسر کبی فعل بابنک مطاوعتی ایچون اوله رق لازم اولور
و باب مذکور قطع و کسر فعلاری مثلاً و اعضاء جارحه ایله حاصل
اولان معانی محسوسه به مختص اولمغله محسوساتدن اولیان
انعدم و انهم کلمه لری مثلاً و خطادر و افعل و افعال بابلری
احمر و احار و اعور و اعوار مثلاً و مبالغه لازم ایچون اولور و اشیواییکی
بایدن الوان و عیوبدن غیری کلان کلمه لر قلیلدر و استفعل بابی استنهم
کبی اصل مشتق منه طلب معناسنه اولور و باب مذکور
استجیر الطین **ک**بی تحول یعنی فاعلک اصل کلمه به تحویل
قلنسبیچون دخی اولور و افعل و افعول و افعلل بابلری اغلو طته
و احوالیه و اعرو و ربه لفظلرند غیریده مبالغه لازم ایچوندر
و تفعلل و افعلل بابلری دحرجت الحجر فتدحرج و حرجت الابل
فا حرجم کبی فعلل بابنک مطاوعتی ایچون اولور و ملحقات بابلری
دخی الحاق اولتان ابوابک احکامنه تابعدر (الامر ما یطلب به الفعل
المعروف من الغائب بزيادة اللام على المضارع و جزم الآخر
ومن الحاضر بحذف التاء و جزم الآخر فان سکن مابعد هازیدت
همزة و وصل مکسورة کا ضرب و اعلم و استخراج الا اذا انضم
مابعد الساکن فتضم کانصر و همزة اکرم لبست للوصل و المجهول
باللام مطلقاً * النهی ما یطلب به الترك بزيادة لا على المضارع
و جزم الاخر و لا یحی المتکلم من معروفهما الا بتأویل و یحی

من مجهم و لهسا و تلحق المستقبل الطلبی من الامر و النهی
و الاستفهام و التنی و العرض و القسم نونان للتاکید مشددة و مخففة
فیحذف بهما و او الجمع و یاء المخاطبة و فی البوائی یفتح ما قبلهما
و یقال فی المثنی و جمع المؤنث اضربان و اضربان و لا تدخلهما
المخففة (اصطلاح صرفده امر تعبیر اولتان شول کلمه در که انکله
فعل طلب اولنه و امر غائبک معلومی مضارعی اوزرینه حرف
لام زیاده قلنسوب لبضرب و استخراج کلمه لری کبی آخری جزم ایله
اولور و امر حاضرک معلومی مضارعک مخاطبندن مشتق اولمغله
اولنده مضارعت حرفی اولان تا حذف اولنوب عد و ضارب
و تقابل کبی آخری كذلك جزم ایله اولور و اشیو امر حاضر ایچون
تابعد الحذف مابعدنده اولان حرف ساکن اولور ایسه اضرب و اعلم
و استخراج کلمه لری **ک**کبی اولنه همزة و وصل مکسورة
زیاده قلنسور اما تا حذف اولند قد نصکره مابعدنده
ساکن اولان حرفک مابعدی مضموم ایسه انصر
کلمه سی کبی مضارعنک عین الفعلنه تبعیله همزة و وصل مضموم اولور
و اکرم کلمه سنک همزة سی همزة و وصل اولیوب کلمه مذکورده نک
اصل مضارعی تو کرم اولدیغندن تابعد الحذف همزة اصلیه سی
عودت ایدرو بونک همزة سی همزة قطع اولمغله مفتوح اولور و کرک
امر غائب و کرک امر حاضر و بونلرک نفس متکلملرینک مجهم و لری
مطلقاً اوللرینه لام زیاده سیله لبضرب زید و انضرب انت
ولا ضرب انا کبی اخرلرینک جزمیله اولور (و نهی تعبیر اولتان
شول کلمه در که انکله ترک فعل طلب اولنه و کرک نهی غائب و کرک
نهی حاضرک معلوملری و مجهم و لری مضارعی اوزرینه لا بنصر
لا تنصر کبی حرف لازیمه سیله اخرلری جزم ایله اولور و امر و نهینک
معلوملرندن حالت واحده ده برذات امر و مأمور اولماق ایچون

نفس متکلم کلمه لکن تأویل ایلله کلور ولفقه دم مقدمه دینلد کده
 وجب علیها تقدیمها ایلله تأویل او اور و اشبو امر ونهیک مجھوللرندہ
 محذور مذکور اولدیغندن نفس متکلم کلور و طلب اوزرینه دال اولان
 امر ونهیی واستفهام و تمنی و عرض و قسم کیلره اضربن ولا تضربن
 واضربن ولا تضربن کی نون مشدده و مخففه لاحق اولور و اشبو
 امثالده اولدیغی اوزره نون مخففه ساکن و نون مشدده مفتوح اولور
 لکن نون مشدده تشبیه و جمع مؤنثه اضربان واضربنان کی
 مکسور اولور و جمع مؤنثه نون مخففه داخل اولمز کک مشدد و کک
 مخفف نون تاکید داخل اولدقده جمع مذکر و اووی و مفرد مؤنث
 مخاطبه نیک یاسی اجتماع ساکنینی دفع ایچون حذف اولوب انصرن
 وانصرن وانصرن وانصرن کلمه لری کی و او محذوفک ماقبلی
 مضموم و یا محذوفک ماقبلی مکسور قلندور و جمع مذکر ایلله
 مفرد مؤنث مخاطبه نیک ماعد اسنده ذکر اولنان نونلرک ماقبلی
 مفتوح او اور (اسم الفاعل ما اشتق لما حدث من الفعل فن الثلاثی
 کضارب ومن غیره بمیم مضمومه بدل زیاده المضارع مع کسر ماقبل
 الاخر ککرم * اسم المفعول ما اشتق لما وقع عایه الفعل فن الثلاثی
 کضروب ومن غیره کالفاعل بفتح ماقبل الاخر * الصفة المشبهة
 ما اشتق لما ثبت فیه الفعل ومن ثمة خصت باللازم فن الالوان والعیوب
 والحلی علی افعال ومن الجوع والعطش وضدهما علی فعلان
 ومن غیرهما من باب علم علی فرح بکسر العین غالباً و جاءت علی
 شکس وصفر و حر و صاحب و سلیم و غیور و عجلان و من باب کرم
 علی کریم و صعب و جاءت علی خشن و حسن و ملح و صلب و جنب
 و عاقرو من غیرهما قلیل و یحی فعیل و فعیل بمعنی فاعل و مفعول
 و یستوی المذکر و المؤنث فی فعل و الفاعل و فعیل المفعول * المبالغة
 للفاعل کعلیم و جهول و حذرو یقظ و فاروق و جبان و شجاع و رحمان

و کذاب و کبار و علامه و صدیق و قیوم و نحریر و مسکین و مدد رار
 و مجذامه و راویه و لغنه و یستوی المذکر و المؤنث فی غیر الاول
 (اسم التفضیل ما اشتق لما زاد علی غیره فی الفعل و صیغته افعیل
 ولا یبنی من غیر الثلاثی و لا من لون و عیب فاذا ارید منهما قبل
 اشد **اکراما** و سواد او عواد او هو لفاعیل و شد نحو اعرف و
 اشهر * اصطلاح صرفده اسم فاعل تعبیر اولنان شول کلمه در که
 فعل متجدد و غیر مستمر کند و دن ظاهر اولان ذات ایچون
 مضارعک معلومندن مشتق قلنمش اوله و ذکر اولنان اسم فاعلک
 ثلاثیدن وزنی ضارب اولوب ثلاثینک غیر یسندن علی العموم
 مضارعت حرفی یرینه میم مضمومه اتیان و اخرینک ماقبلی
 مکسور قلندرق مکرم و مدخرج و مستخرج و زلری اوزره اولور
 اما غیر ثلاثی اوله رق اینع کلمه سندن یانع و اسهب کلمه سندن
 اخرینک ماقبلی اولان هانک فتحله مسهب کلمه سی شاذ قییلندندر
 (و اسم مفعول تعبیر اولنان شول کلمه در که فاعلن ظاهر اولان
 فعل **کندو** اوزرینه وقوع بولان ذات ایچون مضارعک
 مجھولندن مشتق قلنمش اوله و اشبو اسم مفعولک ثلاثیدن وزنی
 مضروب اولوب ثلاثینک غیر یسندن علی العموم اسم فاعل
 مثلاً و مضارعت حرفی یرینه میم مضمومه اتیان و اخرینک ماقبلی
 مفتوح قلندرق مکرم و مستخرج و زلری اوزره او اور و صفت مشبهه
 تعبیر اولنان شول کلمه در که فعل کندوده غیر متجدد اوله رق ثابت
 و مستمر اولان ذات ایچون مضارع لازمندن مشتق قلنمش اوله
 و صفت مشبهه تسمیه سی مذکر و مؤنث و تشبیه و جمعده
 اسم فاعله مشا بهتی ایچوندر و صفت مشبهه **کندو** سنده
 مستمر اولان ذاته موضوع اولدیغی اجلندن اوصاف لازمه مستمریه
 مخصوص اولمشدرز برامه عدی صاحبده مستمر اولوب متجدد

اولور و اشبو صفت مشبهة الوان و عیوب و حلیدن مذکر
 ایچون افعیل و مؤنث ایچون فعلا و بونلرک جمعلری ایچون فعل و تشبیه
 مذکر نده افعیلان و تشبیه مؤنث نده فعلا و ان وزنلری اوزره کلور
 که اسود اسودان سود سوداء سوداوان سود کبدر و اعور و البج
 کلملری دخی بو کاقیاسا اولور و جوع و عطش و بونلرک ضدندن مذکر
 ایچون فعیلان و مؤنث ایچون فعلا و کذلک بونلرک جمعلری ایچون
 فعال و تشبیه مذکر نده فعلا نان و تشبیه مؤنث نده فعلیان
 وزنلری اوزره کلور جوعان عطشان و شعبان و ریان
 کلملری مثلالور دخی بو کاقیاس ایله دروز کر اولسان الوان و عیوب
 و حلی و جوع و عطش و ضدندن ماعداعلم بایندن عین
 الفعللک کسر یله فرح و زنی اوزره کلمسی غالبدر و بعضا شکس
 و صغرو و حرو صاحب و سلیم و غیور و عجلان و زنلری دخی کلور و کرم
 بایندن کریم و صعب و زنی اوزره اولمق غالب اولوب بعضا دخی
 حسن و حسن و ملح و صلب و جنب و عاقرو و زنلری کلور و ذکر
 اولسان علم و کرم بابلر یکن غیریدن ضیق و اشیب و شیخ
 دخی کبی صفت مشبهة کلمسی قلیلدر و صفت مشبهة و مبالغه ایله
 اسم فاعله غالب اولان اوزانندن فعیل و فعول و زنلری بعضا
 راقب معناسنه اولان رقیب و صابر معناسنه اولان صبور
 و مقتول معناسنه اولان قتیل و محلوب معناسنه اولان حلیب کبی
 اسم فاعل و اسم مفعول معناسنه دخی کلور لکن فعیل و زنی
 اسم فاعل معناسنه اولدیغی و قتله رقیب و رقیبه کبی مذکر ایله
 مؤنثی فرق ایتک لازمدر و اسم مفعول معناسنه اولدیغی تقدیرجه
 مذکر و مؤنثی مساوی اولور کذلک فعول و زنی اسم مفعول معناسنه
 اولدیغی و قتله صبور و صبوره کبی مذکر یله مؤنثی فرق ایتک
 لازمدر و اسم فاعل معناسنه اولدیغی حالده مذکر و مؤنثی مساوی

اولور و مبالغه ایله اسم فاعل دین اولان علیم و جهول و حذر و یقظ
 و فاروق و جبان و شجاع و رحمان و کذاب و کبار و علامه
 و صدیق و قیوم و نحر بر و مسکین و مدرار و مجذامه و روایه و اعنه
 کبی انجیق فاعلک صفتنه مبالغه ایچون اولان
 کلمه در و اوزان مذکر و نلک اولنده اولان علیم و زنلندن
 غیریده مذکر و مؤنث مساوی اولوب مقام
 قرینه سببه فرق اولانور و اسم تفضیل تعبیر اولسان
 شول کلمه در که اصل فعلده غیرک اوزرینه زیاده لکله متصف اولان
 ذات ایچون مضارع لازمندن مشتق قلمش اوله و صیغه سی انجیق
 زیداعلم من عمرو کبی افعیل و زبیدرو خیر و شر کلمه لری یکن اصللری
 اخیر و اشرا اولوب کثرت استعماللرینه بناء تخفیف اولمشدر و اشبو
 اسم تفضیل ثلاثینک غیر یسندن و الوان و عیوبدن کلمه اما بونلردن
 اسم تفضیل کنور لک مراد اولند فده اشد اکر اما و اشد سوادا
 و اشد عورادینلر دخی کبی مناسبته کوره اشد کلمه سی
 و امثالی اتیان قلمنور و کلام عربده افعیل بایندن اوله رقی اعطاهم
 للمعروف و عیوبدن اولان احق من هبنقه و ارد اولمش ایسه ده
 شاذدر و اشبو اسم تفضیل انجیق فاعلک تفضیلی ایچون اولمغله
 اکثر معر و فیه معناسنه اولان اعرف و اکثر مشهوریه معناسنه
 اولان اشهر کلمه لری مفعولک تفضیلی ایچون کلمش ایسه ده
 کذلک شاذ قیلندندر * المصنوع اسم الحدث جاری علی
 الفعل فن الثلاثی کثیر نحو قتل و فسق و شغل و رجعة و نشدة
 و کدرة و دعوی و ذکری و بشری و لیسان و حرمان و غفران
 و زوان و طلب و خنق و صغرو هدی و غلبه و سرقة و ذهاب
 و صرف و سؤال و زهاده و درایه و دخول و قبول و وجیف
 و سهو به و مدخل و مرجع و مسعاة و محمده و شذقاءم و باقیه

ومبسورة ومصدوقه والغالب في الصنابع ونحوها على كتابة
وفي الاضطراب على خفقان وفي الاصوات على ضرب واللازم
على ركوع ومن فعل المتعدي على جهل واللازم على
فرح واللون والعيب كحمة وليكنه ومن فعل على كرامة ومروءة وكرم
وعظم (ومن غير الثلاثي قياسي فن الر باعى ككرم اكراما وضارب
مضاربة وجاء قتالا وقيالا وكرم تكريما وجاء كذا باو يحيى تكرمة
بالحذف والتعويض والتر موها في نحو تجزئة وتغزية واجازة
واستجازة وجاء ترك التعويض اذا اضيف كقام الصلوة وكد حرج
دحرجة ودحرجا بالكسر ونحو زلزال بالفتح والكسر
(ومن الخماسي مما اوله تاء كالماضي بضم ما قبل الآخر كتكرم
تكروما وتدحرج تدحرجا وجاء تملاق الاملع اللام فيكسر كالتمنى
والساوى ومما اوله همزة كالماضي بزيادة الالف قبل الآخر مع كسر
ثالثة مطلقا وقياس المصدر الميمي من الثلاثي كسر العين في
مثال واوى اعل فعله وكوعد وفتحها في غيره كقتل وموجل
وموتى وشذ نحو مرجع ومصير ومعرفة ومكرم ومعون ومكرمة
ومن غيره كالمفعول ونحو خلبني بالكسر وتجووال بالفتح للمبالغة
والتلقاء والتبيان بالكسر شاذ (المرة من الثلاثي كضربة بالفتح
(والنوع بالكسر وهما من غيره على مصدره الا شهر بزيادة التاء
في الاناء فيه كاستخراجة والوصف في غيره كدحرجة واحدة
اوسريعة (اسماء الزمان والمكان من غير الثلاثي كالمفعول ومنه
مامضارعه مفتوح العين او مضنومها والمعتل اللام كضرب
ومقتل وموتى بفتح الميم ومن مكسورها والمثال كضرب وموعد
ومبسر بكسر العين واما المنسك والمجزر والمطلع والمشرق
والمغرب والمفرق والمسقط والمنحر والمنبت والمسكن والمسجد
والجمع والمحشر والمظنة بالكسر والمقبرة والمشرقة والمشرية

بالضم فامكنه خاصة ويلمحه التاء قياسا اذا جعل اسم المكان
فيه يكثر فيه الشيء ككأ سدة ومبطخة (اسم الالة كفتحاح ومجلب
بكسر الميم وجاء ككسحة واما المسقط والمنخل والمدهن والمدق
والمكحلة والمحرضة بالضم فالآت خاصة (المصغر ما وضع لما قبل
من اصله ويضم اوله ويفتح ثانيه وبعدهما ياء ساكنة كضرب
ويكسر ما بعدهما فيما فوق الثلاثة كجيفر الا اذا كان بعد التاء نيت
او اللف كطليحة وحبيلي وجميرا والالف والنون المزيديتان كسكران
او الف افعال جمعا كاجيال فاوزانه في غير هذه الاربعة فاعمل
وفاعيل وبرد المقلوب الى اصله في نحو باب وناب وموقف وميران
لزوال علة القلب بخلاف نحو قائم وزاث وبرد المحذوف فيماني
على حرفين كدمي وشفيهة وبني وبينة ويجعل المدة الثانية
واو مفتوحة كضو رب ورويدن ويوسف ويجعل المدة بعد
كسرة التصغير ياء كفتيح وكر يدس وعقيريت ويظهر التاء
في المؤنث تاء مقدورة لوصف على ثلثة كعينة وسمية في عين
وسماء بخلاف عقير ولا يصغر جمع الكثرة او يصغر من المركب
اوله كعيلبك (المنسوب ما وضع لما انتسب الى اصله بالخاق ياء
مشددة ويحذف تاء التأنيث كبصري ونحو كتف ودمل بفتح
ثانية وفي ابل وجهان بخلاف تغلي وفي الافصح ونحو حنيفة
وشنوة يحذف حرف العلة ويفتح الثاني الا في الاجوف والمضاعف
وسلبي في سليفة شاذ وكذا نحو جهينة الا في المضاعف وقرشي
وقرشي شاذ ونحو سيد يحذف ياءه الثانية وطائي شاذ ونحو عم
تقلب ياءه واوا ويفتح ثانية كعموي بخلاف ظبي وغزوي وبدوي
في بدوشاذ وكذا طيبة وغزوة عند سيبويه وقروي في قرية
شاذ ونحو حى وطى ولية ترد الاولى الى اصلها ويفتح كحوى
وطوى ولووى ونحو على وعليه يحذف احدهما وتقلب

الآخرى واوا وفتح ثانية كعلموى وكذا اى وامبة المشددة والرابعة
ان كانت اصلية حذفنا او احدهما كرمى ومرموى والاحذفنا
ككرسى وشافعى والف الاخيرة الثالثة تغلب واو مكتوى وكذا
الرابعة المنقلبة فى الافصح كخزوى ومرموى وغيرهما يحدف
تجلى وجزى ومصطفى والهزمة الزائدة بعد الالف فى الآخر
تغلب واوا كحمر اوى وشذ صنعانى والاصلية تثبت فى الاكثر
كقراى وفى المنقلبة وجهان ومابقى على حرفين ان تحرك
وسطه فى الاصل ومحدوفة اللام بلا تعويض بهزمة يرد محذوفة
كابوى وشفهى وان عوض بها اوسكن وسطه فوجهان
كابى وبنوى ودمى ودموى وينسب المركب الى اوله ككعبلى
وفى الاضافة ان قصدت فى الاصل فالى الثانى ككنى والافال
الاول كعبدى فى عبد مناف وجاء منافى للبس ويرد المثنى
والجموع الى الواحد كقرضى فى فرايض الامانى حكم المفرد
كدانى وانصارى وعبا دبدى وجاء نحو تامر ولابن وحائض
لذى ثمر ولبن وحبيض وكثر نحو خباز وجمال فى الحرف * اصطلاح
صرف مصدر تعبير اولسان شول كنه در كه بذاته اصل اولوب
كندودن فعل مشتق قلته ومصدر ك ثلاثى دن وزنلى كثير
اولوب هر قدر ضابطه تحتند دكل ايسه دخی مشهور اولنلى
قتل وفسق وشغل ورجمة ونشدة وكدره ودعوى وذكرى
وبشرى ولبان وحرمان وغفران وتروان وطلب وحنق
وصغر وهدى وغلبة وسرقة وذهاب وصراف وسؤال وذهادة
ودراية وبغاية وقبول ودخول وو جيف وصهوة ومدخل
ومرجع ومسعاة ومحمد وزنلى كيبدر وقليلادخى كراهية
وشخوخة ورجولية وزنلى كلور وشاذ اوله رقى قائم وباقية وعاقبة
وعاقبة ومبسور ومفسور ومفتون ومصدوقه وزنلى دخی

كلوب لكن ابن هشامك سبويه دن روايت ونقله كوره فاعل
ومفعول وزنلى اوزره مصدر كلوب كلام عربيه دعه من معسوره
الى مبسوره واقع اولش ايسه ده مقدر زمانك صفتى اولقى اوزره
تاويل قلمش اولغله ينه معسور ومبسور كنه لرى اسم مفعول اوله رقى
دعه من زمن معسورة الى زمن مبسورة ديمك اولور وكذلك فهل
ترى لهم من باقية نظم جليلنده باقية كنه سى ينه اسم فاعل
اوله رقى مقدر جماعتك صفتى اولقى اوزره جماعت باقية
ايه تاويل اولمشدر وغالب اوله رقى ضايع وامثال اولان
كله لده كانه وزنلى اوزره اولوب بعضا دخى قح ايله ولاية حركات
ثلاثه مفتوحة ايله دلالة وزنلى اوزره كلور وكذلك غالب
اوله رقى معانيسنده اضطراب اولان كنه دغى معانيسنه
مطابق اولقى ايچون حركات ايله خفقان وزنلى اوزره كلوب
حتى حيوان وجولان كنه لنده موجب اعلان اولان قاعده جارى
ايكن صرف انظار قلمشدر ومعانيسنده اصوات اولان كنه لده
بكاء وصراخ وزنلى اوزره كلور وبعضا صوتدن خالى اولغله
بكاي قصر اولنور وذكرا اولسان صنايع واضطراب واصواتدن
غير يسنده يعنى ماضيسنك عين الفعل على مفتوح اولان بابلردن
متعدى اولان كنه لده ضرب ولازم اولان كنه لده ركوع
وزنلى اوزره كلور وكذلك ماضيسنك عين الفعلى مكسور اولان
بابلردن متعدى اولان كنه لده جهل ولازم اولان كنه لده فرح
ولون وعيبدن اولان كنه لده حرة ولكنة وزنلى اوزره اولور
وماضيسنك عين الفعلى مضموم اولان بابلردن كرامة ومروءة وعظم
وكرم وزنلى اوزره كلور وثلاثينك غير يسنده كلان مصادر
قياسى اولوب ربا عيبدن اكرم اكراما وقاتل مقاتلة وقتالا وقتيالا
وكرم تكمربا وكذب كذا با كلور وتكمربا كنه سندن يابى حذف ايله

تاء تعویض اوله درق تکرمة دخی کلور تجرئة وتعزیه واجارة
 واستحیازة کلمه لری کبی واشبو حذف وتعویض تفعلیل بایندن
 معتل اللام ومهموز اللام وكذلك افعال واستفعال بالبرندن معتل
 العین اولان کلمه رده التزام اولمشدر و اقام الصلوة ترکیبنده اولدیغی
 وجه - له بعضا تعویض التزام اولان مصدر له مضاف اولدقد
 تعویض اولسان تا ترک اولنور وحذف وتعویض بولنیمه رق
 اعواز واعیان کلمه لری مثلوا اصلی اوزره کلنلر شاذ قیبلندندر
 ودخرج بایندن دخرجه وکسر ایلد دحراجا کلور ومضاعف
 اولنلر لرنده زلزال کلمه سی کبی اولی فتح وکسر ایلد کلوب انجق
 زخمشری اولک کسر یله اولان مصدر واولک فتحیله اولان
 اسم مصدر اولقلغه ذاهب اولمشدر وخجاسیدن ماضیسنک
 اولنده تا اولان کلمه ده یعنی تفعل باینده تکریم تکرما وتدخرج
 تدحرجا کبی اخرینک ماقبلی مضموم اوله رق کلور وتا ومیمک
 کسر یله تملاق کبی دخی کلور لکن معتل اللام اولنلر لرنده تمنی
 وتساوی کبی اخرینک ماقبلی مکسور قلنور وکرک خجاسی وکرک
 سداسی اجتماع اجتماعا واستخرج استخرجاجا کبی ماضیسنک اولنده
 همزه اولان کلمه لره مطلقا اخرینک ماقبلنه الفز یاده قلنوب
 اولنده اوچنجی حرف مکسور اولور وثلاثیدن مصدر میمی
 مضارعی اعلال اولمش اولان مثال واویده موعده کبی
 عین الفعلنک کسر یله کلمک واشبو مثال واوینک غیری یعنی
 مقتل کلمه سی کبی صحیح اولان یاخود موجل کلمه سی کبی مضارعی
 اعلال قلنمیان ویاخود مثال واوی اولوب موقی کلمه سی کبی
 ناقص اولان کلمه لره مصدر میمی عین الفعلنک فتحیله اولمشق
 قیاسی اولغله مرجع وضمیر و معرفه کبی عین الفعلنک کسر یله
 وکرم ومعون وکرمه کبی عین الفعلنک ضمیله واقع اولان مصدر

میلر شاذ در وثلاثینک غیردن علی العموم مصدر میمی واسم
 زمان واسم مکان مزیداتک اسم مفعولی کبی اولدرق صیغه واحده
 اوزره در واولنک کسر یله خلیفی واولنک فتحیله تجوال کلمه لری
 کبیلر مباله مصدر ایچوندر ومبالغه مصدر اولک فتحیله اولمشق
 قیاسی ایکن اولنک کسر یله تلقاء وتبدیل کلمه لری نک وقوعی شاذ
 قیبلندندر زرا اولک کسر یله تمثال کلمه سی کبی مجرد اسم اولنلره
 مخصوصدر وثلاثیدن مصدر بشاء مر اولنک فتحیله ضربده
 ومصدر بشاء نوع اولنک کسر یله ضربده وزن اوزره در و بشاء
 هره و بشاء نوع ثلاثینک غیر یسندن مصدر مشهور لری نک
 اخرنده تابولنمز ایسه حرف تازیاده سبله اخراجة واستخراجة
 کبی کلور ومصدر مشهور لرنده حرف تابولنور ایسه بشاء مر ده
 دخرجه واحده و بشاء نوعده دخرجه سریعه کبی بر وصف
 زیاده قلنور واشبو وصف هر بشاء مره وهر بشاء نوعده جائز
 ایسده بروجه محرر تابولنن مصادره مشهوره ده بشاء مره یه و بشاء
 نوعه دلالت ایتمک ایچون وصف کتور لمک لازمدر وثلاثینک
 غیر یسندن اسم زمان ومکان بالاده ذکر اولنلر یعنی اوزره
 مزیداتک اسم مفعولی کبیدر وثلاثیدن اسم زمان ومکان مضارعنک
 عین الفعلی مفتوح یاخود مضموم ویاخود معتل اللام اولنلر ده
 مشرب ومقتل وموقی کلمه لری مثلوا میم وعین الفعلنک فتحیله کلور
 ومضارعنک عین الفعلی مکسور ویاخود اعلال اولنمش
 واولنمش کرک واوی وکرک یائی مثال اولنلر ده مضرب وموعده
 ومیسر وموجل کبی عین الفعلنک کسر یله کلور اما عینک کسر یله
 منسک ومجزر ومطلع ومشرق ومغرب ومفرق ومسقط ومرفق
 ومخز ومنبت ومسکن ومسجد ومخشر ومظنه کلمه لری وعینک
 ضمیله مقبرة ومشرقة ومشریه کلمه لری مضارعنک عین الفعلی
 مفتوح ومضموم اولان بالندن اولمقدن ناشی قیاسا فتح ایلد

اولی لازم ایسه ده کلمات مزبوره امکنه مخصوصه نك
اسامیسی اولغله بروج مشروح بعضیسی مکسور و بعضیسی
مضموم اوله رق واقع اولشدر شویله که مثلا **كرك** سجده
اولسون و **كرك** اولسون عبادت ایچون اتخا اولسان مکان
مخصوصه عینک کسریله مسجد تعبیر اولوب امامکان مخصوص
اولیه رق مطلقا هر محل اولور ایسه اولسون مسجد اولسان
موضع عینک فتحیله مسجد دینلور و امکنه خاصه نك عینک
کسر و ضمیله اسامیسی عینک فتحیله اولان امکنه مطلقه نك
اسامیسنه مغایر اولسی مغایر نك مغایر تنه دلالت ایچوندر
واصل مشتق منهک مدلولی کثیر اولان مکانه اسم تخصیص
اولندیغی وقتده مأسده و مبطنه کلمه لری کی آخرینه تا الحاق
اولنور واسم آلت مفتاح و مخلب کلمه لری کی ممک کسریله و مکسحه
کلمه سی کی آخرینه تا الحاقیله کلور امامسعط و مدهن و منخل
و مدق و مکحله و محرضه کلمه لری آلات مخصوصه نك اسملری
اولغله آلات مطلقه نك اسامیسنه مغایر اوله رق ممک و عینک ضمیله
کلمشدر (واسم تصغیر شول کلمه در که مکبر نك مدلول اصل بسندن
اقل اولان معنایی بیان ایچون وضع اولمش اوله و مکبر تعبیر
اولسان یاه تصغیر دن خالی اولان اصل کلمه در و معنائک اقل
اولقلغی دخی جیل **ك** کی یامقدار جهتیله اوور یاخود
جره کی صفت جهتیله اوور و یاخود جیل کی قدر و منزلت
جهتیله اوور واسم تصغیرک علامتی مثلا ضرب کلمه سنک
اسم تصغیری ضریب کلمه سنده اولدیغی و جهله اول حرفی
مضموم و حرف ثانیسی مفتوح اولوب بونلرک مابعدند یاه ساکنه
اولقدر و اصل کلمه اوج حرفک مافوقنده اولور ایسه جعفر کلمه سنک
اسم تصغیری اولان جعفر کی ذکر اولسان یاه ساکنه نك

مابعدی مکسور اولور اما تصغیر مذ کورده حرف اول و ثانی
و مابعدی اولان یاه ساکنه دند صکره طلبه کی تاء تأنیث
و حیراء و حبیلی مثلاً و ممدوده و مقصوره اوله رق الف تأنیث
باخود سکیران کی زائد اوله رق الف و نون و باخود اجیمال
کلمه سنده اولدیغی اوزره جمع قلت اوزانندن اولان افعال وزنک
النی بونلور ایسه یاه ساکنه مذ کورده نك مابعدی مکسور اولوب
مفتوح قلنور و مغزی و کساء کلمه لرده واقع اولدیغی صورته
تأنیث ایچون اولیان الفرحین تصغیرده حذف اولوب
مغیر و کسی دینلور و كذلك سرحان کلمه سنده اولدیغی و جهله
الف و نون بردن زائد اولور ایسه حین تصغیرده الف یاه قلب
اولوب سر یحین دینلور و اعشار کلمه سی کی جمع قلت وزنی
صورتنده اولان مفرد کلمه ده الف یاه قلب اولوب تصغیری
اعیشیر اولور و ذکک اولدیغی اوزره الف و تاء تأنیث و زائد
اوله رق الف و نون و جمع قلت الی اولدیغی حاله واسم تصغیرک
اوزانی اوج حرفی اولان کلمه دن فعیل و درت حرفی اولان کلمه دن
فعیل و بش حرفی اولان کلمه دن فعیل و زنلری اوزره در
ویاب و ناب و موقظ و میران مثلاً و کلمه لر مصغر اولدقدده مقلوب اولان
حرفلری علت قلب زائل اولق جهتیله بویب و نیب و میب و میب
و مویزین کلمه لرده اولدیغی اوزره اصللرینه رد اولنور له کن قائم
و تراث کلمه لری کیلر بونک خلافتنه در که علت قلب کندوده
باقی اولدیغندن بونلرک اسم تصغیرلری قو یثم و تریث اولوب
قو یثم کلمه سنده کی همزه اصلی اولان واوه و تریث کلمه سنده کی تا
کذلك اصلی اولان واوه رد اولنور و دم و شفه مثلاً و بعد الحذف
ایکی حرف اوزرینه باقی قلان کلمه لرده محذوفلری رد اولنور
شویلا که دم کلمه سنک اصلی دی یاخود ده و و شفه کلمه سنک اصلی

شفه و این کلمه سنک اولنده اولان همزه تعویض و بنت کلمه سنک
آخرنده اولان تا تعویض و تأنیث ایچون اوله رق بونلرک اصلی
بنوا و انله ذکر اولسان کلمه لر کیلرک اسم تصغیرلری محذوف
اولان حرفلری رد اولانه رق دمی و شفیه و بنی و بنت مثلاً و کلور
وضارب و دیدن و بوسف مثلاً و کلمه لرک تصغیرندن مده اولان
حرف ثانی و او مفتوحه قلنه رق ضویرب و دویدن و یوسف کی
اولور و تصغیر کسره سندن صکره واقع اولان مده یاء ساکنه
قلنوب مثلاً مفتاحک تصغیری مفتوح و کوردوسک تصغیری
کر بدیس و عفریتک تصغیری عفریت اولور و تاء مقدره ایله
مؤنث اولان کلمه لر اوج حرف اوزره مصغر اولد فده تاء تأنیث
مقدره اظهار قلنور که عین و سماء کلمه لرینک تصغیرنده عینه
و سیمه دینلور و عقیرب کلمه سی بونک خلا فیدر که درت حرف
اوزره مصغر اولمغله تاء مقدره نک اظهارینه محتاج اولمز و جمع
کثرت مصغر اولمز لیکن تصغیری مراد اولاند فده جمع قلت
وزنلرینه رد اولنور شو و وجهله که مثلاً غلامک جمع کثرتی غلمان
اولمغله جمع قلت اوزانندن اولان غلمه وزننه رد ایلله غلمه کلمه سی
وجهله تصغیر قلنور یا خود مفردی اولان غلام کلمه سنه نقل
اولنوب غلیم وجهله مصغر قلنه قد نصکره جمع سالم ایلله
جعلنوب غلیمون دینلور و بعلمک کی ترکیب مزجی و عبدالله
کی ترکیب اضافی خمسة عشر کی ترکیب تعدادی اولان
مرکبانه جزء اولی تصغیر اولانه رق بعلمک و عبدالله و خمسة
عشر دینلور و خاسینک تصغیری هر نقدر ضعف اوزره ایسه ده
لدی التصغیر بشبی حرف حذف اولنور مثلاً سفر جل کلمه سنک
تصغیرنده بشبی حرفی اولان لامی حذف ایلله سفیرج دینلور
و ممکن اولسان اسم تصغیر اولنوب لیکن اسماء اشارات

و موصولات قیاس سابقک خلاقی اوزره یینه اولی مضموم اولمده رق
تصغیر اولنور اسماء اشاراتندن و تانک تصغیرلری ذیابوتیا
و موصولاتندن اولان الذی وانی کلمه لرینک تصغیرلری اللذیا
و اللتیا اولور (واصطلاح صرفده اسم منسوب تعبیر اولسان
شول کلمه در که اخرینه یاء مشدده الحاقیه اصلنک مدلولنه
منسوب اولانه دلالت ایتنک ایچون وضع اولنمش اوله واشبو
اسم منسوب مجازی و قرشی و هاشمی کبی بقاع و قباثل
و آباده غالبدر و اصل کلمه ده بصرة کبی تاء تأنیث بولنور ایسه
مؤنثی نسبتده ایکی تاجع اولماق ایچون تاء تأنیث حذف اولنوب
حذف کرنده بصری و مؤنث مراد اولنور ایسه بصریه دینلور
وفاء الفعلى مفتوح یا خود مضموم اوله رق عین الفعلى مکسور
اولان کتف و دثل مثلاً و کلمه لرک مدلوللرینه نسبت اراده اولاند فده
قلیل الحروف و الان کلمه ده ایکی کسره نک توالیسی ثقیل
اولدیغنه بناء عین الفعلى مفتوح قلنه رق کتفی و دثلی دینلور
وفاء الفعلى مکسور اوله رق ابل کلمه سی کبیلره نسبت اراده
اولاند فده عین المفعلى فتحی و کسری جائز اولور و عضد و عنق
مثلاً و عین الفعلى مضموم اولان کلمه لره نسبتده مفتوح قلنمق لازم
کلمز و افصح لغتده تغلبی کلمه سی مثلاً و کثیر الحروف اولمغله لام
اولاسنی مفتوح فلنق اقتضا ایتز بنابرین غلبط و قد عمل کبی
کلمه لره نسبتده دخی اتفاقاً اخرینک ماقبلی بولاندیغی حال اوزره
ابقا اولنور و اخرنده تاء تأنیث اوله رق اوچجی حرف حرف این اولان
حنیفة و شئوة کبی کلمه لره نسبتده منسوب الیه ده مذکر و مؤنث
بینی فرق ایچون مؤنثه نسبتده حرف این حذف حرف ثانی
مفتوح قلنه رق حنفی و شئی و مذکره نسبتده حنبی و شئوی
دینلور لیکن اجوف و مضاعف اولان کلمه لرده مثلاً طویل و قووله

و شدیده و حرور کله درینک اسم منسوبی اولا ن طوبلی
 وقوولی و شدیدی و حروری کبی کله رده تغیر بنایی موجب
 اولماق ایچون حرف این اولان یا وواو حذف اولمبوب حرف
 ثانی دخی مفتوح اولمز و سلیقه کله سنک اسم منسوبی اولان
 سلیقی کله سندن قیاسا یانک حذفی و حرف ثانینک فتحی لازم
 کلور ایکن بو وجهله واقع اولسی شاذدر و آخرنده تاء تأنیث
 اولیان ثقیف کله سنک اسم منسوبی قیاس اوزره ثقیفی کلک
 اقتضا ایدر ایکن ثقیفی واقع اولسی ~~ک~~ کذلک شاذ قییلنددر
 و مضاعف اولماق شرطیله آخرنده تاء تأنیث اوله رق جهینه
 کبی اسم تصغیر صیغه سنده اولان کله ره نسبتده حنیفه کله
 سنده حرف این حذف اولندیغی و جهله بو مثلاً و رده دخی حرف
 یا حذف اولوب جهنی دینلور و قریش کبی اسم تصغیر صیغه سنده
 اولوب آخرنده تاء تأنیث اولیان کله ره نسبتده قیاس اولان قریشی
 اولقی اقتضا ایدر ایکن قرشی واقع اولسی شاذدر و حبیه کبی
 اسم تصغیر صیغه سنده اولوب مضاعف اولان کله ره نسبتده
 یا حذف اولمیه رق حبیبی دینلور و سید کبی وسطی یاه مشدد
 اولان کله رده ایکنجی یایی حذف ایله بالتخفیف سیدی دینلور
 و سید و زنده اولان طیی کله سنک اسم منسوبنده یاه اولی حذف
 و یاه ثانی الفه قلب ایله طائی وقوعی خلاف قیاسدر و لام الفعلی
 محذوف اولان غم مثلاً و آخرنده ماقبلی مکسور اوله رق یا بولنان
 کله رده نسبتده و او یاه قلب و حرف ثانی مفتوح قلنه رق عموی
 دینلور اما آخرنده ماقبلی ساکن یا یا خود و او بولنان ظبی
 و غزو مثلاً و کله رده نسبتده ماده سی تغیر اولمبوب ظبوی و غزوی
 دینلور بنابرین دالک سکونیه بدو کله سنک اسم منسوبنده
 بدوی وقوعی شاذدر کذلک ظبیه و غزوه کیلره نسبتده سبویه

کوره ماده کله تغیر ایتمک ملتزم اولمغله قرینه کله سنک یاسنی
 و اوه قلب ایله اسم منسوبی قروی کلمسی شاذ نوعنددر اما امام
 بونس علی وعلیه کله درینه قیاس ایله ظبیه و غزوه کله درینه
 نسبتده یایی و اوه قلب ایله ظبوی و غزوی دینلمسی قیاسی
 اولسنه مبنی قروی کله سنک وقوعی شاذ دکلدر و کندوده
 یاه مشدده ثانیه اولان حی و طی ولیه کله لری کیلره نسبتده یاه اولی
 اصلی ایسه ابقا و اصلی و او ایسه حیوی و طووی و لووی کبی
 و اوه رد اولوب مفتوح قلنور و ایکنجی یاهر حالده و او اولور اما
 کندوده و او مشدده ثانیه بولنان دوو کوه کبی کله ره نسبتده
 ماده سی تغیر ایتمز و کندوده ماقبلی مکسور اوله رق یاه مشدده
 ثالثه اولان علی وعلیه مثلاً و کله ره نسبتده علوی کبی یارک بری
 حذف و بری و اوه قلب اولوب حرف ثانی مفتوح قلنور و کذلک
 کندوده ماقبلی مفتوح اوله رق یاه مشدده ثالثه بولنان امی
 و امیه کبی کله ره نسبتده اموی دینلور لکن بونده اصلی اوزره
 درت یا ایله امی دخی واقع اولشدر اما کندوده ماقبلی مضموم
 اوله رق و او مشدده ثالثه بولنان عدو و عدوه مثلاً و کله ره
 نسبتده عندالمبردم مطلقاً ماده کله تغیر ایتمز عدوی کبی و سبویه
 کوره عدوه کله سنک اسم منسوبی و اوک بری حذف اولنه رق
 عدوی کلور و کندوده یاه مشدده رابعه بولنان کله ره
 نسبتده اکر یارک ایکنسی اصلیه اولور ایسه ایکنسی بردن
 یا خود بری حذف اولوب مرمری و مرمری دینلور لکن کندوده
 و او مشدده رابعه بولنان مغزو کبی کله ره نسبتده ماده کله تغیر
 ایتمبوب مغزوی دینلور اما شافعی و کرسی کبی یار اصلیه اولمز
 ایسه ایکنسی بردن حذف اولوب منسوب و منسوب الیهک
 لفظ لری بر اولور و کندوده کرسک اصلیه اولسون کرسک و اوو یادن

منقلبه اولسون الف اخیره ثالثه بولسان منی وعصی ورحی کی
 کلمه نسبتده الف واوه قلب اولوب منوی وعصوی ورحوی
 دینلور وکذلک افصح لغتده کلمه الف رابعه منقلبه بولسان
 مغزی ومرتبی کی کلمه نسبتده الفی واوه قلب ایله مغزوی
 ومرتبی دینلور و بونلرک غیر یعنی الف اخیره ثالثه و رابعه
 منقلبه اولیان الفلر حذف اولوب حلی وجزی و مصطفی
 دینلور وحبلی کلمه سنک اسم منسوبده قلب اوله رق حبلی
 وحبلاوی دخی واقع اولمشدر اما جزی و مصطفی مثلاً کلمه لک
 الفلری واوه قلب اوله رق مصطفوی وجزوی دینلمسی سندر
 وبعدا الف اخرنده همزه زائده بولسان حراء مثلاً کلمه نسبتده
 همزه زائده واوه قلب اولوب حراوی دینلور و بوقایاسا صنعاء
 کلمه سنک اسم منسوبی صنعای کلمک اقتضا ایدر ایکن همزه
 زائده نک نونه قلبیه صنعانی وقوعی شاذدر لکن همزه اصلیه
 اولدیغی حالده قراء کلمه سنک اسم منسوبی اولان قرائی کی
 اکثر یا ثابت اولور و همزه منقلبه اولدیغی صورته واوه قلبی
 واثباتی جائز اولوب انجیق کسائی وردائی کی اصل کلمه اولان
 واو و یادن منقلبه اوور ایسه همزه نک اثباتی وعلیای مثلاً
 الحاق ایچون زیاده قنن انلردن منقلبه اولور ایسه واوه قلبی
 احسندر و اخرنده ناء لازمه اولوب ماقبلنده الفدنصکر یا بولسان
 سقایه کلمه سی مثلاً لره نسبتده اوج یا مجتمع اولماق ایچون یابی
 همزه به قلب ایله سقائی دینلور اما اخرنده ناء لازمه اولوب
 ماقبلنده بعدا الف واو بولسان شقاره کلمه سی کی جیلری
 نسبتده ماده کلمه تغیر ایتمیوب شقاوی دینلور و ماده اصلیه
 سنده وسطی متحرک اولوب همزه وصل ایله تعویض اولمقسرین
 لام الفعلی محذوف اوله رق ایکی حرف اوزرینه باقی فلان اب وشفه

کی کلمه نسبتده محذوفلری رد اوله رق ابوی وشفهی دینلور
 لکن همزه وصل ایله تعویض اولان یا خود وسطی ساکن اولان
 ابن ودم کی کلمه نسبتده محذوفی رد وعدم رد جائز اولوب
 فی وبنوی ودمی ودموی دینلور وبعلیک کی ترکیب مرتبی
 اوللره نسبت مراد اولندقدده جزء اوله نسبت وجرثانی حذف
 اولوب بعلی دینلور کذلک خمسة عشر کی علم اولان ترکیب
 تعدادی به نسبتده نجسی دینلور اما علم اولیان ترکیب تعدادی به
 نسبت اولمر و جزء ثانی به نسبتله اثنی عشریه دینلمسی خندر
 و ترکیب اضافی اوللره نسبت اراده اولندقدده اصل وضعنده
 اضافت مقصود ایسه مثلاً بی حنیفه اطلاق مسما سنی حنیفه
 اضافه قله امتیاز ایچون اولوب غلبه استعمال ایله علم اولدیغندن
 جزء اولی حذف ایله جزء ثانی به نسبت اولوب حنیفی دینلور لکن
 اصل وضعنده اضافه مقصود اولوب عبد مناف کی ابتداء
 بر شخصه علم اولمش ایسه جزء ثانیسی حذف ایله جزء اوله
 نسبت اوله رق عبدی دینلور و عبد منافک عبد شمس کی
 امثالنه التبعی دفع ایچون جزء ثانی به نسبت ایله خلاف
 قیاس اوله رق منافی دخی کلور و عبد شمس و عبد ار کبیلده
 هر بر جز وئدن ایکبشر حرف اخذ اوله رق عبشمی و عبدری
 دخی کلور وثنیه وجمع اولان کلمه نسبتده مفردینه رد ایله
 منسوب و منسوب الیه پندره ملا بسه وارتباط غرضی حاصل
 اوله جفته بناء مثلاً فرائض کلمه سنک مفردینه رد ایله اسم منسوبی
 فرضی کلور اما مدانی و انصاری وعبادی کی مفرد حکمینه
 اولان کلمه اشبورده صورتی اقتضا ایتمز و اشبو اسم منسوب فعل
 کلمه دوسبله قائم اولوب اصل مأخوذ منهک صاحبیه دلالت
 ایلک اوزره قلیلا فاعل صیغه سنده کلور دخی مثلاً ابن وتمر وحبض

صاحب برينه لابن وتامر وحايض دينلور وكذلك اصل مأخوذ منه
 ملاسه وارتباطي زياده اولان ذاته دلالت ايجون اكثر باصنايعة
 خياز وجمال كبي فعال صيغه سي اوزره دخی كلور * المثني ما
 وضع لاثنين من اصله بالحق الف او ياء مفتوح ما قبلها مع نون
 مكسورة والمقصود ان كان ثلثا والفاء مقلوبا عن الواو ردالي
 اصله ~~ص~~ مصوان وعصوين والافبالياء كرحيان وحلبان
 ومصطفيان والممدودان كان همزته اصلية تثبت وان كانت
 للتأنيث قلبت ا واو والافوجهان (المجموع ما وضع لافراد اصله
 بتغيير ما ولو تقديرافان بقي بناء اصله فـالم والافكسر والسالم اما
 مذكر وهو ما في اخره واو مضموم ما قبلها او ياء مكسور ما قبلها
 مع نون مفتوحة في الحال او في الاصل فان كان اخر اصله ياء بعد
 كسرة حذفت كفا ضون وقاضين وان كان مقصورا حذفت وبقيت
 فتحة ما قبله كصطفون ومصطفين وشرطه في الاسم ان يكون
 علما لمذكر عالم وشذ نحو ارضين وسنين وفي الصفة ان يكون مذكرا علما
 غير افعال فعلاء كاحر ولا فعلا نفعلي كسكران ولا يستوي مذكرا
 ومؤنثه كقتيل وصبور واما المؤنث وهو ما في آخره الف وتاء في الاسم
 مطلقا غالبا وفي الصفة بشرط ان يجمع مذكرها سالما فان لم
 يكن لها مذكر فبشرط ان لا يكون بلا تاء كخائض ويقح الثاني
 ونحو ثمة اسم الا المعتل العين فلا يغير ونحو كسرة يقح ويكسر الا
 المعتل العين والناقص الواوي فلا يكسر وحجرة يقح ويضم
 الا المعتل العين والناقص الياء فلا يضم والمضاعف لا يغير
 كالصفات مطلقا والمقصود والممدود كالثني كعصوات ورحبات
 وحلبات وقبضات وجرافات (والمكسر كثير والغالب في الاسم
 كفلس على افلس وفلوس والاجوف على اثواب وقصعة على
 قصاع وكبر وقفل على احبار وحبور وعود على عيدان وقطعة

ورقة على قطع وبرق وكعمل على اجمال وجمال وتاج على تيجان
 ورقبة على رقاب وكتف وعضد وعنب وابل وعنق
 على اكاف وصردي على صردان وكعدة وخدمة على معد ولحم
 وكزمان وجراب على ازمنة وجر وكمامة ورسالة
 وذنابة على حاتم ورسائل وذنائب وكرغيف على ارغفة
 ورغف ورغفان وكعمود على اعمدة وعمد وكسفينة وحولة على
 سفائن وككاهل وكاثبة على كواهل وكبت على اموات وجساد
 وانبياء وكاصبع مثثة على اصابع وكذا الرباعي وموازنه كجما فر
 وجد اول وذلان مثثة على شياطين وموازنه كقرا طيس
 ومصابيح ونحو دعوى على دعاوى وصحراء على صحاري وفي
 اصفة كصعب على صعاب والاجوف على اشياخ وككلف
 وصاب ويقظ وجنب على اجلاف وكبطل وخشن على ابطال
 وخشان وخشن وكجبان على جبنا وصنع وجباد وككناز
 على كنز وهجان وكشجاع وشجعاء وككريم على كرماء وكرام
 ونذروا شراف واصدقاء وكصبور على صبرو كصبوحة على صبايح
 وعجوز على عجزايز وفعل بمعنى مفعول على فاعلي كجرحي وحمل
 عليه مرضى وهلكى وموتى وشذ قتلاء واسراء وكجاهل على
 جهل وجهال وجهلة والمعتل اللام على قضاة وكثرروا ففس
 في غير العالم وشذ فوارس في فارس ومؤنثها على نوائم ونوم
 وكاجر على حروجران وعطشان على عطاش وندامى وجاء بالضم
 كسكاري وغبارى ومؤنثها كعطشى على عطاش والصغرى
 على الصغروجران على حرفا فعل وافعال وافعلة للقلة والباقي
 للكثرة والسالم للقلة عند كثير والصحيح انه مطلق ويجمع الجمع
 بكـمـالات وبيونات واكاليب وانا عيم * اصطلا حده مثني
 دنيلان شودر كه آخرينه الف ونون مكسورة وباخود ما قبل

مفتوح اوله رق یا ونون مکسوره الحاقیله مفردینک مدلولندن
ناصرین کلمه سی کی حقیقه یا خود قرین کلمه سی مثلوا حکما
جنسده متحد اوله رق اثینده دلالت ایچون وضع اولمش اوله
واشوتئینده نک مفردی ثلاثیدن اولوب کندوده و اودن مقلوب
اوله رق الف مقصوره اولور ایسه اجتماع سا کنینی دفع ایچون
الف مقلوبه اصلی اولان و او ره اولوب مثل عصی کلمه سی
عصوان و عصوین کی تنبیه لنور امارحی کلمه سی مثلوا بادن
مقلوب الف مقصوره بولور ایسه یا خود حبلی کی ثلاثینک
غیری اولوب الف مقصوره غیر منقلبیه و یا خود مصطفی
کی منقلبیه اولور ایسه الف بایه قلب اولوب رحبان و حبلیان
و مصطفیان وجهیله تنبیه لنور و قراء کی الف ممدوده دندکره
همزه اصلیه اولور ایسه تنبیه سنده همزه اثبات قلندر رق قرا آن
و قرائین دینلور و حراء کلمه سی مثلوا کندوده تأنیت ایچون
الف ممدوده بولور ایسه و او ره قلب اولوب تنبیه سنده حراء و ان
دینلور لکن همزه کساء و راء کی کلمه نک حروف اصلیه سندن
منقلبیه یا خود غلباء کلمه سنده اولدیغی وجهیله الحاق ایچون
زیاده اولور ایسه همزه نک اثباتی و او ره قلبی جائزدر و اصطلاحده
مجموع تعیر اولنان شودر که حقیقه و یا خود تقدیر از زیاده
و یا نقصان و یا هیئتینی تعیر ایله مفردینک مدلولندن متعددده
دلالت ایچون وضع اولمش اوله بو صورتده قوم و رهط کی
اسم جمع اولنر بو تعیر یفدن خارج اولوب لکن فلاك مثلوا جمعی
و مفردی بر لفظده اولنلرده هر تقدیر حقیقه تعیر بو غبسه ده
مفردنده اولان ضمه اصلی وجهنده اولان ضمه عارضی اعتبار
اولنلرق تقدیرا تعیر اولنمغله و كذلك نسوة کی کندو لفظندن
مفردی اولیانلرده مفرد تقدیر فلانمغله بولنر تعیر یف مذکورده

داخل اولور و اشوتئین یف ایله معرف اولان جمع ایکی
قسمه منقسم اولوب برینه سالم و دیگرینه مکسر تعیر اولنور
سالم دنیلان شوو وجهیله در که مفردینک بناسی کندوده باقی اوله
و مکسر تعیر اولنان شودر که جمع اولق ایچون مفردینک بناسی باقی
قالیه و ذکر اولنان جمع سالم دخی ایکی نوع اولوب برینه جمع
مذکر سالم و دیگرینه جمع مؤنث سالم دینلور و جمع مذکر
سالم تعیر اولنان مسلمون و مسلمین کلمه لرنده اولدیغی وجهیله
آخرینه نون مفتوحه ایله ماقبلی مضوم اوله رق و اوو یا خود نون
مفتوحه ایله ماقبلی مکسور اوله رق یا الحاق اولنان جمعدر
بو تقدیر جمع مفردینک آخری بهد الکسره یا اولور ایسه اجتماع
سا کنینی دفع ایچون حالت رفعنده قاضون و حالت نصب
و جرنده قاضین دینلور و مفردک آخرنده الف مقصوره اولور
ایسه حذف اولوب مصطفون و مصطفین کی ماقبلی
مفتوح اوله رق باقی قالوروزید کی بالکر ذاته و علم کی بالکر صفاته
دلالت ایدن اسمک جمع مذکر سالم ایله جمع ململری مذکر عالمک
علمی اولمقلملری شرطیه مشروطدر برین ارضین و سنین
کیلرده شرط مذکور بولنمغله سندن شاذ قبیله دندر و ذکر اولنان
اسم ماقبلی بروصفله انصافی معتبر ذات مبهمه دلالت ایچون
وضع اولنان صفتک جمع مذکر سالم ایله جمع ململری مشروط
اربعیه متوقف اولوب شرطک بری ناصرون کی مذکر عالم
اولمقدر و ایکنجیسی صیغه صفتده مذکر و مؤنث مساوی
اولیه رق احرو و حراء کی الف ممدوده ایله بیشلری فرق اولنور
مقوله دن اولما مقدر زیر ابو مقوله دن اولمش اولسه الف و نون ایله
جمع ملن اسم تفضیلک جمع مذکرینه التباس لازم کلور اوچنجی
شرطی كذلك صیغه صفتده مذکر و مؤنث مساوی اولیه رق

سکران و سگری گبی الف مقصوره ايله بينلری فرق اولور
 قيلدن اولما مقدر که ندمان کلمه سی کی مؤثی تا ايله ند مانه او اب
 و اوونون ايله جعلنن کيلره التباس لازم گلبه و دور دنجیسی قیل
 و صبور کلمه لری مثلا و مذکر و مؤثی مساوی اولان نوعدن اولما مقدر
 واشو کلمه لر کی مفردنده مذکر و مؤثی مساوی اولنلرده جمع
 مذکری و اوونون ايله مؤنندن فرق اولسه فرعک اصل اوزره
 من یی لازم کلور و جمع مؤنث سالم دنیلان کرک مفردی مسلمة
 کی مؤنث و کرک حجام کی مذکر غیر حقیقی اولسون آخر بنه الف
 و تا لاحق اولان مسلمات و حجات کی جعفر و صفتک جعفرده
 اولان شروط آیه ايله مشروط اولسه رقی اکثر اسملر جمع مؤنث
 سالم ايله جعلنور یعنی هند کی مطلقا علم مؤنث اولنلره و اخرنده
 اکرامه و صحراء کی کرک تا و کرک الف اوله رقی علامت تأیث
 بولنانلرک جمع سالم ايله جعلنلری قیاس او اب زید و طلحة کی علم
 مذکر اولان و اکرام کی کندوده علامت تأیث اولیه رقی اسم
 جنس اولان بونلرک خلافتیه ملا بسدر اما سماء کی تاء مقدره ايله
 مؤنث اولان اسم جنس لری سماوات مثلا و الف و تا ايله جعلنلری
 سماعه منحصرا اولغله نار و شمس کی اسم جنس اولنلر بو کایاس
 اولنلر و صفتک جعلنمسی شول شرطلر ايله در که مثلا مؤنث اولان
 مسلمة کلمه سنک مسلم کی مذکری اولوب جمع سالم ايله جعلنمش
 اوله اما حراء کی مؤنثک احر کی مذکری اولوب جمع سالم ايله
 جعلنماش اوله مؤثی دخی الف و تا ايله جعلنوب حراوات
 دنیلر لکن خضره کی غلبه استعمال ايله اسم اولنلرک جعفرده
 خضر اوات کلور و مذکری اولسان حایضه کی صفتلرک
 لفظده تاء تأیث موجود اوله لکن بالغه معناسنه اولان حایض

کی کندوده تاء تأیث بولنلر الف و تا ايله جعلنمبوب حوا یض
 و زبيله جعلنور و فاء الفعلی مفتوح و عین الفعلی صحیح سا کن
 اولوب اخرنده تا اولان ثمره کی اسملرده حرف ثانی مفتوح اولوب
 ثمرات دنیلور و ضرورت شعر سبيله حرف ثانیکن سکونی دخی
 واقع اولمشدر اما معتل العین اولان اسملرده لغت هذیلده حرف
 ثانیکن فتحیه عورات و بیضات واقع اولمش ایسه ده غیر یلرک
 عندنده حرف ثانی تغیر ایتیموب مفردنده اولدیغی وجه اوزره
 سکونیه عورات و بیضات دنیلور و فاء الفعلی مکسور و عین
 الفعلی صحیح سا کن اولوب اخرنده تابولنان کسره کی اسملرده
 حرف ثانیکن اصلی اوزره سکونی و مفرد ايله جمع بیننی فرق
 ایچون قحی و فاء الفعلنه تبعیه کسری جائز اولوب لکن بیعات
 و رشوات مثلا و معتل العین و ناقص و او ای اولنلرده اصل اوزره
 سکونی و فرق ایچون قحی مجاز ایسه ده حرف علت اوزره
 کسره ثقیل اولغله مکسور اولنر انجق قنیات ککی ناقص
 یابیده ثقلت بولنما غله حرف ثانیکن کسری مجازدر و فاء الفعلی
 مضموم و عین الفعلی صحیح سا کن اولوب اخرنده تابولنان
 حجرة کی اسملرده كذلك حرف ثانیکن اصل اوزره سکونی و قحی
 وضعی جائز ایسه ده کورات و رقیات کی معتل العین و ناقص یائی
 اولنلرده فقط حرف ثانی مضموم اولنر اما خطوات مثلا و ناقص
 و او ای اولنلرده ضعی مجازدر و مضاعف اولان اسملرده فاء الفعلی
 مفتوح و مکسور و مضموم اولسون صفتلرده اولدیغی وجهله
 مدات و عدات و سدات کی حرف ثانی تغیر ایتمز و کندوده
 الف مقصوره و ممدوده بولنان اسملرک حکمی سابق الذکر
 تشیه احکامی اوزره در که عصوات و رقیات و حیلایات و قبیع ثریات
 و صحراوات کی بدر قالدیکه جمع مکسر کرک اسملرده و کرک

صفة لمرده كثير الوقوع در وفاء الفعلي مفتوح وعين الفعلي صحيح
 سنا كن اولوب اخرنده تا اوليان فلس كي اسملرده جمع مكسر
 قلتي ايچون افلس و كثر تيچون فلوس واجرفده اثواب واخرنده
 تا اولان قصه كبلرده قصاص وزنلري اوزره كلك غابدر و بعضا
 اجوف يائنيك غيريده فاء الفعلنك كسر يله زناد ورثلان وفانك
 ضميله بطنان وفانك كسري وعينك فتحيله عزوة وفاوعينك
 ضميله سقف وشاذ اوله رق المجددة وزنلري اوزره دخی كلور
 وفاء الفعلي مكسور وعين الفعلي صحيح سنا كن اولوب اخرنده
 تا اوليان خبر وكذلك فاء الفعلي مضموم وعين الفعلي صحيح سا كن
 اولوب اخرنده تا اوليان قفل مثلوا اسملرده قلت ايچون اخبار
 وكثرت ايچون خبر وعود كي اجوف واوي اوللرده عيب دان
 وقطعة وبرقة كي اخرنده تا اوللرده قطع و برق وزنلري غالب
 اولوب بعضا ذكر اوليان خبر كي اسملرده ارجل و صنوان
 وزوبان وقفل مثلوا اسملرده حرف اولك ضميله فلاك واشبو ايكبس دن
 قداح وقرده دخی ك كلور وفاء الفعلي وعين الفعلي مفتوح
 اولوب اجوف واخرنده تا اوليان اجل مثلوا اسملرده كثر تيچون
 اجل و قلتيچون اجل و تاج كي اجوف اوللرده تيجان ورقبة كي
 اخرنده تا اوللرده رقاب وزنلري غالب اولوب بعضا دخی اجل
 كي اسملرده ذكر وازن وجيرة وخر بان و جلان و جلي وزنلري
 اوزره كلور واخرنده ناقه مثلوا تا اوللرده اينق و تير وزنلري اوزره
 كلور و كنف وعضد و عنب و ابل و عني مثلوا اسملرده اكاف
 و صرد كبلرده صردان وزنلري اوزره كلك غالب اولوب بعضا
 دخی كنف كي اوللرده نمود و ثمر و عضد كي اوللرده
 عبا ع و عنب مثللرده اضلع و ضلوع و صرد كبلرده ارطاب
 و رباع وزنلري اوزره كلور وفاء الفعلي مفتوح وعين الفعلي

مكسور اولوب اخرنده تا بولنان معده وكذلك فاء الفعلي مضموم
 وعين الفعلي مفتوح اولوب اخرنده تا بولنان تخمة كي اسملرده
 معد ونخم وزنلري اوزره اولق غالبدر وفاء الفعلي مفتوح يا خود
 مكسور و يا خود مضموم اولوب تا اوليه رق اخريتك ما قبل الف
 اولان زمان و حار و غراب كي اسملرده ازمنه و حر وزنلري اوزره
 اولق غالب اولوب بعضا زمان كبلرده عنوق و حار كبلرده
 شما مل و غراب كبلرده زقان واشبو اوچندن غزلان وزنلري
 اوزره دخی كلور واخرنده تا بولنان حمامة ورسالة و زنابة كي
 اسملرده حاتم ورسائل و زنا ثب وزنلري اوزره اولور و انجق
 فاء الفعلي مفتوح اولوب حرف ثالثي مده اوله رق يا اولان رغيف
 كي اسملرده ارغفه و رغف و رغفان وزنلري اوزره اولق غالب
 اولوب ابعضاء اصباء و فصال و فاعل و مضاعف و التلرنده سرور
 وزنلري اوزره دخی كلور وفاء الفعلي كذلك مفتوح اولوب حرف
 ثالثي مده اوله رق و او اولان عمود كي اسملرده اعمدة و عمود وزنلري
 اوزره اولق غالب اولوب بعضا دخی اولك كسر يله قعدان و افلاء
 و زنا ثب وزنلري اوزره كلور واشبو ايكي نوع اسمدن اخرنده تا اوله ق
 معنية و حرة مثلوا لرده سفائن و حائل وزنلري اوزره اولق غالب
 اولوب بعضا سفن و زني اوزره دخی كلور و ك كرك اخرنده
 تا اولسون كرك اولسون حرف ثاني سي الف اولان كاهل و كاشبة
 مثلوا اسملرده كواهل و زني اوزره اولور و حرف ثاني سي زائد اوله رق
 يا سا كنه اولان ميت كي اسملرده اموات و جيات و ايناء وزنلري
 اوزره اولوب اشبو ايناء و زني اسمده و صفته مساويدر و اولنده
 كرك مفتوح كرك مكسور و كرك مضموم اوله رق همزة زائدة
 بولنان اصبع كي اسملرده اصابع و زني اوزره كلور وفاء الفعلي
ك كرك مفتوح كرك مكسور كرك مضموم اولوب جعفر و درهم

و برثن کی رباعی مجرد اولان و ثلاثی مزیددن جدول و خروج
و جنذب کی رباعی مجرد موازن اولان اسملرده جعافر و دراهم
و برائن و جد اول و خراوع و جنذب و زنلری اوزره اولور و فاء الفعلی
کرك مفتوح كرك مكسور كرك مضموم اولسون کنسوده الف
ونون زیاده اوله رق فعلاّن و زنسده اولان اسملرده شیطاّین
وسرا حین و سلاطین و زنلری اوزره اولق غالبدر و حرکات
و سکناّنده اشبو فعلاّن و زننه موازن اولان مصباح و قرطاس کی
اسملرده مصباح و قرطاس و زنلری اوزره کلور و فاء الفعلی مفتوح
و آخری الف مقصوره اولان دعوی کی اسملرده دعاوی و اثی کی
اولی مضموم اولان اسملرده کسرا یله اناس و زنی و صحرَاء کی
آخرنده الف ممدوده اولان اسملرده صحاری و زنی اوزره اولور
و ذکر اولنان جمع مکسر فاء الفعلی مفتوح و عین الفعلی صحیح
ساکن اولان صعب کی صفت اولنلرده صعب و اجوف اولنلرنده
اشیاخ و زنلری اوزره اولق غالب اولوب بعضا ضیفان و رغدان
و کهول و اولک کسری و ثانینک فتحیله رطله ویا لکر اولک کسریله
شیخه و ضمیه ورد و اول و ثانینک ضمیه سحرل و اولک ضمی و ثانینک
فتحیله سمحاء و زنلری اوزره دخی کلور و فاسی مکسور و عینی
صحیح ساکن اولان جلف کی و فاسی مفتوح و عینی مضموم اولان
یقط کی و فاسی و عینی مضموم اولان جنب کی صفتلرده اجلاف
و زنی اوزره اولور و فاسی و عینی مفتوح اولان بطل کی و فاسی
مفتوح و عینی مکسور اولان خشن کی صفتلرده ابطال و خشان
و خشن و زنلری اوزره اولق غالب اولوب بعضا دخی مذکور اولان
بطل کی صفتلرده اخوان و ذکران و نصف و زنلری و خشن کی
صفتلرده و جاعی و زنی اوزره کلور و فاسی مفتوح و حرف ثالثی مده
اوله رق الف اولان جبان کی صفتلرده جبناّ و صنع و جیاد و زنلری

اوزره اولور و فاسی مکسور و حرف ثالثی مده اوله رق اولان کنناز
کی صفتلرده کنز و هجان و زنلری اوزره کلور و هجان کله سنک
مفرد و جعی لفظده مساوی اولمغله بونده مفرد ایله جعی یلنی
فرق فلک کله سنده اولدیخی وجهله تقدیریدر و فاسی مضموم و حرف
ثالثی مده اوله رق الف اولان شجاع کی صفتلرده شجاعان و شجعاّ
و زنلری اوزره کلک غالب اولوب بعضا دخی شجعه و زنی اوزره
کلور و مؤنث اولیه رق کریم کی فعلیل بمعنی فاعل اولان صفتلرده
کرما و کرام و نذر و اشراف و اصدقا و زنلری اوزره اولق غالب
اولوب بعضا خصیان و ثنیان و اشحه و ظروف و زنلری اوزره دخی
کلور و کذلک مؤنث اولیه رق صبور کی فعول بمعنی فاعل اولان
صفتلرده صبر و زنی اوزره اولق غالب اولوب بعضا دخی و دداء
و اعداء و زنلری اوزره اولور و آخرنده ناء تأنیث بولنان صبیحه
کی و آخرنده ناء تأنیث اولیه رق مؤنث اولان عجوز کی صفتلرده
صباح و عجایز و زنلری اوزره کلور و جرح کی فعلیل بمعنی مفعول
اولان صفتلرک فعلی و زنی اوزره جعی جرحی کلک قیاسی اولوب
شاذ اوله رق قتلاء و اسراء و زنلری اوزره دخی کلور و مریض
و هالک و میت مثلاً و اولنلر هر تقدیر فعلیل بمعنی مفعول دکل ایسه ده
ضرر اوزرلرینه واقع اولمقد جرح کله سنه معنا مناسبلری اولمغله
بولنلرک دخی فعلی و زنی اوزره جعمری مرضی و هلاکی و موتی اولور
و جاهل کی اسم فاعل اولان صفتلرده حرف اولک ضمی و ثانینک
فتح و تشدید یله جهل و جهال و اول و ثانینک فتح و تخفیف یله جهله
و زنلری اوزره اولوب قاضی کی معتل اللام اولنلرده جهله و زنی
اوزره قضیه کلک قیاسی ایکن یا لغه قلب و حرف اولک فتحه سی
ضمه یه تبدیل اوله رق قضاة و زنی اوزره اولور ایکن بعضیلر عننده
قضاة و زنی معتل اللام اولنلره مخصوص پرونددر و فاعل و زنی

اوزره اولوب رافس کی غـیر عالم اولان صفتلرده روافس وزنی
کثیر اوله رق واقع اولمشدر انجیق عالمک صفتی اوله رق مثلاً فارسک
جمعی فوارس کلمه سی شاذدر و فاعل وزنی اوزره اولان صفتک
مؤثی کرک نائمۃ کی آخرنده تابولنسون کرک حایض کی تابولنسون
نوام و نوم و حوايض و حیض و زنلری اوزره در یونقدیرجه اشو
فواعل و زننک صفت عالمده مؤثۃ خصوصی و صفت غیرعالمده
مؤث و مذکره عمومی درکاردر و اجر کی افعل و زننده اولان
صفتلرده ضم ایله حر و حران و عطشان کی فعلان وزنی اوزره
اولان صفتلرده اولک کسر ایله عطاش و قحبله ند امی و زنلری اوزره
اولیق غالب اولوب بعضادخی ضم ایله سکاری و غیاری و کسالی
و عجالی و زنلری اوزره کلور و عطشان کلمه سنک مؤثی اولان
عطشی مثلاً اولرده مذکر و مؤث بیننده مشترک اوله رق عطاش
کلور و الف مقصوره ایله الصغری کی مؤث اولان صفتلرده
الصغر وزنی اوزره اولور و الف مدوده ایله حراء کی مؤث
اولان صفتلرده مذکر ایله مؤث بیننده مشترک اوله رق حر و زنلی
اوزره کلور و مذکری اولیان حر می کیلرده فتح ایله حرامی
و بطحاء کیلرده کسر ایله بطاح و عشره مثلاً اولرده كذلك کسر
ایله عشر و زنلری اوزره اولور و اشو جمیع اوزانندن افعل و افعال
و افعلة و فعلة و زنلری جمع قلت ایچون اولور ماعداسی جمع
کثرت ایچوندر و جمع قلت عندالجمهور اوج عدد دن اون عددده
و بعضیلر عندنده ایکی عدد دن اون عددده قدر اولوب جمع کثرت
اون عددک مافوقیدر اما قومک قلت و زننده اوله رق اقوام
کی جمعی اولوب کثرتی اولمسه و كذلك رجالک کثرت و زننده اوله رق
رجال کی اولوب جمع قلتی بولمسه بونلر بین الفلة و الکثرت مشترک
اولوب انجیق برکلمه نک حرف لفظی کی احرف و حروف و زنلری

اوزره هم جمع قلت و هم جمع کثرتی بولمسه بحازا احدهما آخرک
محلده استعمال اولنور و مسلمون و مسلمات مثلاً و جمع سالم اولنلر
زنجشیری و این حاجب کیلر عندنده قلت ایچون اولوب لکن صحیح
اولان قلت و کثرتدن صرف نظر ایله مطلقاً جمع ایچوندر شیخ
رضی دخی بوکا ذاهبدر و جمع مکسر جمعند کده بعضاجالات
و بیوتات کی آخرینه الف و تا الحاقیله جمع سالم صیغه سی اوزره
اولور و بعضاکالیب و الماعیم مثلاً وینه جمع مکسر صیغه سی اوزره
جمع اولور و اقل جمع الجمع عندالجمهور طغیر عدد و بعضیلر عندنده
التي عدددر (الابتداء لا یكون الا بالتحرك فان سكن الاول زیدت
همزة الوصل وهي فی این و اینة و اینم و امرئ و امرأة و اسم
و است و این و حرف التعریف و ماضی السداسی کاستخرج
و الخسای بلاتاء و مصدر هما و امر هما و امر الثلاثی و هی مکسورة
الافی این و حرف التعریف فتفتح و فیما فی ثانیه اصلیه فتضم
کانصر و اغز بخلاف ارموا و اسکان هاء هو و هی بعدالواو
و الفاء و الهمزة و اللام عارض کلام الامر بعدالواو و الفاء
و ثم (الوقف یكون علی السكون و تقلب تاء رجۃ هاء و یحذف
تنوینیه مطلقاً و تنوین غیره رفعا و جرا و تقلب الفاء نصبا کنون
اذا و نسفعا فی الاکثر و یزاد الف فی انا و یجب هاء السکت فیما
کان علی حرف و لم یتعاقب بمقابلیه نحو هاء و قه و مثل مه انت
و قد یحذف فی الیم للتعاقب فیجوز فیما قبل حرکتیه غیر اعراییه
و لا مشبهه بها کالماضی و الارجل نحو لم یخشه و لم یغزه و لم یرمه
و ما هی و کتابیه فی هیهنا و یازیداه للمد و یحذف الواو
فی ضربه و ضربهم و فی قاض رفعا و جرا فی الاکثر عکس القاضی
(التقاء الساکنین یرتکب فی الوقف مطلقاً نحو و استغفره و عند
عدم الترتیب نحو الف لام میم و فی مدغم بعدلین فی کلمه کضالین

وتأمرني ودويبة وفي نحو الان وای الله وتحذف اوليهما في غير ذلك ان كانت مدة كخف وقل ومع وقالا الحمد لله والاحركت كقالت امرأة وخيرا هبطوا واخشوا الله واخشى الله الاما سكن للتخفيف فيحرك الثاني لم يرد والانتوين زيد بن عمرو فيحذف والاصل في التحريك الكسر وقد يخالف لعارض كوجوب الضم في نحو رد ولهم البشرى وربحانه في اخشوا الله وجوازه في بهم اليوم وفي ثابته ضمة اصلية كقالت اخرج وقالت اغزو كوجوب الفتح من الله وردها وربحانه في الم الله وجوازه معهم في رد ولم يرد تخفيف الهمزة في غير ابتداء بالقلب والحذف والتسهيل اي جعلها بين بين اي بينهما وبين حرف حركتها فالتساكنة يجوز قلبها الى حرف حركة ما قبلها كرأس وبير وسور والى الهدى أتنا والذي آمن ويقول اذن لي والمتحرك الساكن ما قبلها لو كان الفا في كلمة جاز تسهيلها كقراءة ورسائل وهاوئم ولو كان واوا او ياء زائدتين لغير الحاق في كلمة جاز قلبها وادغامها كقراءة وخطبة وكثير في بني وبرية ولو كان صحيحا او علة اصلية او مزيدة لاحاق او في كلمتين جاز حذفها بشقل حركتها كسنة وسو وشي وجوب وحيل وابوبوب وابتغي امره والترم في برى وارى اراءة وكثر في سل واذا خفف الهمزة فالأكثر الرض وقل لرض فعلى الاكثر من لرض بفتح النون وفلرض بحذف الباء والمتحركة المتحرك ما قبلها تسعة نحو مؤجل يجوز الواو وفي فية الباء وفي البواقي التسهيل والهمزتان في كلمة ان سكنت الثانية قلبت كآمن وايمان واوتمن وحذفتا في خذ وكل وكثر في مرعكس وأمر وان تحركت ادغمت كسأل وان تحركتا فان كسرت احديهما قلبت الثانية باء كالجائي وائمة وجاء تخفيفها وتسهيلها ايضا في ائمة والا قلبت واوا ككا واخر

واویدم والترم الحذف في اكرم واخواته وفي كلمتين نحو تحقيقهما وتخفيفهما وتخفيف احديهما لغات عريضة غايت متانت اوزره اولد يغندن بركله به ساكن حرف ايله ابتدا مطلقا جاز اولوب متحرك حرف ايله ابتدا اولنور بوصورته بركله نك حرف اولي ساكن اولور ايسه اولنه همزة وصل زياده اولنور واشبو همزة وصل ابن وابنت وابنه وامرء وامرأة واسم واست كلمة لنده وبونلرك تنبيه لنده وايمن واثنين كلمه لنده سماعيدر وحرف تعريفك واستخرج واجلو ذوا حمار واغدودن واقشعر واحرنجم واقع نسس كبي سداسيدن اولان ماضينك واجتمع وانكسر واحركبي ابتداسي تاسر اولان خجاسينك وبونلرك مصدر لر ينك وامر حاضر لر ينك وكذلك ثلاثي مجردك امر حاضر لر ينك اولنه همزة وصل اتيان اولنق قياسيدر وهمزة وصلك حكمي وصلي حالته لفظا سقوط اولنغله اثباتي لحن اولوب لكن ضرورة شعر سيبيله (كل سر جاوز الاثنين شاع) مصر اعنده اولديغي وجهله همزة وصلك لفظا اثباتي شاذ اوله رقي واقع اولور وذكر اولنان همزة وصل هر حاله مكسور اولوب انجق ايمن كلمة سنده وحرف تعريفه مفتوح وحرف ساكنندن ايكنجي حرفي ضمة اصلية اولان انصر اغز كي كلمة لده مضموم اولور وار مواكله سي بونك خلا فيدر كه اصل كلمة نك ايكنجيسي اولان ميمده ضمة اصلية بولند يغندن همزة وصل مكسور اولمشدر وهو وهي كلمة لر ينك واودن وفادن وهمزة دن ولامد نصكره هاسينك اسكا في جاز وعارضى اولوب امر غائب لامنك وليكن وفلتأت وثم ليقضوا مثلوا وواو وفاو ثم حرف ليرند نصكره عارضى اوله رقي اسكا في كبيدر بنا برين بونلرك اولنه همزة وصل كتور لك لازم دكلدر لغات عريضة سكون اوزره وقف امر لازم

اولمغله حر که اوزره وقف خطادر بوتقدیر جه رجه کی اخرنده
محض تأنیث ایچون تابولان کلمه رده عندالوقف تاء تأنیث لفظا
هائه قلب اولنوب حالت رفع ونصب وجرنده تنوین حذف
اولنور و ذکر اولنان رجه کیلرک ماعداسنده لدی الوقف حالت
رفع وجرنده کذلک تنوین حذف قلنسور لکن الف مقصوده
بولنلرک غیر یسنده حالت رفعده تنوین واوه و حالت جرنده یاه
قلب اولنق ضعف اوزره مجازدر و بولنلرک حالت نصب لرنده اتفاقا
تنوین الفه قلب اولندیغنه تشبیها اکثر قولده اذن کلمه سنده
اولان نون و لنسفعن مثالا ولده اولان نون مخففه دخی عندالوقف
الفه قلب اولنور و آخری فتح اوزره مبنی اولوب حر که ی حرکات
اعراییه و حرکات اعراییه به مشابیه اولیان انا کلمه سی کیلرده
حر که سی بیان ایچون لدی الوقف اخرینه هاء سکنه زیاده
قلنسق قیاسی ایکن هاء سکنه یرینه الف اتیان اولنهرق متعارف
اولمشدر بعضا دخی هاء سکنه ایله قیاس اوزره کلمشدر و حرف
واحد اوزره بولنوب حرف جرائص ایله ماقبلندن جزء کی اولان
یعنی اصلی الی ما اولوب حرف جردخولیه له اخرنده اولان الف
حذف اولنوب الی م مثالا اولان کلمه لوده هاء سکنه زیاده اولنهرق
الی م و هاء سکنه زیاده اولنیه رق میم سکونیه الی م دیمک
جائز اولور اما حرف واحد اوزره بولنوب ماقبلندن جزء کی
اولیانره وقفه و مثل مه انت مثالا و کلمه رده عندالوقف حر که ی
بیان ایچون هاء سکنه تک حقوقی واجبدر شویله کما استغما به
حرف جر و مضاف متصل اولدیغی وقت الفک حذفی واجب
اولوب لکن حرف جرائص لنده شدت امتزاج جه تیهله ماء
استغما به جزء کی اولدیغشدر هاء سکنه الحاقی واجب اولور
و مضافک اتصالیته ذکر اولنان مثل مه انت کی شدت امتزاج

اولدیغندن حر که اوزره وقف لازم کلمامک ایچون هاء سکنه تک
الحاقی واجب اولور و حر که سی حرکات اعراییه و حرکات اعراییه به
مشابیه اولیان لم یخشه ولم یغزه ولم یمره و ما هیبه و کتابیه مثالا و کلمه رده
حر که ی بیان ایچون هاء سکنه تک حقوقی و عدم حقوقی مجازدر
و حر که سی حر که اعراییه به مشابیه اولار فعل ماضی ولارجل کیلر که
فعل ماضی ایچق فعل مضارع مشابیه له حر که اوزره ببیدر ولانک
اسمی اولان رجل کلمه سنک حر که سی عامله مشابیه اولان شی سبیلله
عارض اولمغله حرکات اعراییه به مشابیه اولمشدر و ههنا و یازیده
کلمه لرنده اولدیغی وجهله مده بی بیان ایچون دخی هاء سکنه تک
الحاقی جائز اولور و اصلری ضرب و اولان ضربه ضرب و اولان
ضربه و ضربهم کیلرده عندالوقف و او حذف اولنهرق ضربه کلمه
سنده ها و ضربهم کلمه سنده مبع ساکن اولور و کذلک اصلی بی
وهذه الی اولان به وهذه کیلرده لدی الوقف یا حذف اولنهرق
هالک سکونیه به وهذه دینلور و اصلی قاضی کی معتل اللام
اولوب تنوین ایچون یاسی حذف اولنهرق قاض مثالا اولان
کلمه لک حالت رفع وجرنده عندالوقف اکثر قولده ینه محذوف
اولان یادن صرف انظار قلنسورق ماقبلی ساکن قلنسور و بعضا
دخی قلیل اوله رق یاء محذوفه نک عودتیه انت اوزر ینه
وقف اولنور و اخرنده ماقبلی مکسور اوله رق یا اولان القاضی
کلمه سی کیلر بونک عکسنه اولوب یعنی اکثر قولده یاء ساکنه اوزره
وقف اولنوب قلیل یا حذف اولنهرق ماقبلی ساکن اولور اما
قاض کلمه سی مثالا و نصبی حالنده مفتوح اوله رق یاء محذوفه نک
اثباتیه الف اوزره وقف اولنوب القاضی کلمه سی کیلر حالت
نصب بنده یاء ساکنه اوزره وقف اولنور و کلمات عربیه رده عندالوقف
ایکی ساکنک ثانیه سی کرک دابه کی مدغم و ههنا کی غیر مدغم

اولسون و كرك اولی یخرجون کی حرف این اولسون واستغفره
 کی كرك حرف این اولسون التقاء ساکنین مطلقا جائز اولور لکن
 واستغفره مثل اولورده اخرینک حرکه سی هر نه ایسه ماقبلی صحیح
 ساکن اولدیغی صورتده ماقبلنه نقل اولنق دخی قلبلا واقع
 اولمشدر وعاملیه مرکب اولیهرق وسطی ساکن اولوب معرب
 اولق شاندن اولان اسملرده كرك ساکنینک اولی لام ومیم کی
 حرف این اولسون و كرك الف و بکر مثللو حرف این اولسون
 عندا تعداد اخرینک حرکه سنی ایجاب ایدرنسینه بولمقد یغنه بناء
 اجتماع ساکنین مجاز اولور و کلمه واحده ده ساکنینک اولی حرف
 این اولوب ثانیه مدغم اولدیغی صورتده حرف این حرکه منزله
 سنده اولدیغندن ضالین وتأمرونی دوییه کی کذلک اجتماع
 ساکنین جائزدر وتأمرونی کلمه سنده مدغم فیها اولان نون وقایه
 اصکرچه کلمه مزبورده دن خارج اولوب انجق مدغم اولان نون
 اعراب فعلدن جزء اولمغله حرف این اولان واو و حرف مدغم
 اولان نون اعراب کلمه واحده ده مجتمعه در اشبو اولی حرف این
 وثانیسی مدغم اولان نوعده عند الوقف دو اب کی اوج ساکنک
 جمعی جائز اولور و بوصورت راست و دوست ونیست مثللو لغات
 عجمیه ده کثیر الوقوعدر و آلا ن و ا یمن الله مثللو اولی همزه
 وصل مفتوحه اولوب کندویه همزه استفهام داخل اولان
 هر بر کلمه ده التباسی دفع ایچون همزه وصل الفه قلب اولمهرق
 اجتماع ساکنین مجازدر و حرف تصدیقندن ای حرفی لفظه الله
 اتصال ايله ای الله کی ترکیب اولندیغی وقتده یانک حذفی مجاز
 اولدیغندن اجتماع ساکنین جائز اولور واشبو ای الله ترکیبک
 اصلی ابوالله اولوب حرف جر اولان واو حذف اولمش
 اولدیغندن مجرور اولان لفظه جلال منصوب اولق افصحدر

زیرا جار اولان بعد الحذف مجروری منصوب اولق قسا عدده
 مطرده در و بوجه بالا بیان اولنسان صورتلرک ماعددا سننده
 ساکنینک اولکبسی حرف مدا اولدیغی صورتده حذف اولور
 مثلا اصلی خاف وقول و بیع اولان خف و قل و بع کلملرنده
 اولدیغی وجهله کلمه واحده ده اجتماع ساکنین دفع ایچون
 بوجه محرر حرف مدا اولان الف و واو و یا حذف قلمور و قال
 الحمد لله وما قدروا الله واولی الامر مثلوا اولنلرده کلمینده اجتماع
 ساکنین دفع ایچون ذکر اولنان حروف مد بالکذا لفظا حذف
 اولور لکن کلام عربده فانک مسدیده انتفت خلقه البطان واقع
 اولمش ایسه شاذ و مردود در و ساکنینک اولکبسی حرف مد
 اولدیغی تقدیرجه حذف اولنمبوب قالت امرأة و خیر اهل طوا
 واخشوا الله و الخشی الله کی متحرک اولور لکن ساکنینک اولکبسی
 تخفیف ایچون اسکان قلمش ایسه انجق ثانیه متحرک اولور
 شو یلکه لم یرد کلمه سنک اصلی لم یرد اولوب تخفیف ایچون دال
 اولانک ضمه سی رایه نقل ايله اسکان قلمش اولدیغندن لاجل
 الادغام دال ثانی متحرک اولق لازم کلور و ساکنینک اولکبسی
 خیر اهل طوا ترکه ینده اولدیغی اوزره تنوین اولدیغی وقتده
 کسری ايله حرکه انک قیاسی ایسه ده زیدین عمرو مثللو علم اخره
 مضاف اولان ابن کلمه سیله توصیف اولنان علملرک استعمالی کثیر
 اولمغله بونلرده تنوین حرکه انمبوب حذف اولور قالدی که ساکن
 اولان حرف تحریک اولمقدده اصل اولان کسره ایسه ده بعضا
 امر عارضی ایچون مخالفت واقع اولور مثلالرده کی عین الفعلی
 مضموم مضاعفدن اولوب ضمیر مضمومه متصل اولان امرلرده
 ولهم البشری کی ماقبلی مضموم اوله رق جمع ممی اولنلرده
 ساکن اولان حرف ضمه ايله تحریک اولنق واجب اولوب

واخشوالله كيبلى ده دخی ضمه ايله تحريك راجح وبهم اليوم
مثلاو ماقبلى مكسور جمع ميمى اولنلرده جمع ميميك اصلى مضموم
اولد يغنه بناء ضمه ايله تحريك جائز اولور وكذلك قالت اخرج
وقالت اغزى تركيبلى اولديغى اوزره ساكن ثانياك ما بعد نده
ضمه اصليه اولور ايسه اصلى اوزره ساكن اولى كسره ايله تحريك
جائز اولديغى مثلاو ضمه ايله تحريك دخی مجازدر كذلك من الله
تركيبلى اولديغى وجهله لام تعريفه متصل اولان من لفظنده
وردهاكي عين الفعل مضموم مضاعف دن اولوب ها لفظنه
متصل اولان امر لده ساكن اولان حرفك مفتوح اولمقلغى
واجب اولوب والم الله نظم شريفده لام جلالك تفخيمك
بقا سيجون فتحه ايله تحريك راجح فقط رد ولم برد مثلاو لده
كسره وضمه نك جواز يله ييله فتحه دخی جائز اولور وكمات
عريه نك اوللرنده احد واحد وابل كى اصليه اوله رق بولسان
همزك تخفيفى اتفاقا جائز دكلدر لكن اوائلك غير پسنده يعنى
كلمه نك اخرنده ياخود حشونده بولسان همزه بنى نيم وقبس
لغتلرنده حرف صحيح اولمغله تخفيفى جائز اولوب اما مجاز
وقر يش لغتلرنده همز ثقل عداو لغتغين قلب وحذف وتسهيل
ايله تخفيفى مجازدر ومشهور اوله رق تسهيل دينلان همزه كندوايله
حر كه سنه مجانس اولان حرف پسنده وغير مشهورى همزه
ماقبلنك حر كه سنه مجانس اولان حرف پسنده تلفظ اولمقدر
بنابرین رأس و بئر و سور كى كلمه واحده والى الهدى أننا والذى
أوتمن ويقول ائذن لى مثلاو كلبنده ماقبلى تحريك اوله رق بولنان
همزه ساكنه ماقبلنك حر كه سنه مجانس اولان حرفه قلب ايله
رسم خط تغير ايميه رك لفظا تخفيف اولمق جائزدر وقرأة
وسائل وهاؤم كى كلمه واحده ماقبلى الف همزه متحركه تسهيل

مشهور ايله تخفيف قلمق مجازدر وكلمه واحده همزه متحركه نك
ماقبلنده مقرونة وخطيئة كى الحاقك غير بچون زائده اوله رق
واو ويا بولنسه همزه مذكوره واو وياخود يا يه قلب وادغام
اولمق جائز اولديغنه بناء مقرونة وخطيئة دينلور انجق كلمه نك
اخرنده كرك نا اولسون كرك اولسون فعيل بمعنى مفعول اولان
مهموز اللامده بنى وبريه كى قلب واغام كثير الوقوعدر همزه
متحركه نك ماقبلنده مسئله كى حرف صحيح اولسه ياخود سوء
وشى مثلاو حرف علت اصليه بوانسه وياخود حو ثب وجبال
كى الحاق بچون زائده قلمش واو ويا اولسه وياخود ابو ايوب
وايتغى امره كى كلبنده همزه متحركه نك ماقبلى واو ويا اولسه
همزه نك حر كه سنى ماقبلنه نقل ايله همزه حذف اولمق مجاز
اولمغله مسئله وسو وشى وحب وجبل وايوب وابتغى مره
دينلور اما رويت ورأى لفظلرندين مشتق اولان برى كى ثلاثينك
مضارعده وارئت لفظلرندين مشتق اوله رق افعال بابتدن اولان
ارى برى ارائة مثلاو جمع فعللرده استعمالى كثير اولمقدن ناشى
همزه متحركه نك حر كه سنى ماقبلنه نقل وكندوبى حذف
ملتزمدر حال بو كه شاعرك * الم تر مالا قيت والدهر اعصر
ومن ينال العيش برأى ويسمع * پسنده همزه متحركه نك انباتى
واقع اولمش ايسه ده ضرورت شعر سبيله در وهموز العين اولان
سأل كلمه سندن كلوب اصلى اسئل اولان سل كى امر حاضر لده
همزه متحركه نك فتحه سنى ماقبلنده اولان سبنه نقل ايله كندو
حذف اولنه رق همزه وصلدن دخی مستغنى اولسى كثير الوقوعدر
وكندوبه حرف تعريف داخل اولان الارض مثلاو لده تخفيف
اولنديغى وقتنده اكثر اولان همزه متحركه نك حر كه سنى لام
تعريفه نقل اولنوب همزه وملك بقاسيله الرض وقليل

اوله رق همزه وصله حذفه لرض دینلور وکنده ویه حروف
جازه دن من حرفی داخل اولان من الارض کچیلده همزه
متحرکه لدی التخفيف همزه وصله حرکت سی من حرفنک نوتنه
نقل وکنده سی حذف اولنه رق من لرض و فی حرفی داخل اولان
فی الارض مثلاً ورده همزه وصله حرکت سی وکنده سی حذف
اولنوب فی حرفنک یاسی دخی حذف ایله فلرض دینلک اکثر
ومن لرض ترکیبنده نونی لامه قلب وادغام ایله فلرض دینلک
وفیلرض ترکیبنده یایی اثبات ایله فی لرض دینلک دخی قلب لا
واقع اولشدر و همزه متحرک اولوب ماقبلی دخی متحرک اولسه
همزه نک حرکات ثلثه سی ماقبلنک حرکات ثلثه سده ضرب
ایله طغوز صورت حاصل اولوب مؤجل مثلاً و همزه مفتوح ماقبلی
مضموم اولنلرده همزه نک واوه قلبی و فئه کی همزه مفتوح ماقبلی
مکسور اولنلرده همزه نک یایه قلبی جائز اولور انجق بونلر تسهیل
مشهور قلنس اولسه لدی التلخیص ماقبلنده ضمه وکسره اولسی
تمتع اولان الفه قریب اولمقدن ناشی مجاز اولدیغندن بشقه
تسهیل مشهور جائز اولیان محلاسه تسهیل غیر مشهور دخی جائز
دکندر و بونلرک باقبسی اولان یدی صورتدن همزه نک کسری
وماقبلنک ضمی ایله مثل کی و همزه نک ضمی و ماقبلنک کسریله
مشهورون مثلاً اولنلرده کرک تسهیل مشهور و کرک غیر مشهور
محازدر و مثل کی همزه و ماقبلی مفتوح و ضم مثلاً و همزه مکسور
وماقبلی مفتوح و رؤف کی همزه مضموم و ماقبلی مفتوح
و مستهزئین مثلاً و همزه و ماقبلی مکسور رؤس مثلاً و همزه و ماقبلی
مضموم اولنلرده بالکر تسهیل مشهور جائز اولور و کله واحده ده
ایکی همزه بوانوب اولکبسی متحرک ایکنجیسی ساکن اولسه آمن
و اما نا و امن کی ساکن نانی اولان همزه ماقبلنک حرکت سی

جنس نه قلب اولنق واجبدر و اخذوا کل کلمه لری نک امر حاضر لری
اولان خذ و کل کلمه لری نک اصلارنده اولان همزه ساکنه ثانیه
واوه قلب اولنق بوجه محرر قیاسی ایکن کثرت استعماللرینه بناء
همزه لری ایکنسی دخی حذف اولنور و امر یا مر کلمه لرندن کلان امر
حاضرک همزه وصل ایله ابتدای حالنده همزه لری ایکنسی دخی
حذف اولنه رق مردینلک کثیر اولوب همزه لری اثباتی قلبلدر
اما وصلی حالنده همزه لری اثباتیه و امر دینلک کثیر اولوب همزه لری
حذفی قلبلدر و همزه اول ساکن و همزه ثانی متحرک اولوب سال
کی حشو کلمه ده بولنسه لری ساکن اولان همزه اول متحرک اولان
همزه ثانیده ادغام اولنور اما بوضوئیه همزه لر قرء کی
آخر کلمه ده بولنسه لری همزه ثانی متحرک یایه قلب اولنوب قرء
دینلور و همزه لری ایکنسی متحرک اولوب کرک اول کرک ثانیدن
برسی مکسور اولسه جائی و ائمه کی ایکنجیسی یایه قلب اولنور
و ائمه مثلاً ورده عند الفراء همزه ثانی نک اثباتی و تسهیلی دخی
ثابتدر و ذکر اولنان همزه متحرکه هیچ برسی مکسور اولسه
اواخر و اویدم کیلرده اولدیغی وجهله همزه ثانی واوه قلب
اولنور و افعال باینک اکرم کلمه سی کی نفس متکم وحده سی
اولنلرده همزه ثانی نک واوه قلبی قیاسی ایکن کثرت استعمالی
سببیه حذفی التزام اولنلشدر و افعال بایندن کلان سائر صیغه
لرده دخی کلمه مزبوریه موافقه همزه ثانی نک حذفی ملزمدر
و کلمبنده ایکی همزه مجتمع اولدیغی وقتده همزه لری ایکنسنک
اثباتی یا خود ذکر و توضیح اولندیغی اوزره تخفیف قیاسلرینه
تطبیقا ایکنسنک دخی تخفیفی و یا خود اول و ثانیدن برینک
تخفیفی جائز اولور و ایکی همزه نک برینک تخفیفی
صورتنده ابی عمرو عندنده همزه اولی و امام خلیل عندنده

همزة ثانية بي تخفيف اولاد (لا دغام في المثاليين واجب فبما
سكن اولهما بدون معارض كالماء او تحركا بدونه في كلمة كمد فان كان
قبلهما ساكن غير لين نقلت الحركة اليه كمد ويفر وبعض
وفي غيرهما جائز كحي لان مضارعه يحكي وفي يوم للمدود ولم يرد
واسكون الثاني ولسلككم لانه كلمتان واقتبل وتنزل وتباعد
كالنفس او تمتنع كما في الالف والهمزة الانحوسال وسؤال وفيما
اسكن ثانية لغير الوقف كظلمات وفي الحاق الجليب واللبس كقول
وهاء السكت كاليه هلك ويجوز في المتقاربين في المخرج او في صفة
نقوم مقامه فالمخرج للهمزة فالهاء فالالف اقصى الحلق والعين
فالهاء الحاء واللايين فالحاء ادناه وللحافف الكاف اقصى اللسان
مع ما فوقه من الحنك والجيم فالسين فالياء وسطه مع ما فوقه
من الحنك وللضاد مقدم احدى حافتيه مع ما يليه من الاضراس
واللام مادون اقصاه الى منتهاه مع ما فوقه وللراء منهما ما يليهما
والنون ما يليه من الحبشوم للضاد فان اى فالسين طرفه مع
طرف الثنايا وللغاء باطن الشفة السفلى مع طرف الثنايا والباء فالميم
فالواو ما بين الشفتين وهي باعتبار الصفة مجهورة ومهموسة
فالمهموسة ستختلص خصة والمجهورة غيرها ورخوة وشديدة
وما بينهما فالشديدة اجلك قطبت وما بينهما لم يرد هنا والرخوة
غيرها ومطبقة وهي الصاد والضاد والطاء والظاء ومنقحة وهي
غيرها ومستعليه وهي المطبقة والحاء والغين والقاف ومنخفضة
وهي ما عداها وصغير وهي الزاء والسين والصاد واذا قصد
الادغام فالقياس قلب الاول ثانية ويجب ادغام لام التعريف
في ثلثة عشر واللام الساكنة غيرها في الراء والنون الساكنة
في الميم والواو والباء بغة وفي اللام والراء بلا غنة وتقلب ميم
مع الباء وتظهر مع حروف الحلق وتخفى مع الباقي وتدغم حروف

ضوى مشفر فيما يقار بها ولا الصغير في غير الصغير ولا المطبقة في
غير المطبقة ولا حروف الحلق في ادخل منها ويجوز غير ذلك كالنون
المتحركة في حروف يرملون وكالتاء والتاء والذال والذال بعضها
في بعض وفي الزاي والسين والصاد والضاد والظاء والظاء على القياس
وكالزاي والسين والصاد بعضها في بعض والجيم في الشين والهاء
والعين في الحاء والغين في الحاء والقاف في الكاف وعكسه وجاء الحاء
في الغين على القياس وعلى عكس القياس والحاء في الغين على القياس
والحاء في الهاء على عكسه وباب افتعل ان كان فاء تاء وجب
الادغام كالتجروان كان تاء حسن على القياس وعكسه وان كان سيننا
اوسبننا جاز على عكسه وان كان مطبقة قلبت طاء فيجب الادغام
في اطلب ويجوز في اظلم على القياس وعكسه وقل في اضطرب
واضطرب على عكسه وان كان دالا او ذالا او زاييا قلبت دالا ولا
فيجب في ادان ويحسن في اذكرة على القياس وقل في ازدان
على عكسه وان كان واوا او ياء جاز كاتعد وانسرب بخلاف ابترز
وشد اتخذ وان كان عينه تاء اودالا او ذالا او زاييا اوسبننا او مطبقة
جاز الادغام كقتل يقتل بالنقح والكسر وعليهما قرى مردفين
وباب تغفل وثقا عل ان كان فاء تاء او تاء اودالا او زاييا اوسبننا
اوطاء او ظاء او صاد اجاز الادغام على القياس بزيادة همزة الوصل
كاتباع واثاقل وادر وازمل ويجوز ادغام تاء المضارعة فيهما
وصلا (اصطلاحه ادغام تعبير او ثنان يدل على فصل اوليهم رق
برمخرجدن اولان اول ساكن ثاني متحرك ايكي حرفك اتيان
او انمقلعيدر واسبوا دغامك علت تامه مني فك ادغامي موجب او اور
مفارض اوليه رق اول ساكن ثاني متحرك ايكي حرفك مثلثي اولمغله
مد كلمة سنك مصدرى اولان قد مثل للوردة ادغام واجب اولور
ومد كلمة سنده اولديغي وجهله كلمة واحدة ده برجنسدن اولان

حرف را یکی بردن متحرک اولوب ماقبلاری ساکن اولدی یعنی
حالده معارض بولنما مغله حرف اولی اسکان ایله ادغام واجبدر
اگر ماقبلاری حرف اینک غیری ساکن اولور ایسه بمد و یقر
و بعضی کبی حرف اولک حرکه سی ماقبلنه نقل ایله ادغام اولنور
اما ماقبلاری حرف لین اولدیغی تقدیرجه ضالین کبی حرف اولی
اسکان ایله ادغام اولنور و اشبوابیکی صورتک ماعد اسنده ادغام
یا جائز یا خود ممنوع اولور شو بلکه حی کله سی کیلرده معارض
بولنمغه ادغام وعدم ادغام جائز اولور زیرا ذکر اوانسان حی کله
سنتک مضارعی اولان یحیی کله سنده یاء ثانیة الفه قلب ایله اعلال
اولمش اولمغین مضارعنه موافقه ماضی سنده فک ادغام دخی مجازدر
و کذلک فی بوم کبی کلمتیده یانک مدینی لا جل الحافظه فک ادغام
دخی جائز اولور و ردولم یرد مثل اولورده دخی ادغام اولنمق و اصلارنده
حرف ثانی ساکن اولد یعنی چون فک ادغام قلمتی جائزدر و سلاککم
کیلرده دخی کلمتین اولدیغی اجلدن ادغام وفک ادغام مجازدر
وافتهال و تفاعل و تفعیل بابلرنده کلان هر برکله ده بو بابلرک
تاریخی متعاقب تکرار تابلریمه جفته بقاء اقتل و تنزل و تباعد
مثلا و مکرر تابلر اولورده ایکی تادیف فصل کبی اولمغه بولر کیلرده
دخی ادغام وفک ادغام مجاز ایسه ده ادغام اولنمق قلیلدر و الف
حرکه قبول ایتمک و همزه نک ذاتنده ثقلت اولدیغندن
تضعیفی دخی زیاده ثقل اولمق جهتیه بولورده ادغام ممنوعدر
انجی همزه نک تضعیفی بر زیاده معنایی افاده ایچون اولدیغی
وقنده مثلا سأل کبی مبالغه بی و سؤل کبی معنای جمعی افاده
ایلدیکی صورتده ادغام واجب اولور و برجنسندن اولان ایکی
حرفک تانیسی وقفدن غیر برعلت ایچون مثلا ظلمات کبی تاء
منحر که نک اتصالی عندنده اربع حرکات متوالیات جمع اولماقی

ایچون ساکن اولنلورده ادغام ممنوع اولور و جلبب کله عندنده
اولدیغی وجهله برجنسندن اوله رق الحاق ایچون زیاده و تکرار
قلبان حرفده دخی موازتی محافظه ایچون ادغام ممنوعدر و قاول
کله سنحک مجهولی اولان قوول کله سی کبی لورده ادغام اولنمده
تفعیل باینک ماضی مجهولنه التباس لازم کله جکندن ادغام
ممنوع اولور و مالیه هلاک ترکیبده اولدیغی وجهله وقف ایچون
زیاده اولان هاء سکنه ادغام اولنمده وقف غرضی فوت اوله
جفته بقاء بوللا ولورده دخی ادغام ممنوعدر و منحر جده و منخرج
مقامنه قائم اولان صفتده متقارب اولان ایکی حرفک برینی دیگرینه
ادغام دخی جائز اولور و اشاء قاعده یه تفصیللا معرفت منخرج
حروفی و صفتلرینی بیلکله توقف ایتمکله بروجه آتی بیان اولنور
ایمدی همزه وها و الفک منخرجلری اقصای حلق یعنی بوغازک
صدره قریب اولان طرفیدر و عین و خائک منخرجلری وسط حلق
و غین و خائک منخرجلری ادنای حلق یعنی بوغازک بقیه قریب
اولان محلیدر و قاف و کافک منخرجلری اقصای لسان یعنی زبانک
بوغازه قریب اولان جانبی ایله درون فک اعلال سندن جانب
منحرک فو قنده اولان محلدرو جیم و شین و یانک منخرجلری
وسط لسان ایله کذلک اعلای درون فدن فو قنده اولان بردر
وضادک منخرجی لسانک صاغ و صول جانبلرندن برینک اقصا سبله
حدا سنده اولان آزودیشلریدر و لامک منخرجی طرف
لسانک اقصا سنانک مادونندن رأس لسانه منتهی اولان محل ایله
اعلای درون فدن فو قنده اولان محلدرو رانک منخرجی لسانک
التجا نندن لامک منخرجنه قریب اولان محلدرو ونونک منخرجی
رانک منخرجنه قریب اولان محل ایله خبشوم دینلان ککزددر
وطا و دال و تانک منخرجلری رأس لسان ایله اصول ثنابای علیسا

تعبیر اولان اوست اولك دیشلرینك دیلریدر وصاد وزا وسینك
مخرجلری رأس اسان ایله ثنایای علیانك اوجلریدر و فانك مخرجی
ثنایای علیانك اوجلریله شفه سفلائك باطنیدر و باومیم و واولك
مخرجلری شفتینك مایینیدر و مخرج مذکوره قول مشهور ده
یکرمی طقوز عد اولسان حروف عربیه نك مخرجیدر و هر بر
مخرجده ذکر اولان حرفلر بوجه بالا مخرج اولندیغی وجهله مرتبدر
و هر بر حرفك مخرجی بیتك مقصود اولان حرفی ساکن قبلوب
اولنه همزه مکسوره کتورلک ایله اولور و صفت اعتباریله حروفه
مجهوره و مهموسه دینلور که مجهوره دینلان نفسك کتورلر ایله
جری و امتدادی محصور و متمتع اولان حروفدر و مهموسه بونك
خلافه در و ذکر اولان مهموسه ستمشختك خصفه حرفلرندن
عبارت اولوب مجهوره حروف مذکوره نك ماعداسیدر و کذلک صفة
اعتباریله حروفه رخوه و شدید و بین بین دینلور که شدید تعبیر
اولان اسکانی وقتنده صوتك جری و امتدادی متمتع اولان حرفلر در
ورخوه بونك عکسنه اولوب بین بین دخی اشوشدیده ایله رخوه
پینده اولان کیفیت ایله تلفظ اولان حروفدر و شدید اجدك
قطیت و بین بین لم برو عتدا حرفلرندن عبارت اولوب بونلرک
ماعداسنه رخوه دینور کذلک صفت اعتباریله حروفه مطبقة
و منقحه و مستعلیه و منخفضه و صغیر دخی تعبیر اولمشدر که
مطبقة دینلان اسانك درون فك اعلاسنه انطباقنه سبب اولان
صاد و ضاد و طا و ظا حرفلرندن عبارت اولوب منقحه مطبقة نك
عکسی و حروف مذکوره نك ماعداسیدر و مستعلیه دینلان
کند و ایله لسان درون فك اعلاسنه مرتفع اولان حروف مطبقة
ایله خا و غین و قاف حرفلریدر و منخفضه مستعلیه نك مخرجی
و حروف مرتومه نك غیر یلریدر و صغیر تعبیر اولان لدی الوقف

کندولردن صوت خفیف ظهورایدن زا وسین وصاد حرفلریدر
بروجه تفصیل کرك مخرج و کرك صفتده قرینتی اولان حرفلرک
ادغامی مراد اولندقدده حرف اول حرف ثانی به قلب اولمشق
قیاسیدر و لام تعریفی اون اوج حرفکه تا و تا و دال و ذال و را
وزا و سین و شین و صاد و ضاد و طا و ظا و نون حرفلریدر
بو حرفلرده ادغام واجب اولور و لام تعریفك غیری ساکن
اولان لامی مخرجده شدت تقارب چون را حرفنده قلرب کی ادغام
ایلك کذلک واجبدر و التباس لازم کلدیکی صورتده ساکن اولان
نونى غننه ایله میم و و او و یا حرفلرنده ادغام ایلك کذلک واجب
اولور من ماء و من وال و من یحوم کی و نون ساکنی من لدنك
و من ربك نظم شریفلرنده اولدیغی وجهله بلاغنه را و لام
حرفلرنده ادغام ایلك و من بقلها نظم شریفلرنده اولدیغی
اوزره بایه مقارن اولان نون ساکنی میم قلب ایلك دخی واجبدر
و نون ساکن حروف حلقه مقارن اولدیغی تقدیرجه اظهار
اولوب حرف حلقدن بوجه مذکور نون و میم و و او و را و لام
و یا حرفلرندن ماعداسنه مقارننده اخفا اولنور قالدیکه ضوی
مشفر حرفلرینك صفتلرنده زیاده لك اولق جهتیله بو حرفلر
متقارب اولان حروفده و صغیر اولان حرفلر صغارنك بقاسی چون
غیر صغیر اولان حروفده و حروف مطبقة اطباقك بقاسی ضممنده
غیر مطبقة اولان حرفلرده و حروف حلقك مخرجده کندولردن
اقصى اولنلرنده ادغام اولمز و بونلرک ماعداسنده ادغام جائز
اولور که مثلاً نون مخرکه یرملون حرفلرنده و تا و تا و دال و ذال
حرفلرینك بعضی بعضی بونلرک هر بریسی زا وسین
و صاد و طا و ظا حرفلرنده قیاس اوزره ادغام اولنور کذلک
زا وسین و صاد حرفلرینك بعضی بعضی بونلرک و جیم حرفی

شین حرف فتنده وها وعین حرف لری سا حرف فتنده و حرف غین
 خا حرف فتنده ادغام قلنور و خلقکم لفظ فتنده اولدیغی وجهله قاف
 حرفی کاف حرف فتنده قیاس اوزره و قیاسک عکسی اوله رق حرف ثانی
 اولان کاف اول اولان قافه قلب و ادغام اولنور و بعضا قیاس
 اوزره (فن زحزح عن النار) نظم جملیلنده اولدیغی اوزره حاعین
 حرف فتنده قلب و ادغام واذبح عتود اثر کینده اولدیغی وجهله
 قیاسک عکسی اوله رق عین حایه قلب و ادغام اولنور واذبح عتود
 اولمشدر و اسلخ غمک ترکیبده اولدیغی وجهله قیاس اوزره
 خا حرفی غین حرف فتنده واذبح هذ ترکیبده اولدیغی اوزره قیاسک
 عکسی اوله رق ها حرفی حایه قلب و ادغام اولدیغی دخی واقعدر
 و افتعال بابنک فاء الفعی التجر کله سنده اولدیغی کبی تا اوورایسه
 ادغام واجب اولور و اثتفر کله سنده اولدیغی وجهله تا اولور
 ایسه قیاسا حرف اول ثانی به قلب ایله اثر و عکسی اوله رق
 اثتفر دینلک حسن اولوب اصلی اوزره اثتفر دینلک دخی مجازدر
 و استمع و اشتبه کله لری مثلاً و سین و شین اولور ایسه قیاسک
 عکسی اوله رق ثانی سین و شینه قلب و ادغام ایله اجمع و اشتبه دینلک
 جائز اولور لکن قیاس اوزره سین و شینی ثابه قلب و ادغام ایملک
 جائز دکلدر و حروف مطبقة اولور ایسه افتعل تاسی طایه قلب
 اولنور بوصورنده حروف مطبقة دن طا واقع اولدقده اطلب
 کله سنده اولدیغی وجهله ادغام واجب اولور و طا واقع اولدقده
 اظطلم کله سنده اولدیغی وجهله قیاس اوزره طایی طایه و باله عکس
 طایی طایه قلب و ادغام جائزدر و اضطر و اضطر کله لنده
 اولدیغی اوزره صاد و ضاد اولور ایسه قیاسک عکسی اوزره حرف
 ثانی اولان طایی حرف اول اولان صاده یا خود ضاده قلب و ادغام
 ایله اصبر و اضرب دینلک جائز و قلیل الوقوعدر انجیق قیاس اوزره
 اول ثانی به قلب و ادغام اولنور جائز دکلدر و دال یا خود دال

و یا خود زا اولور ایسه افتعل تاسی داله قلب اولنور بوصورنده
 ادان کله سنده اولدیغی وجهله دال واقع اولدقده قیاس اوزره
 ادغام اولنور واجب اولور و اذدک کله سی مثلاً و ذال واقع
 اولدقده قیاس اوزره ادغام حسن اولور و اذدک کله سی کبی
 زا واقع اولدقده عکس قیاس اوله رق حرف ثانی اولان دالی
 حرف اول اولان زایه قلب و ادغام جائز و قلیل الوقوعدر و قیاسا
 حرف اول ثانی به قلب و ادغام اولنور جائز اولمز و اذدک کله سی
 کله لنده اولدیغی وجهله و یا خود یا اولور ایسه قیاسی اوله رق
 و اوو بانک افتعال تاسنه قلب و ادغامی جائز اولور اما بوقاعده نک
 خلاقی اوله رق ایتزر کله سنده اولدیغی وجهله همزه دن منقلب
 اولان یات افتعل تاسنه قلب و ادغامی جائز دکل ایکن انخذ
 کله سی کیلرده بوصورتک وقوعی شاذدر و افتعال بابنک
 عین الفعی تا یا خود دال یا خود ذال یا خود سین یا خود
 حروف مطبقة اولور ایسه افتعال تاسنه اشبو حرف لدره قلب
 و ادغامی جائز اولوب بوصورنده فاء الفعلنه حرکه کله کله ماضی
 و امر و مصدر لرندن همزه وصل ساقط اولور و تفعیل بابنه
 التیاس لازم کلامک ایچون بعضا دخی همزه وصل ایبقا قلنور
 مثلاً همزه وصل ساقط اوله رق فانک فتح و کسر یله قتل یقتل
 دینلور و اسم فاعل و اسم مفعولنده و امر حاضرنده دخی بونلر
 کبی فتح و کسر جائز اولور لکن مصدرنده کسره واجبدر
 و رانک کسر و فتح یله مردفین قراءتی بو وجهله فتح و کسرک
 جوازینه مبنیدر و ممیک ضمه سنه اتیاعا رانک ضمیمه مر دفین
 قراءتی دخی واقعدر و تفعیل و تفعیل بابلرینک فاء الفعی تا و تا
 و دال و ذال و زا و سین و طا و ظا و صاد حرف لرندن بر یسی اولور
 ایسه اولنه همزه وصل زیاده سیله اتباع و اناقل و اذتروامل کبی

قياس اوزره ادغام اولمق جائز اولور و بونلرك مضار علمك
عين الفعل على يتابع بشاقل بدش بزملي مفتوح اولور واشبوايكي
بابك مضار علمك قال تنزل وقالوا تنباعدت كيبيلرند اولد يغي
وجهم له مضارعت خرفي بو بابلرك تارنده ادغام اولمق جائز
اولور * الاعلال تخفيف حرف العلة بالاسكان والقلب والحذف
وهي الواو والياء والالف وهوزائد او منقلب منها في الفعل
والتمكن وينقلب واو بعد الضمة كقوتل وقيل الالف
الرائدة كضارب وتسكنان مضومتين ومكسورتين كغزور ورفعا
والراحي رفعا وجرا وينقل حركتهما الى صحيح ساكن قبلهما
ويبيع وكسرتهم الى مضوم قبلهما كقبيل ويبيع وبالعكس
كغازون ورامون وتقلبان الف لو تحركتا وانفتح ما قبلهما اصلا
كباب وناب او نقلا منهما كعاد ومزاد وشذوذ وصيد ومرجم
ومشورة فان اجتمع ساكنان فالحذف كغاز ورام واقامة واستكانة
وقلت وبعث وهمزة بعد الالف زائدة في الآخر ككساء وراء
بخلاف شقاوة وسقاية والفاء فاعل كقائل وبائع مما اعمل فعله
بخلاف عاور والفاء اقصى الجموع بلامدة كاوائل وعجائر وسائل
بخلاف عواور الا لو كانتا اصليتين قبل الفهما صحيح كقاوم
ومعاش وقل معاش وشذو صائب ويحذفان جزما كلم بغزول
يزم ويحذف الواو بين ياء وكسرة كبعث والمكسورة في اول مصدر
اعل فعله كعدة بخلاف وعد وصال وتقلب همزة في نحو واصل
واو يصل والاول وجاز في نحو ووري ووجه والترم في الاول
حلاله على الاول وقبل في وشاخ بالكسر وشذ في احد واسماء
بالفتح وتاء في نحو تراث كثيرا وياء سكنت بعد كسرة كبران
او كانت في نحو قام قياسا وقبلا مما اعل فعله بخلاف قام قواما
ونحو جبار وحياض مما اعل مفردة او سكن وسطه او كانت رابعة

هـ

فصاعدا ولم ينضم ما قبلها كغزيت ويرضيان وتر اضبطا
واستغزينا بخلاف يغزوان او طرفاني التمكن كالغازي فان انضم
ما قبلهما كسر كالتراضي فان التقي ساكنان حذف وبقي
الكسر كادل جمع دلور فعا وجرا او اجتمعت مع الياء وسكن السابق
فيدغم كعلي ومهدى وسيدوايام وشذ نيام وجاء التخفيف في سيد
والترم في كينونة اصلها كينونة او كانت في نحو دنيا اسما لصفة
كالغزوي وشذ القصوي وتقلب الياء واو فيما سكنت كرسرفان
الترم الياء كسر ما قبلها كبيض وفي نحو تقوى وطوبى اسما
لاصفة كالصدي والضيرى وصح نحو قوى لا لا يلزم يطاوى
ويحاوى بضم الياء ويدغم حبي غالبا للمثلين لا قوى وبحي واحبي
يحي واستحي يستحي وارعوى واحواوى اذا لعل قبل
الادغام ونحو اسود وايض واما وايض به للبس كجواد وطويل
وغيور وتقوال وتسيار ومقوال ومخياط وادور وعين ونحو جدول
وخروج وغلب للالحاق واجتور والانه بمعنى تجاوروا واعوار
للبس وعور فهو عاور لانه بمعناه والجولان والحيوان لتدل حركت
اللفظ على الحركة في المعنى وحمل عليه الموتان فالتشال
قليل الاعلال كبعث كاسر واخوانه الاطراد وعدة كاسر والامر
عدت به بخلاف يوجل والامر ايجل بالقلب وفحتم يهب ويضع
عارض وبخلاف ييسر وقل يئس ويئس والمزيد اوعد يوعد
اي عاذا فهو موعد وايسر ايسر ايسر ايسر وابتعد ياتعد فهو
موتعد وايسر ياتسر فهو موتسر واتعد يتعد واتسر يتسر
والاجوف الماضي قال الى قاله بالقلب قلن الى الآخر بالقلب
والحذف ثم ضم لبيان الواو وكسر بعن لبيان الياء وخفن
ليان البنية ويحتملها طان وكسرة هين والمضارع يقول
ويطول بالنقل الا يقان وتقلن فبالنقل والحذف وكذا

يبيع ويخاف ويهاب والصفة قائل و بايع بالقلب مقول بالنقل
والحذف مبيع بهما ثم قلبت الضمة كسرا والواو ياء وجاء مبيع
وقل مقوول والامر قل بالنقل والحذف وسقوط الهمزة كقلن
وما بينهما قولاً الى الآخر بالنقل وكذا بيع يباع وخف خافا وبالنون
قولن ويعلن وخافن الى قلنان وبعنان وخفنان والمزيد اقام
وابان بالنقل والقلب اقم بالنقل والحذف يقيم بالنقل والقلب
يبين بالنقل يقيم بالنقل والحذف اقامة وابانة فهم ومقيم ومبين
وكذا يبين ومقام ومبان والامر اقم اقبما وابن ايننا اعتاد يعتاد
اعتادا انقاد ينقاد اتقيادا بالقلب والصفة معتاد ومنقاد بالقلب
والفرق في التقدير والامر اعتد اعتد الى اعتدن استقام يستقيم
استقامة كاقام والمنجھول قيل بالنقل والقلب بيع بالنقل قلن
وبعن الى الآخر بالنقل والحذف اقيم اعتيد انقيد استقيم بالنقل
والقلب وجاء الاشمام والواو الا اقيم واستقيم والناقص الماضي
غزا ورعى بالقلب غزا على الاصل غزوا غزت غزتا بالقلب
والحذف غزون الى الآخر على الاصل رضى بالقلب خشى على
الاصل الارضوا وخشوا فبالنقل والحذف والمضارع يغزوا
بالاسكان رفعا جمع المذكر يغزون بالاسكان والحذف جمع المؤنث
يغزون على الاصل والفرق في التقدير المخاطبة تغزين بالنقل
والحذف يرمي مثله جمع المذكر يرمون بالنقل والحذف جمع المؤنث
يرمين على المخاطبة ترمين افرادا وجعا والفرق في التقدير يرضى
بالقلب رفعا ونصبا يرضيان بالقلب مطلقا يرضون بالقلب
والحذف يرضين بالقلب المخاطبة ترضين بالقلب والحذف جمعها
ترضين بالقلب والفرق في التقدير يخشى بالقلب جمع المذكر
يخشون والمؤنث يخشين المخاطبة تخشين افرادا وجعا والصفة
غاز ورام بالاسكان والحذف رفعا وجرا غازيان بالقلب غازون

ورامون بالنقل والحذف غزاة ورماة بقلبهما الفا والفتحة ضمة
غازية بالقلب غواز كغاز الغازي والغوازي بالقلب مغزوا بالادغام
مرعى بالقلب والادغام وقلب الضمة كسرة والامر اغز وارم
وارض بالحذف المخاطبة اغزي ارمي ارضي ساكنة وبالنون
اغزون ارضين بقلب الواو ياء في الاخير جمعه اغزون وارمون
وارضون المخاطبة اغزن ارمي ارضين والمنجھول غزي غز ياغزوا
يغزي يغزيان يغزون والمزيد اغزي يغزي اغزاء بالقلب والصفة
مغزو ومغزي والامر اغز بالحذف اغتري يغتري اغتراء مثله
تغزي بالقلب تغزيا بقلبها ياء والصفة كسرة والامر تغز بالحذف
واستغري يستغري استغراء فهو مستغز ومستغري واللفيف وفي
بقي فهو واق وموقي والامر ق بالحذفها وسقوط الهمزة قيا
بالحذف القاء قوا بالحذفها وقلب الكسرة ضمة طوى بطوى طيا
فهو طاو ومطوى والامر اطو كرم قوى يقوى قوة فهو وقوى
كعلي واقو كارض حبي يحبي حبوة وحبوا وحى بالادغام وعليهما
حيوا وحيوا وحيوا وحيوا وجاء حبوا بالتخفيف فهو حى والامر حى
كا اى احبى يحى احبوا استحي استحي استحياء وجاء استحي
بالحذف الحذف اعلالى كما روت رخمى كاسمى وغيرهم اقياس جائز
في باب تنزل الملائكة ولا تنابزوا وظلت واطلت في ظلمات واطلالت
واسطاع في استطاع وجاء استاع وبلحارث وطماء وعلماء في بنى
الحارث ومن الماء وعلى الماء وشاذ في بدسع ويتقى وعليه تقى الله وسماح
في بد ودم وشقة وابن واسم واست * اصطلاح صرفه اعلال
تعبير اولسان اسكان وقلب وحذف اليه حرف علت تخفيف
اولمقدر وحرف علت واووا يا والفاء اولوب الف دائمالين ومد
اولور وواو وياساكن اولدقلى حالده اين اولوب صبور وعليم
كله لرنده اولديغى اوزره ما قبلار ينك حرکه لرى كند و جنس لرندن

اولدیغی تقدیرجه حرف مد اولور و اشبو حروف علتدن الف فعلده
واسم متمکنده یازاند یا خود و او و یا دن منقلب اولوب لکن
ماکی حرف و اذا کی اسم غیر متمکن اولنر متصرف اولدیغندن
بومثلا ورده بولنان الفلک اصلینده حکم اولنور بوضورتده یعنی
متحرک زائد و کرک منقلب فعل واسم متمکنده بولنان الف قاتل
کله سنک مجهولی اولان قول کله سنده وضارب کله سنک
اسم تصغیری اولان ضویرب کله سنده اولدیغی اوزره بعد المضمه
واقع اولور ایسه الفک ماقبلنده ضمه اولق ممتنع اولوب ضمه ناک
واوه مناسبتی جهتیه الف مذکور و اووه قلب اولنور و کذلک ضارب
کله سنک جمعی اولان ضوارب کله سنده اولدیغی وجهله الف زائده
ماقبلنده واقع اولان الف اجتماع الفین ممتنع اولق حسبیه و اووه
قلب اولنور و حروف علتدن و او و یا کرک مضموم کرک مکسور
اولدقلری حالده حالت رفعنده یغزو و حالت رفع و جرنده الزامی
کله لرنده واقع اولدیغی اوزره ساکن قلنورلر و یقول و یدع
کله لرنده اولدیغی وجهله و او و یا متحرک اولدقلری صورتده
حرکه لری ماقبللارنده صحیح ساکن اولان حرفه نقل اولنور
و او و یا مکسور اولوب ماقبللاری مضموم اولدیغی تقدیرجه مثلا
قیل و یبع کله لرنده اولدیغی وجهله اول امرده ماقبللارندن
ضمه لر بعد السلب و او و یانک کسر لری ماقبللارینه نقل اولنور
و بالعکس و او و یا مضموم اولوب ماقبللاری مکسور اولدقده
غازون و رامون کله لرنده اولدیغی اوزره ماقبللارندن کسره لر
بعد السلب و او و یانک ضمه لری ماقبللارینه نقل قلنور و ذک
اولنان و او و یا متحرک اولوب اصلاری بوب و نیب اولان باب و ناب
کله لرنده اولدیغی وجهله فی الاصل یا خود اصلاری معود
ومزید اولان معاد و مزاد کله لرنده اولدیغی اوزره و او و یا دن
نقل اولنه رق فی الحال ماقبللاری مفتوح اولدیغی وقتده و او و یا

الفه قلب اولنورلر لکن بوقاعده نک خلا فی اوله رق قود و صید
ومریم و مشوره کله لری واقع اولمش ایسه ده شاذ در کله ده
اجتماع الساکنین اولور ایسه و او و یایی حذف واجب اولور
بنابرین غازورام کله لرینک اصللری اولان غازو و رامی کله لری
مثلا ورده و او و یا ساکن قلنر قد نصکره آخر لرنده اولان تنوین
جهتیه اجتماع ساکنین وقوعنه یتاء و او و یا حذف اولنور
واقامة و استکانة کله لرینک اصللری اولان اقوام و استکیان
کله لری کیلرده و او و یانک حرکه لری ماقبللارنده اولان حرف
صحیح ساکنه نقل اولندقد اجتماع ساکنین واقع اولمقدن
ناشی کذلک و او و یا حذف اولنوب آخر لرنده برتناعوض و یریلور
وقلت و یعت کله لرینک اصللری اولان قولات و یعت کله لری
مثلا ورده و او و یا الفه لیدی القلب اجتماع الساکنین اولدیغندن
کذلک و او و یا حذف اولنوب بونلره دلالت ایتک ایچون قافک
قحه سی ضمه یه و یانک فتحه سی کسره یه تبدیل قلنور و اصللری
کسا و و درای اولان کساء و رداء کله لرنده اولدیغی وجهله الف
زائده دن نصکره آخر کله ده و او و یا بولنور ایسه همزه یه قلب
اولنور و شقاوة و سقاية کله لری مثللو آخرنده تاء لازمه بولنانلر
بوقاعده نک خلا فنه در که بونلرده اولان و او و یا حکما آخر کله ده
اولدیغندن همزه یه قلب اولنورلر اما اصللری عداوة و شواية
اولان عداوة و شواءه کی آخر لرنده تاء غیر لازمه بولنانلرده و او
و یانک همزه یه قلبی جائز اولور و فعللری اعلال اولنان قاتل
و یایع کله لرنده اولدیغی اوزره اسم فاعل الفند نصکره بولنان
و او و یانک اسکانی و الفه قلبی ممکن اولوب قریت جهتیه
همزه یه قلب اولنلری لازم کلور و فعلی اعلال اولنمیان هاور
کله سی بونک خلا فیدر و اوائل و عجایز و سائل مثللو اقصای

جوع اولد قد نصره حرف مده مقارن اولیه رق و او و یا بولند قد
 كذلك همزة يه قلب اولوب انجق عواو بر کله سی کی حرف مده
 مقارن اولنلرده بعض ثقل مندفع اولدیغندن بونک کبیلده واولک
 همزة يه قلبی اقتضا ایتمز كذلك و او و یا کله ده اصل اولوب
 اوللرنده بولنان الفک ماقبلی حرف صحیح اولدیغی حالده مقاوم
 و معایش کله لرنده اولدیغی وجهله و او و یا همزة يه قلب اولنلر
 و معایش کی بونک همزة يه قلبی قلب و مصائب کی واولک همزة يه
 قلبی شاذ در و کند و رینه حروف جوازم داخل اولان لم یغز
 ولم یرم کی ناقص و او و یا ئی اولان کله لرده علامت جزم
 ایچون و او و یا حذف اولنور و حروف علت مذکوره دن واولک
 احکام مستقلة سی شو وجهله در که اصلی بوعد اولان بعد
 کله سنده اولدیغی وجهله و او کسره ایله یا بیننده واقع اولسه
 حذف اولنور کذلك اصلی و عدا اولان عده کله سنده
 اولدیغی اوزره فعلی اعلال اولنان مصدر اولنده و او مکسوره
 بولنسه حذف اولنوب اخرینه نالازمه عوض و یریلور و وعد
 و وصال کله لری بونک خلافت در که وعد کله سنک هر تقدیر
 فعلی اعلال اولنمش ایسه ده و او مفتوح اولغله حذف اولنور
 و وصال کله سنک و او هر تقدیر مکسور ایسه دخی فعلی اعلال
 اولنم دیغندن بونده ده و او حذف قیلنمز و کله نك فاء الفعلنده
 متحرك اوله رق و او بولنوب مابعدنده دخی و او متحرک بولنور
 ایسه ابتدای کلمه ایکی متحرك واولک اجتماعنده ثقلت اولدیغیچون
 اصللری و واصل و واصل وول اولان واصل و او یصل واول کی
 و او اول همزة يه قلب اولنور لکن ووری مثلا و ابتدای کلمه ده و او
 مضمومه اولوب مابعدنده اولان و او ساکن اولدیغی یا خود وجوه
 کی مابعدنده حرف صحیح بولندیغی تقدیرجه اولکی و او همزة يه

قلب ایله اوری واجوه دینمک واصلی اوزره ایقا قلنق صورتلری
 مجاز اولور اما اصلی وولی اولان اولی کله سنک دخی اولی و او
 مضمومه و مابعدی و او ساکن اولدیغندن بونده دخی و او اولک
 همزة يه قلبی و علی حاله ایقاسی صورتلری مجاز اولق اقتضا
 ایدر ایکن جمعی اولان اول کله سنه جلا بونده واولک همزة يه
 قلبی ملتزمدر و وشاح کی اولنده و او مکسوره بولنان کله لرده
 نوع ماکسره ده در کار اولان خفت جهتیله واولک همزة يه
 قلبی قلیلا وقوع بولمشدر و اصللری وحده و سماء اولان احد
 و اسماء کی اولی و او مفتوحه اولنلرده و او بن مجتمع اولدیغندن
 بشقه فتحه دخی خفیف اولدیغنه بناء واولک همزة يه قلب
 اولنمشی شاذ در واصلی وراث اولان تراث کله سی مثلاً اولی و او
 مضمومه اولان کله لرده واولک نایه قلبی کثیر الوقوع اولوب ضم
 ایله نجاه و تقاة و تکلان و فتح ایله تقوی کله لری دخی بونک کبیر
 واصلی موزان اولان میزان کله سنده اولدیغی اوزره و او ساکن
 اولوب ماقبلی کسره اولور ایسه یا یه قلب اولنور یا خود فعلی
 اعلال اولنان کله لرده بعد الکسر و او متحرك واقع اولور ایسه
 قام قیاما و قیما کله لرنده اولدیغی وجهله كذلك یا یه قلب اولنور
 و کلام عربده حال حولا و عوعی شاذ قیلنمندر و قاوم قواما
 بونک خلافت در که فعلی اعلال اولدیغنه تبعاً بونده و او یا یه قلب
 اولنممشدر و اصل مفردی جیود اولوب اعلال اولنان جید کله سنک
 جمعی اولان جیاد کی یا خود حوض مثلاً وسطی ساکن مفردک
 جمعی اولان حیاض کی کله لرده دخی و او یا یه قلب اولنور و كذلك
 کله نك در دخی حرفی و در دخی حرفک مافوقی ماقبلی مضموم اولیه
 رق و او اولدیغی تقدیرجه اغزیت و یرضیان و تراضینا و استغزینا کله
 لرنده اولدیغی وجهله یه و او یا یه قلب اولنور لکن یغز و ان کله سی

بونك خلافه در كه در دنجي حرف اولان واوك ماقلي مضموم
 اولديغندن يايه قلب اولمغه مانع اولمشدر والغازي ~~ص~~كي اسم
 متمكندرده و او طرفده واقع اولديغي حالده اخر كلمه محل تغير
 اولديغچون كذلك و او يايه قلب اولنوب ماقلي مكسور ايسه علي
 حاله ترك اولنور و اصلي تراضوا اولان التراضي كي ماقلي مضموم
 اولنلرده و او يايه بعد القلب يا اجمليچون ماقبلتك ضمه سي كسره به
 تبديل اولنور بو صورتده كلمه ده اجتماع ساكنين اولور ايسه دلو
 كلمه سنك جمعي اولان ادل كلمه سنده اولديغي اوزره و او حذف
 اولنوب رفع و جري حالده كسره باقي قالور شو يلكه ادل كلمه سنك
 اصلي ادلو اولوب و او طرفده واقع اولديغندن يايه بعد القلب
 ياسبيله لام مكسور اولدقد نصكره حالت رفع و جر نده يا اوزره
 ضمه و كسره نك ثقلتي دركار اولمغين لذي السكون يا و تنويندن
 اجتماع ساكنين وقوعنه بناء يا حذف اولنوب ماقبلنده كسره نك
 بقاسيله ادل دينلور و بر كلمه ده و او ايله يا جمع اولوب هر قنقسي
 اولور ايسه اولسون مقدم اولان ساكن اولسه كذلك و او يايه
 قلب اولنوب اصللري عليو و مهدوي و سبود و ايوام اولان علي
 و مهدوي و سيد و ايام كي ادغام اولنور و اصلي توام اولان نيام
 كلمه سنده واوك يايه قلب اولمغينه علت يو غيكن بو وجهه
 وقوعي شاذدر و سيد كلمه سنده ادغامك تخفيفي دخي واقع
 اولمشدر اما كينونه كبلرده اشبو تخفيف ملتر مدر كه كينونه
 كلمه سنك اصلي كينونه اولوب و او متحر ~~ص~~كه يايه قلب و ادغام
 اولدقد نصكره تخفيفي التزام اولمشدر و صيرورة و قبولة رديمومة
 كلمه لر ينك بعضيلري يائي ايسه ده كرك بونلرده و كرك امثالنده
 تخفيف ملتر مدر و اصلي دنوا اولان دنيا كي اولي مضموم
 و معتل اللام اوله رق فعلي وزنده اولان اسملرده كذلك و او يايه

قلب اولنور و غزوي كلمه سي كي صفت اولور ايسه و او يايه قلب
 اولنلر لکن اسم اولان قصوي كلمه سنده واوك يايه قلبي قيا سي
 ايكن علي حاله وقوعي شاذدر و سالف الذكر حروف علمندن يانك
 احكام مستقلة سي شو صورتده در كه اصلي مبسر اولان موسر
 كلمه سنده اولديغي اوزره يا بعد الضمه ساكن اولور ايسه و او
 قلب اولنور اما يانك بقاسي التزام اولنور ايسه ماقلي مكسور
 قلنور مثلاً ابيض كلمه سنك حمر كي ضم ايله جمعي اولان ببيض
 كلمه سي مثلاً ولده يانك بقاسي التزام اولديغنه بناء ماقبلتك
 ضمه سي كسره به تبديل اولنوب ببيض دينور و اصلي وقبي اولان
 تقوي كي اولي مفتوح و معتل اللام اوله رق فعلي وزنده اولان
 و اصلي طيبي اولان طوبي كي اولي مضموم و معتل العين
 اوله رق فعلي وزنده اولان اسملرده كذلك يا و او قلب اولنور
 انجق صوبا كي اولي مفتوح اوله رق تقوي كلمه سنده و ضير كي
 اصلي مضموم اولوب يا سبيله مكسور قلله رق طوبي كلمه سنه شبيه
 و مقابل اولان صفتلرده يا و او قلب اولنور قالد يلكه اصلي لفيف
 مقرون اوله رق قو و اولوب و او ثابسي يايه قلب اولنور ان قوي
 كلمه سي مثلاً ولده واقع اولديغي وجهه و او اولي دخي قاعده
 اوزره الفه قلب اولنق اقتضا ايدرايكن كلمه ده ايكي اعلا لك لزومني
 و اول صورت تغير كشي موجب اولديغندن و او اوليده اعلال
 اولنوب علي حاله باقي قالمسي صحيح حكمنده اولور و طوي و حي
 كلمه لري كبلرك عين الفعللر نده اولان و او و يا الفه قلب اولنسر
 آخر لرنده اعلال بولمديغنه بناء ايكي اعلا لك و جودي حاصل
 اولنر ايسه ده ماضيلرينه اتباعا مضارعلرنده دخي عين الفعللرينك
 الفه قلبيله آخر لرنده لفظا يا مضموم اوله رق بطاي بحاي ديثلك
 لازم كلمه جكندن و بو صورت ايسه كلام عربده مهجور ايد يكندن

بومثل اولرده دخی حرف علت اولان و او ویانک حالی اوزره بقاسی
صحیح حکمنده درو حی کلمه سنده یار مثاین اولقی جهتیه اکثریا
ادغام اولنوب بعضا دخی مضارعنه موافقه ادغام اولنمز لکن قوی
وحیی کلمه سنک مضارعی اولان یحیی واستحیی واحیی یحیی یسحیی
وارعوی و اخوای کلمه لری کیلرده اصلا ادغام اولنمیوب قوی کلمه
سنک اصلی اولان قو و کلمه سنده کی و او اخیره بیه و ارعوی و اخوای
کلمه لری سنک اصلاری اولان ارعوو و احوو و کلمه لرنده اولان و اوین
اخیرین الفه و یحیی واحیی واستحیی کلمه لری سنک اخر لرنده اولان یار
کذلک الفه قلب واحیی واستحیی کلمه لری سنک مضارع لرنده اولان
بیه اخیره اسکان ایله اعلال اولنورلر ز برابر کلمه ده سبب ادغام و سبب
اعلال جمع اولسه لرا اعلالک سبی موجب و ادغامک سبی مجوز
اولدیغندن اعلال تقدیم اولنور و اسود و ابیض و ما قوله و ابیع به
کی اسم تفضیل و فعل تعجیلده اعلال اولنسه فعله و افعال
بابنک ماضیسنه و امر حاضر لری نه التباس لازم کله جکندن
بومثل اولرده دخی حرف علت صحیح حکمنده اولوب بلا اعلال
باقی قالمشدر کذلک جواد و طویل و غبور و تقوال و تسیار و مقوال
و مخیاط و ادور و اعین کیلرده دخی التباس دفع ایچون اعلال
اولنمیشدر و جدول و خروج و غلب و مثل اولرده الحاقک مداری
اولان موازتی حفظ ایچون ترک اعلال قلمشدر و افتعال
یابندن اجتور و کلمه سی کی تفاعل یابندن اولان نجاور و امعناسنه
اولنلرده مراد فی اوزره خل اولنوب اعلال قلمنمیشدر و اعوار کلمه سی
دخی اعلال قلمسه یعنی و اوک حرکه سی عنیه نقل قلمسه و اوک
حذفی و همزه نک سقوطی ایچایله عار اولوب مضاعفدن اولان
مفاعله بابنک ماضیسنه التباس لازم کله چکنه مبنی بونده دخی
اعلالدن صرف انظار اولنمیشدر و عورفه و عوار کلمه لری اعوار

معناسنه اولد یغیچون بونلرده ده اعلال اولنمیوب لکن بعضا
دخی ظاهرینه نظر ایله اعلال اولنه رق عارعا و واقع اولمشدر
و جولان و حیوان مثلاً و معنار لرنده حرکت اولان کلمه لری لفظ لرنده
اولان حرکات معنار لرنده اولان حرکاته دلالت ایتمک ایچون بونلر
کیلرده دخی اعلالدن طی انظار اولنوب کیندوده معنای حرکت
بولنمیان مویان کلمه سنده دخی حیل النقیض علی النقیض ترک
اعلال اولنمشدر اشبو قواعد محرره یه نظرا مثال تعبیر اولنسان
معتل الفاء کلمه لرده اعلال قلیل الوقوعدر شوبلکه بعد کی اصلی
یوعد اولان کلمه لرده و او یا ایله کسره یینده بولنقی جهتیه حذف
اولنه رق مضارع مذکورک باقی صیغه لری اطرادا و عدة مثلاً و
مصدری و عدد کی امر حاضر ی فعلنه تبعاً اعلال اولنور و بوجل
کلمه سی کیلر بونک خلافتنه در که و او بین الباء و الفتحة واقع اولمغله
حذف اعلال اولنمیوب لکن تابه قلب ایله یجمل و الفه قلب ایله
یا جمل دینمک شاذدر و امر حاضر لرنده قاعده اوزره و او ی یاه
قلب ایله ایجل دینلور اما یهب و یضع کلمه لری کیلرده و اوک فتحه
و یابینده وقوعی عارضی اولوب یعنی اصلاری عین الفعلنک
کسریله بوهب و یوضع ایکن و او حذف اولنه رق حرف حلق
ایچون عین الفعلی مفتوح اولمشدر و ییسر کلمه سی کی یائی
اولان مضارع لری بونک خلافتنه در که هر نقدر یابین الباء و الکسرة
واقع اولمش ایسه ده بونده ثقلت قلیل اولمغین علی حاله باقی
قالمشدر و مهموز العین و مثال اولان ییئس کی مضارع لرنده ایکنجی
یائی حذف ایله ییئس و الفه قلب ایله ییئس دینمک قلیلا واقع
اولمشدر و مزید ایدن مثال و او ی اولنلرده اوعد یوعد و مصدر لرنده
و او ی یاه قلب ایله ایعادا قه و موعده و مثال یائی اولنلرده اییسر
مضارع لرنده یائی و او و قلب ایله بوسر ایسار او حرکات و سکناتده فعل

مضارع موذن اولان اسم فاعل كبلر ده ياي واوه قلب ايله
 موسر وواوى يايه قلب ايله ابتعد و الفه قلب ايله يا تعد فهو
 مو تعد وابتسر و ياي الفه قلب ايله ياتسر و ياي واوه قلب ايله مو تسر
 وواوى و ياي نايه قلب وافتعال تاسنده ادغام ايله اتعد يتعد
 واتسر يتسر دينلور اما اجوف تعبير اولنوب معتل العين اولان
 ماضينك صيغه لرندن يعنى قال كلمه سندن قاله كلمه سنه كنجه دك
 واوى الفه قلب ايله وقلن كلمه سندن اخرينه قدر واوى الفه
 قلب وحذف وبعده واو محذوفه دلالت ايچون فاء الفعلنك
 فتحه سي ضمه به تبديل ايله اعلال اولنور واجوف بائي اولان باع
 كي فعل ماضينك دخي حكم اعلالي بوسورتله اولوب فقط بونده
 ياء محذوفه دلالت ايچون بعن كلمه سندن اخرينه دك
 فاء الفعل مكمسور اولور وخفن كلمه سي دخي اجوف واوى ايكن
 واو محذوفه دلالت ايچون فاء الفعل مضموم اولوب زيرا خفن
 كلمه سنك اصلي خوفن اولغله بناسني بيان يعنى مكسور العين
 اولديغي تبيان ايچون فاء الفعل مكمسور اولمشدر وطلن كلمه سنك
 فاء الفعلنده اولان ضمه وهين كلمه سنده اولان كسره ده ايكي احتمال
 دركاردر كه بري واو و ياء محذوفه دلالت اولوب ديكرى طلن
 كلمه سنك اصلي مضموم العين اوله رق طولن وهين كلمه سنك اصلي
 مكسور العين اوله رق هين اولغله بنالري بيان ايچون اولور
 واجوف واوى اولان يقول ويطول كي مضارعلك صيغه لرنده
 واوك ضمه سي ماقبلنه نقل ايله اعلال اولنوب فقط يقلن وتقلن
 كلمه لرنده اولديغي وجهله جمع مؤنث غائبه سنده وجمع مؤنث
 مخاطبه سنده واوك ضمه سي ماقبلنه بعد النقل حذف اولنه رق
 اعلال قلنور كذلك اجوف يائي اولان بع بعن ومكسور العين
 اوله رق واوى اولان خف خفن كلمه لرينك وبونلرك مايينده
 اولان دوردر عدد صيغه لك وقولن وبعن وخافن مثلونون تا كيد
 متصل ومفرد اولان كلمه لك حكم اعلالري بو وجهله اولوب
 اما قلنان وبعناز وخفنان كي نون تا كيد متصل وجمع مؤنث اولان
 كلمه لرده واوك حر كه سي ماقبلنه نقل و كندوسي حذف ايله

واوك فتحه سي ماقبلنه نقل ايله اعلال اولنوب ياكز جمع مؤنث
 غائبه سنده وجمع مؤنث مخاطبه سنده بعد النقل حذف برله
 اعلال اولنه رق بانك كسر يله بعن وها و خانك فتحه يله بعن
 و يخفن دينلور واجوف واوى و يايينك اسم فاعلنرنده قائل و بايع
 كي واو و ياهمزه به قلب ايله اعلال اولنوب اجوف واوينك
 اسم مفعولنده اصلي مفعول اولان مفعول كلمه سنده اولديغي وجهله
 واو اولنك حر كه سي ماقبلنه بعد النقل اجتماع ساكنين وقوعيله
 ذكر اولنان واو اولي حذف اولنه رق واجوف يايينك اسم مفعولنده
 اصلي مبيوع اولان مبيع كلمه سنده واقع اولديغي اوزره يانك ضمه سي
 يايه نقل اولندقد نصكره يا حذف برله كلمه نك يائي اولديغنه
 دلالت ايچون يانك ضمه سي كسره به تبديل وبعده واو يايه
 قلب قلنه رق اعلال اولنور لكن بعضادخي ياييده اصلي اوزره
 مبيوع وقليل اوله رق واويده مفعول واقع اولمشدر واجوف
 واوينك امرنده اصلري اقول اقوان اولان قل قلن كلمه لرنده
 اولديغي وجهله واوك حر كه سي ماقبلنه نقل و كندوسي حذف
 اولنه رق همزه وصل دخي سقوط برله اعلال اولنوب مفرد مذكر
 اولان قل كلمه سبله جمع مؤنث مخاطبه اولان قلن كلمه سي
 يينده اولان قولوا قولوا قولي قولوا كلمه لرنده واو حذف اولنوب
 فقط حر كه سي ماقبلنه نقل برله همزه وصل دخي ساقط اوله رق
 اعلال قلنور كذلك اجوف يائي اولان بع بعن ومكسور العين
 اوله رق واوى اولان خف خفن كلمه لرينك وبونلرك مايينده
 اولان دوردر عدد صيغه لك وقولن وبعن وخافن مثلونون تا كيد
 متصل ومفرد اولان كلمه لك حكم اعلالري بو وجهله اولوب
 اما قلنان وبعناز وخفنان كي نون تا كيد متصل وجمع مؤنث اولان
 كلمه لرده واوك حر كه سي ماقبلنه نقل و كندوسي حذف ايله

اعلال اولنور و مزیدانت اجوف و او ی و یائی اولان فعل
ماضیلرده اصلی اقوم و ابین اولان اقام و ابان کی و او و یانک حرکه
ری ماقبلارینه نقل و کند و لری الفه قلب و او و یانک اقن و یانک
ابین کی جمع مؤنث غائبه لرنده و او و یانک حرکه لری ماقبلارینه
نقل و کند و لری حذف و یقیم مثل و او و یانک مضارعنده و اوک
حرکه سی ماقبلنه نقل و کند و سی یایه قلب و بین کی یانک
مضارعنده بالکزیانک حرکه سی ماقبلنه نقل و یقیم مثل و او ی
اولان جمع مؤنث غائبه ده و اوک حرکه سی ماقبلنه نقل و کند و سی
حذف و بین کی یائی اولان جمع مؤنث غائبه ده و اوک حرکه سی
ماقبلنه نقل و کند و حذف و یی کی یائی اولان جمع مؤنث غائبه دن
یانک حرکه سی ماقبلنه نقل و حذف اولنور و اولان اولان اولان
اقامه و ابانه کی مصدر لرنده و او و یانک حرکه لری ماقبلارینه
نقل و کند و لری حذف برله اخر لرنده تاء لازمه عوض و یریلور
و مبین مثل و یائی اسم فاعلده بالکزیانک حرکه سی ماقبلنه نقل
و یقیم کی و او ی اسم فاعلده و مقام و مبان کی اسم مفعول لرنده
و او و یانک حرکه لری ماقبلارینه بعد النقل کند و لری الفه
قلبه اعلال قلنور و امر لرنده اقن و ابان کی و جمع
مؤنث لرنده اقن و ابان کی و او و یانک حرکه لری ماقبلارینه نقل
و کند و لری حذف و مفرد ایله جمع مؤنث لرنده ماعد صیغه لرنده
و او یده اقیما مثل و اوک حرکه سی نقل و یایه قلب و یایده
اینا وجهله بالکزیانک حرکه سی نقل ایله اعلال اولنور و او ی اولان
افعال بابنک ماضی و مضارعنده و او ی الفه فعلنه تبعه مصدر لرنده
یایه قلب ایله اعتاده یعتاد اعتیادا و انقاد ینقاد انقیادا و اسم
فاعل و مفعول لرنده و او و یابی الفه قلب ایله معتاد و منقاد دینور
و یونلرک اسم فاعل و مفعول لری بینده بعد الاعلال فرق اولوب
لکن اصلارینه نظرا بولنده فرق تقدیری اولور و یائی دخی

بووجهله اولوب انجق مصدر لرنده اعلال اولنور و امر لرنده
مفرد لرنده و جمع مؤنث لرنده اعتد انقد اعتدن و انقدن کی
و او الفه قلب و بعده حذف و ماعد صیغه لرنده اعتاد و انقاد
مثل و فقط و او الفه قلب اولنور و استقام یستقیم استقامه
مثل و لارک اقام کله سنده اولدیغی وجهله ماضیسنده و او الفه
و مضارعنده یایه قلب و مصدر لرنده و او حذف ایله آخرینه تاء
لازمه عوض و یریلور و استبان یسببان استبانة کی یائی اولنور
دخی یونک مثل و اولوب فقط مضارعنده یانک حرکه سی ماقبلنه
نقل اولنور و اجوف و او و یانک مجهولنده اصلی قول اولان قبل
کله سنده اولدیغی وجهله فاء الفعلنک ضمه سی سلب اولنوب
عین الفعلنک کسره سی فاسنه نقل بعده یایه قلب و مجهول
یایده اصلی بیع اولان بیع کله سنده اولدیغی اوزره فاء الفعلنک
ضمه سی بعد السلب عین الفعلنک کسره سی فاسنه نقل اولنوب
جمع مؤنث غائبه لری اولان قلن و یعن کله لرنده کلنجیه دک
یوسباق اوزره اوله رق ذکر اولسان کله لرنده آخرینه قدر
اولان صیغه لرنده حرکه لری فالرینه بعد النقل و او و یا حذف
اولنور و مزیدانک مجهول لرنده اقیم و اعتید و انقید و استقیم مثل و
و اوک حرکه سی ماقبلنه نقل و کند و سی یایه قلب ایله اعلال
اولنور و قبل کی اجوف و او و یانک ماضی مجهولنک اصلی اولان
قول کله سنده اوج لغت اوله رق افضحی بروجه محرر قبل اولوب
لکن بعضیا باقی اوله رق اصلنه اشارت ایچون فاء الفعلی ضمه یه
اماله ایله اشمام اولنور و بعضا دخی اصلی اوزره و اوک ابقا
و اسکانه قول و یانک اسکانه بیع و او و قلبه بوع دینور اما اقیم
و استقیم مثل و مجهول لرنده بوسورت وقوع بولما مشدر و ناقص
و او ی و یائی اولان غزا و رمی کی مفرد مذکر اولان ماضیلرده

واو ویا الفه قلب اولنوب تشیه لرنده مفردینه التباس لازم کلامک
 ایچون اصلی اوزره غزوا ورمیا دینلور وجمع لری اولان غزوا
 ورموا و مفرد مؤنث غائبه و تشیه مؤنث غائبه لری اولان غزت
 غزتا ورمیت رمتا کله لرنده واو ویا الفه قلب وبعده حذف وجمع
 مؤنث غائبه لری اولان غزون ورمین کله لرنده اواخر صیغه لرنه
 قدر واو ویا اصلی اوزره اسکان ایله اعلال اولنور و ناقص واوی
 اولوب عین الفعی مکسور اوله رق اصلی رضوا اولان رضی کله سی
 کیلرده واو یایه قلب اولنوب لکن خشی مثلاً ویا یئسنده اعلال
 اولنیه رق اصلی اوزره ابقا اولنور و یونلرک جمیع تضارعی
 غزا ورمی کله لرنده اولدیغی اوزره اولوب انجیق جمع مذکر
 غائب لرنده عین الفعل لرنیک کسره لری سلب ولام الفعل لرنیک
 ضمه لری عین لرنه نقل برله واو ویا حذف قبلنوب رضوا و خشوا
 دینلور و غزا کله سنک مضارعی اولان یغزو کله سنده اولدیغی
 اوزره حالت رفعنده و او اسکان قلنور و جمع مذکر غائب
 و مخاطبنده واولک حذف و اسکانیه یغزون و تغزون و جمع مؤنث
 غائبه سنده اصلی اوزره یغزون دینلور جمع مذکر غائب ایله
 جمع مؤنث غائبه نیک فرقی تقدیری اولور و مفرد مؤنث مخاطبه سنده
 واولک کسره سی زایه نقل و کسندوسی حذف قلنوب تغزین دینلور
 ورمی کله سنک مضارعی اولان یرمی کله سی دخی بو وجهه له
 اولوب یعنی مضارع مذکورک حالت رفعنده بالاسکان و جمع
 مذکر نده بانک حرکه سی ما قبله نقل و کسندوسی حذف ایله
 یرمون و ترمون و جمع مؤنث غائبه سنده یرمین و کرک مفرد کرک
 جمع مخاطبه سنده ترمین دینلور بویکی نیک یینلرنده فرقی تقدیری
 اولور و رضی کله سنک عین الفعی مفتوح اوله رق مضارعی
 اولان برضی کله سی کیلرک حالت رفعنده و نصبنده و تشیه لرنیک

احوال ثلثه سنده واو یایه قلب و جمع مذکر نده واو الفه قلب
 وبعده حذف اولنوب برضون و ترضون و جمع مؤنث غائبه سنده
 واو یایه قلب ایله و مفرد مؤنث مخاطبه سنده واو یایه قلب وبعده
 حذف ایله رضین و جمع مؤنث مخاطبه سنده یا لکز واو یایه
 قلب ایله رضین دینلور و اشبو مفرد مؤنث مخاطبه ایله جمع
 مؤنث مخاطبه یینده فرقی تقدیر یدر و خشی کله سنک مضارعی
 اولان یخشی کله سنک حالت رفع و نصبنده یا الفه قلب و تشیه سی
 اولان یخشیان کله سنک احوال ثلثه سنده اصلی اوزره ابقا
 اولنور و جمع مذکر نده یایی الفه قلب و حذف ایله یخشون
 و یخشون و جمع مؤنث غائبه سنده اصلی اوزره یخشین دینلور
 کرک مفرد کرک جمع مخاطبه سنده یینه اصلی اوزره یخشین
 دینلور فرقی تقدیری اولور و ناقص واوی ویا یینک اسم فاعلنده
 غازورام کی حالت رفع و جر نده اسکان و حذف واو یینک تشیه سنده
 غازیان مثلاً و او یایه قلب و جمع سالمرنده غازون و رامون کی
 نقل و حذف ایله اعلال اولنوب جمع مذکر مکسر لرنده اصلاری
 جهله وزنی اوزره غزوة ورمیه اولان غزاة ورمایه کله لرنده اولدیغی
 اوزره واو ویا الفه قلب اولندقدن صکره نجاه کی بعض مفرداندن
 فرقی ایچون ما قبلنیک فتحه سی ضمه یه قلب اولنور و وایینک
 مفرد مؤنث و تشیه و جمع سالمنده غازیة غازیان غازیات کی و او
 یایه قلب اولنوب یایی اصلی اوزره اولور و جمع مؤنث مکسر
 لرنیک حالت رفع و جر نده غاز کله سنده اولدیغی اوزره بالاسکان
 و الحذف غواز وروام دینلور ولام تعریف داخل اولان الغازی
 و الغوازی کله لرنیک حالت رفع و جر نده واو یایه قلب و اسکان
 قلنور و وایینک اسم مفعولنده کله و او یینی اسم مفعول و او نده
 ادغام ایله مغزه ویا یینک اسم مفعولنده اسم مفعول و او یایه قلب

و ادغام اولند قد نصکره یا جلیچون ضمہ کسرہ به قلب اولنه رق
 مر می دینلور و کرک و او ی کرک یائی امر ل ینک مفرد مذکر لرنده
 جز مه علامت ایچون و او و یا حذف اولنوب اغزوارم وارض
 و مفرد مؤنث مخاطبه لرنده ماقبلاری ساکن اوله رق یاء سا کنه
 ایله اغزی واری و ماقبلی مفتوح اوله رق کذلک یاء سا کنه ایله
 ارضی و نون تأ کید متصل و مفرد مذکر اولنلرده و او و یانک
 ابقا سبله اغزون و ارمین و مکسور العین ناقص و اویده و او یایه
 قلب اولنه رق ارضین و نون تأ کید متصل و جمع مذکر
 اولنلرده جمع و او ینک حذفیله اغزن و ارمین و ماضیده عین الفعلی
 مکسور و مضارعده مفتوح اولان کلمه لرده جمع و او ی محذوف
 اولسه ماقبلنده کنه دو یه دلالت ایدر حرکه اولمدیغندن ابقا
 اولنوب ضم ایله بالتحریک ارضون و مفرد مؤنث مخاطبه سنه
 نون تأ کید متصل اولدقده یاء مخاطبه حذف اولنه رق اغزن
 و ارمین و جمع و او ینده اولدیغی وجهله یاء مخاطبه حذف اولنوب
 فتحه ایله تحریک اولنه رق ارضین دینلور و ناقص و او ینک
 مجهول لرنده غزی غز یا غز و اکلمه لرنده اولدیغی وجهله مفرد مذکر
 و ثنیه سنده و او یایه قلب و جمع مذکر لرنده و او ک حرکه سی
 ماقبلنه نقل و بعده حذف و باقی صیغه لرنده و او یایه قلب اولنور
 و مجهول یائینک یا لکز جمع مذکر لرنده یانک حرکه سی ماقبلنه نقل
 و کندوسی حذف ایله اعلال اولنوب باقی صیغه لری اصلی اوزره
 او اور و مضارع مجهولنده یغزی یغزیان یغزون کلمه لرنده اولدیغی
 اوزره مفرد مذکر لرنده و او ی الفه و ثنیه سنده یایه قلب و جمع
 مذکر لرنده و او ی حذف ایله اعلال اولنوب باقی صیغه لری مضارع
 معلومه قیاس اولنور و مزید ایدن ناقص و او ی اولنلرک اغزی
 یغزی اغزاء کلمه لرنده اولدیغی مثللو ماضی سنده و او ی الفه

و مضارعنده یایه و مصدرند همزه به قلب ایله اعلال اولنوب
 یائی اولنلرده القی القاء کی بوصورتله اوله رق یا لکز مضارعنده
 یللی مثللو اصلی اوزره اولور و اسم فاعلنده غاز کلمه سنده اولدیغی
 اوزره اسکان و حذف ایله مغز و اسم مفعولنده و او ک حرکه سی
 ماقبلنه نقل و کندوسی حذف ایله مغزی و لام تعریف داخل
 اولور ایسه اسم فاعلنده و او یایه و اسم مفعولنده الفه قلب ایله
 المغزی المغزی دینلور و امر ینک مفرد مذکر لرنده و او حذف ایله
 اغز و نون تأ کید متصل اولور ایسه و او یایه قلب ایله اغزین
 دینلور یائسی دخی القی القین کی بوقیاس اوزره در و ناقص
 و او ی اولان افتعال یانک اغتری یغتری اغتراء کلمه لرنده اولدیغی
 اوزره اعلالاری افعال بابی کیدر و تغری بتغری مثللو و او ی
 اولان ماضی و مضارع لرنده و او الفه و تغری یا کی مصدرنده و او
 یایه و ماقبلنک ضمہ سی کسرہ به قلب اولنور و یائی اولنلرک
 ماضی و مضارعده یا الفه قلب اولنوب مصدرنده تللی بتللی تلقیا
 کی یا لکز ماقبلنک ضمہ سی کسرہ به تبدیل قلنور
 و امر لرنده و او و یا حذف و ماقبلرینک فتحه سی ابقا ایله تغز
 و تللی و نون تأ کید متصل اولدقده تغزین و تللقین دینلور
 و او ی اوله رق استغزی یستغزی استغراء و یائی اوله رق
 استللی یستللی استلقاء کیدلرده جمیع احوالنده افعال بابنده اولان
 احکام مثللو اعلال اولنور و لغیف مفروق اولان کلمه لرک و فی
 بی مثللو ماضی سنده یا بی الفه قلب و مضارعنده اسکان و واق
 کی اسم فاعلنده اسکان و حذف و موقی کی اسم مفعولنده اسم
 مفعول و او ی یایه قلب و ادغام اولند قد نصکره ماقبلنک ضمہ سی
 کسرہ تبدیل ایله اعلال اولنور و امر ینک مفرد مذکر لرنده اصلی
 اوقی اولانق کلمه سنده واقع اولدیغی اوزره مضارعنه اتباعا و او

وعلامت جزم ایچون یا حذف اولنه رق و همزه وصل دخی
ساقط اوله رق مکسوراً حرف واحد اوزره باقی قالور و تشبیه مذکر نده
قاء الفه علی اولان و اوک حذفله قبا و جمع مذکر نده کذلک و او
حذف برله همزه وصلدن مستغنی اولوب یا دخی اسکان و حذف
اولنه قد نصکره قافک کسر سه سی ضمه به قلب ایله
اعلال اولنه رق قوا دینلور و مؤنث لرنده قیا قین دینلور ب نون
تا کید متصل اولد قده قین قیان قن و جمع مذکر نده قافک
ضمه سیله قن دینلور و طوی یطوی طیا مثللو لغیف مقرون اولان
کله رک رمی برمی کی ماضی بنده یا الفه قلب و مضارع بنده اسکان
اولنور و مصدر بنده و او یایه قلب و ادغام قلنور و رام و رمی کله لرنده
اولد یغی وجهله اسم فاعل بنده یا حذف و اسم مفعول بنده ادغام ایله
طا و و مطوی دینلور و امر ینک مفرد مذکر نده کذلک ارم کی
علامت جزم ایچون یا حذف و تشبیه بنده ابقا و جمع مذکر نده ینه
حذف ایله اطو اطویا اطوا و مؤنث لرنده اطوی اطویا اطوین
ونون تا کید متصل اولد قده اطوین و اطویان و اطون و اطون
و اطویان و اطونان دینلور و لغیف مقرون اوله رق قوو کی ایکی
حرفی دخی و او اولان کله رک قوی یقوی قوه کله لرنده اولد یغی اوزره
ماضی بنده و او یایه و مضارع بنده الفه قلب و مصدر بنده ادغام
اولنور و اسم فاعل بنده علی کی و او اخیره یایه قلب و ادغام برله
قوی دینلور و امر ینک مفرد مذکر نده ارض کله بنده اولد یغی
وجهله آخری علامت جزم ایچون حذف اولنوب اقو و تشبیه بنده
واوی یایه قلب ایله اقویا و جمع مذکر نده ارضوا مثللو اقووا
ونون تا کید اتصال بنده ارضین و وجهله اقوین دینلور ماعداسی
دخی اکا قیاس اولنور و لغیف مقرون اوله رق حی کی ایکی
حرفی دخی یا اولان کله رک حی حی حی حی حی حی حی حی حی حی حی حی
ماضی بنده اصلی اوزره اوله رق مضارع بنده و مصدر اولنه ده یا

الفه و مصدر تا نین بنده و اوه قلب اولنوب ماضی بنده ادغام
ایله حی دینلور کله جائز اولد یغنه یناه تشبیه و جمع مذکر نده
ادغام و فک ادغام ایله حییا و حیوا و حیوا و حیوا و حیوا و حیوا و حیوا
تخفیف یعنی یانک بریسی حذف ایله حیوا دینلور دخی مجاز
اولور و اسم فاعل بنده اصلی فرح کی حی اولوب ادغام ایله حی
و امر بنده الق کله بنده اولد یغی اوزره آخری جزمه علامت
ایچون حذف اولنه رق احی دینلور باقی صیغه لری اکا قیاس
قلنور و مزید بنده احیی یحیی احیاء فهو و محی و محیی و امر بنده احی
و استحیی یستحیی استحباء فهو مستحیی و مستحیی و امر بنده
استحی دینلور ب بعضا دخی کثرت استعمالی سببیه یا رک بری
حذف ایله استحی یستحی دینلور قالدیکه صورت حذف
محور و مشروح اولد یغی اوزره اعلالی و محوک ندا باینده ینان
اولنه دخی اوزره ترخیمی اولوب یوایکی صورتک غیری یعنی
تمیز الملائکة و لاتنازوا) نظم شریف لرنده واقع اولد یغی اوزره
ابتدای کله ده ادغامک امتناعی جهتیه مثلین اولان ایکی حرفک
اجتماعی ثقیل اولمغله تفعل و تفاعل باب لرنده ک مضارع لرنده
تارک بری حذف اولنق وظلمات و اظلمات کله لرنده لامرک بری
حذف ایله ظلت و اظلت و استظاع کله بنده اولد یغی اوزره
مقارین اولان ایکی حرفک برینی یعنی تابی حذف ایله استظاع
و بعضا دخی طابی حذف ایله امتناع دینلور و کذلک بنی الحارث
ومن الماء ترکیب لرنده نون مخرجده لامه مقارب ایسه ده ثانی اولان
لام سکون اصلیه ایله ساکن اولوب ادغام ممثع اولد یغندن نون لرنده
حذفله بالمحارث و ملأ و علی الماء ترکیب بنده دخی لامر هر نقدر مثلین
ایسه ده بنه ادغام ممثع اولد یغندن لامک حذفله علماء دینلور
قیاس جائز در واقع حال باینک مضارع لری اولان یتسع و یتقی

كلمة لرنده واقع اولديغي اوزره بونلرده ادغام قياسى ايكن تارك
بريسى حذف اولمق شاذدر (واتق الله) نظم جليلي ادغام
بدلى حذف ايله واقع اولمشدر ويدم ودم وشغه وابن واسم
واست مثلوا سملرده اخرلرينك حذف اولمسي سماعيددر
(الابدال غير ماذكر يجب قياسا في الميم من النون في نحو غير والهاء
من التاء والالف من النون وقف في رحمة واهلا والواو من الهجزة
في باب حراوان وحرراوى والياء من الالف في باب حبلين
وحبليات وسماعا في الالف من الواو في جاء والميم من الواو
في غم والياء من النون في اناسى ويجوز في نحو املت والترم
في دينار والصاد من السين في نحو صراط والهاء من الهجزة
في هراق وقل فمساواهما * اعلال بابنده مذكور اولان تبديلك
غيرى اوله رق ابدال قياسا واجب اولور شو يلكه غير مثلوا كلمة
واحدة ده من بعد كى كيننده مابعدنده حرف بابونه رق واقع
اولان نوندر تلفظده ميم ابدال اولتور ورحة مثلوا اخرنده تاء
تأنيث واهلا كى حالت نصبنده اخرنده تنوين بولنان كلمة لوقوف
اولنده تاء تأنيثدن هاوتنويندن الف وحرران وحرروى مثلوا
مفردينك اخرنده الف ممدوده بولنا نلرك تنبيه واسم منسو بلرنده
همزة دن واو وحبليات وحبليات كى مفردينك اخرنده الف
مقصوده بولنا نلرك تنبيه وجع مؤنث ساملرنده الفدن يا ابدال
قلنور واصلى وجه اولوب قلب المكان بالمكان طر بقبله جيم واوه
تقديم قلنان جوه كلمة سنده جاء كى واودن الف واصلى فوه
اولان غم كلمة سنده اولديغي وجهله هابعد الحذف واودن ميم
واصلى انسانك جمى اوله رق اناسين اولان اناسى كلمة سنده
نوندر يا ابدال اولمق سماعيددر واصلى امالت وامست اولان
املت وامست كلمة لرنده واقع اولديغي وجهله مثلين اولان

متن

ايكى حرف صحيحك برندن يا ابدال قلنق جائز اولوب لكن اصلى
دينار اولان دينار كلمة سنده اولديغي اوزره كذاب كى مصدره
التباس لازم كلامك ايچون نونلرك برندن يا ابدال قلنق التزام
اولمشدر وصراط كلمة سنده اولديغي وجهله حرف سينك
مابعدنده طا وياخود خا وعين وقاف كرك متوالى وكررك
غير متوالى واقع اولسه حرف سيندن حرف صاد واصلى اراق اولان
هراق كلمة سنده دخى همزة دن ها ابدال اولمسي مجاز اولور
ويصور تترك ماعداسنده ابدال قليل الوقوعدر مثلا لغت جبرده
لام تعريفدن ميم ابدال اولنديغي كيكه لپس من امبرام صيام
في امسفر حديث شريفى دخى بولفته مبيندر خانمه
الخط تصوير اللفظ بحروف هجائه والاصل بصورة اغظه باعتبار
الباء به والوقف عليه فضر بك متصل اذلا يبدأ بالكاف وكذا
يزيد اذلا بوقف على الباء وره وقه ورجه بالهاء وعم وختم
يدونها واخت ومسمات بالتاء والنون المنصوب بالالف اجماعا كانا
واذا ولتسفعافى الاكثر والقاضى بالياء لاقاض وقد يخالف
بوصل وزيادة ونقص وابدال الوصل في حرف التعريف مطلقا
وفي سائر الحروف وشبهها مع ما الحرفية كانما وكما وقلما دون الاسمية
وامامتى ما فى فلنلا يتغير الباء وفى من وعن مع ما الحرفية اجماعا
والاسمية ايضا فى الاشهر وفى ان الناصبة مع لافى الاكثر
وفى ان الشرطيه مع ما ولا وفى نحو يومئذ وحيثذ ووقتئذ الزيادة
ترادى لاف بعدوا والجمع طرفا فى الاكثر كضربوا بخلاف ضربوك
وفى مائة ومائتين لامات وواو فى اولئك واولاء واولى وفى عمرو
رفعوا وجر النقص بنقص احد المشدد فى كلمة كيدا وفى حكمها
ان كانا مثلين كى والذى والتى والذين جمع بالخلاف اللذين
مثلى للفرق واللتين وتصاريفه الاطراد واجبهه واللحم والرجل

لا نهما كلمتين ووعدت لعدم المثلية وامام وعم واما فلانة عاتق ونقضوا
 القامن الله والرحمن وذلك واوانك وثلث وثلثين ولكن ولكن
 وهذا وتصاريفه لاني هاتا وهاتي وهاذاك وهاذاك ومن ابراهيم
 واسماعيل واسحق كثيرا وعثمان وسليمان قليلا ومن البسملة
 لا باسم الله وباسم ربك ومن اصطفى استغفها ما وفي الان وجهان
 ومن ابن صفة بين علمين ومن الرجل فتحا وكسرا والفا ولاما
 من اللحم وواو ومن داود كثيرا* الابدال يكتب الالف رابعة
 فصاعدا ياء الاما قبلها ياء كالدنيا ويحيا فعلا ور يا صفة لا يجبي
 ور بي علمين والثالثة لو قلبت عن ياء فباء في الاكثر كرمي والرحي
 والافالف كغزا والعصا ويعرف اصلها بالثنية والجمع والمرة
 والنوع فلو جهل فان اصل فباء كتي وبلي واما على والى فلقولهم
 عليك واليك وحل عليه حتى ثم الهمة لبس لها صورة خاصة
 ففي الاول يكتب الفا كاحد واحد وابل وفي الحشو ساكنة
 بحرف حركة ما قبلها كرأس واو وم وبتروم بحركة بعد ساكن
 بحرف حركتها كبسأل ويلوم ويسيم وكتر حذف المفتوحة
 بعد الف كسال وقل بعد ساكن تنقل اليه حركتها كسئلة ومحركة
 بعد متحرك كخفيفها فوجل بالواو وفيئة بالياء والباقي بحرف
 حركتها وفي الاخر تكتب بحرف حركة ما قبلها كقرأ وقرئ
 ورد وفان ساكن ما قبلها حذفت كخبأ وخبى وجزأ فان اتصلت
 صارت حشوا كهو جزؤك الاما قبلها مة فتحذف الافي لئن
 وائلا وما بعد هامة كصورنها حذفت في نحو آخر ومستهنزون
 وفي نحو مستهنزين جمعا كثيرا الافي قرأ او يقرآن ومستهنزين
 مثني للبس وكسائي ولم تفرق لمغايرة الصورة (خط تعبير الانسان
 حروف هجا ايله لفظك تصوبرندن وهجا ونهجي ديلان حروف
 اسملي به تعداددن عبارتدرو الفاظ دخي كندولر به نهجي اولان

اسماء حروف اولوب مسمياتي دخي جنس كله تركيب ابدن حروف
 بسيطة در مثلا ضرب كله سي كندولر دن تركيب اولان حروف
 بسيطة كه ضه ره به حرفلر دير بونلر مسماء اولوب اسملي لدي
 النعداد ضاد را بادر واصل اولان هر بر لفظك ابتدا ووقفند
 حاللرينه اعتبار ورعايت اولانه ر ق كندو صورتيه
 تصوير وتحرير اولمقلغيدير شوبلكه ضربك تركيبند اولان
 كاف ضمير متصل اولوب ضمماير متصله ايله ابتدا اولمديغي
 اجلادن كله نك اخريته متصل اوله ر ق كتب اولنور وكذلك يزيد
 تركيبند حروف جاره دن اولان با مثللو حرف واحد اولنلر اوزره
 وقف اولمديغندن اول كله به متصل اوله ر ق يازيلورزيرا لايق
 اولان خطوط علامت وضع اولمديغي الفاظه مطابق اولمقدر
 وره وقفه ورجه كيلرده ها اوزره وقف اولمديغندن اكا تطبيقا
 كتب اولمق مر عيدر و كندويه حرف جر داخل اوله ر ق ماء
 استغفها مبه نك مخفي اولان عم و حتام مثللورده لفظا ها اوزره
 وقف اولمبوب شدت اتصالي جهتيه ميم اوزره وقف جائز
 اولمديغندن خطادخي بلاهاء كتب وتحرير قلنور واخت ومسمات
 كيلرده اولان ناء ثابث محض همچون اولمبوب اوزرلرينه وقف جائز
 اولمغين لفظي اوزره تحرير اولنور و اباوزيدا كي متون اولان اسملي
 حالت نصبنده اتفاقا الف ايله يازيلور وانا واذا وانسفا كله لريده
 اكثر قولده الف ايله يازيلوب قليلا اوله ر ق ها ايله انه ونون ايله
 اذن ولتسفعن دخي تحرير اولنور والقاضي كي حرف تعريف
 داخل اولنلرده يا اوزره وقف اولمديغندن يا ايله تحرير اولنوب
 حرف تعريف داخل اوليان قاض مثللور بلاياء يازيلور وبعضا
 دخي الفاظ اصل مذكوره مخالف اوله ق وصل وزايده ونقص
 وابدال صورتلريله كتب وتحرير اولنور شو وجهله كه وصل ايله

اولان مخالفت مطلقا حرف تعریفده اولوب زائده و مصدر به دن
عبارت اولان ماء حرفیه به مقارن اولان انما و کما و قیما کی سائر
حروفده و شبیه لرنده دخی اولور انجیق موصوله و موصوفه اولان ماء
اسمیه به مقارن اولان بونک خلافتیه ملابس اولوب انما توعدون لواقع
و کل ما عندی حسن و قل ما عندی کی بومثالورده وصل اولمز
امامی ما ترکیبده متی ظرف غیر مستقل اولوب حرفه
شبیه اسملردن ایسه ده وصل اولمقده یا نک صورتی متغیر اولقی
لازم کله جکندن وصل اولنما مشدر و حروف جاره دن من
و عن حرفلری ماء حرفیه به مقارن اولدقده بما خطیئاتهم و عما
قلیل کی اتفاقا وصل اولنور و اشبو من و عن حرفلری ماء اسمیه به
مقارن اولدقده دخی اشهر اولان لاجل الادغام وصل اولمقدور
ولاء نافییه به مقارن اولان ان ناصیه ده الاتسجد کی اکثر یا وصل
اولنوب قلیلا دخی بلا وصل ان لاتسجد کتب اولنور و ان شرطیه
ما و لایه مقارن اولدقده اما ترین و الاتصروه کی وصل قلنور
و بومئذ و حیثئذ و وقتئذ کله لرنده اولدیغی وجهله لازم الاضافه
اولان ظروف دخی وصل اولنور و زیاده ایله اولان مخالفت شویله
اولور که حضرو تکلم زید ترکیبی مثالورده اولان و او عاطفه ایله
جمع و اوی بیننی فرق ایچون ضربوا کله سنده اولدیغی وجهله
طرفده بولنان جمع و اوند نصکره اکثر یا الف زیاده کتب قلنور
و ضربوا کله می بونک خلافتیه ملابس اولوب زیر ضمیره
اتصال جهتیله و اوج جمع طرفده بولنما معین بونک کییلرده و او
عاطفه التباس لازم کله زو مانه کله سنده ده منه ایله بیننی فرق ایچون
مجدد نصکره الف زیاده قلنوب تشبیه سی اولان مأتین کله سی
دخی مفردینه حل اولنور لکن جمعی اولان مآت کله سنده بعد المیم
الف زیاده قلنمز و اولنک و ای کله لرنده الیک و الی کله لرله

بینلرینی فرق ایچون بعد الف و اوز زیاده قلنوب اولاء کله سی
دخی اولنک کله سنه حل اولنور و عینک ضمیمه عمر لفظندن فرق
ایچون عمر و لفظنک دخی حالت رفع و جرنده راد نصکره و اوز زیاده
قلنور انجیق عمر غیر منصرف اولوب حالت نصبده تنوین النی
بولمیه جفندن و عمر و منصرف اولوب الف تنوین بولنه جفندن
حالت نصبده و اوز زیاده و کتب قلنمز و نقص ایله اولان مخالفت
شوصورتله در که مد کی کله واحده ده یا خود مت کی ضمیر فاعله
شدت اتصال جهتیله کله واحده حکمنده اولنورده مشدد اولان
حرفلرک ایکی سی دخی مثیلین اولور ایسه خطدن بریسی نقص اولنور
والذی و الی و جمع مذکر اولان الذین کله لری دخی کندوره داخل
اولان لام تعریفک انفکاک کی ممتنع اولوب کله واحده حکمنده
اولمیر یله بونلرده مشدد اولان لاملرک بری نقص اولنور و تشبیه مذکر
اولان الذین بونک خلافتیه ملابسدر که جمعیله بیننی فرق ایچون
مشدد اولان لاملرک بری نقص اولمز کذلک تشبیه مؤنث اولان
الذین و جمعیله اولان اللاتی و اللواتی کله لرنده و تصاریف سائر سنده
دخی اطرادا نقص اولمز و اجبهه کی ضمیر مفعوله مقارن اولنورده
شدت اتصال اولمیر یچون و اللحم و الرجل کی لام تعریف ایله مثیلین
یا خود مخر جدید متقارب اولنورده دخی لام تعریفک انفکاک کی مجاز
اولمیر یچون بومثالور کله واحده حکمنده اولمیر یوب کلنان اولمیر یله
کذلک احد مشددین نقص اولمز و وعدت کییلر کله واحده
حکمنده ایسه ده بومثالورده اولان صورت ادغام تقارب
مخرج ایچون اولوب مثیلین اولما غله نقص قلنمز امام و عم و اما
والا کله لرینک اصلارنده اولان نونلر مثیلین اولمیر یوب متقارب ایکن
نقص اولنقی تعانق و شدت اتصال ایچوندر و کثرت استعما ایچون
لفظه جلال و رحن اسم جلیلمندن و ذلک و اولنک و ثلاث و ثلاثین

ولكن ولكن وهذا كنه لرنن وهذا كنه سنك تصار يقندن دخی
 الف نقص اولنوب لكن استعمالی کثیرا ولما غله هانا وهاتی وهذا
 وهذا كنه لرنن نقص اولنما مشدر واكثر با ابرهیم واسمعیل
 واسحق اسملرنن وقلیلا عثمان وسلمان اسملرنن دخی الف
 نقص اولنما مشدر وكذلك كثرت استعمالی سبیلہ بسملہ شریفه دن
 الف نقص اولنوب انجیق باسم ربك وباسم الله ترکیب لرنده
 نقص قلنما مشدر وكنه نك اولنده همزة وصل بولنوب همزة
 استفهام دخی داخل اولدقده ایکی الف جمع اولنماقی ایچون
 اصطفی كنه سنده اولدیغی اوزره الف نقص قلنما مشدر اما الان
 كنه سنده نقص اولنقی وخیره التباس لازم كلامك ایچون اثبات
 قلنقی جائز اولور وجاء زید بن عمرو ترکیبده اولدیغی وجهله ابن
 كنه سی صفت اوله رق بین العلمین واقع اولدقده الف نقص
 اولنور لكن صفت اولمبوب زید ابن عمرو کی خبر اولور ایسه
 یاخود صفت اولوب جاء زید ابن اخی کی بین العلمین واقع اولنر
 ایسه الف نقص اولنمز وللرجل کی لام ابتدائی یاخود جاره
 داخل اولنلرده نقیه التباس لازم كلامك ایچون بالکر حرف
 تعریفه متصل اولان همزة وصل والحم مثلوا ذات كلمه ده
 دخی لام بولنور ایسه اوج دانه لامك اجتماعی لازم كلامك ایچون
 الف ولا مكم مجموعی نقص قلنور واكثر یاد اود اسمندن ایکی واو مجتمع
 اولنماقی ایچون واو ك بری نقص اولنور وابدال ایله اولان مخالفت
 شوبله دركه كرك فعل كرك اسم اولسون اعطی واصطفی
 واستقصی وحلی وجادی وقبعثری کی كنه لك دردخی حرفی
 وما فوقی الف اولدقده یا صورتده كتب اولنوب لكن فی الاصل
 صفت اولان دنیا وفعل اولان یحیا وصفت اولان ریاض کی
 ماقبلاری یا اولور ایسه ایکی یا جمع اولنماقی ایچون بنه الف اوله ق

كتب وتحریر قلنور اما یحی وری كنه لری علم اولد قلی
 حالده علم ایله فعل وصفت یینلرنی فرق ایچون یا اوله رق
 یازیلور وكنه نك اوچخی حرفی یادن منقلب الف اولور ایسه
 اكثر قولده رمی ورحی کی یا اوله رق كتب اولنور و یادن منقلب
 اولمبوب واودن منقلب اولان الف غزا وعصا کی بنه الف
 اوله رق یازیلور واشبو منقلب اولان الفك اصلی كانه لك عصوان
 وعصوات ورحیان ورحیات وغروة ورمیه کی نشیه وجمع
 و بناء نوعلریله یینلور ووجهت لریله یینلر کی صورتده متی و بی
 كنه لری کی اگر قرأته اماله اولنور ایسه اصلی یا اولوب قرأته
 اماله اولنور ایسه الف اولدیغی یینلور آمالی وعلی لفظ لرنده اماله
 یوغیكن خطایا ایله یازلمسی بونلر كلام عربده ضمیره اتصال لرنده
 عليك واليك کی یا ایله یازلدیغنه مبنی اولوب حتی لفظی دخی
 بونلر اوزرینه حملا یا ایله یازیلور بوند نصكره معلوم اوله كه
 همزة نك كتب وتحریرنده خاصه بر صورت اولمبوب اول كنه ده
 كتب اولندقده احد ایل کی الف صورتده یازیلور و همزة
 كنه نك حشونده اولوب ساكن اولور ایسه ماقبلانك حر كه سی
 جنسندن اولان حرف صورتده كتب اولنور مثلاً رأس کی بعد
 الفتحه اولور ایسه الف واو م کی بعد الضمه اولور ایسه واو بی کی
 بعد الكسرة اولور ایسه یا صورتده یازیلور و همزة متحرك اولوب
 ماقبلی ساكن اولور ایسه یسال و یلوم و یسیم کی كندونك حر كه سی
 جنسندن اولان حرف صورتده كتب اولنور لكن مفاصله بابنك
 ماضیسی اولان سائل مثلوا ساكن اولان الفد نصكره همزة مفتوحة
 بولندقده اكثر یا همزة حذف اولنور وقلیلا دخی مسئله کی همزة نك
 حر كه سی ساكن اولان ماقبلنه نقل و كندوسی حذف اولنور و همزة
 متحرك اولوب ماقبلی دخی متحرك اولور ایسه تخفیفی صورتی اوزره

کتب اولنور شو بیلکه همزه مفتوح ماقبلی مضموم اولنلرده
 مؤجل کی واو و همزه مفتوح ماقبلی مکسور اولنلرده فیه کی یا
 وتخفیف همزه بخشنده مذکور اولان امثله باقیه ده همزه نک
 حرکه سی جنسندن اولان حرف صورتنده کتب و تحریر قلنور
 و همزه کک سا کن کرک متحرک کلمه نک اخرنده بولنور
 ایسه قرأ قری ردو کی ماقبلنک حرکه سی جنسندن اولان
 حرف صورتنده یاز یلور اکرا خرنده اولان همزه نک ماقبلی
 سا کن اولور ایسه خب و مل و جز کلمه لرنده اولدیغی وجهله
 ماقبلنه تبعیه صلاحیتی اولما مغله حذف اولنور انجق همزه بی
 اخرنده بو حکمندن اخراج ایدن تاء تأ نیت و ضمیر متصل
 کیلرک اتصالنده همزه مذکوره موجزؤک کی قاعده حشوه داخل
 اولور لکن مقرو و خطیه کلمه لرنده اولدیغی اوزره همزه نک ماقبلی
 حرف مد اولور ایسه حذف اولنور و کلمه نک اولنده بولان همزه
 اخرنده اولان همزه نک خلافیدر که ماقبلنه بعضی حروف داخل
 اولسه بیله طرفلقدن چیقمیوب مطلقا الف صورتنده یاز یلور
 لکن لئن و لئلا کلمه لرنده کثرت استعماللرندن و ائلا کلمه سنده همزه
 الف صورتنده یاز ایسه لالا کلمه سنه مشابه اولمق احترازندن ناشی
 بولنلرده همزه کند و صورتنده یاز یلور و همزه قاعده محرره اوزره
 الف و واو و یا صورتلرنده اووب مابعدی دخی انلره موافق حرف
 مد اولدقده صورت واحد تکرر اتمامک ایچون همزه مذکوره
 مفتوح و مضموم اولور ایسه حذف اولنوب اخر و مستهزؤن
 کلمه لرنده اولدیغی وجهله حرف مد بقاسیله برالف و پروا
 اوله رق کتب اولنور و همزه مذکوره مکسور اولور ایسه اکثر
 قولده ینه حذف اولنوب مستهزؤن کلمه سنده اولدیغی اوزره
 بر یا اوله رق یاز یلوب قلیلا دخی همزه مز بوره حذف اولنوبه رق

مستهزؤن کی ایکی یا ایله یاز یلور اما نشیه اولان قرا او یقران
 و مستهزؤن کینلرده دفع التباس ایچون ایکپشر الف و یا کتب
 اولنور و کسائی ولم تقری مثلاً لرنده یاز اول یاز ثانی یه صورتنده
 مغایر اولمق جهتیله حذف اولمق ایجاب ایتمیوب ایکبسی دخی
 اثبات ایله کتب و تحریر قلنوب قالدیکه بوجه بالا همزه به متعلق
 اولان قواعد محرره خط قدیم اولوب الان خط قدیمده اولان
 قواعد رعایتله قرأ ولؤم و سئل و مسئله و خب کلمه لرنده اولدیغی
 وجهله الف و او و یا صورتلرنده یاز یلان و محذوف اولان
 همزه لک اوزر لرینه سکند و صورتی دخی اشارت اولور

* باب النحو *

مقن

وهو علم باصول تعرف بها احوال او اخر الکلم فی التركيب والمرکب
 اما بنسبة اسنادیه فجملة او غیر اسنادیه فتنقیدی او بلا نسبه
 کخمسة عشر و بعلبک والجملة امامفیده وهی الکلام او غیر
 مفیده کالصلة والشرط وهی من اسمین اوفعالین ایکنجی باب
 علم نحو بیاننده در علم نحوشول قواعد کلیه به علمدر که اول قواعد
 ایله ترکیبده او اخر کلماته عارض اولان احوال و احکام جزئیه
 بیلنور حقیقه یا خود حکما برکله نک کلمه اخرايه انضمامیه حاصل
 اولان مرکب بالفعل یا خود بالقوه افاده به قابلیت اولان نسبت
 اسنادیه ایله ترکیب اولندیغی صورتده جمله و نسبت غیر اسنادیه
 ایله ترکیب اولندیغی تقدیرجه تنقیدی به تعبیر اولنوب اسنادد بیلان
 دخی ایکی کلمه یا خود کلمتین حکمنده اولنلر مخاطبه فائده تامه بی افاده
 ایده جک وجهله ترکیب اولنمقدن عبارتدر و تنقیدی اولان زید
 العالم کی صفت و مو صوف اولدقده ترکیب توصیفی و غلام زید
 کی مضاف و مضاف الیه اولور ایسه ترکیب اضافی تعبیر اولنور و ذکر
 اولنان مرکب بلا نسبه ترکیب اولنوب خمسة عشر کی جزء

ثانیسی حرف عاطفه معنای متضمن اولور ایسه ترکیب تعدادی
و بعلبک و معدی کرب کی ایکی کلمه ممزوج اوله رق مجموعی علم
مفرد اولور ایسه ترکیب مزجی دینلور بوضورتده اسنادی و توصیفی
واضافی و تعدادی و مزجی تعبیر اولانسان تراکیب خسته مشهوره
معلوم اولمش اولور و جمله دخی زید قائم و قام زید وان جثنی
اکرم تک کی بالفعل مخاطبه فائده نامه پی مفید اوله رق متکلمه
حسن سکونی منج اولور ایسه کلام دینلور والذی جاء زید
وان جثنی اکرم تک ترکیب لرنده واقع اولان صله و شرط کی کلامده
اولد یغی و جهله بالفعل مفید اولور لیکن اسم موصول و حرف
شرطدن ادی الانحلال جاء زید و جثنی کی بالفعل مفید
اوله جفته بناء صله و شرط اولد یغی حالده دخی قوه قرینه ایله
مفید اولغله بومثالوره مطلقا جمله تعبیر اولور بوقدیرجه کلام
جمله دن اخص و جمله کلامدن اعم اولور واشبو جمله انجق زید
قائم کی ایکی اسمدن یا خود قائم زید کی بفعل و براسمدن مرکب
اولوب ماعدادن ترکیب اولمز زید جمله نک مشتمل اولد یغی نسبت
استادیه مسند و مسند الیهی اقتضا ایدوب اسم دخی مفهومیته
مستقل معنایه موضوع اولد یغندن مسند و مسند الیه اولمقلعه و فعل
ازمنه ثلث دن برنده فاعله مسند اولمطلق ایله ملحوظ حدث
مستقله موضوع اولمغین بالکن مسند اولمقلعه صالح و حرف
معنای غیر مستقله موضوع اولد یغنه بناء مسند و مسند الیه اولمقلعه
غیر صالحدر قالدیکه اسنادک تعریفده اشارت قلند یغی اوزره
جمله کندودن ترکیب ایلیان کرک اسم و کرک فعل حقیقی و حکمی به
شامل اولغله اضرب مثالورک تحشده اولار ضمیر مستر هر نقدر
حقیقه نمایان دکل ایسه ده حکما کلمه واسم و یازید ترکیبده اولان
حرف ندا دخی ادعوا مقامنه قائم اولغله بونلر کیلر فعل واسمدن

مرکب اعتبار اولنوب کلام تعریفنه داخل اولور روزید ابوه قائم
ترکینده اولد یغی و جهله خبر واقع اولان ابوه قائم جمله سی
قائم الالب تقدیرنده اولد یغندن و دیز مهمل منلا و مسند الیهی
کلمه اولوب لفظ مهمل اولنلر هذا اللفظ مهمل تقدیرنده
اید و کندن بومثالور دخی کذلک تعریف کلامده داخل اولور
* والاسم المعرب لو اختلف اخره بالعامل و لو تقدیرا و الا فنی و اعرابه
رفع و نصب و جر فالفرد والجمع المكسر المنصرفان بالضمه
والفتحه والكسرة جمع المؤنث السالم بالضمه والكسرة
غیر المنصرف بالضمه والفتحه الاسماء الستة لو كانت مکبرة
مضافة الى غیر الیاء بالواو والالف والیاء والافعال حرکات و لو تقدیرا
کبی وفی وفی اکثر المثنی و انسان و کلام مضافا لی مضمر بالالف
والیاء والی مضمر کالعصا جمع المذکر السالم و اولو و باب عشرين
بالواو والیاء * اسم لفظا و یا تقدیرا مالک اقتضاسی سببیه اخرینک
حرکان یا خود حروری مختلف و متبدل اولور ایسه معرب اولد یغی
صورته مبنی اولور که لفظا حرکات و حروف ایله اولان اختلاف
و تبدل جاء زید اخو لئورأیت زیدا اخاك و مررت بزید اخیک
ترکیب لرنده واقع اولد یغی و جهله در و تقدیرا حرکات و حروف ایله
اولان اختلاف هذافتی و مسلموا القوم و رأیت فتی و مسلمی القوم
و مررت بفتی و مسلمی القوم ترکیب لرنده اولد یغی اوزره دروا آخر
اسمدن مراد حقیقی و حکمیدن اعم اولغله قائمه کلمه سنده اولان
تاء تأنیث و بصری کلمه سنده اولان یاء نسبییه کیلر شدت
اتصال جهتیله حکما آخر کلمه دندر و مسلمون کی جمع مذکر سالم
اولنلرده کی و او اصح قوله کوره اخر کلمه اعتبار اولنور زید را تنوین
و تنبیه و جمع نونلری اضافت حالنده ساقط اوله جفندن اخر کلمه
اعتبار اولمز واسم معربک اعرابی رفع و نصب و جردن عبرتدر

واعرابه اصل اولان حرکات و بعضا حروف اولور و حرکات
و حروفه دخی اصل اولان حالت رفعه ضمه یا خود و او و حالت
نصبه فتحه یا خود الف و حالت جریده کسره یا خود یا اولمقدر
و مفرد منصرف و جمع مکسر منصرف اولان اسماء لر جاء زید
و رجال و رأیت زیدا و رجال و مررت زید و رجال تراکینده واقع
اولدییغی اوزره حالت رفعه ضمه و حالت نصبه فتحه و حالت
جریده کسره ایله اصل اوزره معرب اولوب جمع مؤنث سالم
اولن لر جاء تنی مسلمات و رأیت مسلمات و مررت بمسلمات
ترکیبلرنده اولدییغی وجهله حالت رفعه ضمه و حالت جریده
کسره و حالت نصبه دخی حالت جرینه حلاینه کسره ایله
و غیر منصرف اولن لر جاء فی احد و رأیت احد و مررت باحد
ترکیبلرنده اولدییغی کبی حالت رفعه كذلك ضمه و حالت نصبه
جریده بالعکس فتحه ایله اصله مخالف اوله رق معرب اولور و اسماءسته
تعبیر اولنان ابوه و اخوه و فوه و هنوه و حوها و ذومال کله لر
اسم تصغیر اولوب یاء متکلمدن غیر یه مضاف اولور ایسه
اخر لرنده اولان حروف اعرابه صالح اولوب حال اضافته سماعا
ثابت اولمغین بد و دم مثلا و او اخی نسبا محذوف اولان سائر اسماء
خلافه ملابس اوله رق جاء فی ابوه و رأیت اباه و مررت بایه ترکیبلرنده
اولدییغی اوزره حالت رفعه و او و حالت نصبه الف و حالت
جریده یا ایله معرب اولور و بعضا اسماءسته مذکوره دن ذی
کلمه سندن غیر یسی جاء فی اخ و رأیت اخا و مررت باخ مثلا و
حرکات ایله دخی معرب اولور و اسماء مذکوره اسم تصغیر یا خود
اضافدن مقطوع اولور ایسه بهر حال حرکات ایله لفظا و یاء
متکلمه مضاف اولور ایسه ابی و وای میه قلبه فی و اکثر اوله رق
واوک بایه قلبی و متکلم باسنده ادغامی ایله فی کبی تقدیرا معرب

اولور و بونلردن ذو کلمه سنک اسم جنسه اضافتی لازم اولمغله
اضافدن مقطوع و یاء متکلمه مضاف اولیه جفتدن
بو وجهله معرب اولن و ثنیه اولان اسماء و لفظ اثنان
و مؤنث اولان ثنتان و اثنان و ضمیره مضاف اولدییغی حالده لفظ کلا
و مؤنث اولان کلتا مطلقا حالت رفعه الف و حالت نصبه و جریده
ماقبلی مفتوح اوله رق یا ایله معرب اولوب انجی کلا و کلتا لفظ لری
اسم ظاهره مضاف اولدق لری صورته فتی و عصا کله لرنده
اولدییغی وجهله اعرابی تقدیری اولور و جمع مذکر سالم اولن لر و ذو
لفظنک جمعی اولان اولو و عشرین لفظنندن تسعین لفظنه قدر
معانی معینده دلالت ایدن عقود ثانیه حالت رفعه و او و حالت
نصبه و جریده ماقبلی مکسور اوله رق یا ایله معرب اولور (التقدیر
للتعذر و الثقل کعصا و غلامی مطلقا و قاض رفعا و جرا و مسلمی
رفعا و منه المحکی مطلقا و المثنی المتصل بالساکن رفعا و الاسماء
الستة و الجمع المتصل به) اعرابی تقدیر لفظده ظهوری متعذر
یا خود ثقیل اولدییغی چوندر شویله آخری الف مقصوره اولان
اسماء العصا کبی کک تلفظده الفک اثباتی و کک عصا کبی الف
مقصوره نطقا حذف ایله ماقبلنه تنوین اثباتی صورتلرنده حر کبی
قبول ایتنک متعذر و غلامی کبی یاء متکلمه مضاف اولن لر دخی
کذلک لفظا اعرابنده تعذر اولدییغی ظاهر اولمغله بونلره لالورده
مطلقا اعراب تقدیری اولور و آخری ماقبلی مکسور اوله رق
یا اولان اسماء حالت رفعه و جریده یا اوزره ضمه و کسره ثقیل
اولدییغیندن آخرینک حرکه سی و بعده یاء حذف ایله قاض کبی
و یا خود ساکن اولدییغی حالده یاء ابقا ایله القاضی کبی رفع
و جری حرکه تقدیری اولوب لکن حالت نصبه فتحه خفیف
اولمغله اعرابی لفظی اولور و مسلمی کبی یاء متکلمه مضاف جمع

مذکر سالم اولنلرک حالت رفعی حرف تقدیری اولور ز براسلمی
کله سنک اصلی مسلوی اولوب یاء متکلمه اضافتله نون ساقط
وواو ویا جمع اولدیغندن سبقت احديهما بالسكون قاعده سی
اوزره وایاه قلب وادغام وصیانه للیاء ضمه کسره یه تبدیل قلنه رق
علامت رفع اولان واولفظده بولنماغین حالت رفعی تقدیریدر
لکن ادغام یایی حقیقتدن چقارمادیغندن نصب وجرى لفظی
اولور و مطلقا کرک مفرد کرک مرکب و کرک جمله ده بولنان اعراب
محکی اشبو اعراب تقدیرینک برنوعی اولوب محکی تعبیر اولنان
دخی قبل الحکایه کندوده بولنان اعراب یا خود بنا بعینه نقل
و حکایه قلنا لردر مثلاهل لك تمرتان سؤالنک جوابی اولان دعنی
عن تمرتان ترکینده واقع اولدیغی وجهله تمرتان لفظنک سؤالده
بواندیغی اعراب اوزره جوابنده دخی بعینه نقل و حکایه
قلندیغی وجهله در و كذلك تأبط شرا و خمسة عشر مثلاولر
علم اولدقلری حالده بولندقلری بنا اوزره نقل و حکایه اولور
بنابراین بوجوهله محکی اولنلرده لفظا اعرابک ظهورنده تعذر
درکار اولمغین بولنلرک اعرابلری تقدیری اولور و مسلما القوم
ترکینده اولدیغی اوزره مطلقا ساکنه متصل اولان تشبیه زده
اضافت جهتیه نون بعد الاسقاط اجتماع ساکنین سببیه حالت
رفعه علامت اولان تشبیه النی دخی لفظا حذف اولنلررق اعرابی
تقدیری اولور اما علامت نصب وجر او لان یاء ساکنه لیدی
الاتصال کسره ایله حرکت لنوب باقی قالمغله حالت نصب وجرى
لفظی اولور کذلک ساکنه متصل ابوالقوم کی اسماءسته و مفتوح
العين و ناقص اولمیان مسلموا القوم کی جمع مذکر سالم اولنلرده
اجتماع ساکنینی دفع ایچون آخرلنده اولان حروف اعرابی لفظا
حذف بوله حالت رفع و نصب وجرنده اعراب تقدیری اولور لکن

مفتوح العين اولوب ناقص اولان جمع لرده مصطفوا القوم
و مصطفی القوم مثلاو و اوضمه ویا کسره ایله حرکت لنوب
احوال ثلثه ده اعرابلری لفظی اولور * غیر المنصرف مافیه علامه
متکررة اوعلتان فالمتکررة الف التانیث والجمع واولفی الاصل کحضا جر
اولنقدیر کسر او یل و شرطه الوزنان بلاهاء و جوار رفعا و جرا
کقاض و غیرها العدل و هو خروجه عن الاصل بلاقیاس کثلاث
و مثلث و اخر و جمع و لو تقدیرا کعمر * غیر منصرف شول اسمدر که
* عدل و وصف و تأنیث و معرفة * و عجمة ثم جمع ثم ترکیب *
* والنون زائدة من قبلها الف * و وزن الفعل وهذا القول تقریب *
بیتمده بیان اولنان طقوز علتدن کندوده بر علت متکرره یا خود
ایکی علت موجود اوله بومثلاو اسملرده ایکی علت یا خود بر علت
متکرره بولنمق جهتیه ایکی فرعبت تحقق ایدوب فعله شبیه
اولمغین کندودن تنوین و جرمع اولنور و ذکر اولنان طقوز علتدن
علت متکرره حبسلی و جراء کی مقصوره و بمدوده اولان الف
تأنیثدر که تاء تأنیثک خلافتنه اوله رق بولنلرک بولندقلری اسمه اصل
وضعه لزوملری دخی تأنیث آخر منزله سنده اولمغله کویا علت
متکرر اولور کذلک صبغة متهمی الجموع تعبیر اولنان
جمعدر که مساجد و مصابیح کی الآن جمع یا خود حضا جر کی
ضبع جنسینه علمینه قبل النقل فی الاصل حفصجر لفظنک جمعی
و یا خود سر او یل کی الان و فی الاصل جمع اولمبوب لکن اکثر یا
غیر منصرف اوله رق بولنمق حسبیه وزن مذکور جمعه مخصوص
اولمق و بلاعلة غیر منصرف اولماقی قاعده لرینی حفظ ایچون
سر و الة مثلاو مفرد فرض و تقدیریه جمع اولان کیلردر و اشبو
جمعک منع صرفده شرطی لیدی الوقف ها اولان تاء تأنیثیه
مقارن اولمیان مساجد و مصابیح وزنلری اولوب معنای جمعیتک

بووزنله ازومی جمعیت آخر منزله سنده اولمقدن ناشی کان علت
تکرر ایش اولور اما فرائضه کی تاء تأنیثه مقارن اولان جمعک
وزنی طواغیة وکراهیة مثلاً ومفردده دخی بولنه رق صیغه منتهی
الجموع اولان وزندن خروجه بناء منصرف اولور وجوار مثلاً
آخری منقوص اولنلرک حالت رفع وجرى قاض کی تقدیری
اولوب لکن جوارى کی حالت نصبینده اعرابی لفظی اوله رق منتهای
الجموع وزنده اولسی جهته غیر منصرف اولور وسالف الذکر
طقوز علتدن علت غیر متکرره اولنلرک بریسی عدلر وعدل دنیلان
اسمک بلاقیاس صورت اصلیه ظاهره سندن عدول وخروجیدر
مثلاً ثلث ومثلث کله لینه ک معنای اوچر اوچر دیمک اولوب
بووجهله معنای تکرار اولمغله لفظاً دخی ثلثة ثلثة اولق اقتضا
ایدرایکن اصل ظاهرندن عدول اولمشدر واتفاقاً احاد وموحد
لفظلرندن رباع ومربع لفظلرینه وعند البعض عشر ومعشر
لفظلرینه قدر بوصورتله معدوله درکذلک اخر اخری کله سنک
جمعى واخری اخر کله سنک تأنیثی و آخر کله سی دخی فی الاصل اسم
تفضیل اولوب بعده غیر معناسنه نقل اولمش ایسه ده اسم تفضیل
یا اضافت یا لام یا خود من حرفیله مستعمل اولمغله ذکر اولان
اخر کله سی اصل ظاهری اولان الاخر یا خود اخر من لفظلرندن
معدوله ایدوکی مستثان وکذلک جمع جمعاء کله سنک جمعی وجمعاء
اجمع کله سنک تأنیثی واجمع دخی فی الاصل صفت مشبهه یا خود
اسم تفضیل اولوب بعده کل معناسنه نقل اولمش ایسه ده جمعاء
کله سی صفت مشبهه اولدیغی تقدیرجه حره زنی اوزره واسم
تفضیل اولدیغی حالده صحاری وزنی اوزره جمعلنک قیاسی اولمغله
مذکور جمع کله سی دخی اصل ظاهری اولان جمع ویا خود جماعی
صیغه لندر معدوله اولدیغی نمایان اولور واشبو مثلاً دره عدل تحفه فی

ووصف اصلی اولوب ایکی علت بولمغله غیر منصرف اولور
وعمر وزفر اسملری کیلدره عدل تحقیقی به دلیل بوغیده ده غیر
منصرف اوله رق بولنوب کندولدره علمیتدن غیر سبب اولمغله
منع صرفده اولان قاعده بی حفظ ایچون مثلاً عمر وزفر اسملرینک
عامر وزافر لفظلرندن عدولی فرض وتقدير قلنه رق بو مثلاً ولدره
عدل تقدیری لازم کلور * والوصف اصلی ولا يعتبر مع العلیة
* علی تسعة مذکوره دن غیر متکرره اولنلرک بری دخی وصف
اصلی اولوب وصف دنیلان اخر کله سنده اولدیغی اوزره
بحسب الوضع یا خود مررت بنسوة اربع ترکیبند اولان اربع لفظنده
اولدیغی وجهله بحسب الاستعمال بعض صفت ایله معتبر ذات
مشبهه اسمک دال اولمغله غیر واسمندن بونوعه مثلاً اسم فاعل واسم
مفعول وصف مشبهه واسم تفضیل کبی صفت تشبیه
قلور اما منع صرفده معتبر اولان انجق وصفیت اصلیه در
شوبلکه اخر کله سی کیلدر اصل وضعده وصف اولوب کندوده
وصفیت دخی باقی قالمغله غیر منصرف واربع لفظی مثلاً ولدره
استعمال سببیه وصفیت عارض اولمش ایسه ده منع صرفده
عارضی وصفیت معتبر اولمغله منصرف اولور قالدیکه اسود وارقم
وادهم کله لری فی الاصل وصف اولوب بعده بر شبهه اسم اوله رق
وصفیلری زائل اولمش ایسه ده منع صرفده اعتبار وصفیت
اصلیه به اولمقدن ناشی بو مثلاً ولدره غلبه اسمیت ضرر ویرمیوب
غیر منصرف اولور واشبو وصفک منع صرفه سبب اوله رق کله
واحدده علمیت ایله اجتماعی معتبر اولر زیر اوصفیت غیر معین و علمیت
معین اولان ذاته دلالت ایتکه بولنلرک منع صرفده ایکبسی بدن سبب
اوله رق اعتبار اولنلر حکم واحدده ضدانک اجتماعی اعتبار ایتک
لازم کلور بنابرین حاتم مثلاً ولدره علم اولدیقلری حالده منصرف اولور
(والتأنیث لفظاً ومعنی بشرط العلیة ولا یجب فی المعنوی الانجما

او متحرک الوسط اوزا ندا علی الثالث (غیر متکرره اولان علتلرک
بری دخی علمیت شرطیه تائیت لفظی یا خود تائیت معنوی بدر
یعنی طلحه و عکرمه کی تاء ملفوظه و یا خود زینب و سعاد مثلاً
تاء مقدره ایله اولان تائیدر اما تائیت معنوی اولنلرده تائیک مقدر
اولسی ضعیفه سبب اولمغله هند و عدد کیلرده منع صرف واجب
اولوبون انجق صرف و منع صرف جائز اولور لکن ماه و جور
کی ساکن الوسط لفظ انجمی یا خود قدم کی وسطی متحرک
و یا خود زینب و سعاد و عقرب کی اوج حرف اوزره زائد تائیت
معنوی اولنلرده قوت درکار اولمغله بونلرده منع صرف واجب
اولور * والفحمة بشرط العلمیه فی اول استعمالها و الزیاده
فصرف نوح و ملک * علت غیر متکرره اولنلردن بریسی دخی
عجمه یعنی لفظ انجمی اولمقدور و اشبو عجمه نک قوی اولسی چون
اوج حرف اوزره زائد و تصرفدن محافظه سی ضعیفه عربک
اول استعمالده علم اولق شرطی اولوب الحاصل کرک ابراهیم
کی السنه سائرده علم و کرک قالون کی اسم جنس اولسون مطلقاً
لسان عربده اول استعمالده علم اولق لازمدر بنسأ علی ذلک
نوح و ملک منصرف اولور زیرا ذکر اولسان اسملرک هر تقدیر بری
ساکن الوسط و دیگر می متحرک الاوسط ایسه ده منع صرفی کلام
عربده غیر مسموع و عجمه منع صرفه سبب ضعیف اولدیغندن
ماعدای عجمه نک منع صرفه شرطی اوج حرف اوزره زیاده ایکی
اولمغین اصح قوله کوره زائد علی الثالث اولمقدور معتبر دکادر
(و وزن الفعل شرطه ان یخصه فی اوله زیاده الفعل غیر قابل
للتاء کاسود) علت غیر متکرره دن بری دخی وزن فعلدر شول
شرطله که مجهول ثلاثی اولان فعل و تفعیل اینک ماضی اولان
فعل وزنلری کی فعله مخصوص اولمقدور یعنی اشبو وزنلر اوزره

اصل وضعده اسم بولمبوب بولانلردن دخی دتل و خصم کی فعلدن
منقول و بقم کی انجسی اولنلردن یا خود اسود کی مؤثی اسوده
اولوب سواد مثلاً و اخرینه تالحو قنی قبول انیمه رک اولنده زیاده
فعل یعنی اتین حرفلردن برحرف زیاده اولمقدور اما بعمل وارمل
کیلر بونک خلافتنه در که کلام عربده ناقه یعملة وامرأة ارملة
دنبله رک اخرینه تالحو قیلله فعله مشابهندن خروج انجکین
منصرف اولور (و التریب من اسمین بلانسیبه بشرط العلمیه)
علل غیر متکرره نک بریسی دخی علم اولق شرطیه نسبت اضافیه
و اسنادیه اولیه رق ایکی اسمدن حاصل اولان ترکیبدر مثلاً
بعلیک کی شام قصبه لرندن برینک اسمی اولوب فی الاصل بعل
اسم صنم و بک صاحبک آدی اولمغله ارا لنده نسبت اضافت
و اسناد اولیه رق مرکب و علم اولمقدور بوضوح تره ترا کبب خسته
مشهوره دن اشبو بعلیک کی انجق ترکیب مزجی اولنلر منع صرفده
علت اعتبار اولور (والالف والنون المزیدتان بشرط العلمیه
فی الاسم وعدم فعلانیه فی الصفة کر حسان و لوا حتمت الاصاله
فوجهان کحسان) علت غیر متکرره اولان علتلرک بریسی
دخی مزیدتان اولان الف و نوندر اشبو الف و نون مزیدتان
منع صرفه سبب اولسنک شرطی عمران و سلمان و عثمان کی
اسملرده علم اولمقدور زیرا بولمقدور مزیدتان اولان الف و نون
تائیت الفلرینه مشابه اولوب علمیت سببیه بومشابهته مانع اولان
تائیک لحو قندن محفوظ اولور و اصح قوله کوره رحسان و سکران
کی صفتلرده دخی فعلانیه و زنی اوزره مونثک اخرینه تالاحق
اولمقدور لکن بعضیلره کوره مؤثی فعلی و زنی اوزره بولمقدور
بوضوح رحسان حضرت خدای متعالک صفت خاصی اولوب
غیره اطلاق جائز اولمقدور و فعلانیه و زنی اوزره مؤثی اولق

من

من

دخی عديم الاحتمال ايد و كندن قول اصحه كوره غير منصرف
 و فعلی وزنی اوزره مؤثی بولمق عديم اولمغه قول ديكره **كوره**
 منصرف اولور اما نادم معناسنه اولان ندمان كلمه سنك مؤثی
 ندی اولوب بونده اختلاف اولما مغه بالاتفاق غير منصرفدر
 انجق مصاحب معناسنه اولان ندمان كلمه سنك مؤثی ندمانه
 اولمغه منصرف اولور و بر كلمه ده مزیدتان اوله رق الف و نون
 بولنوب نونك اصلیه اولسی محتمل اولور ايسه صرف و منع صرفی
 جائز اولور مثلا حسان حس كلمه سندن اولور ايسه نونك زياده ليكي
 ايچون منع صرفی و حسن كلمه سندن اولور ايسه نونك اصله ايچون
 صرفی مجازدر (و اونكر مافیه علمیه مؤثره صرف الانحو احره
 و تنكيره ان يراد به واحد مما سمي به او الصفة المشهورة لسماء
 و منسوبه منصرف لامصغره الا لوزات الة كالجع والعدل
 والوزن بخص الفعل) عامل غير متكرره دن بریسی دخی معرفه در
 یعنی علمیت ضمننده متحقق اولان تعریفدر واشبو علمیت بر كلمه ده
 هم منع صرفه سبب مؤثر وهم تأنيث بالثناء و عجمه و تركيب و اسمده
 اولان الف و نون مزیدتان كي سبب آخره شرط يا خود عدل
 و وزن فعلده اولديغي وجهله سبب آخره شرط اولوب
 كندوسی سبب مؤثره اوله رق بوانور و بوجهله كندوسنده
 علمیت مؤثره بولسان اسملر نكره قلند قدده علمیت زائل اوله رق
 بوجهله محررهم سبب مؤثر همده سبب آخره شرط اولديغي
 محلا ده منع صرفه هيچ علت باقي قالمیه جغندن و انجق كندوسی
 سبب مؤثر اولديغي محلا ده دخی بر علت قاله جغندن او مثالا و اسملر
 منصرف اولور اما عدل و وزن فعل ايله علمیت بر اسمده جمع
 اولوب بعدالتنكير علمیت زائل اوله رق ايكي علتك بقاسيله ينه
 غير منصرف اولمق سوال و هم پسنه شويله جواب و بريلو كه عدل

متن

بالاستقراء فقط ثلث ومثلث وسكر وامس و آخر وقطام و زلزلنده
 بوانوب اشبو اوزان سته وزن فعله مخالف اولد يغندن عدل
 ايله وزن فعل بر اسمده جمع اولمق قالد يكه احره و سكران و سكری
 كي قبل العلمیه و صفيتی ظاهر و حال علميته دخی و صفيتی مشعر
 صيغه اوزره اولان اسملر نكره قلند قد قری حالده و صفيته مانع
 اولان علمیت زائل اوله رق و صفيت اصلیه ثابت اولمق كي
 اعتبار اولوب سببويه كوره منصرف اولمق و كندولر ده علمیت
 مؤثره اولان اسملری نكره قيلمق رب عثمان لقبته تركيبي مثالولر ده
 اولديغي وجهله مثلا لسان تركيده عثمانلردن بر عثمان دنيلان
 فرد غير معینی يا خود حاتم واسامه كي اسم صاحبلي ينك جور
 و شجاعت مثلا و صفت مشهوره سنی اراده ايلك صور تليله
 اولور و غير منصرف اولان اسملر ك عمری و احمدی و مداینی كي
 اسم منسوبلرنده اولان نسبت وضع آخر اولوب منع صرفك
 علتی قالماد يغه بناء او مثالولر منصرف اولور اما اسم تصغيری
 منصرف اولمق لكن مسيجد و عمر و خصيصم كي لدی التصغير
 جمع و عدل و فعله مخصوص وزن مثلا و منع صرفه سبب اولان
 علتلر زائل اولور ايسه اولوقت منصرف اولور انجق احمدك اسم
 تصغيری اولان احمد لفظنده وزن فعلك اولنده علامتی اولان
 همزه زائده نك بقاسنه مبنی غير منصرفدر (و حكمه ان لا ينون
 ولا يكسر الا للتناسب او الزحاف جوازا او الضرورة وجوبا
 كالكسر باللام والاضافة) اشبو غير منصرفك حكمی یعنی اثر
 و خاصه می بالاده اشارت قلنديغي وجهله كندويه تنوين تمكن
 و كسره داخل اولما مقدر اما نافعا قرأته كوره سلا سلا و اغلا لا
 نظم كر يمنده اولديغي اوزره تناسب الفاظ ايچون يا خود * اعد
 ذكر نعمان لنا ان ذكره هو المسك ما كررته بتضوع * بيتنده

متن

اولدینگی وجهله اجزاء بحور شعریه بی تغییر ایله وزنه خلل کلمه رک
سلا سندن خروج سبب اولان زحافدن احتراز ایچون تنوین
وکسره نك دخولی جائز و یاخود * صبت علی مصائب لوانها
صبت علی الایام صرن لیا لیا * پیتنده واقع اولدینگی اوزره
ضرورت وزن ایچون تنوین و کسره دخولی واجب اولور کذلک
غیر منصرف اولان اسم اوزرینه لام تعریف داخل یاخود
کندوسی اخره مضاف اولدینگی وقتده کسره دخولی واجب
اولور زیرا غیر منصرف اولان اسمک منع صرفنه سبب انجیق
فعله مشابهتی اولوب اسمک خاصه سی اولان لام تعریف دخول
ایلمک و مضاف اولوق سببیه فعله مشابهته ضعف کلمکین
اصلیه رجوع ایله منصرف اولور قالدیکه عمل تسعه مذکوره دن
هر بری بر شیک فرعی اولوب مثلاً جمع واحدک و تعریف
علیت تکبرک و عدل معدول عنهمک و وصف موصوفک و تأنیث
تذکیرک و عجمه لسان عربده عربتک و وزن فعل وزن اسمک و ترکیب
افرادک و الف و نون مزیدتان مزید علیهمک فرعاً بریدر بوصورته
بر اسمده ایکی علت یاخود بر علت متکرره موجود اولدقده اول
اسمده ایکی فرعی حاصل اولوب فاعله احتیاج و اشتقاق
جهتندن فرعی شاندن اولان فعله مشابه اولمغله اسمده
علامت ممکن اولان تنوین و بالتبعیه کسره منع اولور و اسم
موصول کی حرفه مشابه اولنرمینی و بوجه محرر فعله مشابه اولنرم
غیر مینی اولوق نه سبب ضمیمه در سؤالی وارد اولور رایسه شویله
جواب و بریلور که نوع فعلک مینی اولمغله رسوخ اولوب
لکن نوع حرف مینی اولمغله راسخ اولدینغدن بشقه موصول
مثلاً اسمک غیره احتیاجده حرفه مشابهلری معنایه نك
تمامینه راجع اولدینغدن فرعیته فعله مشابهتدن اقوی اولمغله

فعله مشابه اولان اسملرمینی اولنرمینی انجیق اسماء افعال کی معناسی
معنای فعل اولنرمینی یاخود اخرلرنده را اولوب اعیان مؤنک علمی
اوله رق و کدوده عدل تقدیری دخی اعتبار اولنه رق حضار مثلاً
فعال وزنده اولنرمینی یووجهله کندوده منع صرفک سیدلرندن
اوج سبب بولنرمینی اولور (المرفوعات الفاعل ما اسند الیه
المعروف اوشبهه) معمول مرفوعدن بریسی فاعل اولوب
اصطلاح نحوه فاعل دنیلان بلا واسطه فعل معلوم یاخود
مصدر معلوم و اسم فاعل وصفه مشبهه و بولنرمینی حکمنده اولان
اسم منسوب کی شبه فعل کندویه نسبت نامده ایله نسبت اولنان اسندر
بوصورتده فاعلک تعریفی کلامده وجهله غیر مفیده ده واقع اولان
فاعل و مصدر و صفنرمینی فاعلرینه شامل اولوب ظرفک فاعلنه
دخی شامل اولور که ظرفده مسند اولان فعل یاخود شبه فعلدر
و ظرفه عامل دیتلمک بحاریدر وزید اسد ابوه ترکیبده اولان
اسد اسم مستعارینک فاعلی اولان ابوه مثلاً لر دخی ذکر اولنان
فاعلک تعریفندن خارج قالمز زیرا اسد کلمه سنک فاعل اولان ابوه
کلمه سنده علمی صفت مشبهه اولان شیخاع معناسنه اولدینغچوندر
لکن واسطه سببیه اولان فاعلک ثوابی تعریفندن خارج قالور
(و حقه ان یلیه ولا یتقدم علیه ولا یتعده ولا یحذف) فاعله
لایقی اولان کندویه اسناد اولنان فعل یاخود شبه فعلک عقبنده
اولوب الفاظ اجنبیه ایله بیلری فصل اولنماقدر زیرا فاعل
مسندندن جزء کی اولوب معمولات ساره یونک خلافت در بنابرین
ضرر بت کلمه سنده اولان ضمیر متصل فاعل اولمغله لام الفعلی اولان
با اسکان اولور و ضرر بت کلمه سنده کی ضمیر متصل مفعول اوله رق
کلمه دن جزء کی اولما مغلله اسکان فلنما مشدر و ضرب غلامه زید
ترکیبده اولدینگی اوزره فاعل هر تقدیر فعلندن لفظاً مؤخر

ایسه ده حکما متعاقب و مقدم اولی جهت به فاعل ذکر اولمزدن
 اول کندویه ضمیر ارجاعی جائز اولور لکن معمولات سائر نک
 ذکرندن اول کندوره ضمیر ارجاعی بحجاز اولوب مثلا ضرب
 غلامه زیدادینک صحیح اولمز که لفظا و معنی اضمار قبل الذکر جائز
 دکدر و مبتدایه التباس لازم کلامک ایچون فاعل مسندی اولان
 عاملی اوزرینه تقدم ایلمز و بالاستقرار فاعل لفظا تعدد ایتمز
 و عاملک عاملیتی فاعل مسرت تمام اولدیغندن اصح قوله کوره فاعل
 بلا تائب حذف اولمز (و او عدمت قرینه اوانصل اوکان مفعوله
 بعد الامتوسطه او معناها و جب تقدیمه) فاعل و مفعول عاملندن
 صکره ذکر اولدیغی تقدیر چه درت محله مفعول اوزرینه تقدم
 واجب اولور شویله که ضرب موسی عیسی ترکیبده اولدیغی اوزره
 قرینه لفظیه اولان اعراب و قرینه معنویه متنی اولدیغی
 صورنده فاعلک مفعوله التباسی لازم نکه جکندن فاعلک مفعول
 اوزرینه تقدیمی واجبدر و ضربتک ترکیبده اولدیغی
 وجهله فاعل ضمیر متصل اولدقده تقدم اولنسه ضمیر متصلک
 انفصالی اقتضایده جکنه بناء بو مثل اولور ده فاعلی مفعول
 اوزرینه تقدم واجب اولور و ماضرب زیدالا عمر ترکیبده
 واقع اولدیغی اوزره الافاعل ایله مفعول پیونده بولوب مفعول
 ذکر اولنسان الاکله سنک بعدنده اولور ایسه بو مثل اولور ترکیبندن
 فاعل اولان زیدک ضاربیتی مفعول اولان عمروه منحصرا اولی
 مطلوب اولغله فاعل تقدم اولنسه حصیر مطلوبک انقلابی
 لازم کلمکین بونده دخی فاعلک مفعول اوزرینه تقدم واجبدر
 و انما ضرب زید عمر ترکیبده اولدیغی وجهله مفعول الامتناسد
 اولان انما کلمه سنک مابعدنده اولدیغی صورنده حصیر مطلوب
 کلامک جزء اخیرینه نسبتله اولوب ترکیب مذکور ماضرب

متن

زیدالا عمر تقدیرنده اولغله كذلك فاعلی مفعول اوزره تقدم
 واجب اولور (و او اتصل مفعوله لاهو او اتصل به ضمیر المفعول
 اوکان بعدالا او معناها و جب تأخیره) فاعلی مفعول اوزره
 تقدیمک وجوبنده ذکر و بیان اولنان صوراربعه نک عکسی
 اوله رق درت محله دخی فاعلک تأخیری واجب اولور
 شو وجهله که ضربک زید ترکیبده اولدیغی اوزره مفعول
 ضمیر متصل اولوب فاعل منفصل و ضرب زید اغلامه ترکیبده
 اولدیغی وجهله مفعوله راجع اولان ضمیر فاعله متصل اولدیغی
 صورنده و ماضرب عمر الا زید و انما ضرب عمر زید ترکیبیری
 مثلا اولورده واقع اولدیغی وجهله فاعل الای متوسطه بعدنده
 بولاندیغی و قنده فاعلک تأخیری واجب اولور (و قد یحذف عامله
 یقرینه تحوزید و یجب لو فسر نحو ان امرؤ هلك و قد یحذفان معا)
 بعضا قرینه نک قیامی عنندن فاعلک عاملی و بعضا دخی فاعل
 و عاملک مجموعی حذف اولنقی جائز اولور مثلا من قلم دینلد کده
 سؤال صریح قرینه سببه عامل حذف و بالکفر فاعل ذکر برله
 زید دینک بحجاز دریا خود * ولیک یزید ضارع لخصومه
 و مختلط مما تطیح الطوایح * پیونده واقع اولدیغی اوزره من بیکیه
 سؤال مقدری قرینه سببه عامل اولان بیکی کلمه سی حذف و انحق
 فاعل ذکر اولنه رق ضارع دیتلور که بیکیه ضارع دینک
 تقدیرنده در و كذلك اقام زید دینلد کده سؤال قرینه سببه فاعل
 و عاملک مجموعی حذف اولنه رق نعم لفظیه اکتفا اولنقی جائز
 اولور که بو مقامده نعم لفظی نعم قام زید ماننده در اما فاعلک
 عاملی حروف شرط کی فعل اوزرینه دخولی لازم اولان حرف
 بعدنده بولوب تفسیری مراد اولدیغی حالده اول عاملک حذفی
 واجب اولور شو صورتله که ان امرؤ هلك ترکیبده اولدیغی

متن

متن

اوزره مذکور و مفسر اولان هلك قرينه سبيله مفسر و امر و لفظك
عاملی اولان هلك كنه سی مفسر ايله مفسر جمع اولماق ایچون وجوباً
حذف اولور (نائب الفاعل ما اسند اليه المجهول اوشبهه ولا يقع
الثاني من باب علمت واثاني والثالث من باب اعلمت ولا المفعول له
ومعه ولا فيه والمصدر الاول وادوال اول من باب اعطيت اول و لو وجد
المفعول به تعين والافسواء) معمول من فوعدن بریسی دخی
نائب فاعل اولوب اصطلاح نحو ده نائب فاعل دینلان بلا واسطه
فعل مجهول و مشایهی اولان مصدر مجهول واسم مفعول کندویه
نسبت تامه ايله نسبت اولنان اسمدر واشبو تعریف ايله معرف
اولان اسم فی الاصل مفعول اولوب فاعلی حذف اولاند قد نصره
مر فوعا فاعلك مقامه اقامه اولاند رقی نائب فاعل تعمیر اولور
اما علمت بایك مفعول ثانیهی و اعلمت بایك مفعول ثانی و ثانی
عند القدماء مطلقاً نائب فاعل واقع اولمز لكن متأخرینه كوره
علم منطلق عمراً واعلم الكتاب زیداً مستعاراً تركیلزنده واقع
اولدیفی وجهله التباس لازم كلدیكى صورته بونلك نائب فاعل
اولمسی محازدر و کندوسنك علمت اولدیفنه علامت اولان نصبك
زوالده بناء مفعول له و كذلك كندوده علامت اولان و اولك زائل
اولمسی لازم كنه جكندن مفعول معه نائب فاعل اولمز و فعل
مطلقاً زمان و مكانی مستلزم و مصدره طاقی متضمن اولوب فعلی
كندوره اسناد ده فائده اولما غله مفعول فيه و مصدر دخی نائب
فاعل اولمز لانجق ذهب يوم الجمعة او فرسخاً و ذهب شديد مثلاً
قید مخصوص و معین زیاده سبيله مفید اولور ايسه اول وقت نائب فاعل
اولمزی جائز اولور و عربك قد قعد قوللرنده اولان قعد كنه سی مصدر
معهودینه راجع اولان ضميره اسناد اولوب وقع القعود المعهود
معنا سنده اولما غله مصدر مخصوصه اسناد اولان مقوله دن اولور

واعطى زید درهما تر كیننده اولدیفی وجهله اعطيت با بنك
مفعول ثانیهی مفعول اولی نائب فاعل اولمق اولی اولوب
اعطى درهم زیداً كنهی عكسی دخی محاز در و اعطى زید عمراً
تركیننده اولدیفی اوزره مفعول ثانی اولان عمراً سیر اولدیفی
تقديره التباس لازم كلمتك ایچون مفعول اول نائب فاعل
اولمق عند البصريه واجب اولور قالديكه مفعول به صريح
سائر مفعوللر ايله تركیده بولاند قد فعل متعدی بی تعقلك موقوف
عليهی اولمقد فاعله شدت مشابهي اولدیفندن فاعل مقامه
اقامته تعین ایدوب مثلاً ضرب عمرو يوم الجمعة امام الامير ضرباً
شديداً فی داره دنیلور لكن تركیده مفعول به صريح بولمديفی
تقديره عند الجمهور سائر مفعوللر كنهی اولور ايسه نائب
فاعل اولمقد مساویدر اما سبويه كوره هر تقدير بر تركیده
مفعول به صريح بولنسه دخی متكلمك عندنده اهم اولان هر
قنخی مفعول ايسه انی نائب فاعل قیلق اولی و احسندر (واذا اسند
المشتق الى ظاهر المذكر ونحوه فهو مفرد مذكر كجاء طلحة ولو
الى مؤنث آدمی متصل فالتأنيث او غير آدمی او منفصل فوجهان
ولو الى ضمير المذكر ونحوه فكما لظاهر او ضمير غيرهما فالتأنيث
وظاهر المثنى كالمفرد مطلقاً و ضميره كضميره في التأنيث والتذكير
وظاهر جمع المذكر السالم كالمفرد والمؤنث السالم والمكسر
وما فی حكمه كغير آدمی نحو امنت به بنوا اسرائيل و ضمير المذكر
السالم فعلوا والمكسر العالم فعلت او فعلوا وغير العالم والمؤنث
فعلت او فعلن واختلف فی نحو حامة) مشتق اولان فعل
وشبه فعل زید كنه لفظاً و حقيقة و طلحة كنه حقيقة مفرد
مذكر اولان اسم ظاهره اسناد اولدیفی وقتده جاء زید وجاء
طلحة مثلاً و کندوسنك دخی مفرد مذكر و عامليله كند و بيني الفاظ

اجنبیه فصل ایتمدرك امرأة كبی مؤنث آدمی اولنلره اسناد اولندقدہ
جاءت امرأة مثللو كندوسنك دخی مفرد مؤنث اولسی واجب اولور
ومؤنث غیر آدمی یا خود عاملیله كندو بینی منفصل اولنلره اسنادده
طلع الشمس وطلعت الشمس وسار الناقة وسارت الناقة
وحضر عندی امرأة وحضرت عندی امرأة كبی تذكر وتأنیث
جائز اولور وذكر اولنسان مفرد مذکره راجع اولان ضمیر اسناد
اولنسان فعل یا خود شبه فعل ظاهرینه اسناد اولندیغی وجهله طلحة
قام وقائم كبی مفرد مذکر اولسی ومفرد مذکر ضمیرینك غیرى ضمیره
اسناد اولنلر الناقة سارت والشمس طالعة مثللو مفرد مؤنث
اولسی واجب اولور وتثنيه اولان اسم ظاهره اسناد اولنسان فعل
یا خود شبه فعل مفرد مذکر یا خود مفرد مؤنث اولمقدہ اسم مفرد
مسند اولدیغی احوال اوزره دركه قام الزیدان والطلحة تان
وقامت امرأتان وطلع شمسان وطلعت شمسان دینلور وتثنيه نك
ضمیرینه اسناد اولنلر مذکر ومؤنث اولمقدہ اسم مفردك ضمیرینه
اسناد اولندیغی وجهله دركه الطلحة تان قاما والشمس تان طلعتا
دینلور وجمع مذکر سالم اولان اسم ظاهره مسند اولنلر جاء
المسلمون ترکیبنده اولدیغی وجهله مفرد مذکره اسناد اولندیغی
حكم اوزره در وجمع مؤنث سالم وكرك مذکر وكرك مؤنث جمع
مكسر وسنون وارضون وبنون كبی واو ونون ابله جمع ملوب جمع
مكسر حكیمده اولنلره مسند اولنلرده مؤنث غیر آدمیه اسناد اولندیغی
اوزره تذكر وتأنیث جائز اولوب جاء المسلمات وجاءت المسلمات
وجاء الرجال وجاءت الرجال وقان نسوة وقالت نسوة ومضى
سنون ومضت سنون وامنت به بنوا اسرائيل دینلور وجمع مذکر
سالمك ضمیری فعلوا لفظنك ضمیری یعنی ضمیر بارز اولان واو
اولوب هر حالده اشبو ضمیر بارز مسندینه متصل وفاعل اولور

و جمع مذکر مكسر عالمك ضمیری جماعت تا و یلبیله مسندینه
الخاق اولنه رق ضمیر مستتر اولان هی یا خود اصلی اوزره ضمیر
بارز اولان واو اولوب مثلا الرجال فعلت او فعلوا دینلور و جمع
مذکر مكسر غیر عالم و جمع مؤنث سالم ومكسر ك ضمیری فعل
اولان مسندلرده تا الخاقیله ضمیر مستتر یا خود ضمیر بارز اوله رق
جمع مؤنث نونی اولوب الايام ذهب والنساء ذهبت او ذهبن دینلور
وفعل اولیان مسندلرده كذلك تا الخاقیله یا خود جمع صیغه سی
اعتباریله ضمیر مستتر اولوب الايام فاعلة اوفاعلات اوفواعل
دینلور وتمره نك خلافي اوله رق جامعة ود جامعة وبقرة وشاة
مثللو اسم جنس وكندوده تأنیث حقیقی اولمطلق دركار اولوب
مفردی تا ایله تمیز اولنسان اسملره مسند اولنلر مختلف فیه اولوب
ابن حاجب وتبعه سنك جوازینه كوره بومثلوا اسملك كرك مذکر
وكرك مؤنث اراده اولنسون مطلقا مسندی مذكر ومؤنث اولوق
جائز اولور بنابرین امام اعظمهم حضر تلیرنك ذاهب اولدیغی
وجهله قالت ثملة نظم كریمنده واقع اولان ثمله نك مؤنث اولسنه
دالات بولمز اما ابن سكتك قولنه كوره مثلا مذكر اراده
اولندقدہ هذا بقرة ومؤنث اراده قلندقدہ هذه بقرة دینلر
لازم اولدیغندن ذكر اولنسان آیت كریمه ده ثمله نك مؤنث
اولسنه دالات بولنور (ولوتنازع عاملان فیمابعدهما فاعمال
الثانی اولی عند البصرية فیض الفاعل فی الاول علی وفقه
بحوقام وقعد رید و یظهر المفعول لو كان ضرور یا نحو علمنی قائما
وعلمت زیدا قائما والافخذف الواضمر ایکی عامل مابعدلرند
اولان لفظده تنازع ایدوب یعنی علی سبیل البدل هر برینك
كندوده عمل ایلمسی ممكن اولان لفظ مؤخره بحسب المعنی توجه
ایلد كلری صورته عاملك ایكسی دخی مابعدلرند اولان

لفظك فاعل بامفعول اولسنی یا خود اولکی عامل فاعل وعامل
ثانی مفعول اولسنی و یا خود عکسنی اقتضا ایتمکین عند البصریه
عامل ثانیک مابعدینه قرینتی جهتیه عمل ایلمسی اولی اولور شو بلکه
عاملک ایکیبسی دخی مابعدرنده کی لفظک فاعل یا خود اولکبسی
فاعل ایکیبسی مفعول اولسنی مقتضی اولدیغی تقدیرجه بوجه
محرر عامل ثانی عمل ایدوب عامل اولده اول لفظک افراد و تنبیه
وجع و تذکیر و تأنیث جهتیه مطابقی فاعل اوله رق و اضمار
قلنه رق قام و قعد زید و قاما و قعدا الزیدان و ضربانی واکرمی
الزیدان و ضربانی واکرمی الزیدین دنیلور و بوصورنده لفظا
و معنی اضمار قبل الذکر لازم کلکله کسانیک قولنه کوره عامل
اولده فاعل اضمار اولنم یوب حذف اولنسی اختصار اولنمش
ایسه ده ضمیر شانده اولدیغی وجهله ثانی اولی مفسر اولنمین
فاعله حذف شدن ایسه اضمار قبل الذکر راهون
اولدیغیه بناء قول کسائی مر دود در و عاملک ایکیبسی
دخی مابعدرنده اولان لفظک مفعول یا خود اولکبسی مفعول
ایکیبسی فاعل اولسنی مقتضی اولدیغی صورنده مفعولک
ذکر ضروری اولور ایسه بنه عامل ثانی عمل ایدوب عامل اولک
مفعولی اسم ظاهر اوله رق اتیان اولور زبر اضمار قلنمش اولسه
فضله اولان مفعولده اضمار قبل الذکر اولق لازم کلور ضروری
اولان مفعول علت باینک مفعول ثانسی کی اولغله علتی قائما
و علت زیدا قائما ترکیبنده واقع اولدیغی اوزره اولکی قائما لفظنک
حذفی و اضمار جاری جائز اولوب اسم ظاهر اوله رق ذکر قلنور اما
مفعول ضروری اولوب التباس دخی لازم کلدیگی تقدیرجه
عامل اولک مفعولی حذف اولوب ضربت واکرمی زید دنیلور
والتباس لازم کلور ایسه اکثر یا عامل اولک مفعولی مؤخر

اضمار قلنه رق استغنت واستعان علی زیدیه و ملت و مال
عنی زیدالیه دنیلور لکن بوصورت شول فعلارده اولور که رغب
فیه و رغب عنه مثللو جار بن مختلفین ایله عندالتعدیه معینین
متضادینه دلالت ایلیه اشبو اقوال بصریینک اولوب کوفیونه
کوره عامل اولک حتی تقدمه بناء اعمالی عامل ثانیک اعمالنیدن
اولی اولغله بصریینک قوی اوزره عامل ثانیک اعمالیه عامل
اولده اجرا اولنه حتی احکام عند الکوفیه عامل ثانیده اجرا قلنور
(المبتداء ما اسند الیه بلا عامل لفظی و عامله معنی الابتداء و حقه
ان يقدم علی الخیر و یجب لو تضمن ماله الصدر کن عندک او کان
خبره فعلا له کزید قام او بعد الا و معناها او معرفتین او متساوین
الابقرینه و قد یحذف و یجب فی نعت مقطوع نحو الحمد لله الحمید
و مصدر ناب عن فعله نحو سمع و طاعة و حقه ان یکون معرفة
الا لوا فاد نحو و اعبد مؤمن خبر من مشرک و فی الدار رجل و سلام
علیکم) معمول مر فوعدن بریسی دخی مبتدا اولوب اصطلاح
نحوده مبتدا دنیلان اصالة عامل لفظی به مقارن اولیه رق خبر
کنندویه اسناد اولنان اسمدر اما علت زید قائم و بحسبک درهم
مثللورده علت کله سنک و باینک خبری مبتدایه اسناد ده عمل
و مدخلی اولوب علت کله سی زید قائم جمله سنده عامل و بحسبک
کله سنده اولان بازائد اولغله مبتدا اصالة عاملدن مجرد اولمش
اولور و ننی و استفهام مدن صکره واقع و ظاهر بنی رافع اولان صفتلری
ابن حاجب و تبعه سی مبتدا نیک بر قسمی اوله رق معدود ایتمش
ایسه ده او مثللو صفتلر معناده فعل کی اولوب فاعلیله تمام اولق
جهتیه مصنف رد و ترک ایلمشدر و مبتدا نیک عاملی معنای ابتدادر
یعنی مبتدا اولوب خبر کنندویه اسناد اولنسی ایچون موضوع
اولق لغیدر و مبتدا نیک حتی خبری اوزره مقدم اولق قدر بنابرین

فی داره زید ترکیبیده اولدیغی اوزره مبتدا لفظه مؤخر واقع اولسه
دخی رتبه مقدم اولغله اضممار قبل الذکر مجازدر و مبتدا بی
خبر اوزرینه تقدیم ایتک درت محله واجب اولور شویلهکه
مبتدا من عندک و غلام من عندک و من شاء فلیؤمن و ما یکن
من نعمة من الله و لاخرة خیر ترکیبیلرنده واقع اولدیغی وجهله
ادات استفهام و شرط و لام ابتداییه کی صدر کلامده اولسی
لازم اولان کلاماتی متضمن اولور ایسه یا خود زید قائم کی مبتدا دن
صادر اولان فعل خبر اولدیغی تقدیرجه التباس لازم کلامک
ایچون و یا خود خبر ان هو الا ذکر و انما انت مذکر ترکیبیلرنده واقع
اولدیغی وجهله الا و الامعنا سنه اولان انما بعدنده اولدیغی صورتده
خبر اوزره تقدیمی واجبدر کذلک زید قائم کی مبتدا و خبرک
ایکبسی دخی معرفه و یا خود افضل منک افضل منی ترکیبیلرنده
اولدیغی اوزره ایکبسی دخی نکره مخصوصه اولدیغی تقدیرجه
دفع التباس ایچون مبتدا خبر اوزره تقدیم اولمق واجب اولور
انجیق شاعرك * بنونا بنوا ابنا لنا و بناتنا بنوهن ابنا الرجال
الاباعد * قولنده اولدیغی اوزره قرینه نك قیامی عندنده خبرک تقدیمی
مجازدر زیر شاعرك غرضی اولادینک اولادینی صلبی اولادینه
تشبیه اولوب عکسی ملحوظ اولدیغنه بناء بنونا مقدم خبر اولسنه
قرینه طایفه اولور و بعضا قرینه نك قیامی عندنده مبتدا جوازا
حذف اولور شاعرك * قال لی کیف انت قلت علیل * قولنده
واقع اولان کیف انت سؤالی قرینه سبله علیل لفظنک مبتداسی
اولان انا لفظی محذوفدر و الحمد لله الحمید ترکیبیده مرفوعا
واقع اولان الحمید کی خبر نعت مقطوع یعنی زیاده مدح و ذم
و ترجم ایچون موصوفه اعرایده مخالف اولان صفت اولور
ایسه مبتدا نك حذفی واجب اولغله الحمید هو الحمید تقدیرنده

اولور کذلک سمع و طاعة کی خبر فعلی نسیان حذف
اولوب اول فعلک مقامنه قائم اولان مصدر اولور ایسه مبتدا نك
حذفی واجب اولور که سمع و طاعة امری سمع و طاعة تقدیرنده
اولوب اصلی منصوب اولورق اسمع سمعاً و اطع اطاعة ایسه
دخی ثبوت و دوامه دلالت ایچون مرفوع اولورق جمله فعلیه دن
جمله اسمیه عدول اولمش اولور و مبتدا نك لایقی معرفه اولمق
ایسه ده مسند اولان خبرک خصوصیت و تعیینی جهتیه کلام
مفید اولدیغی صورتده مبتدا نك نکره اولسی دخی عند المحققین
مجازدر مثلاً نکره مخصوصه اولورق و اعبد مؤمن خیر من مشرک
و نکره غیر مخصوصه اولورق فی الدار رجل و سلام علیکم کی اولور
(الخبر ما اسندالی المیه بدأ و هو عامه فی الاصح و بطایفه لوکان
مشتقا و قد تعدد و یكون جمله بعائد و لو تقدیرا الا خبر ضمیر الشان
و ظرفاً باسم او فعل) معمول مرفوع دن بریسی دخی خبر اولوب
اصطلاح نحوه خبر نیلان مبتدایه اسناد اولن لفظدر و خبرک
عامی معنای ابتدا اولمق مشهور ایسه دخی اصح قولنده خبرک عامی
مبتدا در و خبر مشتقات دن اولوب زید قائم ترکیبیده اولدیغی
اوزره من حرفیه مستعمل اولان اسم تفضیل اولدیغی تقدیرجه
افراد و تشبیه و جمع و تذکیر و تأییدیه مبتدایه مطابق لازمدر و بعضا
خبر زید عالم عاقل کی حرف عاطفه اولیه رق هر قاج اولور ایسه
اولسون تقدیرا بلر و بعضا خبر مضمونی اعتباریه جمله فعلیه و اسمیه
و تأویل ایله جمله انشائییه اولور اما جمله افاده مقصوده مستقله
اولمق جهتیه آخره ارتباطی ممکن اولوب انجیق مبتدایه خبر
اولدیغی صورتده ربط ایچون لفظ او یا تقدیرا برعائده محتاج
اولور لکن قل هو الله احد نظم جلیلنده اولدیغی اوزره ضمیر
شاندن خبر واقع اولان جمله نك مبتداسی ضمیر شانی مفسر

متن

وعيني اولغله عانده محتاج دكلدر عانده دخی والله خلقكم نظم کریمنده
اولدیغی اوزره اکثر یا ضمیر و کاه والذین کفروا و کذبوا بآیاتنا اولانک
اصحاب النار نظم جلیلنده واقع اولدیغی وجهله اسم اشارت
وکاه القارعة ما القارعة والحاقة ما الحاقه نص کریم لرنده
اولدیغی کبی ضمیر محمده ظاهر و کاه نعم الرجل زید ترکیبنده
اولدیغی اوزره حرف تعریف اولور و اشبو عانده اکثر حالده مدکور
اولوب لکن السمن منوان بدرهم ترکیبنده اولدیغی وجهله ذکر
اولان عانده من حرفیله مجرور ضمیر اوله رفی خبر واقع اولان جمله نیک
مبتداسی مبتدأ اولک جزئی اولور ایسه قیاسا مقدر اولوب
السمن منوان بدرهم ترکیبی السمن منوان منه بدرهم تقدیرنده
اولور و بوضورتک ماعداسنده عانده سماعا مقدم و بعضا دخی زید
فی الدار ترکیبی مثل اولورده اسم یا خود فعله متعلق ظرف اولوب
اسمه متعلق اولور ایسه زید حاصل فی الدار و فعله متعلق اولدوقده
زید حاصل فی الدار تقدیرنده اولور (وقد یقدم و یجب
لو تضمن ماله الصدر مفرد او كان خبرا عن ان او ظرفا
خبرا عن نكرة او تضمن المبتدأ ضمیره او كان بعد الاو معناه) خبر
بعضا جوازا مبتدایه تقدیم اولور اما خبر مفرد وجهله صریحه
اولوب مفرد صورته اوله رفی کیف انت و این المفرد ترکیب لرنده
اولدیغی کبی صدر کلامده اولسی لازم اولان کلماتی متضمن اولور
ایسه یا خود حق انک قائم ترکیبنده اولدیغی اوزره اسم و خبر یله
مبتدأ واقع اولوب مفتوح اولان ان لفظ نیدن و یا خود عندی
مال ترکیبنده اولدیغی وجهله ظرف اوله رفی نکره اولان اسمده
خبر واقع و یا خود علی التمره مثلها زید ترکیبنده اولدیغی کبی
مبتدأ خبره راجع اولان ضمیری متضمن و یا خود ماعلی الرسول
الابلاغ وانما علیک الابلاغ نظم جلیل لرنده اولدیغی اوزره

مبتدأ الاو یا خود الامعنا سنده اولان انما بعد نده واقع اولور ایسه مبتدأ
اوزره تقدیمی واجب اولور (وقد تدخل الفاء فی خبر کل مضاف
الی نكرة و خبر موصول بفعل او ظرف و خبر نكرة موصوفة بهما
و بمنعه لیت و لعل) بعض کره کل رجل یا نینی فله درهم و کل نعمة
فی الله ترکیب لرنده واقع اولدیغی وجهله نکره موصوفه یا خود
غیر موصوفه به مضاف کل کلمه سنک خبرینه و من عمل صالحا
فلنفسه و ما یکم من نعمة فی الله نظم شر یفلرنده اولدیغی اوزره
فعل یا خود ظرف ایله صله لنان اسم موصولک خبرینه و كذلك
قل ان الموت الذی تفرون منه فانه ملاقیکم * نظم جلیلنده
اولدیغی کبی ذکر اولان موصول ایله موصوف اولانک خبرینه
و غلام من یا نینی فله درهم ترکیب لرنده اولدیغی اوزره موصول
مذکور مضاف اولانک خبرینه و رجل یا نینی اوفی الدار فله درهم
ترکیبنده اولدیغی وجهله فعل ایله یا خود ظرف ایله موصوف
اولان نکره نیک خبرینه و غلام رجل اوفی الدار فله درهم ترکیبنده
اولدیغی اوزره نکره مذکور به مضاف اولانک خبرینه فالتک دخولی
جائزا اولور لکن لیت و لعل کلمه لری داخل اولور ایسه خبر فالتک دخولنه
مانع اولور اما لیت و لعل کلمه لرندن ماعد احروف مشبهه بالفعل اولنلر
اصح قوله کوره خبره فالتک دخولنه مانع اولور (وقد یحذف و یجب
لواناب عنه غیره کخبر اولاعاما نحو اولار هطک لرجنک و خبر
مصدر مضاف الی فاعل او مفعول و بعده حال نحو ضربی زید
قاما و خبر فعل مضاف الی هذا المصدر نحو اخطب ما یکون الامیر
قاما و خبر ماعطف علیه بالواو بمعنی مع نحو کل رجل و ضیفته
و خبر ما قسم به صریحا نحو لعمرک لافعلن) خبر بعضا جوازا
حذف اولور مثلا خرجت فاذا السبع ترکیبی خرجت فاذا السبع
حاضر تقدیرنده اولوب خبر اولان حاضر کلمه سی حذف اولنشد

و خبرك مقامه لفظ اخر قائم اولور ايسه حذف واجب
اولور شويلكه لولارهطك لرجنك نظم جليلنده واقع اولديغي
وجهله اولاي امتناعيه بعدنده اولان مبتداك خبري افعال
عامدن اولور ايسه لولاكلمه سنك جوابي اولان لرجنك جمله سي
خبر مقامه قائم اولمغله خبر اولان موجود كلمه سي محذوف اولوب
لولارهطك موجود لرجنك تقديرده اولور اما خبر افعال خاصه دن
اولور ايسه حذف واجب اولوب قرينه اولديغي تقديرجه
حذف بلكه جائز بيله اولمز لكن لولا اتم لكننا مؤمنين نظم جليلنده
لكننا مؤمنين جوابي قرينه سيله خبر اولان اغويتمونا لفظي حذف
اولوب لولا اتم اغويتمونا لكننا مؤمنين تقديرده اولور ومبتدا
فاعله يا خود مفعولاه مضاف مصدر اولوب بعدنده ده حال
واقع اولديغي تقديرجه دخي خبرينك حذف واجب اولور مثلا
ضربني زيد قائم اتركيبي ضربني زيدا حاصل قائم تقديرده اولوب
خبر اولان حاصل لفظنك مقامه حال واقع اولان قائم اكله سي
قائم اولديغدن خبر مذكور حذف اولمشدر واخطب ما يكون
الامير قائم اتركيبي مثلالورده اولديغي اوزره مذكوره مضاف اسم
تفضيل اولان مبتداك خبري دخي حذف اولمق واجب در زيرا
ذكر اولنان تركيب اخطب اكوان الامير حاصل قائم تقديرده
اولوب خبر اولان حاصل مقامه حال اولان قائم لفظي قائم اوله رق
خبر مذكور محذوفدر كذلك كل رجل وضيعته تركيبي كيبورده واقع
اولديغي وجهله مع معناسنه اولان واويله برشي كند و اوزر بيه
عطف اولنان مبتداك خبري دخي حذف اولمق واجب اولور كه
تركيب مذكور كل رجل وضيعته مقرونان تقديرده اولوب محذوف
اولان وضيعته لفظي خبر اولان مقرونان كلمه سنك مقامه في الجملة
قائم اولمغين خبر مذكور محذوف اولمشدر وكذلك لعمرك لافعلن

تركيبنده اولديغي اوزره صريحاً كند وسيله قسم اولنان مبتداك
خبري دخي حذف اولمق واجب در زيرا تركيب مذكور لعمرك قسمي
لا فعلن تقديرده اولوب قسمه جواب اولان لافعلن جمله سي
خبر اولان قسمي مقامه قائم اولمغله خبر مذكور محذوفدر (خبر باب
ان ما اسند الى اسمه وهو كالحبر لكن لا يقدم الا طرفا خبر لان في الجنس
ما اسند الى اسمها ولا يقدم وكثر حذفه ويجب في تميم) معمول
مرفوعدن بري دخي ان يابنك خبري اولوب خبر مذكور اسمنه
مسند اولان لفظدر واشبوخير مفرد وجهله وواحد و متعدد
ومذكور ومحذوف ومقدم ومؤخر اولمقلقه مبتداك خبري كي
اولوب لكن ذكر اولنان ان يابنك خبرينك طرف اولمشدر دن
ما عداسي اسمي اوزره تقدم اتمز اما خبر مذكور طرف اولوب اسمي
دخي معرفه اولور ايسه ان اليابا بهم نظم شريفنده اولديغي
كي جوازا و خبر مذكور طرف اولوب اسمي دخي نكره اولديغي
تقديرجه ان ليدنا انكلا نظم جليلنده اولديغي وجهله وجوبا
اسمه تقدم ايدر معمول مرفوعدن بري دخي جنس دن حكمي
نفي ايچون اولان لانت خبري اولوب خبر مذكور كذلك اسمنه
مسند اولان لفظدر لا رجل في الدار تركيبنده اولديغي كيكيكه
جنس رجلك دارد حصولي نفي اولمشدر واشبو لانت خبري
طرف اولسه دخي اسمنك اوزريند تقدمي مجاز دكلدر و خبر
مذكور اكر يا حذف اولور و بني تميم لغتده حذف واجب اولوب
بو حكم اندلسنك ذهابه كوره قرينه موجود اولديغي وقتده
اولور انجق قرينه موجود اولمز ايسه حذف اولمبوب ذكر
واجب اولور وبعضيلر هندنده لفظا وتقديرا اصلا ذكر
اولنان لايه خبر اثبات اولمبوب اثني المال والاهل معناسنه
اوله رق لامال ولاهل ديرل (اسم باب كان ما اسند اليه بعده

وهو كالمبتدأ لكن قد يستتر كالفاعل اسم ما ولا المشبهتين بلبس
 مسند اليه يليهما وما نفي الحال كلبس ولا مطلق فقل علمها
 ولم تدخل المعرفة ولا الباء في خبرها) معمول مرفوع دن بر يسي
 دخي كان بابنك اسمي اولوب كان وامثالي اولان افعال ناقصة نك
 لفظا وياخود معنى بعدلرند مسند اليه اولان لفظدر واشبو كان
 بابنك اسمي تقديم وتأخير وتعريف وتنكير وذكر وحذف مبتدأ كي
 اولوب لكن بعضا فاعل كي ضمير مستتر اولور ومعمول مرفوع دن
 بر يسي دخي نفي ايچون اولمقده ومبتدأ اليه خبر اوزر ينه داخل
 اولمقده ايس كلمه سنه مشابه اولان ما اولانك اسمي اولوب اسم
 مذكور ما اولانك بلا فاصله بعدلرند مسند اليه اولان لفظدر و ذكر
 اولنان مال لفظي لبس كلمه سي كي نفي حال ايچون اولوب كلمه
 مزبوره مشابهتي اتم اولمغله كثر استعمال در كاردر ولا لفظي
 نفي مطلق ايچون اولوب كلمه مرفومه مشابهتي قليل اولمغين على
 دخي قليلدر واشبو ولا لفظي معرفه اوزر ينه داخل اولوبوب خبر ينه
 بادخي داخل اولم (لنصوبات المفعول المطلق مصدر عامله من
 فعل اوشبهه وهوللتا كيدا والنوع والعدد والنأ كيد لا يقدم
 ولا يثنى ولا يجمع وقد ينوب عنه غيره كضربته سوطا وعمل صالحا
 وهنبثامر يثام معمول منصوب دن بر يسي مفعول مطلق اولوب اشبو
 مفعول مطلق دنبلان فعل ياخود شبه فعل اولان عامله مصدر يدر
 كرك ضربته ضربا كي عامله لفظندن و كرك قدمت جلوسا كي
 عامله مراد في ويا خود انبت الله نبا تا كي عامله اشتقاقه
 ملاقي اولان لفظندن واسون جمله سنه مفعول مطلق تعبير اولور
 وعامله اشتقاقه ملاقي اولان لفظندن اولديغي تقد برجه يا كرك
 تا كيدا ايچون اولوب اما عامله نك ويا مراد فنك لفظلر دن اولديغي
 صور تده ضربته ضربا وضربته وضربتين او ضربته وضربتين مثلا
 تا كيدا ايچون اولديغندن بشقه نوع وعدد ايچون دخي اولور ونا كيد

متن

ايچون اولان مفعول مطلق نوع وعدد ايچون اولانك خلا فنه
 اولارق عاملي اوزره تخدم انجرو و تنيه وجع قلنزوب بعضا مفعول
 مطلق حذف اولوب كندويه مناسبتلي معنسا يه دال اولان لفظ
 برينه اقامه قلنور مثلا ضرب يته سوطا تر كيبنده اولديغي وجهله
 كه تركيب مذكورك اصلي ضربته ضربته بسوط ياخود ضرب يته
 ضرب يته سوطا اولوب مفعول مطلق اولان ضرب يته حذف برله آلت
 ضرب اولان سوطا لفظي منصوب قلنورق مقامنه اقامه قلنور
 وعمل صالحا تر كيبنده دخي اولديغي اوزره كه تركيب مذكورك اصلي
 عمل عملا صالحا اولوب مفعول مطلق اولان عملا حذف ايله نعمت
 نحو يسي اولان صالحا لفظي برينه قائم اولشدر وكذلك هنبثا
 مريثا تر كيبنده اولديغي وجهله كه تركيب مرفومك اصلي هنوا
 هناة ومريثا اولوب عامل لري بعد الحذف مصدر اولان هناة
 و مريثا لفظلرندن صفت اوله رق هنبثا ومريثا مشتق قلنوب دعا محلي
 اولديغيچون مصدر معنسا سنه مستعمل اوله رق مفعول مطلق
 معنسا سنه قائم اولشدر (وقد يحذف عامله ويحب في نحو جدا له
 وسبحانه وليك وفي مثبت بعد نفي او معنسا داخل على ما لا يكون
 خبرا له الا بحجازا كما انت الاسير وانما انت سيرا ومكرر بعده
 كما انت الاسير سيرا وفيما اكد مضمون جمله نحوه على كذا
 اعترافا وانت قائم حقا والبتة اوفصل اثره نحو فشدوا الوثاق فاما
 من بعد واما فداء اوشبه يه علاجا بعد جمله فضمنت صاحبه واما
 بمعناه (كلمه صوت صوتك) بعضا قرينه نك قيامي عندنده
 مفعول مطلق عاملي جوازا حذف اولور شوي لكه خير مقدم
 تركيب اصلي قدمت قدوما خير قدوم اولوب قرينه طالبيه موجود
 اولمغله عاملي حذف اولشدر ومفعول مطلق اولان مصدر ك
 متعلق حرف جر اولان لام ايله ومكرر ويا غير مكرر او له رق اضافت

متن

ایله مبین اولور ایسه عاملنک حذفی واجب اولور مثلاً جداله و شکر الیه
ترکیب لرنده اولدیغی کبی که اشبوتز کیلرک اصلی نحمده جدا و نشکره
شکرا اولوب مفعول بهیله فعل بعد الحذف جد و شکرک متعلق
لام ایله مبین اولغین جداله و شکر الیه دنیلوب فعلار بی اظه-ار
ممتنع اولمشدر کذلک سبحانه مثلاً که بونک اصلی سبحته سبحانا
اولوب مفعول بهیله فعلی بعد الحذف تسبیحک متعلق اضافتله
مبین اولغله سبحانه دنیلور وایک کبی که اصلی الب لک البابا بعد
الباب اولغله فعلی حذف اولوب مصدر مکرر اولان البابا بعد الباب
ثلاثی به رد و تشبیه قلنه رق فعل محذوفت مفعول بهی اولان کافه
اضافته تلبیه نک متعلق مبین اولدیغنه بناء لیک دنیلور اما جدت
جدا ترکیب لرنده و اعملوا آل داود شکرا و ثم ارجع البصر کرین نظم
جلب لرنده اولدیغی وجهله مفعول مطلق اولان مصدرک لام
واضافته متعلق مبین اولمزایسه عاملنک حذفی واجب اولور
و مفعول مطلق اولان هر بر مصدر که اسم یا خود فعل نامح
اوزرینه داخل اولان حرف نفی و حرف نفی معنایه اولان لفظک
بعدنده مثبت اوله و مجاز اولیه رق حقیقه اول اسمدن یا خود فعل
نا سحک اسمندن و یا مفعول اولندن خبر واقع اولیه عاملنک
حذفی واجبدر مثلاً ما انت الاسیرا و انما انت سیرا ترکیب لرنده اولان
سیرا کلمه سی اسم اولان انت کلمه سی اوزرینه داخل و نفی و معنای
نفی بعدنده مثبت اولوب اول اسمک حقیقه خبری و ما کنت الا
سیرا و ما وجدنک الاسیرا ترکیب لرنده دخی سیرا کلمه سی فعل ناسحک
اسمندن و مفعول اولندن خبر واقع اولغله عاملاری اولان تسیر
کلمه سی وجوباً حذف اولمشدر و انت سیرا سیرا ترکیب لرنده اولدیغی
اوزره اسم بعدنده مکرر مصدر واقع اولوب اول اسمدن حقیقه خبر
واقع اولغله صحیح اولدیغی تقدیر جد دخی عاملنک حذفی واجب

اولور و هر بر مصدر که عاملی کند و سندن جزء اولیان جمله نک
مضمونی تا کیدایلیه اول مصدرک عاملنی دخی حذف واجبدر
مثلاً له علی کذا اعترافاً ترکیب لرنده اولدیغی اوزره اعترافاً کلمه سی
له علی کذا جمله سنک مضمونی تا کیدایتمکین عاملی اولان اعترفت
کلمه سی حذف اولمشدر و بومقوله آخر مضمونه احتمالی اولیان
جمله نک مضمونی تا کیدایدن مصدره تا کیدانفسه تشبیه قلنور
و انت قائم حقاً اوالبته ترکیب لرنده واقع اولدیغی اوزره آخر مضمونه
احتمالی اولان جمله نک مضمونی مؤکدا اولان مصدره تا کیدایغیره
دنیلور کذلک جمله نک مضمونندن غرض و مقصود اولانی تفصیل
ایدن مصدرک دخی عاملی وجوباً حذف اولنور شویله که فشدوا
الوثاق فاما منا بعد و اما فداء نظم شریفنده اولدیغی اوزره
فشدوا الوثاق جمله سنک مضمونندن مطلوب اولان من و فدای
منا و فداء مصدراری تفصیل ایتمکین عاملاری اولان و تمنون و تغدون
کلمه لری حذف قلمشدر و کذلک افعال جارحه دن اوله رق
جنسک صاحبی و کند و معنایه اولان اسمی مشتمل اولان
جمله نک بعدنده تشبیه قلنان مصدرک دخی عاملی حذف اولنقی
واجب اولور مثلاً له صوت صوتک ترکیب لرنده اولدیغی اوزره
له صوت جمله سی مفعول مطلق و مصدر اولان صوت جنسک
صاحبی و کند و معنایه اولان صوت لفظنی مشتمل اولغین عاملی
اولان صوت کلمه سی حذف قلنه رق ترکیب لرنده کورله صوت
یصوت مثل صوتک تقدیرنده اولور (المفعول به ما یعقل لفعول به
و عامله المتصدی المعلوم او شبهه و قد یكون بالجاء کررت بزید
و قد یقدم علی عامله و یجب لوتضمن ما له الصدر و قد یحذف
منویا و منسباً کبعضی و یمنع) مفعول منصوبدن بری دخی
مفعول به اولوب مفعول به دنیلان فعلک معنا سنی تعقل ایتمک

کند و به توقف ایدن اسم منصوب در و عاملی معلوم
اولان فعل متعدی یا خود فعل متعدیدن مشتق اولان اسم فاعل در
و اشبو مفعول به مفعول به صریح تعبیر اول نور بعضا مرت برید
ترکینده اولدینگی وجهله حرف جر واسطه سبيله دخی مفعول به
اولوب بونک عاملی مطلقا فعل یا خود شبه فعل اولور و بومثلوم مفعول
به مفعول به غیر صریح تحمیه فلنور و ذکر اولنان مفعول بهک
بعض کره کلا هدینا و علی ر بهم بتوکلون نظم جلالارنده واقع
اولدینگی اوزره عاملی اوزرینه تقدیمی جائز اولور و مفعول به
استفهام و شرط و کم خبریه و بونلرک هر برینه مضاف اولنلر کی
صدر کلامده بولنسی لازم اولان کلماتی متضمن اولور ایسه کم
رجلا اورجل ضربت ترکینده اولدینگی مثلا و عاملی اوزرینه تقدیم
ایملک واجب اولور و بعضا هذا الذي بعث الله رسولا نص شریفنده
واقع اولدینگی اوزره قرینه نک قیامی عندنده مفعول بهک منویا
حذفی مجازدر شویلمکه بعث الله جله سی الذی لفظنک صله سی
اولنقی قرینه سبيله موصوله عائد اولان مفعول به ضمیری حذف
اولنمش اولمغله مفعول به منوی اوله رق بعث الله تقدیرنده اولور
و یعطى و منع ترکیلرنده اولدینگی کی مفعول بهک نسبیادخی حذفی
جائزدر زیر بومثلوم کلکدر مجرد فعلک و قرعنی اثبات و اخبار غرضنه
مبنی اولمغله لازم منزله سنه تنزیل قلنمش لردر (و قد یحذف
عامله و یجب فی نحو اهلا و سهلا و فیما حذر بتقدیر اتق بواو او بمن
او بتکرر بنحو ایاک وزید او من زید و الاسد الاسد و فیما اغزی به مکرر
نحو اخاک اخاک و فیما نسب علی المدح و الاختصاص کالجده الله الحمید
و نحن العرب نفعله و فیما اضمر عامله علی شریطة التفسیر و هو
ما بعده عامل مشتغل عنه بضمیره او متعلقه فینصب بمقدر یفسره
المذکور لکونه مثله او مرادفه اولازمه نحو زید ضربته وزید

مرت به وزید ضربت غلامه وزید حبست علیه ای ضربت
و جاوزت و آهنت و لا بست) بعضا من ضربت سؤالنک جوابنده
واقع اولان زید کی مفعول بهک عاملی جوازا حذف اولنور
ویدی موضعده دخی مفعول بهک عاملی حذف اولنقی واجب
اولوب بونده یعنی ایت اهلا و سهلا و دع امرأ و نفسه تقدیرنده
اولان اهلا و سهلا و امرأ و نفسه مثلوا و عاملنک حذفی مشتهر اولوب
کند و لری متغیر اولمیا نلرده سماعی و ما عدا سنده قیاسی اولمغین صور
تفصیلیه سی بوجه آتی ذکر اولنور هر مفعول به که ایاک وزید و ایاک
من زید مثلوا و او و یا و من حرفلرینه ملابس اوله رق بعدنده
مذکر اولان لفظنک مدا و لندن کند و سنی یا خود الاسد الاسد کی
مکرر اوله رق مفعول بهک کند و سندن غیر یسینی اتق کله سی تقدیر
یله تحذیر قصد اولانه اول مفعول بهک عاملی حذف اولنقی واجبدر
و امثله مذکور اتق ایاک وزید او من زید و اتق الاسد الاسد تقدیرنده
اولور و هر مفعول به که اخاک اخاک مثلوا مکرر اولوب کند و سبيله
آخری اغرا یعنی مفعول بهه تشویق قصد اولانه اول مفعول بهک
عاملی دخی حذف اولنقی واجب اولوب ازم اخاک اخاک تقدیرنده
اولور و هر بر مفعول به که الحمد لله الحمید ترکینده اولان الحمد
لفظی کی مدح ایچون منصوب قلنه یا خود نحن العرب نفعله
ترکینده اولان العرب لفظی کی اختصاص ایچون منصوب
و معرف باللام و یامعرف باللام اولانه مضاف اولوب کند و سندن
عبارت اولان ضمیر متکلم ماقبلنه تقدم ایلیه او مثلوا مفعول بهک دخی
عاملاری حذف اولنقی واجب اولوب ذکر اولنان مشا لار
الحمد لله امدح او اعنی الحمید و نحن اخص او اعنی العرب نفعله
تقدیرنده اولور و هر مفعول به که بعدنده ذکر اولنان فعل و یا شبه
فعل عاملنی مفسر واقع اولدینغه بناء عاملنک اضما ری مراد

اولند قدده بلا فائده مفسر ايله مفسر جمع اولماق ايجون اول عاملك
 حذفى واجب اولور شو يلكه مفعول بهك بعدنده عاملنى مفسر واقع
 اولان فعل ويا شبه فعلك اول مفعول بهده عملى ممكن ايسه ده زيدا
 ضربته تركينده اولديغى وجهله بلفظه وزيدا مررت به وزيدا
 حبست عليه تركيلرنده اولديغى اوزره معنا سيله مفعول بهده
 راجع اولان ضميرده وزيدا ضربت علامه تركينده اولديغى
 مثلا بلفظه متعلقنده عمل ايله اشتغالى سبيله ذكر اولنان مفعول
 بهده عمل ايلز بنابر بن اشبو مفعول به بعدنده مذكور اولان فعل
 ويا شبه فعلك مثلى ويا مرادنى ويا خود معنای لازمى اوله رق
 تفسير ايلديكى مقدر عامل ايله منصوب اولور بوصورته زيدا
 ضربته تركينده اولان ضربته فعلك مثلى اولان ضربت وزيدا
 مررت به تركينده اولان مررت به فعلك مرادنى اولان جاوزت
 وزيدا حبست عليه تركينده اولان حبست عليه فعلك معنای
 لازم عامى اولان لا بست وزيدا ضربت علامه تركينده اولان
 ضربت علامه فعلك معنای لازم خاصى اولان آهنت تقدير
 او انور (و فماتودى بحرف النداء في نصب المنكر والمضاف وشبهه
 واما المفرد المعرفة فيبنى على رفعه كياز يد ويارجلان الانحو زيد
 بن عمرو فعلى الفتح وفتح الف الاستغاثه ويجر بلا مهابا وقد يحذف
 نحو الابا اسجدوا وقد يحذف يا الامن الجنس والاشارة والمستغاث
 والمندوب) كذلك هر مفعول به كه لفظا ويا تقديرا حرف ندا ايله
 منادى واقع اولسه اول مفعول بهك دخى عاملى حذف اولمق
 واجب اولور شو وجهله كه يازيدنى الاصلى ادعو زيدا او اوب
 عامل اولان ادعو لفظى خبروندا انشا اولق جهيله انشانك
 خبره التباسى لازم كلسامسى وحروف ندا اولان يادخى ادعو
 لفظى مقامنه قائم اولديغى ايجون عامل مذكور وجوب حذف

مبن

قلنددر بوصورته فى الاصل مفعول به اولان منسادى يارجلان
 خذ بيدى تركينده اولديغى اوزره نكره ويا عبدالله كى مضاف
 ويا خير من زيد كى شبه مضاف اولور ايسه منصوب قلنور
 اما يازيد ويارجلان كى منادى مضاف وشبه مضاف مقابلى اولان
 مفرد وقبل الندا يا خود بعد الندا معرفه اولديغى تقديرجه معرب
 اولديغى وقتده كرك كرك حروف هر قنغسيله مرفوع
 قلنور ايسه اولوجهله مبنى اولور لكن يازيد بن عمرو ويا هند
 بنت عمرو كى منادى علم آخره مضاف اولان ابن و بنت لفظ ليله
 موصوف علم اولور ايسه كثر استعمالات لارينه بناء وتابعنه تبعية
 فتح اوزره مبنى قلنور و قليلا ضم ايله دخى واقع اولمشدر كذلك
 يازيداه كى آخريته الف استغاثه داخل اولان منادى دخى فتح
 اوزره مبنى قلنور و اولنه باللله كى لام استغاثه و ياللدواهى كى لام
 تعجب و يازيد لا ضربتك كى لام تهديد داخل اولان منادى مجرور
 قلنور و ذكر اولنان لامر حرف جرا و لمغله هر تقدير مكسور اولسى
 ايجاب ايدرايسه ده اشبو صورثله ده لك لفظنده واقع اولديغى
 اوزره ضمير خطا به داخل اولان لام جاره به حلامفتوح قلنور
 قالديكه بعضا الايا اسجدوا تركينده اولديغى وجهله منادى
 حذف اولنوب تركيب مذكور الا يا قوم اسجدوا تقديرنده اولور
 وبعضا دخى يوسف اعرض نص شريفنده اولديغى اوزره كثر
 استعمالنه بناء سائر حروف ندائك خلافتنه اوله رق حرف ندا اولان
 يا حذف اولنور انجق اللهم لفظنك عند البصريه اصلى يا الله او اوب
 آخريته ميم مشدده تعويض اولمغله حرف ندا اولان يالك حذفى
 واجب اولمشدر اما اسم جنس و اسم اشاره ندا قليل اولديغندن
 و مستغاث و مندوب اولنورده دخى صوتك مد و تطويلى مطلوب

ایدو کنند بونلردن حرف ندا اولان با حذف اولمز
(و تابع المبنى مفردا یرفع وینصب الا التاء کید اللفظی فی تبع اللفظ
والبذل و معطوفا تدخله یاء فکالمنادی المستقل ولا ینادی و ذواللام
سوی الله الا بتوسط ایها او هذا او ایها فیجب رفعه و رفع
توابعه و نحو یا غلامی جاز فیہ یا غلام و یا غلاما و جاء الفتح فی یا ابن ام
و یا ابن عم و یا ابنت و یا امت) ذکر اولنان منادی مبنی ک تابعی
مضاف و شبه مضاف اولور ایسه انحق منصوب قلنور اما تابع
مذکور مفرد اولدیغی تقدیرجه منادانک لفظنه تبعیه مرفوع
و محله تبعیه منصوب اولسی جائز اولوب مثلاً یازید الظریف و یازید
الظریف و یاتیم اجمعون و اجمین و یا غلام بشر و یا غلام بشر
و یازید و الحارث و یازید و الحارث دینک مجاز اولور لکن تابع
تأکید لفظی اولور ایسه لفظ او معنی متبوعنک عینی اولغله اعراب
و بناده منادانک لفظنه تابع اولوب مثلاً یار جلا رجلا و یازید
زید دیلور و تابع بدل و اوزرینه حرف ندا اولان یانک دخولی
ممکن یعنی لفظه جلالدن ماعدا لام تعریف بولتمه رق معطوف
اولور ایسه بونلرده حرف ندایی تقدیر ایملک ممکن اولغین اعراب
و بناده منادی مستقل کیدر قالدیکه لفظه جلالدن ماعدا معرف
باللام اولنلردندا اولمز لکن یا ایها الانسان مثلاً ایها یاخود هذا
و یاخود اینها لفظلری معرف باللام ایله حرف ندایینه توسط ایدر
ایسه ندا اولنق جاز اوله رق بومثلاً معرف باللام اولنلرک و توابعنک
مرفوع اولسی واجب اولور و غلامی کی یاء مشکله مضاف اولان
مناداده یانک سکونی و فتحیه یا غلامی و یا غلامی و یا بی حذف
و کسره ایله اکتفا اولنهرق یا غلام و یا بی الفه قلب ایله یا غلاما
دینک و اشو صور اربعه ده ها اوزره دخی وقف اولنق جاز
اولور و یا ابن ام و یا ابن عم و یا ابنت ام و یا ابنت عم ترکیب لرنده

اولدیغی وجهله ذکر اولنان وجوه اربعه نک جوازنده بشقه
الفک حذفیه ماقبلنک فتحه سی باقی قاله رق و کذلک یا ابنت
و یا امت ترکیب لرنده اولدیغی اوزره وجوه اربعه مذکور نک
جوازندن بشقه متکلم یاسی تابه قلب اولنوب اکثر یا نامکسور
و بعضا کسره بدلی مفتوح اوله رق واقع اولشدر (وقد یرخم
علما مالم یکن مندوبا او مستغاثا او مضطفا او شبهه او جمله او اقل
من اربعة الا فی التاء نحو یائب و یا حار و یا منص فی شبهه و حارث
و منصور و المندوب کالمنادی وهو ما یتفجع به او علیه بوا او یا
و جاز الالف فیها او قیما اضیف الیه) بعضا ذکر اولنان منادی
علم اولوب مندوب و مستغاث و مضطفا و شبهه مضاف وجهله
ودرت حرفدن اقل اولمز ایسه ترخیم اولنق یعنی بر حرفی یاخود
ایکی حرفی حذف ایله تغیر قلنق جاز اولور لکن تاء تأنیثه مقارن
اولان منادی درت حرفدن اقل اولسه ده تاء تأنیث کلمه دن خارج
اولغله تابعی حذف ایله ترخیم ایملک مجازدر مثلثیه لفظندن تابعی
حذف ایله یائب و حارث کی درت حرفلی اولنلردن برینی حذف
ایله یا حار دیلور و منصور و کروان و اسمای کی درت حرفدن زیاده
اولوب آخرینک ماقبلی مدته زائده اولنلردن ایکی حرفی حذف ایله
یا منص و یا کرو و یا اسم دیلور و مندوب اعراب و بنا و توابعنده
منادی کیدر و مندوب دنیلان و یا حار فلریله و او یلاه و یا اسفا کی
کند و سیبیه و یا ولداه کی کند و اوزرینه تفجع یعنی اظهار حزن و الم
اولنان نسنه درود کر اولنان حرفلردن یا حرفی منادا و مندوبه
مستعمل اولوب انجیق و یا حرفی مندوبه مخصوص صدر و امثله
مذکور ده اولدیغی اوزره مندوبک آخرینه و یا امیر المؤمنین
کی مندوبه مضاف الیه و یاخود یا طالعاجبله کی شبهه مضاف الیه
اولنلرک آخرینه الف الحاق اولنق جاز اولوب لکن نعت نحو یسنه

الف الحاق اولمسی امام بونسه کوره جائز ايسه ده جهوره کوره
 مجاز دکدر و مجاز اولمده الف الحاق اولديغی تقدیرجه التباس
 لازم کلور ايسه ده الف مده اخرايه تبديل قلنور مثلامفرد مؤنث
 مخاطبه ناک غلامنه ندبه اولمده آخريته الف الحاقيله و غلامکام
 ديلسه مذکر مخاطبه التباس لازم کله چکندن الف يايه تبديل
 ايله و اغلامکيه و جمع مذكر مخاطبک غلامنه ندبه قلندقدده
 و اغلامکيه ديلسه تشبيه به التباس لازم کله چکنه بناء الف و او
 تبديل ايله و اغلامکيه و ديلور و مندوبک حالت و قفنده هاتيانی
 دخی جائز در (المفعول فيه مافیه الفعل و عامله الفعل اوشبهه
 او معناه فان زمان و المكان المبهم يقبل تقدیر فی کصلیت زمانا
 و صمت يوما و سرت ميلا لا محدود کفی الدار الابعده دخلت و ما
 بمعناه و قد يقدم و يجب او تضمن ماله الصدر و قد يحذف و يجب
 لو فسر كالمفعول به) معمول منصوب بدن بری دخی مفعول فيه
 اولوب مفعول فيه دنیلان فعل کند و سنده واقع اولان زمان
 و مکانه دلالت ایدن اسمدر و مفعول فيهک عاملی فعل و باشبهه
 فعل و یا معنای فعلدر و اشبو مفعول فيه حین و زمان کبی
 مبهم یا خود يوم و ایل کبی محدود مطلقا زمان و ششجهات و بین
 و عند و میل و فرسخ مثالومکان مبهم اولور ايسه صلیت زمانا
 و صمت يوما و سرت ميلا ترکیلرنده اولديغی وجهله فی حرفی
 تقدیر او انه رق منصوب اولوب صریحا مفعول فيه واقع اولور
 اما بیت و دار و مدینه کبی مکان محدود اولور ايسه فی حرفک تقدیری
 جائز اولوب صلیت فی الدار ترکیلرنده اولديغی اوزره ذکر ی واجب
 اولوب غیر صریح اوله رق مفعول فيه اولور لکن دخلت الدار
 و نزات الخان و سکنت المدینه ترکیلرنده اولديغی کبی مکان محدود
 دخلت و دخلت معناسنه اولان کله بعدنده واقع اولور ايسه فی

متن

حرفی تقدیر ایتک جائز اولور و ذکر اولتان مفعول فيه بعضا عاملی
 اوزرینه جواز تقدیم اولنوب انجیق کم یوماسرت ترکیلرنده اولديغی
 اوزره صدر کلامده بولمسی لازم اولان کلانی متضمن اولور ايسه
 اولوقت عاملی اوزره تقدیمی واجب اولور و بعض کره مفعول فيهک
 عاملی دخی جواز حذف اولنوب لکن مفعول بهده اولديغی وجهله
 علی شریطة التفسیر عاملی مضر قلندقدده يوم الجمعة صمت فيه
 ترکیلرنده اولديغی اوزره عاملنک حذفی واجب اولور (المفعول له
 باعث الفعل فان كان مصدرا قليلا واتحد فاعله و فاعل عامله
 و زمانهما يقبل تقدیر اللام نحو ضربته تأديبا وقعت جينا و الا
 فاللام) معمول منصوب بدن بریسی دخی مفعول له اولوب مفعول له
 دنیلان فاعلی فعلی اوزرینه باعث اولان معنایه دلالت ایدن اسمدر
 و اشبو مفعول له حصولنده قلبک مدخلی اولان مصدر اولوب
 کندوبی فاعل اولان عاملنک ضممنده اولان حد تک فاعلی
 و مصدر مذکور ايله حدث ضممنک وقوع و حصوللری زمانی
 متحد اولور ايسه ضربته تأديبا وقعت جينا ترکیلرنده اولديغی
 وجهله لام حرفنک تقدیر یی قبول ایدوب صریحا مفعول له
 واقع اولور اما جئتک حتی ترکیلرنده اولديغی وجهله مفعول له
 مصدر قلبی و جئتک لمجئک امس ترکیلرنده اولديغی اوزره فاعلاری
 متحد اولور ايسه حرف لامک تقدیری مجاز اولما مغله ذکر ی
 واجب اولوب غیر صریح اوله رق مفعول له اولور (المفعول معه
 ما بعد الواو یعنی مع و عامله كالمفعول فيه نحو ما صنعت و زیدا
 و مالک و زیدا) معمول منصوب بدن بری دخی مفعول معه اولوب
 مفعول معه دنیلان ما صنعت و زیدا و مالک و زیدا ترکیلرندر
 اولديغی وجهله مع معناسنه اولان و او بعدنده بولتان اسم منصوبدر
 و اشبو مفعول معهک عاملی جمیع احکامده مفعول فيهک عاملی کبدر

متن

متن

(الحال ما بين هيئة الفاعل والمفعول به او كليهما وحقها النكرة
 ولو معنى كجاء زيد وحده وصاحبها المعرفة ولو حكما وهي صفة ولو
 حكما نحو هذا سر الطيب منه رطبا وعاملها كالمفعول فيه وقد تقدم
 عاملها سوى معنى الفعل كهذا زيد قائما وقد تقدم على صاحبها
 المرفوع والمنصوب لا على المجرور ويجب مطلقا (النكرة) معمول
 منصوب بدن بر يسي دخي حال اولوب حال دنيلان جاء زيد را كبا
 تركيبه اولديغي وجهله فاعل ياخود ضمير بهم جميعا تركيبه
 اولديغي اوزره مفعول ايله قائم اولان هبتي وياضربته را كبن
 تركيبه اولديغي مثلا و فاعل ومفعولك هبتي نرين وياخود جاء
 زيد والشمس طالعة تركبي كبي فاعل ومفعولك فاعل ربه عارض
 اولان هبتي بيان ابدن لفظدر واشبو حالك حتى ولو معنى اولسون
 نكرة اولمقدر شو يلكه جاء زيد وحده تركيبه اولديغي وجهله
 وحده لفظي ضميره اضافت جهتيه هر قدر معرفه ايسه ده
 متو حدانأ وبلنده اولمغين معنى نكرة اولور و ذى الحال اولنر ولو
 حكما اولسون معرفه اولمق لازمدر شو وجهله كه جاءني رجل عالم
 را كبا تركيبه اولديغي اوزره ذى الحال وصف وجاءني غلام
 رجل را كبا تركيبه اولديغي وجهله اضافت وما جاءني احدا را كبا
 تركيبه اولديغي مثلا واستغراق ايله مخصوصه اولوب نكرة محضه
 اولماق جهتيه معرفه حكمنده اولور اما جاء را كبا رجل تركيبه
 اولديغي اوزره حال ذى الحال اوزره تقدم ايلد كده نكرة محضه
 اولمق دخي جائز اولور و ذكر اولان حال صفت وياخود هبته دلالت
 ايتكده صفت حكمنده اولان لفظ اولور مثلا هذا سر ا
 اطيب منه رطبا تركيبه اولديغي وجهله سر و رطبا لفظي
 صفت اولديغدن بشقه مشتقاتدن دخي دكل ايسه ده هبته
 دلالت ايلد كاري اجلدن حال واقع اولمقدر وحالك عامل مفعول

فیهک عاملی کبی فعل وشبه فعل ومعنای فعل اولور وبعضا
 حال عاملی اوزره جواز تقديم اولنور لکن هذا زيد قائما تركيبه
 اولديغي اوزره عاملی معنای فعل اولور ايسه تقديمی جائز دكلدر
 وبعضا دخي حال مرفوع ومنصوب اولان ذى الحال اوزره تقدم
 ايتك مجاز اولوب انجق اضافته مجرور اولان ذى الحال اوزره اصح
 قوله كوره حالك تقديم اولنسي جائز دكلدر اما ذى الحال نكرة
 محضه اولد كده كرك مر فوع وكرك منصوب ومجرور اولسون
 مطلقا حال اول ذى الحال اوزره تقدم ايتك واجب اولور
 (وتكون جملة خبرية فلا سمية بالواو والضمير وجاءت بالواو وقلت
 بالضمير والمضارع مثبت بالضمير والباقي بهما او باحدهما ويجب
 قد في الماضي ولو تقدير) ذكر اولان حال بعضا جملة خبرية دخي اولور
 بصورتده حال جملة اسمية اولور ايسه جاء زيد وهو را كبا تركيبه
 اولديغي وجهله اكثر يا ذى الحال واو وضمير ايله ربط اولنور وجاء
 زيد والشمس طالعة تركيبه اولديغي اوزره واو ايله ربط دخي
 واقع اولوب قليلا كلمته فوه الى في تركيبه اولديغي مثلا و ضمير
 ايله دخي ربطی وقوع بولمقدر وحال قد حرفته مقارن اولمبان
 مضارع مثبت اولور ايسه جاءني زيد را كبا تركيبه اولديغي كبي
 ضمير ايله ربط اولنور لکن لم تؤذوني وقد تعلمون اني رسول الله
 اليكم نظم جلينده واقع اولديغي وجهله حال اولان مضارع
 مثبت قد حرفته مقارن اولور ايسه ضمير دن بشقه وار كد خولي
 دخي لازم اولور و جملة اسمية ومضارع مثبت دن ما عدا مضارع
 منفي وماضي مثبت ومنفي اولان جملة حال واقع اولد كده بعضا
 واو و ضمير ايله وبعضا بالكز بر يسيه ذى الحال ربط قلنور وماضي
 مثبت لا لفظي بعنده اولميه رق حال واقع اولد كده جاءني زيد
 قدر كبا تركيبه اولديغي مثلا و افظا و جاؤكم حصرت صدورهم

نظم شريفنده اولديغي اوزره تقديره قد حروفك دخولي واجب
 اولوب حصرت صدورهم قد حصرت صدورهم تقديره اولور
 اما لقيته الا اكرمني تركينده اولديغي كي ماضى مثبت الابعنده
 بولنه رق حال واقع اولدوقده واووقد حرفلري اولمقسزين بالكز
 ضمير ايله اكتفا اولنور (وهي متقلبة ومؤكدة وقد يحذف عاملها
 ويجب في فصاعدا وفي نحو ضرب زيد قائما وفي المؤكدة لمضمون
 جملة اسمية ركبت من اسمين جامدين نحو زيد ابوك عطوفا)
 سالف الذكر حال عاملك قيدي وذى الحال دن انتقالى صحيح
 اولور ايسه حال منتقله وخلا في اولور ايسه حال مؤكدة اولور
 واشبو حال مؤكدة اكثر يا هو الحق بينا تركينده اولديغي مثلا
 جملة اسميه وبعضا ثم تواتم مدبرين ولا تعشوا في الارض مفسدين
 نظم جليلرنده اولديغي اوزره جملة فعليه بعدنده واقع اولور
 وذكر اولنان حالك بعضا قرينهك قيامي عندنده جوازا عاملي
 حذف اولنور مثلا مسافر اولان كمسه به را شدا مهديا دنيلوب
 اذهب را شدا مهديا تقديره اولور وحالك عاملي بعض محلا رده
 وجوبا حذف قلنور شوي لكه فصاعدا لفظي حال واقع اولدوقده
 اخذته فصاعدا بدرهم دنيلوب عاملي اولان ذهب كلمه سي
 محذوف اولمغله تركيب مذكور اخذته بدرهم فذهب الثمن صاعدا
 تقديره اولور كذلك ضرب زيد قائما تركينده اولديغي
 كي كه تركيب مزبور ضرب زيد حاصل قائما تقديره اولوب
 عامل اولان حاصل كلمه سي مقامه حال واقع اولان قائما لفظي
 اقامه اولمغله عامل مذكور حذف اولنور وكذلك زيد ابوك عطوفا
 تركينده اولديغي اوزره اسمين جامدين مركب جملة اسميهك
 مضموني مؤكدا اولان حالك عاملي دخی حذف قلنور تركيب
 مذكور سببويه كوره زيد ابوك احقه عطوفا تقديره اولور (التميز

متن

متن

نكرة

نكرة ترفع الابهام الوضعي عن ذات مذكورة او مقدره فلاول
 في المفرد مقدار غالبا من العدد والكيل والوزن والمساحة والمقياس
 وعامله الاسم التام) معمول منصوب بدن بريسي دخی تمير اولوب تمير
 دن بلا ذات مذكوره يا خود ذات مقدره دن ايهام وضعي بي رفع
 ابدن نكرة منصوبه در وذات مذكوره دن ايهامي رفع ايليان تمير
 عشرون رجلا وقغيران براومنوان سمنا وذراع ثوبا وملا الاناء
 عسلا تركيلرنده اولديغي اوزره اكثر يا عدد و كيل و وزن و مساحة
 ومقياس دن اوله رق جمله وشبه جمله مقابلي مفرد
 مقدارده كي ايهامي رفع ايدروذ كر اولنان تميرك عاملي تنوين ونون
 واضافندن بريسيه تام اولان اسمدر (والثاني في النسبة في
 جملة اوشبهها كطاب زيد نفسا وزيد طبيب ابا و يعجني
 طيبه علما فان كان اسما فهو عين المذكور كفلسا او متعلقه كعلما
 او بمحتملها كاباوان كان صفة فعين المذكور نحو طاب زيد والدا
 ويحتمل الحال) ذات مقدره دن ايهامي رفع ايليان تمير طاب زيد
 نفسا وزيد طبيب ابا و يعجني طيبه علما تركيلرنده اولديغي
 مثلا و جمله و جمله نك مشابهنده اولان نسبتدن ايهامي رفع ايدر
 مثلا طاب زيد نفسا تركيبي طاب شئ زيد نفسا تقديره اولمغله
 مقدر اولان شئ لفظندن ايهام رفع اولمش اولور و ذ كر اولنان
 تمير طاب زيد نفسا تركينده واقع اولان نفسا لفظي كي صفت
 مقابلي اسم اولور ايسه مذكور اولان زيدك عيني وطاب زيد علما
 تركينده اولديغي اوزره مذكور اولان زيدك متعلق يا خود طاب
 زيد ابا تركينده اولديغي وجهه له عيني ومتعلق اولمغله محتمل
 اولور و تمير مزبور طاب زيد والد اتركينده اولديغي مثلا و صفت
 اولور ايسه انجق مذكور زيدك عيني اولور و بومثلا و تمير حال
 اولمغله دخی محتمل اولور (المستثنى متصل لودخل في متعدد فاخرج

متن

متن

بالا ونحوها ومنفصل لولم بدخل و ذکر بعد الافینصب بها و کذا
 المتصل ان کان فی موجب ذکر فیہ المستثنی منه او کان مقدما و عامله
 المتعدد بواسطه الا و الا فان ذکر المستثنی منه فالبدل اولی وان لم
 بدکر ولم یکرر اعراب بحسب العامل کما جاء فی الازید و هو المفرغ
 معمول منصوب بدنی بری دخی مستثنا اولوب جاء فی قوم الازید
 ترکیبده اولدیغی اوزره مستثنا افراد واجزا جهتیله متعدد اولان
 مستثنا منهک مفهومی و منده داخل اوله رق الا و امثالی ایله بحسب
 المراد اخراج اولنور ایسه مستثنای متصل و جاء فی القوم الا
 حارا ترکیبده اولدیغی وجهله مستثنا منهک مفهومی و منده
 داخل اولیه رق الا بعدیده ذکر اولنور ایسه مستثنای منفصل
 تعبیر اولنور و مستثنای منفصل اصح قوله کوره وجوب بالالفظیه
 منصوب اولوب لفظ الا لکن معناسنه اولغله خبر مقدر لازم کلمه کین
 جاء فی القوم الاحارا ترکیبی جاء فی القوم الاحارا لم یحیی تقدیرده
 اولور و مستثنای متصل نفی ونهی واستفهامه مقارن اولیه رق
 کلام موجبده واقع اولوب مستثنای منه ذکر اولنور یا خود جاء فی
 الازید القوم و ما جاء فی الازید احد ترکیبده اولدیغی مثلاً
 کلام موجب و غیره وجیده مستثنا مستثنا منه اوزرینه تقدم
 ایدر ایسه کذاک وجوب یا منصوب اولوب اشبو ایکی صورتده
 دخی مستثنای متصلاک عاملی الا واسطه سیله متعدد اولان
 مستثنا منه اولور اما مستثنای متصل کلام موجبده واقع اولوب
 و مستثنا منه تقدم ایتوب کلام غیره وجیده مؤخر اوله رق
 واقع اولدیغی صورتده مستثنای منه ذکر اولنور ایسه استثنا
 اولق اوزره نصیبی و مستثنایک مستثنا منه بدلی اولق دخی جائز اولور
 لکن بدل اولق اولی اولوب مثلاً ما جاء فی الازید و الازید ادنیلور
 و ما جاء فی من احد الازید ترکیبده و ما فعلوه الاقلیل نظم

جلیبده واقع اولدیغی اوزره مستثنا منهک لفظندن بدل اولق متعذر
 اولور ایسه محندن بدل قلنور و مستثنا منه مذکور اولوب مستثنای دخی
 مکرر اولمز ایسه ما جاء فی الازید و ما رأیت الازید او ما مررت الازید
 ترکیبده اولدیغی وجهله مستثنای متصل عاملک اقتضاسی اوزره
 معرب اولور و اشبو مستثنایه مستثنای مفرغ تسمیه قلنور (و بنصب
 بلبس ولا یكون و خلا وعدا و یجر بسوی و غیر و سواء و یعر
 غیر کالمستثنی تفصیلا فان لم یعلم دخوله و عدمه تعذر الاستثناء
 فیجعل صفة کثیر نحو لو کان فیها الهة الا الله لفسدنا و قد یحذف
 کلبس الا و لبس غیر و لا غیر) ذکر اولنور مستثنای لبس ولا یكون و خلا
 وعدا کلا ریه منصوب و سوی و غیر و سواء لفظ لریله مجرور اولور
 و غیر لفظی هر حالده مستثنایه مضاف اولوب مضاف دخی
 اضافتله مجرور اولدیغدن اعرابی غیر لفظیه نقل اولنه رق کرك
 متصل و کرك منفصل مستثنا تفصیل اولدیغی وجهله معرب
 اولور و مستثنای متصلده عند الجمهور مستثنا منهک مفهومی و منده
 دخولنه و مستثنای منفصلده عدم دخولنه علم شرط اولغله
 دخولنه و عدم دخولی معلوم اولمز ایسه استثنا متعذر اولغله
 غیر لفظی استثنای چون اولغله الامعناسنه حل اولدیغی مثلاً
 الا و امثالی دخی غیر لفظی کی صفت قلنور مثلاً لو کان فیها الهة
 الا الله لفسدنا نظم جلیبده واقع اولدیغی اوزره مستثنا اولان
 لفظه جلال جمع منکر بعدیده واقع اولوب الهه لفظنک مفهومی و منده
 دخول و عدم دخولی معلوم اولما غله استثنا متعذر اولغین الا صفت
 قلنور رق او کان فیها الهة غیر الله لفسدنا معناسنه اولور و بعض کره
 جاء فی زید لبس الا و جاء فی زید لبس غیر و جاء فی زید لا غیر ترکیبده
 اولدیغی اوزره مستثنا حذف اولنوب تراکیب مذکورده جاء فی زید
 لبس الجائی الازید و جاء فی زید لبس الجائی غیر زید و جاء فی زید لا یكون

من

الجنائی غیر زید تقدیرنده اولور و مثالین اخیر بنده اولان غیر
لفظ لری اضافتدن قطع اولنان فایده تشبیهامینی قلنور (خبر باب
کان ما اسناد الی اسمہ و هو کالخبر وقد یحذف کان فی نحو ان خیرا
فخیر) معمول منصوبدن بریسی دخی کان باینک خبری اولوب
خبر مذکور کان زید قائم اثر کیبنده اولدیغی اوزره باب مزبورک
اسمنه اسناد اولنان لفظ منصوبدر واشبو کان باینک خبری
اعرابدن ماعدا اقسام واحکامده مبتداتک خبری کییدر و بعض
کره ان خیرا فخیرتر کیبنده اولدیغی وجهله شرط و جزا اولدیغی
محلده خاصه کان کلمه سی حذف اولنوب ترکیب مذکور ان کان
العمل خیرا فجزاؤه خیر تقدیرنده اولور و بوجه مذکور شرط
طرفنده اولان جزؤک نصبی و جزا جانبنده اولان جزؤک رفعی قلت
حذف وقوت معنا جهتیه اقوادر و جزؤ اولک رفعی و ثانینک
نصبی ایله ان کان فی عمله خیر فکان جزاؤه خیرا تقدیرنده اوله رق
ان خیر فخیرا دینک دخی مجاز اولوب لکن بوضوح کثرت حذف
وضعیف معناسیبله اضاعفدر و ذکر اولنان صورتلردن ماعدا
اول و ثانینک رفعیبله ان کان فی عمله خیر فکان فی عمله خیر تقدیرنده
اوله رق ان خیر فخیر و اول و ثانینک نصبیبله ان کان عمله خیرا
فکان جزاؤه خیرا تقدیرنده اوله رق ان خیرا فخیرا دینک
دخی جائز اولور (اسم باب ان معموله المسند الیه و لا یحذف
فی السعة الا ضمیر الشان) معمول منصوبدن بری دخی ان باینک
اسمی اولوب اسم مذکور ان زید قائم ترکیبنده اولدیغی اوزره
باب مزبورک خبرینه مسند الیه اولان معمولیدر واشبو ان باینک
اسمی ضمیر شان اولدیقه سعه کلامده حذف اولنمز (اسم لا
لنی الجنس نکره اسناد الیه بعد لا فی نصب مضافا و شبهه والا
نی علی نصبه فلو فصل او کان معرفه رفع و کمر و فی نحو لا حول
ولا قوة و جوه) معمول منصوبدن بریسی دخی جنسندن حکمی

متن

متن

متن

نی ایچون اولان لانتک اسمی اولوب اسم مذکور بلافاصله ذکر
اولنان لابعدنده مسند الیه قلنان نکره در واشبو لانتک اسمی لا غلام
رجل حاضر و لا خیرامن زید فی الدار کییلرنده اولدیغی مثلاً و مضاف
و شبهه مضاف اولور ایسه منصوب قلنور لکن مضاف و شبهه مضاف
اولدیغی صورتده لارجل فی الدار ترکیبنده اولدیغی اوزره
من استغراقیه معناسنی متضمن اولدیغندن علامت نصب اولان
حرکات و یا حروف اوزره مبنی قلنور اما لافیهها رجل و لامرأه
ولا زید فیها ولا عمرو ترکییلرنده اولدیغی مثلاً و ذکر اولنان اسم ایله
لانتک بینلری فصل و یا خود اسم مزبور معرفه اولور ایسه اسمک
مرفوع و لانتک مکرر اولمقلنی واجب اولور و لا حول و لا قوة کی
بلا فصل اسم مزبور نکره اولوب لفظ لاتکرار اولنان ترکییلرده
وجوه خسه جائز اولور که لانتک ایکبسی دخی نی جنس ایچون
قلنه رق اسمک ایکبسی دخی مفتوح و تکرار بنه بناء لای عملدن
الغایرله اسمک ایکبسیده مرفوع و اولکی لای تا کید ایچون ایکنجی
لا زائد قلنه رق اسم اولک مفتوح و ثانینک منصوب و اسم ثانی بی
اسم اولک محلی اوزره معطوف قیبله رق اولک مفتوح ثانینک
مرفوع و اولکی لایس معناسنه اوله رق اسم اولک مرفوع و ثانینک
مفتوح اولسی مجازدر (خبر ما و لا مسند الی اسمهما و لا یعملان
فی تمیم لو قدم الخبر علی الاسم و انتقض النفی بالافصال عن اسمها)
معمول منصوبدن بری دخی ایس کلمه سنه مشابه اولان ما و لانتک
خبری اولوب خبر مذکور مازید قائم اولارجل افضل منک ترکییلرنده
اولدیغی اوزره ما و لانتک اسملرینه مسند اولان لفظدر واشبو ما
و لانتک بنی تمیحه کوره هر حالده عملاری یوقدر و سائر لری عندنده
حرفین مذکورینک عملاری درکار اولوب لکن ماقائم زید ترکیبنده
اولدیغی کی خبری اسمی اوزرینه تقدم ایدر یا خود مازید الاقام

متن

ترکینده اولدیغی وجهله اللفظیه نفی مستقض اولور و یاخود
 مان زید قائم ترکینده اولدیغی اوزره حرفین مذکور بن اسمندن
 منفصل اولور ایسه عملاری باطل اولور (المجرورات بحرف
 او بتقدیر فی المضاف الیه و یسقط عن المضاف التوین و نون
 التثنية والجمع وهو عام له وهی معنویه بمعنی اللام الا اذا كان
 اشائی جنس الاول فمعنی من) معول مجرور ایکی صورته اولوب
 بریسی حرف جر ذکر یله و دیکری مضاف الیه حرف جرک
 تقدیر یله اولور و اضافتک شرطی مضاف اولان اسمدن علام
 انفصال اولان تنوین و ثنیه و جمع نونلری ساقط اولمقدرو حرف جر
 تقدیر یله مضاف الیه اولانک عاملی سیبویه کوره مضاف اولوب
 زیرا ترکیده بولمق جهتیه جار مقدرک معنا سنک ظهورینه
 سبب اوله رق مقامه قائم اولمشدر و بعضیلر عندنده مضاف الیه
 عاملی جار مقدر و بعضیلر کوره معنای اضافتدر اکر مضاف
 معمولنه مضاف صفت اولور ایسه اضافت معنویه اولور و اشبو
 اضافت معنویه دخی غلام زید ترکینده اولدیغی اوزره مبان
 اولان ایکی اسمک یکدیگره و یوم الجمعة ترکینده اولدیغی وجهله
 اعلمک اخصه و فضة خاتم کی یینلرنده من وجه عموم و خصوص
 درکار اولوب لکن مضافک اصلی اولیان مضاف الیه اضافتی
 صورتلرنده اضافت بمعنی لام اولور و یینلرنده من وجه عموم
 و خصوص درکار اولوب خاتم فضة کی مضاف الیه مضافک
 اصلی و مضافی بیان اتمکله صلاحیتی اولور ایسه اضافت بمعنی
 من اولوب بو اضافته اضافت بیانیه تسمیه اولمشدر اما مضاف
 مضاف الیه مساوی و یینلرنده عموم و خصوص مطلق درکار
 اولوب مضاف اخص اولور ایسه اضافت جائز اولور (فتغید
 تعریف المضاف مع المعرفة الا فی نحو مثل و غیر و تخصیصه مع

متن

متن

النكرة

النكرة و یجب تنکیر مضافها) اضافت معنویه غلام زید ترکینده
 اولدیغی وجهله مضاف الیه معرفه اولدقدده مضافک دخی
 معرفه اولمقلغنی افاده ایدر لکن مثل و غیر و شبه و نظیر و سوی
 و امثالی اولان لفظلر مضاف اولدقلرنده زیاده مبهم اولدقلرینه
 بناء معرفه اولمزلر اما مضاف مضاف الیهک مثلی یاخود غیر
 اولمقدده مشتهر اولور ایسه اولوقت معرفه اولور و ذکر اولنسان
 اضافت معنویه غلام رجل ترکینده اولدیغی اوزره مضاف
 الیه نکره اولدقدده مضافک خصوصیت و قلت شیعنی افاده
 ایدر و اضافت معنویه الیه مضاف اولانک نکره اولمقلغنی واجبدر
 ینابراین بومثالو مضافک لام تعریفدن تجریدی وزید ناخیر
 من زیدکم ترکینده اولدیغی کی مضافک علمیندن اخراجی لازم
 کلور و نکره قلملری ممتنع اولمق جهتیه ضمائر و امثالی مضاف
 اولمزلر (و اضافة الصفة الى معمولها لفظیة للتخفيف ولذا
 وصف بها النكرة و جاز الضارب زید لا الضارب زید و جاز
 الضارب الرجل جلا علی الحسن الوجه) مضاف معمولنه مضاف
 صفت اولور ایسه اضافت لفظیه اولوب فائده سی تعریف
 و تخصیص اولیه رق مجرد لفظده تخفیفدن عبارت اولمغله
 اشبو اضافت لفظیه ده حرف جر تقدیر اولمزلر زیرا حقیقة اضافت
 اضافت معنویه اولوب اضافت لفظیه اضافت معنویه به تابع
 و اکامشاهد و اضافت لفظیه نک فائده سی انجق تخفیف اولدیغنه
 بناء جائی رجل ضارب عمرو ترکینده اولدیغی اوزره اضافت لفظیه
 الیه مضاف اولان نکره به صفت واقع اولور و لام تعریفدن
 مجرد اولمهرق الضارب زید و الضارب زید دینلک مجاز اولوب
 بونلرنده ثنیه و جمع نونلری ساقط اوله رق اضافت لفظیه الیه
 مطلوب اولان تخفیف حاصل اولمشدر لکن تخفیف مطلوبک

متن

عدم وجودينه مبنى الضارب زيد ديتلك جائز اولمزا اما تخفيف
مطلوبك عدم وجوديله بيله الضارب الرجل ديتلك مجاز دركه
معرف باللام اولان اسم جنسه مضاف وكندولري معرف باللام
صفت اولمقده اشتراكلر يحون تركيب مذكور الحسن الوجه
تركينه حلا تجوز قلتمشدر والضاربك مثلا وضمير خطابه معرف
باللام اوله رق مضاف اولنلرده تخفيف بولنا مفعله اصح قوله
بومقوله لم مضاف اوليوب سبويهك ذهابي وجهله الضارب
زيدا حكمنده اولور لكن بعضيلر ضاربك تركينه حلا مضاف
اولمقلغه ذاهب اولمشلدر (ولا يضاف الى الموصوف والصفة
والمساوي وقد يحذف المضاف ويعرب المضاف اليه باعرابه
وقد يحذف المضاف اليه) صفتك موصوفه وموصوفك صفته
اضافتي جائز اوليوب اما كلام عربده واقع اولان مسجد الجامع
مثلا وموصوفك صفته اضافتي صورتي مشاهده اولان محلا رده
حذف موصوف تقديريله مسجد الوقت الجامع ديوتا ويل اولنور
واخلاق ثياب كي صفتك موصوفته اضافتي صورتي مشاهده
اولنان برلرده وصفيتدن مجرد اسم قلتمقلق ايله مؤل اولورو بعضا
مضاف حذف اولنوب اصلي وسئل اهل القرية اولان واسئل
القرية عبارة سنده اولديغي وجهله مضافك اعرابه مضاف
اليه معرب اولورو بعض كره مضاف محذوفك اعرابه مضاف
اليه معرب اوليوب والله يريد الاخرة نظم جلينده اولان آخرت
لفظنك جرايله قرأته كوره مضاف اليه على حاله قالورو بعضا
مضاف اليه حذف اولنوب غايات واما لنده اولديغي اوزره
مضاف مبنى قلنور يا خود مضاف ضم ايله فلا خوف عليهم قرأني
كي بلا تنوين معرب اولورو يا خود كلا هدينا نظم
شريفنده اولديغي وجهله مضاف تنوين ايله اعراب قلنور

متن

متن

متن

متن

(التوابع مانبع سابقه في الاعراب) توابع تعبير اولنان اعرابه
سابقه يعني كندويه تقديم واجب اولان متبوعه تابع اولان
معموللدر (النعى لافادة معنى في متبوعه غير الشمول ليفيد
تخصيصا وتوضيحا وجاء للتاكيد والمدح والذم والترحم) ذكر
اولنان توابعدن بريسي نعت نحوي اولوب اشبو نعت نحوي
متبوعه شمولك غيري بر معناني افاده ايچون اولور بنابر
نعت مذكور جاء في رجل عالم تركينده اولديغي اوزره متبوعى
انكره اولور ايسه متبوع عنك تخصيص وقلت اشتراكى وجاء في زيد
الفاضل تركينده اولديغي وجهله متبوعى معرفه اولور ايسه
توضيحي افاده ايدر نعت مزبور امس الدابر تركينده اولديغي
كي تاكيدو بسمة شريفه واقع اولديغي اوزره مدح استعازده
اولديغي وجهله ذم وزيد المسكين تركينده اولديغي مثلا وترحم
ايچون دخي واقع اولور (فاما حال متبوعه فيتبعه في التعريف
والتكبير والافراد والتثنية والجمع والتذكير والتأنيث نحو زيد العالم
او حال متعلقه فيتبعه في الاولين نحو زيد العالم ابوه وفي الباقى
كالنحو المسند الى الظاهر في فرد الاجماع كسرا) ذكر اولنان
نعتك مصدرى متبوعى ايله قائم اولديغي جهته متبوع عنك
حالى اولديغي تقديرجه نعت مزبور اعراب وتعريف وتنكير وافراد
وتثنية وجمع وتذكير وتأنيث زيدا العالم وهندا العالم والزيدان
العالمان والزيدون العالمون اورجل عالم تركيلرنده اولديغي اوزره
نعت مزبور بعض بسنده على سبيل الاجتماع وبعض بسنده على سبيل
البدل متبوعه تابع اولور ونعت مذكور متبوع عنك متعلقك حالى
اولديغي صورته زيدا العالم ابوه تركينده اولديغي وجهله بالكسر
اعراب وتعريف وتنكيره متبوعه تابع اولور وباقي لرنده اسم
ظاهره مسند اولان فعلك حكمى كي اولوب كرك موصوفى

مفرد وتثنيه وكرك جمع سالم اولسون جاءني زيد القائم ابوام والقائمة
جارية تركيبة لزيد اولديغي مثللو نعت مزبور مفرد اولور لكن
موصوفي جمع مكسر اولور ايسه جاءني زيد قعود غلامانه تركيبته
اولديغي كبي نعت مزبور دخی جمع اولمق واولماق جاز اولور
(وهو مشتق اوفى حكمه كالمنسوب وذی وكالجنس صفة للاشارة
والاشارة صفة للعلم واللمضاف اليه واي صفة للنكرة لمدحهم والجملة
الخبرية صفة لها بعائد) سالف الذكر نعت مشتق ياخود اسم
منسوب ولفظ ذی وجاءني هذا الرجل تركيبته اولديغي اوزره
اسم اشارته صفت واقع اولان اسم جنس وجاءني زيد هذا تركيبته
اولديغي وجهله علمه صفت اولان وجاءني غلام زيد هذا تركيبته
اولديغي مثللو علمك نفسه وياخود جاءني زيد مع فلامه هذا
تركيبته اولديغي كبي علمك ضميرينه مضاف اولانه وغللام هذا
تركيبته اولديغي اوزره اسم اشارته مضاف اولانه صفت اولان
اسم اشارت ومررت برجل ای رجل تركيبته اولديغي وجهله
مدح يحون نكره يد صفت اولان ای لفظی ولاذلول تشير الارض
نظم جليلنده واقع اولديغي اوزره عائد ايله نكره يد صفت اولان
جملة خبرية كبي مشتق حكمنده اولور (ولا يقع المضمرة صفة ولا
موصوفا وقد يحذف الموصوف كجاء الفارس) ضمائر مشتق حكمنده
اولما مفعلة صفت اولمبوب ضمير متكلم وضمير مخاطب اعرف معارفدن
اولمغين ايضا حياجي اولديغنه وضمير غائب ضمير متكلم وضمير
مخاطبه حل اولديغنه بناء بجهوره كوره موصوف دخی اولمز
اما كسائي وزخشری لاله الا هو العزيز الحكيم نظم جليلنده واقع
اولديغي اوزره ضمير غائبك موصوف اولمق لغني تجويز ايتشدر
ونعت مزبور صفت اولمق لقدمه مشتهر اولور ايسه جاء الفارس
والصاحب تركيبة لزيد اولديغي كبي بعضا موصوف حذف اولور
(العطف تابع بحرف وهو غير سابقة وقد يعطف على المعنى نحو

متن

متن

متن

صافات ويقبضن ولا يحسن العطف على الضمير المتصل في السعة
الابفصل عند البصرية ولا يعطف على الضمير المجرور الاباعادة
الجار عندهم وقد يعطف على معمول عاملين لوقدم المجرور عند
المتأخرين) توابعدن بری دخی حروف عشره نك بر يسيله عطف
اولوب اشبو عطف ذاتا سابقه معاير اولور بوضوح بر شئی كند و
عيني اوزرينه وصفتي موصوفي اوزره عطف ايتك صحيح اولمز وبعضا
صافات ويقبضن نظم جليلنده واقع اولديغي وجهله اسم اولان
صافات لفظی فعل ايله تأويل اولنوب يصفقن قلته رق اول
معنا اوزرينه عطف اولور وعند البصرية سعة كلامه ضمير
متصل اوزرينه عطف حسن اولمبوب لكن اسكن انت وزوجك نظم
جليلنده واقع اولديغي وجهله ضمير منفصل ياخود انشاء المبعوون
اوپاونا الاولون نظم شريفنده اولديغي اوزره ضمير متفصلك غيری
ايله مطوف ومطوف عليك يندري فصل اولنور ايسه حسن
اولور وكذلك عند البصرية ضمير مجرور اوزرينه عطف جاز
اولمبوب لكن عطف اولمق مراد اولنور ايسه متعالكم ولا نعامكم
وينبنا فوقكم نظم جليلنده واقع اولديغي مثللو جارك
اعاده سي لازم كلور وعامل واحدك معمولي اوزرينه حرق
واحد ايله ايكي شئ عطف بالاتفاق جائدر اما عاملين مختلفينك
معمولين اوزرينه حرق واحد ايله ايكي شئ عطفه اختلاف
آرا واقع اولوب اخفشه كوره مطلقا جاز وسبويه وجهوره
كوره غير جائدر لكن عند المتأخرين على الاطلاق جائز
اولمبوب في الدار زيدوا الحجر عمرو تركيبته اولديغي مثللو
مجرور تقديم ايلد كده عطف مجاز اولور (البديل تابع مقصود
لامتبوعه فعينه بدل الكل وجزؤه بدل البعض وملا بسا المفهوم

متن

من النسبة اجمالا بدل الاشتغال وغيره غلط ولو ابدلت نكرة
من معرفة فالنعت ولا يبدل الظاهر من ضمير المتكلم والخطاب
كلا الا لو افاد وقد تبدل جملة من مفرد ومن جملة او كانت الثانية
اولى (توابعه) بدل اولوب اشبو بدل توطئة ذكر
اولديغچون متبوعى مقصود اولوب كندوسى مقصود اولان
تابعدر و بدل جاءنى از يد اخوك تركينده اولديغى اوزره ولو
مفهومنده مختلف اولسون مبدل منهك بالذات عبنى اولور
ايسه بدل كل وضربت زيدا راسه تركينده اولديغى وجهله
بدل مبدل منهك جزئى اولور ايسه بدل بعض وسلب ز يد ثوبه
تركينده اولديغى مثلا و بدل عاملك متبوعه نسبتندن اجمالا مفهم
اولان ملا بس ومناسبتى اولور ايسه بدل اشتغال و بوتلك
ماعداسنه بدل غلط تعبير اولور و بدل غلط ايكي وجهله
اولوب برى مبدل منه سهوا يا خود نسيانا ذكر اولمق جهتيه
اولوب بوصورت بلغا دن واقع اولمز زيرا بلغا بدل غلطك
بوصورتنده سهو ونسيان لر بنى درك ايله حكيمى بدل اولان لفظه
صرف ايله تدارك مافات ايدرك جاءنى زيد عمر و ديرلر و ديكر
وجهى وجهك بدر شمس تركيبى مثلا و مبدل منهك لنگتة غلط
اولمىني ايهام ايچون بدلك ذكريله اولور و بوصورت
بلغادن واقع اولوب موقمنده دخی حسن اولور و بومثلا و بدل
غلطه غلط بدا تسميه قلنور و معرفه دن نكره بدل قلنور ايسه
بالناسية ناصية كاذبة نظم جليلنده واقع اولديغى مثلا و اول بدلى
نقصان نكارتى جبر ايچون بر صفت ايله توصيف ايلك واجب
اولور و ضمير متكلم و مخاطب دن بدل كل ايله اسم ظاهر بدل
قلنق مجاز اولمز بناء عليه جئت انا زيد و ضربتك زيد ديلمز
اسم ظاهر ضمير متكلم و مخاطبك مدلول لرندن زائد امر مشتمل

اولق جهتيه فائدة زائدة حاصل اولور ايسه اولوقت مررت
الكريم بنى المسكين تركينده اولديغى اوزره اسم ظاهر
ضمير بنى مذكور يندن بدل كل قلنق مجاز اولور اما ضمير بنى
مذكور يندن اشتريت نصفك تركينده اولديغى مثلا و
بدل بعض و اعجبتنى علك تركينده اولديغى اوزره بدل اشتغال
و ضربتك الجار تركينده اولديغى وجهله بدل غلط قلنق
مجازدر و ضمير غائب بنى دخی مررت به زيد تركينده اولديغى كى
اسم ظاهر بدل قلنور و بعضا مفرد دن جملة بدل قلنور
شوبلكه واسروا النجوى الذين ظلموا هل هذا الا بشر مثلكم
نظم شريفنده واقع اولان نجوى لفظ مفرد دن هل هذا الا
بشر جملة سى بدل قلنق در وجهله مذكوره نك مفرد من بورى
تفسير اولمى احتمالى دركار ايسه ده زنجشرى بو وجهله بدل
اولمقلغه قائل اولمشدر و بعضا دخی مفرد مرادى ادايه اولى
واتم اولور ايسه جملة دن بدل قلنور شو و وجهله كه امدكم بانعام
وبنين وجنات و عيون نظم جليلنده واقع اولان عا تعملون
جملة سندن بانعام مفردى بدل قلنور بنين وجنات و عيون لفظ لرى
دخی ذكر اولان بانعام اوزر ينه عطف قلنور قى متصلا نعم اللهى
تفصيل ايتكين مفرد مذكوره مرادى ادايه اولى واتم اولمشدر
(عطف البيان تابع غير صفة بوضوح به المتبوع) توابعه بنى
دخی عطف بيان اولوب اشبو عطف بيان نعت نحوى اولان
صفتك غيرى اوله رقى كندوسى ايله متبوعى ايضاح اولنان تابعدر
بو تقدير جه عطف بيان متبوعندن زياده واضح اولق ايجاب
ايتيوب وضوحنده مساوى يا خود ادنى اولسه دخی اجتماع لرنده
متبوعه ينه ايضاح حاصل اولور (التاكيد تابع يقرر المتبوع
فبا لتكرير لفظى و بنفس وعين وكل واجمع واكتع و اتبع و ابصع

و كلا وكتا معنوی تقول نفسه نفسها انفسهما انفسهم
انفسهن وكذا عينه وكله كلها كلهم كلهن واجمع جمعاء اجمعون
جمع وكذا اتباعه ولا يؤكدا النكرة بالمعنوی (توابعدن بریسی دخی
تا كید اولوب اشبو تا كید متبوعی سامعك عندده مقرر و مثبت
قیلان تابعدر و تا كید مذکور هذا اخاك اخاك تركیبده اولدیغی
وجهله متبوعك بعینه لفظی ذكر و تکرار اولنور ایسه تا كید لفظی
دینلور و نفس وعین وكل واجمع و اکتع و ابتع و ابصع و كلا وكتا
لفظلریله تا كید اولنور ایسه تا كید معنوی تعبیر اولنور و الفاظ
مذکورده دن نفس وعین لفظلریلك استعمالی اعم اولوب صیغه
و ضمیرلریك اختلافیله تصرف اولنوب نفسه نفسها انفسهما
انفسهم انفسهن وعینه عینهما اعینهما اعینهن دینلور
وكل واجمع و اکتع و ابصع لفظلری جائی القوم کلهم ترکیبده
اولدیغی اوزره حسا و اشتریت العبد كله ترکیبده اولدیغی وجهله
متجزی اولنوره مخصوص صدر و كل لفظی انجق ضمیرك اختلافیله
تصرف اولنوب كله کلها کلهن دینلور واجمع و اکتع و ابتع
و ابصع لفظلری انجق صیغه لریك اختلافیله تصرف اولنوب
الجمع جمعاء اجمعون جمع دینلرک دیکر لری دخی بو وجهله
تصرف قلنور و ترکیبده دخی اجمع لفظند نصکره استعمال اولنورلر
و كلا لفظی تنبیه مذکره وكتا لفظی تنبیه مؤنثه مخصوص صدر و عند
البصریه عدم فائده بناء نکره تا كید معنوی ایله تا كید قیلنقی مجاز
اولوب لكن و فیه کوره درهم و دینار و یوم و شهر مثلاً
نکره محدود اولور ایسه حصول فائده یه مبنی جائز اولور
(المعارف المعرفة ما وضع لمعين من حيث هو معين والنكرة
بمخلافه واعرف المعارف المضمرة المتكلمة ثم المخاطب ثم الغائب
ثم العلم ثم الإشارة ثم الموصول والمعرف باللام والتداء والمضاف

متن

الی

الی واحد منها معنی) معارف یدی قسم اولوب اقسام مزبوره
مضمرات و اعلام و اسماء اشارات و موصولات و معرف باللام
وندا و بونلردن بریسنه مضاف اولاندر و اصطلاح نحو ده
معرف دینلان شول لفظدر که سامعك معلومی اولمسنه اشارت
بولنهر قی تهمینی جهشدن شیء معینه وضع اولنمش اوله و نکره
پونك عکسنه در که هر تقدیر شیء معینه موضوع ایسه ده عند السامع
تبعنی ملحوظ دکلددر و اقسام مذکورنك اعرفی ضمائر اولوب
بالنسبه ضمائرک اعرفی دخی ضمیر متکلم و بعده ضمیر مخاطب
و بعده اسم اشارت و بعده موصول اولوب معرف باللام و ندا
و بونلردن بریسنه اضافت معنویه ایله مضاف اولان دخی
موصول مرتبه سنده در (ثم العلم ان صدر باب وام وابن و بنت
فکنیه والا فان قصدیه مدح او ذم فلقب والا فاسم و قد یضاف
الی اللقب و یجب اللام اذا اثنی او جمع او کانت جزءاً منه و یكثر
فی غیرهما لو کانت صفة او مصدراً و نشد فی الیاتی کلاضافة
ولو جعل مبنی علماً لنفسه فالحکایة و قد یعرب و لو غیره فالاعراب
و کذا علم الجنس فی هذه الاحکام کاسماة) ذکر اولنان
معارفدن اولان علم جنس ابی القاسم وام کلثوم کبی اب وام
وابن و بنت لفظلریله مصدر او اور ایسه ککنیه تعبیر اولنوب
اشبو کینه دن مراد اکثر یا مسماسنی آخردن تمیزدر و بعضاً ابی
الفضل و ابی جهل کبی مدح و ذم دخی قصد اولنور لکن الفاظ
مذکوره دن بریسیله مصدر اولوب مجرد مدح و ذم قصد
اولنور ایسه لقب تعبیر اولنور و بوضورت صدیق و فاروق
مثلاً و مسماسنی اسم اخر ایله ممتاز اولنوره مخصوص صدر اما کرک
لفظده مسمعد و کلب کبی دلالت بولنسون کرک زید و عمرو کبی
بولنسون مدح و ذم قصد اولنور ایسه اسم دینلور و بعضاً اعلام

متن

سعيد كرز مثلاً و زياده تعين ايچون صفت اوليدان لقبه مضاف
 قلنور انجق لقب صفت اولور ايسه صدق ابراهيم الخليل
 تركينده اولديغي اوزره لقب مضاف قلنم يوب لقب اسمك
 نعت نحوي سي قلنور و ذكر اولنان علم بعد العلية جاء الزيدان
 و ذهب الزيدون كي تنبيه و جمع قلند قدده لام تعريف ادخال
 قلنق و يا خود لفظه جلال و ثريانك اسمي اولان النجم و شخص
 معينك اسمي اولان الصعق لفظ لرنده اولديغي مثلاً و لام تعريف
 علمدن جزؤ اولد قدده ابقا قلنق واجب اولوب بوايكي صورتك
 غيريده علم الحسن والفضل كي قبل العلية صفت يا خود مصدر
 اولور ايسه لام تعريفك دخول كثير در و اعلام سائر ده مضاف
 اولقلنك شاذ اولسي كي لامك دخول دخی شاذ در و شلم لفظي
 كي مبني اولان الفاظ كندون غسنك علمي قلنور ايسه اكثر يا
 بناسني حكاية لازم اولوب بعضا دخی معرب اولور و مبني اولان
 الفاظ غيرك علمي قلنور ايسه مثلاً شلم لفظي بر كيمسه نك اسمي
 اوله رقرأيت شلم تركينده اولديغي وجهله بناسني اعرابه
 منقلب اولور و كذلك اسامه لفظي كي علم جنس اولنل احكام
 مذكوره ده اعلام شخصيه كيدر (الاسماء العاملة المصدر يعمل
 كفعله مالم يكن مفعولاً مطلقاً الا اذا ناب عنه والاكثر ان لا يعمل حالا
 و موصوفاً و مصغراً و معرفاً باللام و مؤخر اعني معموله لافي الظرف
 وقد يحذف فاعله والاكثر اضافته اليه و جاء الى مفعوله)
 اسماء عامله تعبير اولنان فعلنك علمي كي عمل ايدن اسم در
 و اسماء مذكوره دن يرسي مصدر اولوب اشبو مصدر مفعول
 مطلق اولد قجه كندون اخذ اولنان فعلنك علمي كي عمل ايدر
 لكن مفعول مطلق سقيازيدا تركينده اولديغي وجهله فعلندن
 نائب اولور ايسه اولوقت نياني جهيله مصدره مذكور عمل ايدر

متن

و فعلنك علمي كي عمل ايدن مصدر عملده ان مصدره و فعل ايله
 تأويل اولنلديغندن اكثر اولان زمان حال و موصوف و مصغر
 و معرف باللام و معمولندن مؤخر اولديغي تقدير جه عمل ايتام كدر
 زير بونلرده ان مصدره و فعل ايله تأويل ممكن دكلدر اما مصدر
 مذكور لا يحب الله الجهر بالسوء نظم شريفنده اولديغي اوزره
 مطلقاً ظرفده عمل ايدر و بعض كره مصدر مذكور فاعلي
 بلا نائب حذف اولنور و اكثر يا مفعولنك ذكرى يا خود حذف في
 ايله اعجبي صيد الصياد الصيد تركينده اولديغي اوزره فاعله
 و بعضا مفعولنه مضاف اولور (اسم الفاعل بعمل كفعله المعلوم
 مطلقاً ان كان مع الالف واللام والا فلا يعمل في المفعول به
 عند البصريه الا اذا كان للعال او الاستقبال و اعتمد على المبتدأ
 او الموصوف او ذي الحال او النفي او الاستفهام فان كان للماضى
 اضيف اليه معنى ولا يعمل مصغراً و مؤخر لافي الظرف) ذكر
 اولنان اسماء عامله دن برى دخی اسم فاعل اولوب اشبو اسم فاعل
 الف و لامه مقارن اولور ايسه كرك ماضى و حال و كرك استقبال
 اولسون مطلقاً فعل معلومك علمي كي عمل ايدر زير اجاء في زيد
 الضارب غلامه عمرا تركينده واقع اولديغي اوزره اسم فاعله
 مقارن اولان الف و لام حرف تعريف اولوب اسم موصول
 اولديغنه بناء صله به محتاج اولغله بومثلاً و اسم فاعل صورت
 اسمده فعل اولور و عند البصريه الف و لامه مقارن اوليان اسم
 فاعل مفعول بهده عمل ايتوب اما زيد الضارب الآن او غدا
 تركينده اولديغي وجهله حال و يا استقبال ايچون اولوب
 زيد ضارب غلامه عمرا تركينده اولديغي اوزره مبتدا
 و جاء في رجل ضارب عمرا تركينده اولديغي وجهله موصوف
 و جاء في زيد راكبا فرسا تركينده اولديغي كي ذي الحال
 و ما ضارب زيد عمرا تركينده اولديغي مثلاً و نفي و اضارب هو بكرة

متن

ترکینده اولدیغی اوزره استفهامدن بریسنه اعتماد ایلدیکی
 وقتده عمل ایدر و بروجده محرر اسم فاعلک حال و یا استقبال اولوب
 ذکر اولنان بش شیدن برینه اعتمادی شرطی انجیق مفعول
 بهده عملنه مخصوص صدر لکن فاعل و مفعول مطلقده عملنه فاعله
 ادنی مشابیهت و ظرف و امثالنده عملنه رایحه فعل کافیدر و اسم
 فاعل مذکور ماضی ایچون اولدقده اگر مفعول بهک ذکر می مراد
 اولور ایسه اول مفعوله اضافت معنویه ایله مضاف اولمقلاخی
 واجب اولور و مصغر یا خود معمولندن مؤخر اولور ایسه عمل
 ایتمیوب لکن ظرفده عمل ایدر و عند البصریه فعال و مفعول و مفعول
 و فاعیل و فعل و زلزله اولان مبالغه ایله اسم فاعلک دخی اسم
 فاعل کی شروط مذکوره ایله عملی درکاردر (اسم المفعول بعمل
 کفعله المجہول کاسم الفاعل تفصیلا و کذا تثبتہما و جہہما)
 اسماء عامله دن بریسی دخی اسم مفعول اولوب اسم فاعلک
 احکامنده تفصیل اولندیغی و جہله اشبو اسم مفعول دخی فعل
 مجہولک عملی کی عمل ایدر و ذکر اولنان اسم فاعل و اسم
 مفعولک تنبیه و جمع سالم و مکسر لری دخی مفرد لری و جہله
 عمل ایدر (الصفة المشبهة تعمل کفعلها لو اعتدلت و هي
 مع اللام او مجردة و معمولها مع اللام او مضاف او مجرد مرفوعا
 او مجرورا او منصوبا علی التمییز فی النکرة و التثبیه بالمفعول
 فی المعرفة و لا یحسن الا الحسن و جہہ رفعا و نصبا و الحسن و جہہ
 نصبا و الحسن الوجه نصبا و جرا و حسن و جہہ رفعا و نصبا
 و حسن الوجه نصبا و جرا و حسن وجه کذلک و مافیہ ضمیر
 واحد احسن و یجری هذه الوجوه فی المنسوب و الفاعل و المفعول
 (اللازمین) اسماء عامله دن بری دخی صفت مشبهه اولوب

متن

متن

اشبو صفة مشبهه انجیق مبتدا و موصوف و ذی الحال و نفی
 و استفهامدن بریسنه اعتماد ایلدیکی وقتده فعل لازمک عملی کی
 عمل ایدر و ذکر اولنان صفت مشبهه یا حرف تعریف اولان لامه
 مقارن یا خود لامدن مجرد اولوب معمولی دخی بالامه مقارن
 یا خود لامدن مجرد و یا خود موصوفه راجع ضمیره مضاف اولور
 بوضوئده معمول مذکور فاعلیت اوزره مرفوع و اضافت
 جہتیه مجرور و یا خود زید حسن و جہاتر کیننده اولدیغی و جہله
 نکره ده تمیز و معرفه ده مفعوله شبیه اولمق اوزره منصوب اولور
 بنابرین الحسن و جہه ترکیبده اولان معمولک رفع و نصبی حسن
 و جری تمتع و الحسن و جہاتر کیننده اولان معمولک نصبی حسن
 اولوب رفعی قبیح و جری تمتع و الحسن الوجه ترکیبده اولان
 معمولک نصب و جری حسن و رفعی قبیح و حسن و جہه ترکیبده
 اولان معمولک رفع و نصبی حسن و جری قبیح و حسن الوجه
 و حسن وجه ترکیبده اولان معمولک نصب و جری حسن
 و رفعلری قبیح اولور و تراکیب مذکوره حسنه دن دخی بالنسبه
 ضمیر واحد اولنلرا حسندر و انجیق معمولک نصبیه الحسن و جہه
 حسن و جہه ترکیبده اولنلر ایکی ضمیر بولنلر حسندر و ذکر
 اولندیغی اوزره صفت مشبهه ده اولان وجوهات مرقومه زید تمیمی
 الاب ترکیبده اولدیغی کی معمولیه ترکیب اولنان اسم منسوبده
 وقائم الام و مضروب الغلام ترکیبده اولدیغی و جہله متعدی
 اولیوب لازم و معمولک لری مریب اولان اسم فاعل و اسم مفعولده
 دخی جاری اولور (اسم التفضیل يستعمل باللام او بمن او بالاضافه
 و قد یحذف من فی اللام مطابق لموصوفه و بمن مفرد مذکر دائما
 و بالاضافه للزيادة علی ما ضیف الیه لدخوله فیہ نحو افضل
 الناس فیجوز للمطابقة و الافراد و جاء للزيادة مطلقا نحو یوسف
 احسن اخوته) اسماء عامله دن بریسی دخی اسم تفضیل اولوب

متن

متن

اشبو اسم تفضیل حرف تعریف اولان لام و یا من حرفی یا خود
اضافت ایله استعمال اولور و بعضا من حرفی مدخو ایله برابر
حذف اولور بوضورت اکثر یا الله اکبر ترکیبده اولدیغی اوزره
مبتداتک خبرنده واقع اولور که ترکیب مذکور الله اکبر من کل شی
تقدیرنده اولور و بعضا دخی یعلم السر و اخفی نظم جلیله
اولدیغی وجهله خبرک غیریده واقع اولور که نظم شریف
مذکور ده واقع اولان اخفی کلمه سی اخفی من السر تقدیرنده در
و ذکر اولان اسم تفضیل لام ایله استعمال اولندقدده موصوفنه
افراد و تنیه وجع و تذکیر و تأنیثده مطابق اولوق واجب اولور
ومن حرفیه استعمالنده موصوفی هر نه اولور ایسه اولسون
کندوسی دایما مفرد مذکر اولوق لازمدر و اضافت ایله مستعمل
اولدقدده زید افضل الناس ترکیبده اولدیغی مثلاً هر نقدر
مفضل اولان زید مضاف الیه اولان الناس لفظنک مدلولندن
بحسب الاراده خارج ایسه ده بحسب المفهوم داخل اولدیغندن
مضاف الیهک اوزرینه زیاده و تفضیل ایچون اولور و بوجهمله
اضافت ایله مستعمل اسم تفضیل موصوفنه مطابق ومن ایله
مستعمل اولانه مشابهت جهتیه دایما مفرد مذکر اولوق جائز اولور
قالدیکه مضاف الیهک مفهومی منده خروجنه بناء یا لکن مضاف
الیه اوزرینه زیاده لک مقصود اولوب موصوفندن ماعداتک
اوزرینه زیاده لک ایچون دخی واقع اولور شو یلکه یوسف احسن
اخوته نظم جلیله واقع احسن کلمه سنک موصوفی اولان یوسف
مضاف الیه اولان اخوتک مفهومی مندن خارج اولدیغندن
موصوفندن ماعدایه زیاده لک ایچون اولغین نظم شریف
مذکور یوسف احسن ماسواه مطلقا معناسنه اولور و بوضورته
مضاف الیه مفضل علیک غیری اولدیغنه بناء من ایله مستعمل

اسم تفضیل عدم مشابهتی جهتیه موصوفنه مطابق اولوق لازم
اولوب انجسی اضافت موصوفی توضیح و بیان ایچون اولور
(ولا یعمل فی مظهر الا اذا ارید تفضیل شی فی ماده علیه فیهما
سواها یجعل اسم التفضیل صفة لما سواها و نقیه مآرایت رجلا
احسن فی عینه الکحل منه فی عین زید) اسم تفضیل اسم ظاهرده
عمل ایده میوب لکن لفظا ما قبله صفت وینه ما قبلندن نفی اولوق
طریقیه شی واحد بر ماده ده بولندیغی حالده مفضل و ماعداسنده
بولندیغی حالده مفضل علیه اولوق اراده اولور ایسه اولوقت
عمل ایدر مثلاً مآرایت رجلا احسن فی عینه الکحل منه فی عین زید
ترکیبده واقع اولان احسن کلمه سی لفظا ما قبلنده اولان رجله
صفت اولوب ونفی اولغین مقام مدحه نظراً عرفاشی واحد اولان
کحل زیدک عیننده اولدیغی حالده مفضل و رجلاک عیننده اولدیغی
حالده مفضل علیه اولغله احسن کلمه سی الکحل لفظنده رفع
عمل ایدوب لفظ مذکور کلمه مزبورک فاعلی اولور (اسم الفعل
یعمل کنه) اسماء عامله دن بری دخی اسم فعل اولوب
اشبو اسم فعل کند و معناسی اولان فعل کی عمل ایدر مثلاً روید
زید ترکیبده اولان روید کلمه سی امر متعدی اولغین مطلقا عمل
ایدر و صده و هیئات لفظلری امر لازم و ماضی لازم معناسنه
اولدیغندن مفعول بهک غیریده عمل ایدر و اسم فعل ماضی متعدی
معناسنه اوله رق واقع اولما مشدر (الاسم التام ینصب التمییز
و تمامه بالتوین او النون او الاضافة) اسماء عامله دن بریسی
دخی اسم تام اولوب اشبو اسم تام فاعلیله نام اولان فعلیه مشابه
اولغله تمیزیت اوزره بعدنده اولان لفظی نصب ایدر و اسم
تامک تمامیتی لفظاً و تقدیراً تنوین یا خود تنیه و شبه جمع نوینی
و یا خود تمیزینک غیر یسنه اضافت ایله اولور (اسماء العدد

من

من

من

من

اصولها واحد الى عشرة ومائة والالف تقول واحداً ثانياً ثلاثة
الى عشرة للمذكر واحدة اثنتان ثلث الى عشر للمؤنث احد عشر
اثني عشر ثلاثة عشر الى تسعة عشرة احدى عشرة اثنا عشرة
ثلاث عشرة الى تسع عشرة اهما عشرون واخواته لهما احدى
وعشرون الى تسعة وتسعين له احدى وعشرون الى تسع
وتسعين لهما بضع الاكثر على الاقل مائة والالف لهما ويهطف
عليهما الاقل (اسماء عاملة دن برى دخی اسماء عدد در واشبو
اسماء عددك اصولي واحد دن عشره به وارنجه اون كله اولوب
مائة والالف كله لريله اون ايكي كله وما عداسي اصول مذكوره نك
فرو عابدر ومعدودي مذكور اولور ايسه اصلي اوزره بلاتاء واحد
اثان دنيلور ثلثه لفظندن عشره به وارنجه به قدر معدود اولان
جماعت اولق اعتباريله اخر لريته تا الحاق اولنه رق مثلاً ثلثه
رجال وعشرة ايام دنيلور ومعدود مؤنث اولور ايسه تا الحاقيله
واحدة اثنتان دنيلوب ثلثه لفظندن عشره لفظنه قدر مذكر دن
فرق ايجون تا حذف اولنه رق ثلثه نسوة وعشر لبال دنيلور
وما فوق العشرة معدود مذكر اولور ايسه احد عشر اثني عشر
دنيلور ثلثه عشر تر كيندن تسعة عشر تر كيبنه وارنجه به دكين
جزء اولده على حاله تا بقا وجزء ثابدين حذف اولور ومعدود
مؤنث اولور ايسه احدى عشرة اثني عشرة دنيلوب ثلث عشرة
تر كيندن تسع عشرة تر كيبنه قدر جزء اولندن تا حذف وجزء
ثانيده ابقا قلنور وعشرون لفظندن تسعون لفظنه قدر عقود
عمانيه تعبير اولنانلر بلا فرق مذكر ومؤنث ايجون اولور وما فوق
العشرون معدود مذكر اولدقده اكثر اقل اوزرينه عطف
قلنه رق احد وعشرون اثان وعشرون دنيلور ثلثه وعشرون
تر كيبنه تسع وتسعون تر كيبنه قدر قياس سابق اوزره جزء اولده

تا بقا اولور ومعدود مؤنث اولدقده احدى وعشرون اثنتان
وعشرون دنيلوب ثلث وعشرون تر كيبنه تسع وتسعون
تر كيبنه قدر قياس سابق اوزره جزء اولده اولان تا حذف قلنور
ومائة والالف لفظلري بلا فرق مذكر ومؤنث ايجون اولوب
يونلرده اقل واكثر اوزرينه عطف اولنه رق مثلاً مائة وواحد
مأيتان وعشرة ثلثا مائة وعشرون وكذلك الف ومائة الفان وثلثا مائة
عشرة الف وخمسمائة دنيلور (واذا كان اللفظ مذكراً ومعناه مؤنثاً
او بالعكس فالاحسن رعاية اللفظ ومميز ثلثة الى عشرة مجرور
ومجموع الافي ثلثا مائة الى تسعمائة ومميز احد عشر الى تسعة
وتسعين منصوب مفرد ومائة والالف وثنيتهما وجمعه مجرور
مفرد ويشق منه بمعنى البعض الاول والثاني الخا دي عشر فصاعداً
وبمعنى الجاعل الثاني الى العاشر كنات اثنين) كندوسيله مرأه
مراده اولنان شخص لفظي كبي معدودك لفظي مذكر معناسي مؤنث و
كندوسيله رجل اراده اولنان نفس لفظي مثلاً ومعدودك معناسي مذكر
لفظي مؤنث اولور ايسه عددي معدوده تطبققده لفظنه رعایت
ايك احسن اولغله مثلاً عدده تا الحاقيله رأيت ثلثة اشخص
من النساء وتاك حذفيله اربع انفس من الرجال دنيلور وثلثة
لفظندن عشره لفظنه قدر ذكر اولنان اسماء عددك مميز
ومعدودي مجرور ولفظاً ويا معني مجموع اولور لكن مائة لفظنه
مضاف اولان ثلثا مائة لفظندن تسعمائة لفظنه دكين مميز
مجرور ومفرد اولور واحد عشر تر كيبنه تسعة وتسعون تر كيبنه
قدر مميز منصوب ومفرد اولور ومائة والالف لفظلرينك وثنيته
لريتك والالف لفظي جمعك مميز مجرور ومفرد اولور وذكر
اولنان اسماء عدد دن بعض عدد معناسيه اوله رق الاول
والثاني الخا دي عشرو يونلرك امثال صفت اخذ اولنوب مثلاً اول

الاثنين وثانيهما ديلو كه ايكي عددك بعض اولوب مرتبه اولده و مرتبه
ثانيده واقع معنا سنه اولور كذلك حادي عشر احد عشر ديلور كه
اون بر عدد دن بعض اولوب اون برنجي مرتبه ده واقع معنا سنه
اولور و سالف الذكر اصول عدد دن جاعل معنا سنه اوله رق الثاني
والثانية لفظ لرن دن العاشر والعاشر لفظ لرينه قدر اسم فاعل هيئي
اوزره صفت اخذ اولوب مثلا ايكي بي اوج قليجي معنا سنه
اوله رق ثالث اثنين ديلور (المبنيات البناء اصل في الحروف
والامر والماضى وعارض للمناسبة بالاصل في بعض الاسماء على
عكس المضارع والقباه ضم وفتح وكسر ووقف) بنا حروفده و امر
بغير اللام وفعل ماضيه اصل اولوب اصله مناسبت جهتيه بعض
اسمايه دخي عارض اولور من شرطيه واستفهاميه كي مبني الاصل
اولان حرفك معنا سني متضمن ياخود مضمرات واسماء اشارت
وساثر لي مثلا وغيره احتياجه حرفه مشابه اولمق واسماء افعال
كي معناده فعلة مشابه بولمق جهتيه به بعض اسماء مبني
وبوكيفيت فعل مضارعك عكس سنه اولور كه فعل مضارعده اصل
اولان بنا ايكن اسم فاعله مشابهت سبيله كند ويد اعراب عارض
اولديغي بديه بدر وبنائك القابي ضم وفتح وكسر ووقف اولوب
حركات بنائية وسكون اشبوا سامي اطلاق اولمق وحركات اعرايه
وسكون رفع ونصب وجرو جزم اطلاق قلنق اوزره اصطلاح
جباري اولوب بعضا ضم وفتح وكسر حركات اعرايه به دخي
اطلاق اولنور (المضمرات ما وضع لمتكلم او مخاطب او غائب سبق
لفظا او معنى نحو اعدلوا هو اقرب للتقوى فان استقل فمفصل
كانا الى هن منصوب كايي الى اياهن ومنصل مرفوع كضربت الى
ضربن والمتكلم والمخاطب دائما ومنصوب كضربني ومجرور
كلي والاصل الاتصال الالعارض كالوقدم على عامله او فصل بالا

متن

متن

او معناها او اسند اليه صفة جرت على غير صاحبها او كان عامله
مخدوفا او معنى او حرفا وهو مرفوع واذارجع الى لفظ مذكر معناه
مؤنث او بالعكس فلا حسن رعاية اللفظ (مبنياتن بر ايسي مضمرات
اولوب مضمرات شول اسم لر در كه متكلم ياخود مخاطب و ياخود
لفظا و يا معنى ذكرى سبقت ايليان غائب ايچون وضع اولنمش
اوله وغائبك ذكرى سبقت ايلسي ضرب زيدا غلامه تر كيننده
اولديغي اوزره هم لفظا وهم معنى ياخود ضرب زيدا غلامه
تر كيننده اولديغي وجهله يالكز لفظا اولور اما فقط معنى اولور ايسه
ايكي وجهله اولوب بر يسي ضميرك مرجعي صراحة سبقت ايلوب
بلله مرجعه دلالت ايدن لفظك سبقتيله اولور مثلا اعدلوا هو
اقرب للتقوى نظم جليلنده واقع هو ضميريك مرجعي اولان عدل
هر نقدر صريح سبقت ايتماش ايسه ده معنای عدله دلالت ايدن
اعدلوا كلمه سي سبقت ايتشدر ديكرى ضرب غلامه زيدا تر كيننده
اولديغي اوزره مرجع لفظا مؤخر اوله رق رتبة مقدم اولمق طريقه
اولور زير لفظا اضمار قبل الذكر بلا شبهة جائز در اما لفظا ومعنى
اضمار قبل الذكر جائز اولوب لكن ضمير شانه ونعم رجلا زيد
تر كيننده اولديغي اوزره ضمير افعال مدح وزمده وان هي
الاحياتنا الدنيا نظم جليلنده واقع اولديغي وجهله خبر مفرد
ايه تفسير اولنان وور به رجلا تر كيننده اولديغي كي رب لفظي داخل
اولان وضربته زيدا تر كيننده اولديغي مثلا واسم ظاهر كندودن
بدل قلنان وعند البصريه اول متار عين ايله مرفوع اولان ضمير لده
مجاز در و ضمير عامل دن جزء كي اولوب تلفظده مستقل اولور
ايسه ضمير منفصل تعبير اولوب انالفظن دن هن لفظنه قدر اولديغي
كي منفصل مرفوع وايي لفظن دن اياهن لفظنه دكين اولديغي
وجهله منفصل منصوب اولور واشبو ضمير منفصلك مجرور اولان

قسمی بوقدر و بوجه محرز ضمیر تلفظده مستقل اولمز ایسه ضمیر متصل دنیـ لوب اشبو ضمیر متصل دخی ضربت صیغه سندن ضرب بن صیغه سنه قدر اولدیغی کبی ضمیر بارز مرفوع متصل اولور وصف و صفت حکمنده اولنلرده و امر حاضرک مفرد مذکر نده ذکر اولنان ضمیر مرفوع متصل دائمی و ماضی و مضارعک غائب و غایبه لرنده اسم ظـ اهره اسناد اولنلده قبحه و مضارعک متکلم و مخاطبند دخی دائمی استر اولور و ضرب بنی صیغه سندن ضرب بنی صیغه سنه د کین اولدیغی و جهله ضمیر متصل منصوب ولی لفظندن لهن لفظنه د کین و غلامی لفظندن غلامی لفظنه د کین اولدیغی کبی ضمیر متصل مجرور اولور و ضمیر اختصار ایچون موضوع اولغله اصل اولان اتصال اولوب لکن عارضی اوله رق منفصل اولور شو یلکه ایلاک نعبه نظم جلیلنده اولدیغی اوزره عاملنک اوزرینه تقدیم یا خود ما ضرب الاانا و انما ضرب انا ترکیلرنده اولدیغی وجهله الاوالا معناسنه اولان لفظ ایله عاملیله یینی فصل و یا خود زید عمر و ضارب به هو ترکیلنده اولدیغی اوزره صاحبک غیری به جاری اولان صفت کندویه اسناد قلنور و یا خود ایلاک و الاسد ترکیلنده اولدیغی وجهله عاملی محذوف و یا خود انا و زید ترکیلنده اولدیغی کبی عاملی معنوی یا خود ما انت قائم ترکیلنده اولدیغی مثلاً عاملی حرف و کندوسی مرفوع اولور ایسه بوصور تلرده لعارض عاملندن منفصل اولور اما عاملی حرف و کندوسی منصوب و با مجرور اولسه انک و بک لفظلرنده اولدیغی مثلاً متصل اولور و ضمیر لفظ نامذکر معنی مؤنث و یا لفظ مؤنث معنی مذکر اولان لفظه ارجاع اولنور ایسه تطبیق عددده اولدیغی وجهله احسن اولان لفظه رعایت قلنمقدر (و یجب قبل بیا المتکلم نون الوقایه فی الماضی و المضارع المجرد عن نون الاعراب و فی لدن وان وان لکن و یختار

متن

فی ابیت و من وعن وقد و ققط عکس لعل و قد یقع مبهم مفسر بمفرد کنعم رجلا و بجملة و هو ضمیر الشان و یختار تأنیثه لو تضمنت عمده و یسترو و ینفصل بحسب العامل و یجب حذفه مع ان المخففة و یقع منفصل مطابق بین المبتدأ و الخبر و یسمی فصلاً و الخیه معرفة و افعال من و هو حرف فی الاکثر) نون اعر ابدن مجرد اولان ماضی و مضارعده ضرب بنی بضرب بنی کبی بیا متکلمدن اول نون وقایه اتیان اولنمق واجب اولوب لکن نون اعر ابدن مجرد اولوب اولنلرده اصلی اوزره یضربوننی و اجتماع مثلین کراهیچون نون وقایه نک ترکیله یضربوننی د نیلمک مجاز در ولدن وان ان و کان و لکن لفظلرنده حرکات بنائیه و سکونی خففت ایچون نون وقایه اتیان و مثلین اولغله ترکی جاز اولوب امالیت و من وعن و حسب معناسنه اولان قد و ققط لفظلرنده اجتماع مثلین کراهیچون صرف نظرله بنالربنی حفظ ایچون نون وقایه اتیان مختار و بالعکس لعل لفظنده کثرت حروف و ثقل تضعیف جهتله نون وقایه نک ترکی مر جمـ در و بعضاً ضمیر نعم رجلا و ر به رجلا ترکیلرنده اولدیغی وجهله مفرد یا خود قل هو الله احد نظم جلیلنده اولدیغی اوزره جمله خبریه ایله مفسر اوله رق مبهم واقع اولور و جمله ایله مفسر مفرد اولان ضمیر مبهمه ضمیر شان دنیـ لور و اشبو ضمیر شانی تفسیر ابدن جمله نک جزء اصلی مؤنث اولور ایسه ضمیرک تأنیثی مختار اولوب بو مثلاً و ضمیر ضمیر قصه تعبیر اولور فاذا هی شاخصه ابصار الذین کفروا نظم جلیلنده واقع اولان شاخصه کلمه سی هی ضمیر بنک مفسری اولان جمله نک جزء اصلی اوله رق مؤنث اولغله مجرد مناسبت جهتله ضمیر مذکور مؤنث اوله رق واقع اولمشدر و ذکر اولنان ضمیر شان و قصه عامل حسیله متصل بارز و مستتر و منفصل اولور و آخر دعواهم ان الحمد لله رب العالمین نظم جلیلنده

واقع اولديغي وجهله ان مخففه ايله حذف واجب اولور و ضمير مبتدا
 و خبر يئنده برندن برينه افراد و تشبيه و جمع و تذكير و تأنيث و متكلم
 و خطاب و غائب اولوق جهتلر ايله مطابق و منفصل اولدوق واقع
 اولور و خبر معرفه يا خود من ايله مستعمل اسم تفضيل اولديغي حالده
 مبتدا ايله خبر يئنده بولانان ضمير و ضمير فصل تسميه اولور و اشبو
 ضمير فصل اكثر يا اعرابدن محلي اولما غله حرف اولوب بعضا
 عابدى خبر و كندوسى مبتدا اوله رق اسم قننور (اسماء الاشارة
 ما وضع لمشاهد ذاللمذكر و ذان رفعا و ذين نصبا و جرا لمشاها
 و اولاء لجمعهم ما و جاء مشاهرا بالالف دائما و يلحقها كاف الخطاب
 فيتصرف غالباف بصير خمسة وعشرون وهو مجرد للقرى ب ومع
 الكاف او هاء التنبيه للمتوسط وهناك المكان القريب وهناك المتوسط
 وهناك و ثمة تليبعيد) مبنياتدن بريسى دخى اسماء اشارت اولوب
 اسماء اشارت شول اسملردر كه مشاهد محسوسه وضع اولمش اوله
 و اشبو اسماء اشارتدن ذال لفظى مفرد مذكرو حالت رفعه ذان
 و حالت نصب و جر نده ذين لفظلرى تشبيه مذكرو تارتى و ته و ذى و ذه
 لفظلرى مفرد مؤنث و تان و تين لفظلرى تشبيه مؤنث و مدا و قصرا
 اولاء لفظى جمع مؤنث و مذكر ايجوندن و احوال ثلثه ده مذكر
 و مؤنث تشبيه لرى دائما الف ايله دخى واقع اولمشدرو ذكر اولانسان
 اسماء اشارتدن تذكير و تأنيث و افراد و تشبيه و جمع جهتلر ايله مخا طبك
 حالت اشارت ايجون حرف اولان كاف خطاب لاحق اولوب اكثر يا
 اسم اشارت كاف خطاب ايله تصرف اولمغله صورت تصرفى يكرمى
 بش درلور اولور و بعضا احوال خمسة ده اسم اشارت ايله كاف
 خطابدن هر برلرى ماذكر و امثالى تا و بيله مفرد مذكر اولور و اسم
 اشارت زوائد آيه دن مجرد اولور ايسه قريب و ذاك و ذالك و اولئك كى
 كاف خطابه يا خود هذا و هذا و هؤلاء كى هاء تنبيه و مقارن اولور

متن

ايسه متوسط و ذاك و تالك و تلك و اولالك كى كاف ايله لامه و ذالك
 و تالك مثلا و كاف و تشديد نونه مقارن اولور ايسه بعيد ايجون اولور
 و اسماء اشارتدن ههنا لفظى مكان قريب و ههناك لفظى مكان متوسط
 و ههناك و ثمة و كذلك ههناك كسر و فتحى و نونك تشديد ايله ههنا
 لفظى مكان بعيد ايجون اولور و مكان ايجون اولان اسماء اشارت
 مقارن اولان كاف مجرد توسط و يا خود بعدى افاده ايجوندن
 (الموصولات ما لا يتم الا بجملة خبرية بعائد و كثر حذف العائد
 مفعولا فممنها الذى للمذكر اللذان و اللذين لمشاها الذين و الاولى لجمعهم
 التى اللتان و اللتين اللاتى و اللاتى و اللواتى لجمعها) مبنياتدن
 بريسى دخى موصولات اولوب اشبو موصولات سامعك عندنده
 معلوم اولان جملة خبريه برعائد ايله كندويه ربطا و لغد قبحه
 تمام اولمز و ذكر اولتان عائد مفعول به صريح و غير صريح
 اولور ايسه حذف اولغنى كثير اولوب لكن مبتدا و مضاف
 اليه اولور ايسه حذف قليل و فاعل اولور ايسه متمم و موصولات
 مذكوره دن الذى مفرد مذكر و اللذان و اللذين تشبيه مذكر
 و الذين و على و زنده اولى لفظلرى جمع مذكر و التى مفرد مؤنث
 و اللتان و اللتين تشبيه مؤنث و اللاتى و اللاتى لفظلرى
 جمع مؤنث ايجون اولوب بعضا جمع مؤنث اولان الفاظ مذكوره دن
 يا حذف اولور (ومنها الالف واللام وصلته فى صورة الفاعل
 او المفعول ومن لاولى العلم خاصة و يكون شرطاً واستفهاماً
 و موصوفاً و ما لغيرهم وصفة لئلا يكون تاماً بمعنى شئ ومنها اى و اية
 بعض مبهم و يعربان غالباً و ذا بعدما الاستفهامية) الف و لام
 دخى موصولات مرقومه دن اولوب لكن بونك صلة سى صورت
 فاعل يا خود صورت مفعول و لده معنى جملة فعلية اولور مثلاً جاءنى
 زيد القائم ابوه و المضروب اخوه تركيلرى و زيد الذى قام ابوه

متن

متن

وضرب اخوه تقدیرنده در و موصولات مزبوره دن من لفظی
اصح قوله کوره اولی العلم یعنی ذوی العقوله مخصوص اولوب
لفظ مذکور شرط واستفهام و موصوف دخی اولور و ما لفظی
اولی العلم غیری به مخصوص اولوب لفظ مزبور من لفظی کی
شرط واستفهام و موصوف دخی اولوب یعنی ماعداد مثلاً ما
ترکبیده اولدیغی اوزره افاده تعظیم و تحقیر ایچون نکره به صفت
و فاعلهای ترکیبیده اولدیغی وجهله شیء معنایه اوله رق اسم
تام دخی اولور و فاعلهای ترکیبی نعم شئیهای تقدیرنده در وای وایه
لفظی بعضی بهیم ایچون اولوب بونلر دخی من لفظی کی شرط
واستفهام و موصوف دخی اولور و اکثر یا معرب اولوب منادی
واقع اولدوقده وصله سی صدری محذوف جمله اسمیه اولدیغی
وقته ضم اوزره مبنی قلنورل و ما استفهامیه بعدنده اولان
ذا لفظی دخی موصولات مذکوره دندر که مثلاً ماذا صنعت ترکیبی
ما الذی صنعت تقدیرنده اولور (الکنایات کیت وزیت انقصه
و کم و کاین لاعدد و کذا اعم فکم استفهامیه و میزها منصوب
مفرد و خبریه للتکثیر و میزها مجرور مفرد و مجموع و قد یحذف
المیز فیها و یدخله من و یجب او فصل بمنع نحو کم ترکوا
من جنات و کاین للتکثیر و میزها مفرد بمن) مبنی بدن بری دخی
کنایات اولوب کنایات دنیلان شیء معیندن افعی غیر صریح
ایله تعبیر اولمقدن عبارت ایسه ده بومقامده مراد اولان
کند و صیله کنایه اولنان الفاظدر و اشبو کنایاتدن کیت وزیت
لفظی قصه دن کنایه ایچون اولوب بونلر قال کیت کیت ووقع
زیت زیت کی و او عاطفه ایله مکرر اوله رق ذکر اولمقدن
استعمال اولنلر و کم و کاین لفظی عدددن کنایه ایچوندر و کذا
لفظی اشتیه بکذا و قال کذا و تعرف ذنب کذا مثلاً و عدد

وقصد و غیر یلردن اعم اوله رق کنایه ایچون اولور و کم لفظی
کم درهما عندک ترکیبیده اولدیغی وجهله استفهام ایچون
اولور ایسه میزنی منصوب مفرد و انشاء تکثیر ایچون خبریه
اولور ایسه کم رجل عندی و کم رجال لقیتم ترکیبیده اولدیغی
اوزره میزنی مجرور مفرد یا خود مجرور مجموع اولور و ذکر اولنان
کم لفظی کک استفهامیه و کک خبریه اولسون بعضی میزنی
محذوف اولور مثلاً کم مالک کم درهما مالک تقدیرنده در و بونلر
میزینه کم من فئه ترکیبیده اولدیغی کی من بیانیسه دخولی جائز
اولوب اگر کم ترکوا من جنات نظم جملیده اولدیغی مثلاً و لفظ
مزبور ایله میزنی یعنی فعل متعدی فصل ایدر ایسه اولوقت
میزینه من بیانیسه دخولی واجب اولور و کاین لفظی تکثیر عدد
ایچون دخی اولوب لکن عند البعض استفهام ایچون ارسلی نادر در
و بونلر میزنی کاین من بی نظم جملیده اولدیغی اوزره من بیانیسه
ایله مجرور اوله رق مفرد اولور و کاین رجلا رأیت ترکیبیده اولدیغی
اوزره من بیانیسه بونلر رق میزنی منصوب اولسی قلیلدر
(الاصوات ما حکى به صوت کفای و طق اوصوت به طبعاً کوی او
یعنی کصه و نخ مبنی بدن بریسی دخی اصوات اولوب اصوات شول
لفظدر که غای و طق کی کندور یله صوت مهمل حکایه اولانه
یا خود وی لفظی کی طبعاً کندور ایله و یا خود صه و نخ کی بر معنایی
افاده ایچون تصویت قلته (اسماء الافعال بمعنی الامر او الماضی
نقلت عن المصدر گر وید و هیهات او الصوت کصه و اف
او اظروف کدونک و فعل بمعنی الامر من الثلاثی قبایسی کک مرآل
و جاء مصدراً معرفة کفجسار و علم الاعیان المؤمن کخدا م)
مبنی بدن بریسی دخی اسماء افعال اولوب اشبو اسماء افعال امر
و یا خود ماضی معنایه اوله رق روید و هیهات لفظی کی

مصدر دن و صه واف مثللو صوتدن وخذ معناسنه اولان
دونك لفظی کبی ظرفدن منقولدر و زال واکال لفظلری مثللو
فعال وزنك ثلاثی اویچی امر حاضر معناسنه اولمقلخی قیاسی
اولوب الفجرة معناسنه اولان بخار کبی مصدر معرفه و خدام
مثللو اعیان مؤنك علمی اوله رق دخی واقع اولمشدر (المرکبات
مارکب بلانسیبة فان تضمن حرفابنیا کاحد عشر وحادی عشر
الاثنی عشر والاقمخ اولها کسبویه وبعلمک الانحو معدی کرب)
مبنیاتدن بری مرکبات اولوب اشبو مرکبات بلانسیبة ترکیب
الفاظدر و ذکر اولنان مرکبات کرک حرف عاطفه و کرک
حرف جر معناسنی متضمن اولور ایسه جزرینک ایکبسی دخی فتح
اوزره مبنی قلنور مثلا کلام عربده واقع اولان هوا جاری ترکیبی
کبی که ترکیب مذکور هو بیت جاری ملاصقا بیتیه بدنی تقدیرنده
اولغله حرف جر معناسنی متضمن اولمشدر واحد عشر دن تسع
عشره وحادی عشر دن تسع عشره وارنجده حرف عاطفه
معناسنی متضمن اولمشدر اما اثنی عشر واثنا عشر ترکیبلری هر تقدیر
حرف عاطف معناسنی متضمن ایسه ده ترکیب اچلیچون نونلرک
حذفه بناء مضافه مشابیه جهتیه جزء اولی معرب اولور
و مرکبات مذکوره سببویه وبعلمک کبی حرف معناسنی متضمن اولوب
جزء اولنک آخری دخی حرف لین اولمز ایسه جزء اول فتح
اوزره و معدی کرب کبی جزء اولک آخری حرف لین اولور
ایسه سکون اوزره مبنی قلنور (الظروف المبنیه منها ما اضعیف
الی منوی من الجهات الست ویسمى غایات کقبل و بعد و فوق
و تحت و امام و قدام و خلف و وراء و اول و اسفل و جل علیها
لا غیر و لبس غیر و حسب و منها حیث و یضاف الی الجملة و اذا
ولما و این و متی و ایان و انی ظروف و مذ و منذ و ادی و ادن و قط

متن

متن

وعوض و الآن و امس و قد یضاف المعرب الی جملة اواز فیجوز
فتح (مبنیاتدن بریسی دخی ظروف مبنیه در اشبو ظروف
مبنیه دن بعضیسی قبل و بعد و فوق و تحت و اما م و قدام و خلف
و وراء کبی غایات تسمیه و جهات ست تعبیر اولنان و اول و اسفل
کبی لفظلردن محذوف منوی به مضاف اولنلردن و بونلر محذوفه
احتیاجلرندن ناشی و جبر اللفظان ضم اوزرینه مبنی قلمشدر
امام مذکور اولان لفظه یا خود محذوف منسی به و یا خود بعوض
محذوفه مضاف اولور ایسه معرب اولورلر و لا غیر و لبس غیر
و حسب لفظلری دخی محذوف منوی به اضافت جهتیه ضم
اوزره مبنی اولمقلقه غایاته حمل اولمشدر و حیث لفظی دخی
ظروف مبنیه دن اولوب لفظ مذکور جمله به مضاف اولور لکن
لفظ مزبورک بعدنده مفرد واقع اولور ایسه اول مفرد خبری
محذوف مبتدا اولسق اوزره مرفوع قلنور و اذا و لما و این
و متی و ایان و انی و مذ و منذ و ادی و ادن و قط و عوض و الان
و امس لفظلری دخی ظروف مبنیه دندر و معرب اولان ظروف
بعضا جمله به یا خود اذ لفظنه مضاف اولوب فتح اوزره مبنی
اولمقلخی جائز اولور و ممیک فتحیه له هذا یوم ینفع الصادقین
و من خزی یوم مذقرائی یو کابنا قلمشدر و قوالی مثل ماتقول او غیر
ان تقول او غیر انک تقول ترکیب لرنده اولدیغی وجهله ما و مخفقه
و مشدده اوله رق ان و ان لفظلرینه مضاف اولان مثل و غیر
کله لرینک دخی جمله به مضاف اولان ظروفه تشبیها فتح اوزره
مبنی قلملری مجازدر (اسماء الشرط والاستفهام من وما وای
لهما و متی و ایان لهما فی الزمان و این لهما فی المكان و کیف
و کیفهما لهما فی الحال و انی للشرط فی المكان والاستفهام عن الحال
ولما للشرط فی الماضي و اذا و اذا ما و اذا ما و مهماله فی المستقبل

متن

وحيثما له في المكان وكم للاستفهام عن العدد) اسماء شرط واستفهام
 بوجه اتی بیان اولئان الفاظدر **كه** من وما وای لفظلری
 موصولاته بیان اولئدیغی اوزره شرط واستفهام ایچون اولور
 ومتی وایان لفظلری زمانده شرط وزماندن استفهام واین لفظی
 مکانه شرط ومکاندن استفهام وکیف وکیفما حالده شرط
 وحالندن استفهام ایچوندر انجق کیف لفظنده غالب اولان
 استفهام ایچون اولوب شرط ایچون اولدقده **كيف** تجلس
 اجلس ترکیبنده اولدیغی اوزره جزائک شرطه اظفا ومعنی
 مماثلتی واجب اولور وائی لفظی مکانه شرط وحالندن استفهام
 ولما ماضیده شرط واذا واذا ما واذما ومهما مستقبلاده شرط
 وحيثما مکانه شرط وكم لفظی کنایاتده وذا کراولئدیغی وجهله
 عدد دن استفهام ایچون اولور (فا دخله الجار فجرر والا
 فان کان ظرفا بعده ناصبه ففعل فيه اوغیره فخبير مقدم والا
 فان کان بعده ماینصبه ودخل علی المصدر ففعل مطلق
 اولم يدخل علیه ففعل به سوی کیف فانه حال قبل کل فعل غیر
 باب کان وعلم والا فبعده اسم نكرة او عامل لا ینصبه فبتدا او معرفة
 فخبير) ذکر اولئان اسماء شرط واستفهام عم یتساء اوز نظم
 جلیلنده وغللام من جاءک ترکیبنده اولدیغی اوزره کرک حرف جر
 وکرك مضاف جار داخل اولور ایسه مجرور اولور اما بوجهله
 اولوبوب اسماء مذکوره متی خرجت ترکیبنده اولدیغی کبی بالذات
 ظرف وای يوم خرجت ترکیبنده اولدیغی مثلاو ظرفه اضافت
 واسطه سبله ظرف وکم بوماسرت ترکیبنده اولدیغی اوزره
 ظرف ایله عمیر اولق جهتیله ظرف اوله رق بعدنده عامل
 ناصب اولور ایسه مفعول فيه اولور وبروجه مجرور ظرف اولوب
 بعدنده عامل ناصب بولغز ایسه متی نصر الله واین المفرد ترکیلرنده

متن

اولدیغی

اولدیغی کبی مقدم خبر اولور لکن برهنوال مشروح ظرف اولوبوب
 کندوبی نصب ایلمسی ممکن اولور عامل بولنه رق ای منقلب
 ینقلبون نظم جلیلنده وکم ضربا ضربت ترکیبنده اولدیغی
 وجهله مصدر اوزرینه داخل اولور ایسه مفعول مطلق اولور
 ومصدر اوزرینه داخل اولور ایسه کیف لفظندن غیر یسی
 من یضلل الله وما یمسک فلا مرسل له نظم جلیلرنده اولدیغی
 اوزره مفعول به اولور وکیف لفظی کان وعلم بابلرینک غیری هر
 فعلک قبلنده کیف تکفرون بالله وکیف یحیی الموتی نظم شریفلرنده
 اولدیغی کبی حال وافعال ناقصه نک قبلنده کیف کان عاقبة الذین
 کفروا نظم جلیلنده اولدیغی مثلاو خبر وافعال قلوبک قبلنده کیف
 علمت زید او کیف علمت زید اعمار ترکیلرنده اولدیغی اوزره مفعول
 ثانی وثالث اولور واسماء مذکوره ذکر اولدیغی وجهله بعدنده
 کندوبی نصب ایلمسی ممکن اولور عامل بولنوبوب اسم نکره یا خود
 عامل لا ینصب بولنور ایسه من ان لک ومن جاء بالحسنة وما ادريک
 نظم شریفلرنده واقع اولدیغی اوزره کندوسنی مبتدا واما بعدی خبر
 اولور واکر بعدنده اسم معرفه بولنور ایسه من رب السموات والارض
 نظم جلیلنده اولدیغی کبی مقدم خبر اولور (ومتی وقع اسم الشرط
 مبتدا فخبير فعل الشرط فی الاصح وما کان ظرفا وشرطا کاذا فاعمله
 الشرط وقد تجرد اذ عن الشرط فیضاف الی فعل بعده وعامله فعل
 اخر وکذا اذ بعدیتنا او بینما وهی غالباً ظرف ماض مفعول فيه
 لما بعده وتجرد عن الظرفیة فیکون مفعولایه او مضافا الیه) هر بار
 اسم شرط مبتدا واقع اولسه اصح قوله کوره خبری واذ لفظی
 کبی ظرف وشرط اولئک عاملی فعل شرط اولور وبعضا والذین
 اذا اصابهم البغی هم یتنصرون نظم جلیلنده واقع اولدیغی
 مثلاو اذ لفظی شرط معناسندن تجرید اولنوبوب بعدنده اولان فعله

متن

مضاف قلنور وعاملی فعل اخر اولور بنابرین ایت شریفه
مذکوره ده واقع اولان هم یتصرفون جمله سی جزا محذوفه
بولانه رق اذالفظنده عمل برله یتصرفون وقت اصابت البغی
تقدیرنده درو بعضا دخی اذالفظی مفاجاه ایچون اولوب خرجت
فاذا زید بالباب ترکیبده اولدیغی کی بعدنده جمله اسمیه اختیار
اولور کذلک اذالفظی بینا و بینما بعدنده بولور ایسه بینما نحن
عند رسول الله اذا طلع علینا رجل قوانده اولدیغی وجهله مفاجاه
ایچون اولدیغی مسوزنده لفظ مزبور فعل ماضیدن مفارقت ایتمز
وبعض کره تعلیل ایچون دخی اولور واشوا ذلفظی اکثریافقد نصره
الله اذا خرجہ الذین کفروا نظم جلیلنده اولدیغی اوزره ظرف
ماضی اولوب مابعدنده بولانان لفظک مفعول فیهی اولور و بعضا
ظرفیتدن تجرید قلنور رق زمان ماضی مناسبه اسم اولوب واذکروا
اذکنتم قلبلا نظم جلیلنده اولدیغی وجهله مفعول به و یاخود
یومئذ و بعد اذهدیتنا ترکیبده اولدیغی اوزره مضاف الیه
اولور (الافعال بعمل المتعدي مطلقا واللازم فی غیر المفعول به
و یعرب المضارع مجردا عن نون جمع المؤنث و نون التأكید و اعرابه
رفع ونصب و جزم فالمرقد سوی المخاطبة بالضمه والفتحة
والسکون الالمعتل اللام فیحذف اخره جزما و یقدر الضمه
والفتحة فی المعتل بالالف والضمه فی المعتل بغيره والباقی بالنون
رفعا وحذفها نصبا وجزما) افعالدن معلوم و مجهول متعدی
اولان فعل مطلقا و فعل لازم مفعول به صریحدن ماعداجمله
معمولانده عمل ایدر و فعل مضارع جمع مؤنث نونندن و مخففه
و مشدده اولان تا کیدن نونلرندن مجرد اولدیغی حالده معرب اولور
اما جمع مؤنث نونندن مجرد اولمز ایسه یضربن مثللو اخری
سکون اوزره و تا کیدن نونلرندن مجرد اولمز ایسه یضربن یضربن

کی جمع مذکرند ضم و تضربن و تضربن مثللو مفرد مؤنث
مخاطبه سنده کسر و ما عدا سنده فتح اوزره مبنی اولور و ذکر
اولنان فعل مضارعک اعرابی رفع ونصب و جزم اولوب مفرد
مؤنث مخاطبه سندن غیر صحیح اولان مفرد لری یضرب وان یضرب
ولم یضرب کی حالت رفعنده ضمه و حالت نصبنده فتحه و حالت
جزمنده سکون ایله اعراب اولور لکن معتل اللام اولور ایسه
لم یضرب ولم یضرب ولم یضرب کی حالت جزمنده اخر لری حذف اولنوب
معتل الالفک حالت رفع ونصبنده ضمه و فتحه و معتل الواو
والباءک حالت رفعنده ضمه مقدر قلنور و فتحه خفیفه اولغله حالت
نصبی لفظی اولور و مفردک ماعداسنده یضربان یضربون
تضربین مثللو حالت رفعنده نون وان یضربا ولم یضربوا
ولم یضربوا کی حالت نصب و جزمنده حذف نون ایله اعراب
اولور (فیرفع مجردا عن التناصب والجازم و یضربان المصدریه
ولن لکن فی المستقبل وکی للسیبیه و اذا للجواب والجزاء غالباً ولا تعمل
الافی مستقبل غیر معتمد علی ما قبلها وقد یفصل بینها و بین
معمولها بالقسم والدعاء والنداء) فعل مضارع ناصب و جازمندن
مجرد اولدقده یتصرف کی مرفوع اولوب عاملی عند الکوفین ناصب
و جازمندن تجریدیدر و عند البصرین بنفسه اسم موقعنده و قوعیدر و
ذکر اولنان فعل مضارع ان مصدریه و زمان مستقبلده فعلک و قوعنی
نقی ایچون اولان ان لفظی واسلمت کی ادخل الجنة ترکیبده
اولدیغی وجهله ما قبلک مابعدینه سببیه افاده ایچون اولان کی
لفظی و اکثریامد خولیه یله یله شرط و جزا اولوب مثلاً ناتیک
دینلده کده جواب اوله رق اذا اکرمک قولی کی ما قبلنه جواب واقع
اولان اذا لفظی ایله منصوب اولور و اذا لفظی بعضا شرطیتدن
تجرید اولنوب فعلته اذا و انا من الضالین نظم جلیلنده واقع

اولدینگی اوزره وقت معناسنه اولور ولفظ مزبور عامل ضعیف
اولدینگی بنسأ انجق ماقبله جزا و خبر و جواب اولقی طر بقدر یله
معتمد اولیان فعلی مستقبله عمل ایدرو بعضا لفظ مذکور ایله
معمول بینی اذا والله اکرمک واذا رحمتک الله اکرمک واذا یازید
اکرمک ترکیب لرنده اولدینگی وجهله کلامده کترنلر بنسأ ایا لکر
قسم و دعای و ندا ایله فصل اولنور و اذا لفظندن خبری نواصبک
مطلقا هموا ایله بینی فصل اولنق جائز اولر (وقد یقدر ان بعد حتی
الجاره و لام کی و لام الجود و بعد فاء السبب و و الجمع لو کانتا
بعد امر اولنهی و استفهام او تمی او عرض و بعد او بمعنی الی
و عطف اللفعل علی الاسم و يجوز اظهار ان بعده و بعد لام کی
و یجب بعد اللام مع لا) بعضا مرث حتی تغیب الشمس ترکیب لنده
اولدینگی اوزره جاره اولان حتی لفظی واسلت لادخول الجنة
ترکیب لنده اولدینگی وجهله کی لفظی مثلاً سببت یجوز اولان لام
وما کان الله ليعذبهم نظم جلیله اولدینگی کی کان لفظندن صکر
تأکید نی یجوز اولان لام بخود بعد لرنده و كذلك امر و نهی
و استفهام و تمی و عرض و ذکره واقع اولر فاء سبب و معطوف
ایله معطوف علیهی جمع ایدن و او بعد لرنده ان مصدر به مقدر
فلنور و زنی فاكرمک ولا تشمتنی فاضربک و ما تأتینا فاكرمک
و هل عندک ماء فاشرب به و ایت لی مالا فانفق و الا تغزل فتصيب
خبر ترکیب لری مثلاً که ترکیب اول لیکسن منک زیارة فاگرام منی
تقدیر لنده اولوب سائر لری دخی بو کافیا اولنور کذا لا لزمک
او تمطینی حتی ترکیب لنده اولدینگی اوزره الی معناسنه اولان اولفظی
ولیس عیاء و تقرعینی احب الی من ابس الشفوف قوائده
اولدینگی وجهله فعلی اسم اوزر بنه عطف اولان حرف بعد لرنده
دخی ان مصدر به مقدر اولور و اعجینی قیامک وان نذهب

من

ترکیب لنده اولدینگی اوزره فعلی اسم اوزر بنه عطف اولان حرف
و جئتک لان تکرمنی ترکیب لنده اولدینگی وجهله لام کی بعد لرنده
ان مصدر به بی اظهار دخی جائز اولوب لکن ثلاً یكون ترکیب لنده
اولدینگی کی لاء نافی به مقارن اولان لام کی بعد لرنده ان مصدر به نک
اظهاری واجب اولور و بعضا دخی تسمع بالمعبدی خیر
من ان تراه ترکیب لنده اولدینگی مثلاً و فعل مضارعک رفع و نصبک
جواز یله خلاف قیاس ان مصدر به تقدیر اولنور (و یجزم لم
ولما و لام الامر و لاء الناهیة و اداة الشرط سوی او و اما و لما
و اذا و کیف و ایا و هی لاسمیة فعل لفعول فان کا نامضارعین
او الاول فالجزم وان کان الثاني فوجهان وقد یحذف الجزء
و یجزم بعد الامر و النهی و الاستفهام و التمی و العرض علی
معنی ان الشرطیة) سالف البیان فعل مضارع لم و لما و اولام
امر و لاء نهی و اداة شرط دن او و اما و لما و اذا و کیف و ایا و
لفظ لرندن ماعداسیه مجزوم اولور و اداة شرط فعل اولک
فعل ثانی به سببینه دلالت ایچوندرا کر شرط و جزا تعبیر اولتان
فعل اول و ثانی ان تکرمنی اکرمک ترکیب لنده اولدینگی اوزره
مضارعین یا خود ان تکرمنی اکرمک ترکیب لنده اولدینگی وجهله
فعل اول مضارع اولور ایسه مضارعه جزم واجب اولوب
اما فسط ان اکرمتی اکرمک ترکیب لنده واقع اولدینگی کی فعل
ثانی مضارع اولور ایسه جزم و عدم جزم وجهلری جائز اولور
و بعضا جزا تعبیر اولتان فعل ثانی قرینه نک قیامی عینده
حذف اولنور مثلاً ولوری اذ وقفوا علی النار نظم جلیله رأیت
امرا عجیباً جزا محذوف واقع اولشدر و فعل مضارع ان ترزنی
اکرمک معناسنه اولقی اوزره زنی اکرمک ترکیب لنده اولدینگی وجهله
ان شرطیه معناسنه اوله رق یعنی سببیتی قصد قلانه رق امر و نهی

من

واستفهام وتنفی وعرضدن صکره دخی مجزوم اولور (واذن کان
الجزاء ماضی بالقلب بالاداة مستقبل امتنع الفاء فيه وان کان
مضارعاً خلص بها الاستقبال جازت وان لم يتأثر بها اصلاً
وجب كالجمله الاسمية والانشائية والفعل الجامد والماضي
مع قد والمضارع مع ما اولن او السین او سوف وقد يقوم المفاجأة
مقام الفاء) جزا فعل ماضی اولديغي وقتده اداه شرطايه
مستقبله منقلب اولمق جهتيه كندويه فانك دخولي ممتنع اولور
وذكر اولن ان جزا اداه شرطايه استقباله مخصص اولان فعل
مضارع اولور ايسه فانك دخولي وعدم دخولي مجازدر اكراداة
شرطك ماضی بي مستقبله قلب ومضارعی استقباله تخصیص
ایتمكك جهتلي به جزاده تأثیری ظاهر اولور ايسه شرطه ربط
ایجرن جزايه فانك دخولي واجب اولور مثلاً جمله اسمیه وجمله
انشائیة ولبس وعسی کي فعل جامد ولفظایا خود معنی قد لفظنه
مقارن اولان فعل ماضی وما وان رسین وسوف لفظلرندن
برینه مقارن فعل مضارع جزا واقع اولسه بونلرده اداه شرطك
اری ظاهر اولما مغله فانك دخولي واجبدر وبعضاً وان تصبههم
سینه بما قدمت ایدیهم اذاهم بقنطون نظم شریفنده واقع
اولديغي وجهله فانك مقامنه اذاهم مفاجاه واقع اولور
(افعال القلوب علمت ورأيت ووجدت للیقین وظننت وحسبت
اوخلت للظن وزعمت لهما تنصب جزئی جمله الاسمية)
اصطلاحده افعال قلوب دنیلان قلب احوالندن علم وظنه دلالات
ایلیان فعللردر وفعال مذکوره دن علمت ورأيت ووجدت
کله لری یقین وظننت وحسبت وخلت لفظلری ظن وزعمت یقین
وظن ایچون اولوب بونلر جمله اسمیه دن جزیننی مفعول به لری
اولمق اوزره نصب ایدرلر (ومن خواصها عدم الاقتصار علی

متن

متن

متن

احدهما وجواز الفاءها مالم يتقدم وهو اولی من اعمالها
لوتأخرت وبالعكس لو توسطت بينهما وجواز تعلیقها قبل اللام
والنفي والاستفهام وجواز اتحاد فاعلها ومفعولها ضميرين
متصلين نحو علمتني قائماً او قد يكون علمت ورأيت ووجدت وظننت
بمعنی عرفت وابصرت وصادفت واتهمت فیتعدی الى واحد)
ذكر اولن ان افعال قلوبك مفعوللرندن بریسی نسبتك اولنهرق
بریسك اوزرینه قصراً ولما سی خواصندن لکن هل یستوی
الذين یعلمون والذين لا یعلمون نظم جلیلنده اولديغي اوزره
مفعوللرك ایكیسی بردن نسبتك اولنمق وقرینهك قیامی
عندنده زعمتموهم شركائی مألنده اولان ونادوا شركائی الذين
زعمتم نظم شریفنده اولديغي وجهله مفعوللرك ایكیسی بردن
تقدير قلمق ولا یحسبن هؤلاء بخلهم هو خیر الهم مألنده اولان
ولا یحسبن الذين یبخلون بما اتیهم الله من فضله هو خیر الهم
نظم جلیلنده واقع اولديغي مثلوه مفعوللرك بری مذکور وبری
مقدر اولمق جاز اولور وفعال مذکوره مفعوللری اوزره تقدم
ایتمكك عملدن الغاسك جوازی دخی خاصه لرندن اولوب لکن
زید قائم علمت کي مفعوللرندن متأخر اولور ايسه اعمالدن الغاسی
وزید علمت قائماً مثلوه مفعوللری بیننه توسط ایدر ايسه الغاسندن
اعمالی اولادر وفعال مرقومهك تعلیق یعنی علمت ازید قائم
وعلمت مازید قائم وعلمت ازید قائم ترکیبلرنده اولديغي اوزره
لام ابتدائیة ونفی واستفهام قبللرنده بولنديغي حالده لفظاً
عمللرینك ابطالی ومعنا اعمالی دخی خواصندن وعلمتني قائماً
وعلمتك قائماً ترکیبلرنده اولديغي وجهله ضمیرين متصلين
اولهرق فاعل ایله مفعوللرینك اتحادینك جوازی دخی افعال
مذکورهك خاصه سندن اولوب سائر افعالده بوصورت مجاز

متن

متن

متن

اولاً مفعله ضربتني وضربتک دینا محبوب ضربت نفسي وضربت
نفسک دینک لازم کلورو بعضاً علمت عرفت ورأيت ابصرت
ووجدت صادفت وظننت انتهت معنای نه اوله رق مفعول
واحدہ تعدیه ایدر (افعال ناقصه لوجود الشیء او عدمه علی صفة
فترفع اول الاسمية وتنصب ثانیها کان لثبوت خبرها لاسمها دائماً
او منقطعاً وللانتقال ويستترفيها الشان وتكون تامة وصار للانتقال
وتكون تامة واصبح وامسى واضحی لاقتران الجملة باوقاتها ومعنی
صار وتكون تامة وظل وبات مثلاً ولبس للثی حلاً ومارح ووافتی
وما زال وما انفک الدوام خبرها لاسمها مذقوله وما دام لتوقیت ما قبله
بمدة ثبوت خبرها لاسمها وراح وغدا وأض وعاد وجاء بمعنی صار
والاكثر تمامها ولا تتقدم الاخبار علی ما فی اوله ما واختلف فی لبس)
مرفوعیه کلامیتی تمام اولیان افعال ناقصه صفت واحدہ
اوزرینه وجود یا خود عدم وجودینه دلالت ایچون اولوب جملہ
اسمیه نک جزء اولی فاعلیت اوزره رفع برله جزء ثانیسی مفعوله
تشبیهاً نصب ایدر ومرفوعه اسم ومنصوبه خبر تسمیه اولنور
وافعال مذکوره دن کان کلمه سی کان الله علیما حکماً نظم جلیلندہ
اولدیغی اوزره دائماً کنتم امواتاً فاحیاکم نظم شریفندہ اولدیغی
وجهله منقطعاً خبرینک اسمنه ثبوتیچون اولوب وکان من المغرقین
نظم جلیلندہ اولدیغی مثلاً اسمک برحالدن حال آخره انتقالی
ایچون دخی اولور واشبوکان کلمه سنده ضمیر شان مستتر اولور
وکلمه مزبوره ثبت ووجد معنای نه اوله رق کن فیکون نظم
شریفندہ اولدیغی کبی فعل تام دخی اولور وافعال مرقومه دن
صار کلمه سی صار الخمر خلا ترکیبندہ اولدیغی اوزره اسمک
برماهیتدن ماهیت اخرایه و صار زید غیا ترکیبندہ اولدیغی
وجهله برحالدن حال اخرایه انتفا ایچون اولوب کلمه مرقومه صار

الی المدینه ترکیبندہ اولدیغی مثلاً الی لفظیه تعدیه ایدرک بره کاندن
مکان آخره انتقال معنای نه فعل تام دخی اولور واضح وامسى
واضحی کلمه لری داخل اولدق لری جملہ نک مضمونی مدلول لری اولان
اوقاته اقتران ایچون اولوب فاصبحت بمعنی اخواناً نظم جلیلندہ
اولدیغی اوزره اوقات مدلوله اعتبار اولغیه رق صار معنای نه دخی
اولور لرو فسبحان الله حین تمسون وحین تصبحون نظم شریفندہ
اولدیغی وجهله مدلول لری اولان اوقاته دخول معنای نه اوله رق
فعل تام دخی اولور وظل وبات اقتران ایچون اولوب و صار
معنای نه اولقدہ بونلر کیدر ولبس کلمه سی عند الجمهور زمان
حالده وسبویه کوره مطلقاً داخل اولدیغی جملہ نک مضمونی
نئی ایچوندن ومارح ووافتی وما زال وما انفک کلمه لری اسمک
خبریه اتصافنه صلاحیتی مدتد نیر و خبرک اسمنه دوا ایچون
اولوب مثلاً ما زال عالماً ترکیبک مآلی دوام العلم لزید مد زمان قابلیته
للعلم دیمک اولور وما دام کلمه سی اجلس مادام زید جالساً ترکیبندہ
اولدیغی اوزره ماقبلندہ اولان جملہ بی خبرینک اسمنه ثبوتی
مدتیله توقیت وتعیین ایچون اولور بنابرین ماقبلندہ کلام
اولیق لازمدر وراح وغدا وعاد وجاء کلمه لری بعضاً صار معنای نه
اولور ایسه ده اکثر یا فعل تام اوله رق استعمال اولور لرو ذکر
اولسان افعال ناقصه دن اولنده لفظ ما اولان کلمه لک خبر لری
کندو اوزر لینه تقدم ایتک بالاتفاق مجاز اولوب لکن لبس
کلمه سنده اختلاف اولمشدر شویلمکه مبرد وکوفیه نئی ایچون
اولدیغنه نظراً سائر ادوات نفیده جائز اولدیغی کبی بوندہ دخی
تقدمنی تجویز ایتدیلر اما بصریه فعل اولسنه نظرله سائر افعاله
مجاز اولدیغی مثلاً بوندہ دخی خبرینک تقدمنی تجویز ایتدیلر
(افعال المقاربه لدنوا الخبر رجاء کعسی او حصولاً ککاد او شروعا

فيه كاوشك وطفق واخذ وجعل وكره نحو عسى زيد ان يخرج
وعسى زيد يخرج او يخرج ولا يتصرف وكاد زيد يخرج واوشك
مثلهما ككاد) عند البصريه افعال ناقصه دن اولان افعال
مقاربه عسى ككاهي كبي خبر ينك اسمنه قرب حصولي اميد
ياخود كاد ككاهي كبي خبر ينك اسمنه قرب حصولي جزم وياخود
اوشك وطفق واخذ وجعل وكره ككاهي كبي اسمك خبر ينه
شروعی همچون اولور مثلا عسى زيد ان يخرج تركيبه عند البصريه
زيد لفظي اسم وان يخرج مضاف تقديره خبر اولوب تركيب
مذكور عسى حال زيد ان يخرج ياخود عسى زيد ان يخرج
تقديره اولور اما كوفيه به كوره زيد لفظي فاعل اولوب ان يخرج
فاعل مذ كوردن بدل اشتغال اولغله عسى ككاهي فعل تام اوله رق
تركيب المذكور قرب زيد خروجه تقديره در وعسى ان يخرج
زيد مثلا فقط مرفوعي ذكر اولنانلر قرب معناسنه اوله رق فعل تام
ياخود خبر ندن مستغني فعل ناقص اولور لوعسى ككاهي عسى زيد
يخرج او يخرج تركيبه اولديغي وجهله كاد ككاهي سنه تشبيه خبر ندن
ان مصدره حذف اولنق ياخود ان مصدر به مقامه سين اقامه
قلمني مجازدر واشبوعسى ككاهي تصرف اولنمز وكاد ككاهي سنك
خبر ينه كاد زيد يخرج تركيبه اولديغي وجهله اكثر يا ان مصدر به
داخل اولوب لكن عسى ككاهي سنه تشبيه اقليل اوله رق دخولي دخي
در كاردن واسرع معناسنه اولان اوشك ككاهي سنه ان مصدر به نك
دخولي وعدم دخولي ايله استعمال اولنمقه عسى وكاد ككاهي كيدر
وافعال مقاربه نك ما عدا سي ان مصدر به ايله استعمال اولنمقه كاد
ككاهي سنه (فلا تعجب مافعله وافعل به فامبتدا وما بعده
خبره وبه مفعول ولا بينان الاما يني منه التفضيل) انشاء تعجب
ايچون مافعله وافعل به صيغه لري اولوب اشبوعسى لرتنيه وجمع

متن

وتأنيث وسائر جهته به تعبیر قبول ايتوب انجق ما احسن زيدا وما
احسنها وما احسنهم تركيبه اولديغي اوزره معموله زنده تغير جاري
اولور وما افعله صيغه سنده اولان مافظي في الاصل مبتدا وما بعدى
خبري اولوب ضمير منصوب دخي مفعول به اولور وافعل به صيغه
سنده اولان افعلي ككاهي في الاصل امر حاضر اولوب به لفظنده
اولان بازائد عدد اولور ايسه ضمير مفعول به صريح و بازائد عدد اولنمز
ايسه مفعول به غير صريح ولور و ذكر اولنان صيغه لري اسم تفضيل
كبي ثلاثينك غير يدن ولون وعيبدن بنا قلمنلر (افعال المدح
والذم نعم وبئس و فاعلهما معرف باللام او مضاف اليه اوضمير
مميز بنكره منصوبه او بمافظي فاعلهما هي وبعده المخصوص المطابق له
وقد يقدم وقد يحذف وهو مبتدا او خبر وساء كبئس وحبذا المدح
وفاعله ذا ولا يغير حبذا) نعم وبئس ككاهي كبي افعال مدح
وذمك فاعله لري نعم الرجل زيد تركيبه اولديغي اوزره معرف
باللام ونعم غلام الرجل زيد تركيبه اولديغي وجهله معرف باللام
اولانه مضاف ياخود نعم رجلا زيد تركيبه اولديغي مثلا ونكره
منصوبه ايله وياخود فاعله هي تركيبه اولديغي كبي لفظ ما ايله
مميز ضمير اولنق لازمدر وافعال المذكور نك فاعله لري نك بعدنده
جنس و افراد وامثالهم فاعله مطابق مخصوص بالمدح
ومخصوص بالذم ذكر اولنق لازم اولوب بعضا زيد نعم الرجل
تركيبه اولديغي اوزره مخصوص بالمدح متقدم اولور وبعضا
دخي قرينه نك قيايى عندنده نعم العبد تركيبه اولديغي وجهله
مخصوص بالمدح حذف قلمنلر واشبوعسى مخصوص بالمدح والذم مؤخر
مبتدا اولوب ماقبلنده كي جمله خبري اولور ياخود كندوسي مبتداء
محذوفك خبري اولور وافعال مرقومه دن ساء ككاهي ذم وسائر
احكامه بئس ككاهي كيدر وحبذا ككاهي مدح ايچون اولوب

متن

مقام ذممه استعمله لاجب زادنيلور و فاعلى ذا لفظى اولوب كلمة
 مزبور مكفلى و فاعلى تغير وتصريف قبول ايمز (الحروف
 حروف الجر من الابتداء وتستعمل للتبيين والتبعيض وزائدة
 والى الانتهاء وحتى الانتهاء الى الاخر بتدرج ولا تدخل الضمير خلافا
 للمبرد وفى الظرفية وعلى الاستعلاء وقد يكون اسما وعن المفارقة و
 قد يكون اسما والباء الاصاق ويستعمل للمصاحبة والسببية والتعدية
 والمقابلة واللام للاختصاص بالملكية ونحوها ويستعمل للتعليل
 وزائدة والكاف للتشبيه ولا تدخل الضمير وقد يكون اسما ورب للتقليل
 والتكثير ولها الصدر ومجرورها نكرة موصوفة او ضمير مبهم ميمز
 بنكرة منصوبة وفعلها ماض غالبا وكثير حذف وقد يلحقها ما
 فتدخل الجملة وقد يحذف بعد الواو والفاء وقبل بعدل ومذومند
 لا ابتداء والظرفية فى الحال ولا يدخل لان الضمير خلافا للمبرد
 ويكونان اسمين وحاشا للتنزيه وعدا وخلا الاستثناء ويكونان فعلين
 غالبا ويتعين بما وواو القسم تخص بالظاهر وتاؤه تاللة ويجب حذف
 فعلهما ولا يكونان للطلب وباءه اعم منهما وجوابه فى الطلب طالب
 وفى غيره ايجاب باللام وان فى الاسمية وباللام فى الحال وبها مع النون
 فى الاستقبال ومع قد فى الماضى ونفى بلا واما وان وقد يحذف لا
 من الفعلية ويحذف الجواب لو تنو وسط القسم او تقدم ما يدل عليه)
 صرف بابتداء ميمز اولديغى اوزره حرف مفهوم ميمته مستقل
 اوليوب اخر ك انضمامه محتاج اولان معناه وضع اولمش اولان
 لفظ اولوب حروف جرد دى فعلى معناسى اسمه افضا ايجون
 موضوع درواش و حروف جردن من حرفى بالاتفاق مكاهده ومن
 اول يوم تركينده اولديغى وجهله عند الكوفيه زمانده ابتدا ايجون
 اولوب فاجتنبوا الرجس من الاوثان نظم شريفنده اولديغى اوزره
 تبين جنس وشربت من الماء تركينده اولديغى مثلا ونحو بعض وارضيتهم

بالحيوة الدنيا من الاخرة نظم جليلنده اولديغى كى تبديل ايجون
 دى استعمال اولانور وتبيين وتبعيض وتبديل ايجون اولسى حرف
 مذكور كى رينه الذى وبعض يبدل لفظ لرى وضع اولمقلق صورته له
 بيلنور وعند البصريه ما جاني من احد تركينده اولديغى اوزره
 خاصة كلام غير موجدده حرف مذكور زائد اوله رق بوانور اما كوفيه
 واخفش كلام موجدده دى زائد اوله رق بولمسنى نيجوز ايمش لدر
 وحروف مذكوره دن الى حرفى الى المسجد الاقصى وانمو الصيام
 الى الليل تركيلنده اولديغى اوزره مطلقا واتفاقا انها ايجون اولور
 وحتى حرفى تدرج ايله جزء اخيره انها ايجون در بنابر ين اكلت السمكة
 حتى رأسها ونمت البارحة حتى الصباح تركيلنده اولديغى وجهله
 جزء اخره ياخود جزء اخره متصل اولانه داخل اولور وذكر اولنان
 حتى حرفى مبرك خلا فى اوله رق ضميره داخل اوليوب حتاه بالقوم
 قولى واقع اولمش ايسده شاذر وحروف مذكوره دن فى حرفى
 ظرفيت ايجون اولوب لكن التجاة فى الصدق تركيبى مثل اولر مجازدر
 وعلى حرفى استعلا ايجون اولوب عليه دين تركيبى كيلر مجازدر
 ومذكور على حرفى عدت من عليه تركينده اولديغى وجهله
 جارك دخولى وقتنده فوق معناسنه اوله رق اسم دى اولور
 وعن حرفى رهيت السهم عن القوس تركينده اولديغى مثلا وشئ
 اخره وصول ايله بيله برشيدن مفارقت ايجون اولوب بعضا اديت
 عنه الدين تركينده اولديغى كى بلا وصول مفارقت واقنست
 عنه العلم تركينده اولديغى اوزره بلا مفارقت وصول ايجون
 دى اولور وبعضا دى من عن يمينى تركينده اولديغى
 وجهله جارك دخوانده جانب معناسنه اوله رق اسم اولور وحروف
 مرقومه دن با حرفى بهاء تركينده اولديغى مثلا والصاق ايجون اولوب
 لكن مررت برىد تركيبى كيلر مجازدر كه مررت بمكان يقرب منه زيد

تقدیرنده در و ذکر اولنان با حرفی خرج زید بعشره ترکیبند
اولدیغی وجهله مصاحبت و کتبت بالقلم ترکیبند اولدیغی
اوزره سبیت و ذهب الله بنورهم نظم شریفند اولدیغی مثلاً
تعدیه و بعت الثوب بدرهم ترکیبند اولدیغی کی مقابله و لقد
نصرکم الله بیدر نظم شریفند اولدیغی اوزره ظرفیت ایچون
استعمال قلنور و لام حرفی المال لزید ترکیبند اولدیغی مثلاً
ملکیت و هذه المرأة لزید ترکیبند اولدیغی وجهله حقیقت
والحمد لله ترکیبند اولدیغی کی استحقاق جهتله اختصاص
ایچون اولوب ضربته بالنادیب وقعت عن الحرب للجهن ترکیبند
اولدیغی اوزره تعلیل ایچون استعمال اولنور و ردف لکم
ترکیبند اولدیغی اوزره زائد اوله رق بولنور و کاف حرفی ماقبلنی
ما بعدینه تشبیه ایچون اولوب بودخی مبرک خلا فی اوله رق ضمیره
داخل اولمز و بعضی ادخی یضحکن عن کالبرد والمنهم قولنده
اولدیغی وجهله مثل معنایه اوله رق اسم اولور و رب تقلیل
و تکثیر ایچون اولوب انشاده واقع اولغله صدر کلامی اقتضایدر
و مجروری نکره موصوفه یا خود ربه رجلاً ترکیبند اولدیغی کی
نکره منصوبه الیه بمنزله ضمیره بهم اولور و فعلی اکثر یا ماضی اولور که
مالقیت رجلاً سؤالتک جوابنده رب رجلاً کریم لقیته دینلور
و فان اهلاک قرب فنی سبکی مثلاً و مستقبل اوله رق دخی واقع
اولمشدر و قربینه ک قیامی عندنده رب رجل کریم کی فعلتک
حذفی کثیردر و ذکر اولنان رب حرفی بعضاً ربما یود الذین
کفروا نظم جلیله و ربما زید قائم ترکیبند اولدیغی وجهله
مالقظه لحوق ابله جمله فعلیه و اسمیه و بعضی ادخی ربما
ضربته بسیف ترکیبند اولدیغی اوزره مفرد داخل اولور

و حرف مذکور و او وفا بعدنده بولنور ایسه و بلدة لیس بهائیس
و مثلاً ک حبلی قد طرقت و مريض ترکیبند اولدیغی وجهله
علمتک بقاسیه بیله بعضی حذف اولوب لکن بلدة ذی سعد
واجباب ترکیبند اولدیغی اوزره بل بعدنده بولنور حذقی
قلیلسدر و مذومند حرفی سافرت مذیوم الجمعة الی الخميس
ترکیبند اولدیغی مثلاً و زمان ما ضیده و مکانه ابتدا و زمان
حادثه ظرفیت ایچون اولوب بولنور دخی مبرک خلا فی اوله رق
ضمیره داخل اولمز و اشبومند و مند حرفی مارأیته مذیومان
ترکیبند اولدیغی اوزره اسم دخی اولور و حاشا حرفی اساء القوم
حاشا زید ترکیبند اولدیغی مثلاً و مجروری ماقبلنده ذکر اولنان
امر مکرر و هدن تنزیه ایچون اولور و عدا و خلا استثنایچون
اولوب بولنور اکثر یا فعل دخی اوله رق مایه بدلنی مفعولیت
اوزره نصب ایدرز و فعل اولمقلری ماء مصدر یه نک دخولیه
تعمین ایدرز و او قسم اسم ظاهره مخصوص اولوب ضمیره داخل
اولمز و تاء قسم تالله مثلاً و لفظه جلالدن غیریه داخل اولمز
و بولنورک فعللری حذف واجبدر که اقسام والله تالله دینلور
و بولنور طلب ایچون دخی اولیوب والله تالله خبرنی دینلور و باء
قسم بولنور دن اعم اولوب مطلقاً ضمیره و اسم ظاهره داخل
اولور و اقسام بالله کی فعلتک حذقی و ذکر کریم جائز اولور
و بالله خبرنی و بالله لافعلن ترکیبند اولدیغی اوزره طلب
و غیره ایچون دخی اولور و باء قسمک طلبیده جوابی بالله خبرنی
هل جاء زید ترکیبند اولدیغی وجهله ینه طلب ایچون اولور
و طلبک غیر یسند و الله لزید قائم و انه لقائم ترکیبند اولدیغی
مثلاً و قسمک جوابی جمله اسمیه اولور ایسه لام ابتدا و ان حرفلرینه
مقارنتله اولور و جمله فعلیه اولوب حاله دلالت ایدر ایسه

بلانون لامه وزمان استقباله دلالت ابتدایی تقدیرجه تالله لا کیدن
اصنامکم نظم شریفنده اولدیغی کبی مع النون لامه مقانته
اولور وماضیده تالله لقد اثرک الله علینا نظم شریفنده اولدیغی
اوزره قد اغظنه مقارنتله اولوب بعضا لفظ قد والله لقا ام زیدا
ترکیبنده اولدیغی مثللو مقدر اولور وادات نفیدن لا یا خود ما
ویا خود ان لفظ لر بله منی اولان جمله اسمیه و فعلیه دخی قسمه
جواب اولور و بعضا تالله تفتوا تذکر یوسف نظم جلیبنده
اولدیغی اوزره جمله فعلیه دن لاحذف اولوب نظم مذکوره
اولان تفتوا لا تفتوا تقدیرنده اولور وزید والله قائم وزید قائم والله
ترکیبنده اولدیغی وجهله قسم نوسه طایدر یا خود قسم
جوابه دلالت ایدندن متاخر اولور ایسه جوابی حذف اولور
(الحروف المشبهة بالفعل تنصب اول الاسمية وترفع ثانیها
ان وان للتحقیق وكان للتشبيه ولكن الاستدراك بین نفی واثبات
ولیت للتمنی وعلل للترجی) حروف مشبهة بالفعل جمله اسمیه دنک
جزء اولی نصب ایدوب اسم و جزء ثانیه سی رفع ایدوب خبر
تسمیه اولور واشبو حروف مشبهه دن ان وان جمله اسمیه دنک مضمونی
تحقیق وکان اسمی خبرینه تشبیهه ولكن لفظا ومعنایین نفی
واثبات استدراک یعنی کلام سابقدن نشأت ایدن توهمی دفع
ایچون او اوب لیت دخی تمنی یعنی کک ممکن کک ممکنع بر شبتک
حصولنه محبتی انشا وعلل ترجی یعنی محبة واشفاقا امر ممکنه
توقف وترقی انشا ایچوندر (وقد يلحقها ما قلنا في تدخل
الفعلية ولها المصدر الا ان المفتوحة فتفتح في محل المفرد كالفاعل
والمفعول والمبتدأ والخبر والمضاف اليه وتكسر في محل الجملة
كالابتداء والصلة ومقول القول وجواب القسم وما في خبره اللام
وما بعدوا والحال فان احتملها فوجهان نحو من يأتي فاني اكرمه)

متن

متن

بعضا

بعضا ذکر اولسان حروف سته به ماء كافه لاحق اوله رق
عملدن ملغی اولوب جمله فعلیه به داخل اولور و حروف مذکوره
صدر کلامی اقتضا ایدوب انجیق مفتوحه اولان ان اصلا صدر
کلامده واقع اولز والـف ونون ماده سی فاعل ومفعول
ومبتدا وخبر ومضاف الیه کبی مفرد محللارنده مفتوح قلنور
ولوانک قائم ولولا انک قائم ترکیبنده اولدیغی وجهله لو ولولا
بعدلرنده بولنان الف ونون ماده سی دخی مفتوح قلنور که لو حرف تنک
ما بعدی فاعل اولوب اولانک ما بعدی مبتدا اولغله ترکیبین
مذکورین لو ثبت قیامک ولولا قیامک ثابت تقدیرنده اولور وان الله
لا یستحی نظم جلیبنده اولدیغی اوزره صدر کلامده وکرا لا
الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم نظم جلیبنده اولدیغی وجهله
صدر کلامده بولنمی لازم اولان لفظک بعدلنده واقع اوله رق
ابتدا وما ان مفتوحه لتنوء نظم شریفنده اولدیغی مثللو صله
وقال انی عبد الله نظم شریفنده اولدیغی اوزره مقول قول
ووالعصر ان الانسان لفی خسر نظم جلیبنده اولدیغی
وجهله جواب قسم کبی جمله محللارنده مکسور قلنور والله یعلم
انک لرسوله نظم جلیبنده اولدیغی مثللو خبرنده لام ابتدا وانلر
وواو حالیه بعدلنده بولن انلر دخی مکسور اولور ومن یأثینی فانی
اکرمه ترکیبنده اولدیغی اوزره محلاک مفرد وجهله اولغله
احتمالی اولور ایسه الف ونون ماده سنده فتح وکسر جائزدر
(وقد تخفف المكسورة فتدخل باب كان وعلم ويجوز الغاؤها
بالتزام اللام في الخبر والمفتوحة فتدخل على ضمير مقدر وجمله
اسمية او فعلية بالسين اوسوف او قد اولا وان اولم ويجوز
اللام في مدخول المكسورة ما لم يلزم تواليها او الرفع فيما عطف
على اسمها وما في حكمها ولكن بعد مضي الخبر ساقف الذكر

متن

مكسوره اولان ان حرفي بعضا تخفيف اولوب كان وعلم بابلي
اوزرينه داخل اولور وان كانت الكيرة وان نظنك لمن الكاذ بين
نظم جليلرند اولديغي اوزره خبرينه لامك دخولي التزام
اولنه رق مخففه ومكسوره اولان ان حرفنك عملدن الغاسي جائز
اولديغي مثلا وخبرنده لام واجب اوليه رق اعلى دخی مجازدر
ومفتوحه اولان ان حرفي دخی تخفيف اولوب اكثر يا ضميرشان
وكرك ان يا ابرهيم قد صدقت الرؤيا نظم جليلنده اولديغي
وجهله ضمير شانك غيري اوله رق ضمير مقدر وضمير شانی مفسر
خبر اوله رق جمله اسميه يا خود علم ان سيكون منكم مرضى ونعلم
ان قد صدقتنا نظم جليلرند اولديغي وجهله سين وسوف وقد
ويا خود افلا يرون ان لا يرجع اليهم وايحسب ان ان يقدر عليه
احد وايحسب ان لم يره احد نظم جليلرند اولديغي اوزره
لا وان وان ولم حرفلرينه مقارن اولان جمله فعليه اوزرينه داخل
اولور و ذكر اوله ان مكسوره ان حرفنك مدخولنده ان ولا مك
تو البسي لازم كلمه كجه ان زيدا لقائم وانه لعندك قائم وان علمنا
للهدى تركيلرند اولديغي مثلا وكرك اسم وخبرنده وكرك
خبرينك معمولنده لام ابتدائية بولمسي جائز اولوب اما ان زيدا
قائم كبي متوالي اولنر مجازدر ومكسوره اولان ان حرفنك
وبعد العلم مفتوحه اولان ان حرفنك ولكن حرفنك اسملي
اوزلرينه لفظا يا خود تقدير اخبارلي سبقت ايلد كد نصبره لفظي
اوزرينه عطف جهتيه نصب حائز اولديغي كبي محلي اوزره
عطف ايله رفع دخی جائز اولور (حروف العطف الواو للجمع والفاء
للتعقيب وثم للتراخي وحتى للتدرج واو وام لواحد مبهم ومثلها الواو
مع اما ويل للاضراب ولا للني ولكن للاستدراك وام المتصلة لا تفارق
الهمزة والمنقطعة للاضراب عن الاول مع الشك واما يجب تكرارها

ولو معنى (حروف عاطفه قول مشهوره كوره اون اولوب واو حرفي
ترتيب اعتبار اولنميرق مطلقا معطوف ومعطوف عليه جمع
وقا حرفي بلا همزة تعقيب وترتيب وثم تراخي وحتى حروف جاره ده
ذكر اولنديغي اوزره تدرج ايچون اولوب او وام حرفلري دخی
واحد مبهم ايچوندر واما يه مقارن اولان واو دخی حرفين مذکورين
مثلا واحد مبهم ايچون اولور و حروف مذكوره دن بل حرفي حكم
سابق دن اضراب يعني كرك مثبت كرك منفي حكم سابق مسكوت
عنه كبي قلنق ايچوندر ولا حرفي بعد الايجاب نفي ولكن حرفي
استدراك ايچون اولور و حروف مرقومه دن متصلة اولان ام حرفي
همزة استفهاميه دن مفارقت ايچوب لفظا وتقديرا همزة مذكوره
ايله برابر اولمقسرين استعمال اولنر ومنقطعه اولان ام حرفي
هل تزوجت بكرا ام ثيبا تركينده اولديغي وجهله جزء ثابته
شك ايله ييله جزء اولدن اضراب ايچون اولمغله همزة ايله بل
معنا سنه اولور بنابرین تركيب مذكوره بل ثيبا تقديرند در
كذلك ام هل يستوي الظلمات والنور نظم جليلنده اولديغي اوزره
حرف مذكورك بعدنده ادات استفهام بولنديغي تقديرجه
بالكر بل معنا سنه اولور و حروف مزبوره دن اما حرفنك ولو معنا
اولسون تكراري واجب اولوب شو يلكه جائني اما زيد واما عمرو
تركينده اولديغي مثلا معطوف عليه حرف مذكور ايله مصدر
اولور ايسه معطوفي انجق اما يه مقارن اولان واو ايله عطف
اولنور (حروف الشرط ان للمستقبل غالباً وان دخلت على الماضي
ولو للماضى وكثيرا للام في جوابها وتدخلان على الفعل ولو تقدير
فان صدرت بالقسم فعل الماضي والجواب له لفظا واما التفصيل ما
اجل في الذكر والذهن) شرط وجزا اوزره داخل اولان حروف
شرط دن ان حرفي هر تقدير ماضى اوزرينه داخل اولور ايسه

دخی اکثر یا مستقبل ایچون اولور ولو حرفی لوکان من عند غیر الله
 لوجد وافی به اختلاف کثیرا نظم جلیله اولدیغی اوزره اکثر یا
 جوابنده لام بولنه رقی ماضی ایچوندر واشبو حرفلر وان احد
 من المسترکین استبحارک نظم جلیله واقعه اولدیغی مثللو ولوتقدیرا
 اولسون فعل اوزرینه داخل اولور و نظم جلیل مذکور
 وان استبحارک احد تقدیرنده اوله رقی علی شریطة التفسیر اضمار
 قلنور و حرفین مذکورین والله ان لم تأتئی لا کرمتک ترکیبنده اولدیغی
 کبی قسم ایله مصدر اولور ایسه ماضی اوزره داخل اولوب جواب
 لفظا قسم ایچون اولور و حروف مرقومه دن اما حرفی اوائل
 کتیده واقع اولدیغی اوزره ذکرده یاخود متکلمک ذهنده مجمل
 اولاشیئی تفصیل ایچوندر (حرفا الاستفهام الهمزة وهل والهما
 الصدر والهمزة تكون للانکار و يجوز حذفها وحذف فعالها
 ودخولها على العاطف ويحسن دخولها على الاسم مع وجود الفعل
 بخلاف هل في الكل) استفهام حرفلری همزه وهل حرفی اولوب
 بونلر ایچون صدر کلامده بولمقلق لازمدر و همزه یا انکر انکار
 و یاخود توبیخ و امثالنه مقارن اوله رقی انکار ایچون اولوب همزه
 مذکورک و فعلنک حذفی جائز اولور که ابشرا و احدا منا ننبه
 نظم شریفی انتع بشرا تقدیرنده در و او باونا الاولون و انن کان
 مؤمنان کن کان فاسقا و اثم اذا ما وقع امتهم به نظم جلیلارنده اولدیغی
 وجهله همزه مکسوره حرف عاطفه اوزرینه داخل اولور
 و همزه استفهامیه تک ازیدا ضربت ترکیبنده اولدیغی مثللو
 فعلک وجو دیله بیله اسم اوزرینه دخولی دخی حسن اولور وهل
 حرفی اشبو احکامک کلپسنده همزه استفهامیه تک خلافتنه در
 (حروف الایجاب نعم للتقریر و بلی لایجاب النفی وای کنعم
 و بخص القسم المحذوف فعله واجل وجبر وان تصدیق الخبر)

من

من

حروف الایجاب نعم حرفی استفهاما و خبرا ما سبقک مضمونی
 تقریر ایچون اولوب بلی حرفی استفهاما و خبرا ایجاب نفی ایچوندر که
 وهو الخلاق العليم نظم شریفی بلی قادر علمیه تقدیرنده در وای
 حرفی استفهاما مخصوص اوله رقی ما سبقک مضمونی تقریر
 ایچون اولوب ای والله وای ربی وای لعمری ترکیبنده اولدیغی
 وجهله قسمه مخصوص اوله رقی فعلی محذوف اولور و افراد مقسم
 بهدن اشبو اوجدن غیر یسنه داخل اولور و حروف مرقومه دن
 اجل وجبر وان حرفلری ایجاب یاخود نفیا تصدیق خبر ایچون
 اولوب مثلا قد جاءک زید دنیلد کده اجل دنیلور که قد جاء فی
 تقدیرنده اولور (حروف النفی لم ولما لقلب المضارع ماضیا
 وفی لما استغراق و لا للماضی المتکرر والمستقبل غالبا ولن للاستقبال
 بتأکید و ما وان للحال و الماضی القریب منها) حروف نفی الی
 اولوب لم ولما حرفلری مضارعک معناسنی ماضی به قلب ایچون
 اولوب لکن لما حرفنده ندم زید ولما یفعله الندم ترکیبنده اولدیغی
 اوزره استغراق یعنی حال تکلمک انتفا سنه قدر امتداد نفی در کاردر
 و لام حرفی فلا صدق و لاصلی نظم شریفنده اولدیغی وجهله
 لفظا یاخود فلا فتحم العقبة نظم جلیله اولدیغی اوزره تقدیرا
 اکثر یا ماضی متکرر و مستقبل ایچون اولور ولن حرفی فلن اکام
 البسوم انسیا وان ابرح الارض حتی بأذن لی ابی ولن یمنوه ایدا
 نظم جلیلارنده اولدیغی وجهله تأکید ایله استقبال و ما وان حرفلری
 و ما ادریک ماهیه وان الحکم الاله نظم شریفنده اولدیغی اوزره
 حال و حاله قریب ماضی ایچون اولور (حروف النداء یا اعم
 فی الاصح وای والهمزة للتقریر و یا وها للبعید) حروف ندادن
 یا حرفی اصح قوله کوره قریب و یا وها بعبید ایچوندر (حروف
 التنبیه الا واما لهما الصدر وها تدخل علی المفرد) حروف

من

من

من

تنبيه من الاواما حرفلری مضمون کلامی تا کبد ایچون اولوب
بولر ایچون صدر کلامده بولمقلق لازمدر و حرفی جمله اوزرینه
داخل اولدیغی کی مفرد اوزرینه دخی داخل اولور (حروف
التخصیص هـ لا والا ولولا ولوما لها صدر الفعل واولتـ دیرا
فنی المستقبل للحدث وفی الماضي للوم) حروف تخصیص فعله حث
وتشویق ایچون موضوعدر که هـ لا والا ولولا ولوما حرفلریدر
وبولر واولتدیرا اولسون فعلک صدرنده بولمقلری لازمدر
ومستقبلده لوماتا تینا بالملثکة نظم شریفده اولدیغی اوزره
فعله حث وتشویق وماضیده ترک اوزره لوم وتوبخ ایچوندر
(حروف المصدر ما وان للفعلية وان للاسمية) حروف مصدر دن
ما وان جمله فعلیه وان جمله اسمیه ایچون اولور (حرفا التفسیر
ای وان یفسر بها معنى القول) تفسیر حرفلری اولان ای حرفی
ونادیناه ان یا ابراهیم نظم جلیلنده اولدیغی وجهله خاصه
معنای قولى مفسردر (حرف الاستقبال السین وسوف وفیه
زیاده تنقیس) استقبال حرفلری سین وسوف اولوب سوف
حرفنده زیاده تأخیر درکاردر (حرف التعریف اللام للهـ
اولجنس اولاستغراق) اصح قوله کوره حرف تعریف لام اولوب
عهد ذهنی وعهدی خارجی یاخود جنس ویاخود استغراق
ایچون اولور (حرف التوقع قد للتقريب فی الماضي والتحقیق فی
الحال والتقلیل فی الاستقبال) حروف توقع اولان قد لفظی ماضیده
حاله تقریب وحالده قدری تقلب وجهک فی السماء نظم جلیلنده
اولدیغی اوزره تحقیق واستقبالده ان الکنوب قد یصدق ترکیبنده
اولدیغی وجهله تحقیقه دلالت ایله بیله تقلیل ایچوندر (حرف
الردع کلا وقد یحیی بمعنى حقا) حرف ردع اولان کلا لفظی
مخاطبی اعتقادندن منع ورد وخطا سنه تنبیه ایچون اولوب

متن

متن

متن

متن

متن

متن

متن

بعضا کلا ان الانسان لیطغی نظم شریفنده واقع اولدیغی مثلاً
اسم اولوب بینه حرف اوله رق حقا معنای کور (حروف الزیاده
الباء فی خبر ايس وما وهل وفی غیرها سماع ومن فی غیر الموجب واللام
قلیلاً ولا بعدوا والعطف وما بعد اذا ومتی وای واین وان الشرطیات
وحروف الجر وان بعدما النافية وقلت بعد المصدریه ولما وان
بعدهما و بین القسم) حروف زیاده تا کیدی مفید اولوب هـ ل
زید بقاءم ترکیبنده اولدیغی اوزره با حرفی ايس کله سنک وما وهل
حرفلرینک خبر لرنده زائد اوله رق بولنور لکن ما وهل حرفلرینک
ماعداسی اولان ادات نفی واستفهامک خبر لرنده بولنمسی مسموع
دکلدر وبولرک غیریده یعنی کنی بالله نظم شریفنده اولدیغی
اوزره فاعل والقی یـ ده نظم جلیلنده اولدیغی اوزره مفعول
بحسبک درهم ترکیبنده اولدیغی وجهله مبتدا کی محلا رده بولنمسی
سماعیدر ومن حرفی نفی ونهی واستفهام اوله رق کلام غیر
موجیده بولنوب کوفیه واخفشه مخالف اوله رق کلام موجیده
زیاده اولمز ولام حرفی ردف لکم وشکوت له نظم شریفلرنده
اولدیغی اوزره قلیلاً زائد اوله رق بولنور ولا حرفی ما اشترکنا
نحن ولا ابائنا نظم جلیلنده اولدیغی مثلاً واو عطف بعدنده
وما حرفی شرطیاتدن اولان اذا ومتی وای واین وان کلاملری بعدنده
بولنور وما حرفی فبأرجة من الله وعما قلبل نظم شریفلرنده
اولدیغی اوزره حرف جر بعدنده دخی زائد اوله رق بولنور وان
مخففه ومکسوره وما ان علینا جبن ترکیبنده اولدیغی وجهله ماء
نافیه بعدنده بولنوب قلبل اوله رق انتظر ما ان جلس القاضي
ولما ان قت قت ترکیبلرنده اولدیغی کبی ماء مصدریه ولما
بعدلرنده دخی بولنور وان مخففه ومفتوحه فلما ان جاء البشر
نظم جلیلنده اولدیغی وجهله لما بعدنده ووالله ان لوقام زید

متن

قت تر كينده اولديغي اوزره قسم ايله لوحرفي يينده بوانور
(تاء التأنيث متحركة في الاسم والمضارع وسا كنه في الماضي
ففي المشتق لتأنيث المستداليه وفي الجامد لتأنيث المدخول عليه
وجاءت لتبشير الواحد عن الجنس وعكسه والواحد عن الجمع
وعكسه وللعوض وللبالغة في الصفة وكثرت في جمع العجمة
وجمع المنسوب وغيرهما) تاء تأنيث اسمده ومضارعده قائمة وهند
تضرب كي متحركة وماضيده ضربت مثلاً وسا كنه اولوب مشتق
اولان فعل واسمده مستداليهك واسم جامده انسان وانسانة
كي مدخول عليهاك تأنيثي ايجون اولور وعمر وتمر كي جنس دن
واحدى وبالعكس خباء وخيابة مثلاً واحد دن جنسى وتخم
وتخم كي جمع دن واحدى وبالعكس جبال وجمالة كي واحد دن
جمعى تبير واقامة واستقامة واخت وبنت مثلاً عوض ورواية
وعلامه كي صفتده مبالغه ايجون دخي كلمشدر ومعناى عجمه بي
ونسبتى تا كيد ايجون جوارية واشاعرة كي عجمه واسم منسوب
وبونلرك غيرى سنك جمعده كثير اوله ورق واقع اولمشدر (التنوين
نون ساكنه تلحق الاخر للتمكن او التشكيك والعوض او التزعم ويحذف
في زيد بن عمرو) تنوين دنيان كله لك اخر بنه لاحق اولان نون
ساكنه اولوب تمكّن يعنى اسمك اسميتده ثبات ومكانة دلالات
ياخود سكون تام معناينه اوله ورق صه مثلاً تشكيك وياخود جوار كي
حرف دن ويومئذ وكل في فلك كي مضاف اليه دن عوض وياخود
ترجم يعنى اخرايات ومضارعده تحسين شعر ايجون اولور وزيد بن
عمر ومثلاً علم اخره مضاف ابن لفظيله موصوف اولان هر بر علمده
كثرت استعمال دن ناشى تنوين حذف اولنور (خاتمة الجملة اسمية
وفعلية وظيفية وشرطية واصطلاحها التام فلا اعراب لها الا اذا قامت
مقام المفرد فالاول كالاستأنفة والمعرضة والصلة والتفسيرية

وجواب القسم وجواب شرط غير جازم بدون الفاء واذا للمفاجأة
والنابعة بجملة لا محل لها) خاتمة من حيث الاعراب ظروف
وجمل احكامى يياتده اولوب جملة بك صدرى الله احد وان الله
معنا وهل من خالق غير الله نظم شريفقرنده اولديغي اوزره اسم
اولور ايسه اول جملة اسميه وكفى بالله والبس الله بكاف ولا
هدينا ويايى نظم جليلقرنده اولديغي وجهله فعل اولور ايسه
فعليه ومن عنده لا يستكبرون وفى الله شك نظم شريفقرنده
اولديغي مثلاً و طرف عامل اولور ايسه ظرفيه ولو شاء الله لهدىكم
نظم جليلقرنده اولديغي كي شرط اولور ايسه شرطيه او اور واصل
جملة كلام تام ومستقبل اولوب غيره مر بوط اولماغين اعراب دن
محلى يوقدر اما جملة مبتدأ وخبر واما لندن اوله ورق معرب اولان
مفرد مقامه اقامه قلنديغي حالده معرب اولور واعراب دن محلى
اوليان جملة بك اولكيسى كرك صدر كلامده واقع كرك عم ينساء لون
عن النبأ العظيم نظم جليلقرنده اولديغي اوزره ما قبلندن منقطع
اولان مستأنفه وان لم تفعلوا ولن تفعلوا فاتقوا النار التى نظم
شريفقرنده اولديغي مثلاً ولا اله الا الله تقويه ويا تحسنى افاده ايدن
معرضة والذين يؤمنون نظم جليلقرنده اولديغي اوزره صلة وكما
ادم خلقه من تراب ثم قال له كن فيكون نظم جليلقرنده اولديغي
وجهله تفسيريه ووالعصر ان الانسان لفي خسر نظم شريفقرنده
اولديغي اوزره جواب قسم وجواب شرط غير جازم وان جملنى
اكرمتك تركينده اولديغي اوزره فاء ومفاجأة ايجون اولان اذا
حرفى اولمفسرين شرط جازمك جوابى كليل والذين يؤمنون
بالغيب ويقومون الصلوة نظم شريفقرنده اولديغي اوزره اعراب دن
محلى اوليان جملة اوزره معطوفه واطرق كرا اطرقت كرا تركيبي
اوزره مؤكد واتقوا الذى امدكم بما تعملون امدكم بالانعام وبين

وجنات و عیون نظم جلیله اولدیغی وجهله بدل اوله رق تابع اولان جمله لردر (والثانی کثیر المبتدأ ویاب ان وکان وکادوالحال والمفعول والمضاف الیه وجواب شرط جازم بالغاء واذا والتابعة لمعرب مفرد او جمله) سالف الذکر جمله نک ایکنجی نوعی کندول ایچون اعراب محلی اولنلر اولوب مثلا والله یعلم وان الله یأمرکم نظم جلیلارنده اولدیغی اوزره مبتدأ نک وان یبیک وکانوا یطلمون وما کادوا یفعلون نص شر بفرنده اولدیغی وجهله افعال ناقصه ومقاربته نک خبری ولاتمن تستکثر قول شریفنده اولدیغی اوزره حال ولتعلمن ای الحزین احصى شاهد جزئیستنده اولدیغی وجهله مفعول و یوم ینفع الصا دقین نظم شریفنده اولدیغی اوزره مضاف الیه ومن یضلل الله فلا هادی له وینذرهم وان تصبهم سبیة بما قدمت ایدیهم اذاهم یقنطون قول بدیعنده اولدیغی اوزره کلمه فا ویا کلمه اذایه مقارن اوله رق شرط جازمه جواب واقع اولوب ومعرب اولان مفرد وجهله به تابع اولان جمله لر مثلودر اشبومعرب مفرد تابع اولان انجق لیوم لاریب فیه نظم جلیله اولدیغی وجهله صفت واسروا التجوی الذین ظلمو هل هذا الا بشر قول شریفنده اولدیغی اوزره علی قول بدل وزید قائم وقعد عمرو تر کیننده اولدیغی اوزره معطوف اولور ومعرب جمله به تابع اولان دخی انجق معطوف وتأکید و بدل واقع اولور جمهور نحو یونک یسانلری ذکر اولدیغی وجهله در اما ابن هشام مبتدأ ومسننا اوله رق واقع اولان جمله لر ایله جمهوره سؤال وارد اولور دیمش ایسه ده بویکی جمله نک ذکر اولان جمله لردہ دخول ادنی تأمل ایله مسنن اولور (وکل جمله خبریه فضله بعد نکره محضة صفة ومعرفة محضة حال وبعد غیر المحضة منها تختمها الا اذا تعین احدهما و غیرهما بدلیل) نکره محضة بعدنده

متن

متن

ما قبل

ما قبلی کندوسندن مستغنی فضله اوله رق واقع اولان هر بر جمله خبریه حتی تنزل علینا کتابا نروء نظم شریفنده اولدیغی اوزره صفت ومعرفة محضة بعدنده ولاتمن تستکثر قول شریفنده اولدیغی وجهله حال اولوب ذکر اولان نکره ومعرفة دن غیر محضة بعدنده صفت وحال اولقلغه محتمل اولور مثلاً هذا ذکر مبارک ازلناه نظم جلیله اولان ازلناه جمله سی ذکر کلمه سنک صفتی وکلمه مذکور مبارک وصفیه تخصصه بناء حال اولمی محتمل اولور وکذل الحمار یحمل اسفارا قول شریفنده اولدیغی وجهله یحمل جمله سی الحمار لفظ نک صفتی ولفظ مزبور معرف بلام الجنس اولغله معنا نکره به قرینته بناء جمله مر قومه نک حال اولقلغی محتمل اولور لکن صفت ویا حال ویا غیر بسی اولمی دلالت ایدر بولند قد انجق بر بسی تعین ایدر (الظرف ان تعلق بمحذوف عام مستقر والا فلغو والمستقر یقع صلة وصفة وخبراً وحالاً فیه خبریه ضمیر المتعلق واعرابه وعمله) ظرف دنیلان کرک حقیقی وکرک مجازی یعنی جارایله مجرور اولوب اگر چه کون وحصول واستقرار مثلوا محذوف عامه تعلق ایدر ایسه ظرف مستقر ومذکوره یا خود محذوف خاصه تعلق ایدر ایسه ظرف لغو دنیلور والسنة جمهوره مشهور بو وجهله در ذکر اولان طرف مستقر ومن عنده لایستکبرون نظم جلیله اولدیغی اوزره صلة ونور علی نور عبارة عنده اولدیغی کی صفت والحمد لله جمله سنده اولدیغی مثلاً وخبر وخرج علی قومه فی زینته قولنده اولدیغی جهتیه حال واقع اولوب فی الحقیقه صلة وصفة وخبر وحال واقع اولان متعلق نک مقامه قیامی جهتیه متعلق نک ضمیری واعرابی کندوسنده اعتبار اولور (والمقدر فعل فی الصلة والصفة التي دخلت الغاء فی خبره وصوفها واسم فی الخبر بعد اما

متن

متن

واذا واختلف في غيرها ولا يعمل عند البصريه الامم على الاشياء الستة وهو بعد النكرة والمعرفة كالجملة (طرف مستقر صله اولدقده انجق صله نك جمله سى جهندن مقدر اولان اتفاقا فعلده وموصوفك خبرينه كلمة فاء داخل اولان صفت اولدقده انجق كلمة فاء رجل بآئيني فله كذا تركبي مثلالورده جائز اولديغندن كذلك مقدر اولان فعلدر لكن اسمه اختصاصلى جهتيله كلمة اما واذا مفاجاه بعدنده واقع اولان طرفده مقدر اولان اتفاقا اسمدر ذكر اولنرك غيرى حال وصفت وخبر واقع اولان طرفده اختلاف اولندى بصريون فعلك عملده اصلينه نظر ايدوب فعل تقديرى اولى وكوفيون صفت وخبر وحالده اولان مفرد اولسنه نظرا اسم تقديرى اولى درديدلر لكن ابن هشامك تقريرى وجهله فعل واسم تقدير اولنق انجق مقام حسيله در احدهما اخرى اوزرينه ترجح ايمز وظرف مذكور بصريونه كوره اسم فاعل ومفعولك عملارنده اولديغى اوزره انجق موصول وموصوف وذى الحال ونفى واستفهامدن عبارت اولان اشياء ستته اعتماد ايله عمل ايدر اما كوفيونه كوره اعتماد لازم دكلدر وظرف مذكور نكره ومعرفة بعدنده حال وشانى جمله نك حال وشانى مثلالودر

*باب المعانى وهو علم يعرف به مطابقة الكلام لمقتضى الحال فان المقامات مختلفة وكل يقتضى تركيبا يناسبه من الخبر والانشاء والتأكيذ والاسمية والفعلية والظرفية والشرطية والذكورية والحذف والتقديم والتعريف والتكبير والتقييد والقصر وخلاف الظاهر والفصل والوصل والايجاز والاطناب وقد يقتضى تأدية اصل المعنى ولا يتجاوز كافي خطاب الغيى او جمعى باب علم معانى بياننده در علم معانى شول قواعد كليده به عملدر كه كلامك مقتضى حاله مطابقتى اول قواعد ايله بيلنور

بيان باب المعانى

ومقامات مختلفة اولغله هر بر محله خبر وانشا وتأكيذ واسمية وفعلية وظرفية وشرطية وذكر وحذف وتقديم وتعريف وتكبير وتقييد وقصر وخلاف ظاهر وفصل ووصل وايجاز واطنابدن مناسب تركيب انجباب ايدر وبعضا غيى به خطابده اولديغى وجهله مقتضى مقام معنای اصلك تأديده وايفاستى اقتضا ايدر (الخبر ما يحتمل الصدق والكذب لذاته وصدق مطابقة الواقع وكذبه عدمها وبقصده افادة الحكم او العلم به ويسمى الاول فائدة الخبر والثانى لازمها كقولك للحافظ قد حفظت القرآن وحق الكلام ان يكون بقدر الحاجة فالخطاب امامع خالى الذهن فلا يؤكذ ويسمى ابتدائيا اومع متردده فيحسن تأكيذه نحو زيد قائم وان زيدا قائم ويسمى طلبيا اومع منكر فيجب تأكيذه بحسب انكاره وعليه انا اليكم لمرسلون رينا يعلم انا اليكم لمرسلون هذا اخراج الكلام على مقتضى الظاهر وكثيرا ما يخرج على خلافه فينزل العالم بالفائدة ولازمها منزلة الجاهل لعدم جريه على موجب علمه والمنكر منزلة غيره اذا كان معه ما ان تأمله ارتدع نحو لا ريب فيه وغير السائل منزلة اذا قدم اليه ما يلوح له بالخبر نحو وما يرى نفسى ان النفس لامارة بالسوء وغير المنكر منزلة اذا لاح عليه اماره انكاره نحو جاءني شقيق عارض ارحمه ان بنى عمك فيهم رماح خبر دنيسلان شودر كه لذاته صدق وكذبه محتمل اوله شو بلكه متكلمك نفسيله قائم ومخاطبك ذهنتده حاصل اولوب لذاته واقع ايسه خبر صادق ومتكلمك نفسيله قائم ومخاطبك ذهنتده حاصل اولوب لذاته واقع اولديغى صورتده خبر كاذب ديلنور واشبو خبر ايله مخاطبك بيلديكى معنایا خود مثلا قد حفظت القرآن ديلديكى كي مخاطبك بيلديكى شئ متكلمك دخی معلومى اولديغى افاده قصد اولغله اولكيسنه فائدة خبر وايكيسنه لازم فائدة خبر

متن

تسمیه اول نور وحق کلام زائد و نقصان و الحان اولیه رق حاجت
مقداری اولمقدر امدی مخاطبه ده سامع خالی الذهن اولوب یعنی
فائده خبر و لازم فائده خبری بلیز ایکن متکلم بعد البیان بلمرک تردد
ایتمزایسه تأکید اولمق ایجاب ایتمیوب اولصورته ابتدایه تسمیه
اول نور و متردد اولورایسه ازید قائم وان زید قائم کی اسباب تأکید
اولان الفاظ ایله ترددینک اقتضا سنه تأکید قلمق حسن اولوب
اولصورته طلبیه تسمیه قلمور یاخود سامع منکر اولدقده انا الیکم
مرسلون ربنا یعلم انا الیکم لمرسلون نظم جلیله اولدیغی وجهله
انکارینک ضعف و قویسنه کوره تأکید واجب اولوب بوصورته
انکاریه تسمیه قلمورق ذکر اولمان صور ثلثه ایله ادای کلامه
اصطلاح معاینه اخراج الکلام علی مقتضی الظاهر دنیلور
وچوق کره بونک خلافتنه واقع اوله رق فائده خبر و لازم فائده
خبردن خبردار اولوب علمیه عامل اولمان عالم جاهل منزله سنه
تنزیل اولنوب مثلاً تارک صلوة ایسه نماز واجبدر دنیلور کذلک
لاریب فیه نظم جلیله واقع اولدیغی اوزره آیات یدناتی و دلائل
واضحیه بی تأمل ایله متردد اولان منکر غیر منکر منزله سنه و مظنه تردد
اولان غیر سائل و ما یرى نفسی ان النفس لامارة بالسوء نظم شریفده
واقع اولدیغی اوزره سائل منزله سنه و کندوده اماره انکار محسوس
اولان غیر منکر جاء شقیق عارضه ان بنی عمک فیههم رماح بیتنده
واقع اولدیغی اوزره منکر منزله سنه تنزیل اولنوب اشبوس و رابعه
ایله ادای کلامه اخراج الکلام علی خلاف الظاهر دنیلور (الاسمیه
للبیوت و الثبوت و قد یكون المسند جملة اذا كان سبباً نحو زید ابوه
قائم او ابوه قام اوقام ابوه او قصد تخصیص الحکم نحو انا سمیت
او تقویته نحو زید قام فالشتمل علی الفعل یفید التجدد) اسمیت ثبوت
و یاخود ثبوت ایچون اولوب بیوت بحسب الوضع و ثبوت بحسب المقام

متن

دوام معنا سنه درقالدیکه بعض کره مسند یعنی خبر زید ابوه قائم
یاخود زید ابوه قام و یاخود زید قام ابوه ترکیب لرنده واقع اولدیغی
اوزره کندوده مسند الیه ربط ایچون ضمیر اولان مسند سببیه
اولدیغی یاخود انا سمیت ترکیبده اولدیغی وجهله تخصیص
معنی قصد اولدیغی و یاخود زید قام ترکیبده اولدیغی اوزره فعلک
تحتنده منوی اولان فاعل ضمیرینک و اصل فعلک مسند الیه
تکرار اسناد بیه تقویت مراد قلند یغی صورته جمله اولور و مطلقاً
مسند اولان جمله فعلی مشتمل اولور ایسه ثبوت و ثبات ایچون
اولیوب تجدد افاده ایدر (الفعلیه للتجدد و الزمان باختصار
اول الاستمرار فی المضارع و یدنی المفعول اما لا یجاز و جهل المتکلم
بالفاعل او علم السامع به او تعظیماً له او تحقیراً او خوفاً منه او علمیه
و یفید بالمفاعیل و الحال لتریة الفائدة و بالتیمیز لیكون تفسیراً
بعدها هم فانه وقع فی النفس کتفصیل بعد اجمال و القید فی باب کان
هو کان لیفید الاستمرار او الحکایة نحو کان الله علماً و کنتم اموالاً
فا حیاکم و الانتفال کصار او النفی کلبس او الدوام کلازال او التوقیت
کدام او القرب ککاد او الاعتقاد کعلم) فعلیات ماضی و حال و استقبالیه
دلالت ایدن الفضاظک اتیانندن مستغنی اوله رق اختصار اوزره
تجدد و زمان و بحسب المقام مضارعده استمرار تجددی ایچوندر
و ایجاز کلام یاخود فاعلی متکلمک جهلی یا سامعک علمی یاخود
فعل خسبیس اولدیغی حالده فاعل اسانه کتور لمکدن صورته تعظیم
یاخود بالعکس فعل شریف اولدیغی صورته فاعلی تحقیر
و یاخود متکلم فاعلدن یا فاعله اسناد فعل ایله واقع اوله جق
مؤاخذدن خوف ایچون فعل مفعوله اسناد ایله فاعل ترک اولنور
یعنی فعل مجهول بنساقلمه رق فاعل منویا حذف ایله مفعول فاعل
مقامنه اقامه قلمور و فاعلی ذکر ایله فعلک مفاعیل و حاله تقیدی

متن

كلامه مبهم اولان شئی تفسیر ایچون اولوب بوجهته تفصیل بعد
اجال کی اولمغه کلامی اکلامقه زیاده سهولتی مستلزم اولور و فعلک
کان باینده مقید اولسی شو و وجهله در که لفظ کان کان الله علیما حکما
وکنتم امواتا فاحیاکم نظم جلیله لرنده اولدیغی اوزره استمراری افاده
یاخود حکایه ایچون اولوب یاخود صار کلمه می و صار معنایه
اولنلر کی انتفال یاخود ایس کی نفی یاخود لازال کی دوام یاخود
مادام کی توفیت و یاخود کاد کی قرب و یاخود علم کی اعتقاد
ایچون اولورلر (الظرفیة للاختصار بتقدیر فعل او اسم)
ظرفیت جمله ده بر اسم یاخود بر فعل تقدیر یله اختصار ایچون اولور
(الشرطیة لتقید الفعل بالشرط للاعتبارات تظهر من معانی
ادواته فان واذ الوقوع الجزاء الوقوع الشرط فاذا فی المظنون
فغلب فی الغالب ولفظ الماضي وان فی مشکوک فکثر فی النادر نحو
فاذا جاءتهم الحسنة قالوا لنا هذه وان تصبهم سيئة يطيروا بموسی
ولولا انتفاء الشئ لانتفاء غيره فی الماضي وقدر یط ما یمتنع عدمه
باحدا النقیضین بالواو لتدل علی الآخر نحو احبك وان كنت قاتلی
وبدونها لو كان الاخر اولی و یختص بلون نحو نعم العبد صهیب
لولا یخف الله لم یحسه و یخرج علی خلاف الظاهر فیه عن
المستقبل بالماضي والفاعل والمفعول تنبیها علی تحقق وقوعه
وبالعکس لاستحضار صورة مضمونه نحو الله الذی ارسل الراح فتبر
سحابا ولا استمراره نحو الله یستری بهم وقد تستعمل لومع المضارع
نحو ولویطیعکم فی کثیر من الامر اعنتم لقصد استمراره فیما مضی
ونحو ولوزی اذ وقفوا علی النار لتزلیله منزلة الماضي لصدوره عن
لاخلاف فی اخباره وکثران واذ مع الماضي للابراز فی معرض
الحاصل لقوة الاسباب والتفاوت اواظهار الرغبة والتعریض
نحو لئن اشركت لیحبطن عملک ونظیره فی التعریض ومالی لا عبد

متن

متن

الذی فطرنی والیه ترجعون وانا اوابا کم اعلی هدی اوفی ضلال مبین
وقد یستعمل ان فی غیر مشکوک المنجاهل اوجهل السامع اوجهله
شرطیت ادوات شرطک معانی سندن ظاهر اولان اعتبارات ایچون
فعل شرط ایله تقید اولنمقلقدر وادوات مذکوره دن لفظان واذ
مضمون شرطک وقوعی سبب یله مضمون جزائک وقوعی ایچوندر
واذا لفظنک استعمالی شرطک وقوعنه یقین وطن غالب اولان محله
وتحقق وتقرر معنای افاده ایدن لفظ ماضیده اکثر در وان لفظنک
استعمالی شرطک وقوعی مشکوک وتادر الوقوع اولان محله کثیر
اولور و فاذا جاءتهم الحسنة قالوا لنا هذه وان تصبهم سيئة يطيروا
بموسی نظم جلیلی ذکر اولنان اذا وان لفظ لریبک بروجه محرز
استعماله مثال اولوب یعنی حسنات ونعم الهیه غایبه ومتکثره
وحسناته نسبتله سببه مشکوک وتادر در و لفظ او ماضیده بر شبک
متنی اولس یله شئ اخرک متنی یعنی لوجبتنی لا کرمتک ترکیبنده
اولدیغی اوزره جهوره کوره مضمون شرطک عدم وقوعیله
مضمون جزائک معدوم اولسی ایچوندر و ابن حاجبه کوره لوکان
فیهما الهة الا الله لفسدتا نظم جلیله مضمون جزا واقع اولان
عدم فساد دن مضمون شرط واقع اولان عدم تعدد الهه استدلال
اولدیغی دن مضمون جزائک عدم وقوعیله مضمون شرطک
انتقاسی ایچوندر و بعض کره ایکی نقیضک یربتک عدمی تمتع
اولوب وجودی مراد اولدیغی حالده وجودی مراد اولان نقیضه
دلالت اتمک ایچون ان واذ لفظ لری و اوایله ربط اولنور شو بلکه
احبک وان کنت قاتلی ترکیبنده واقع اولدیغی اوزره نقیض اخر
نصور اولنان ومنوبا معطوف علیه اولان لولم تکن معنای واولک
ترکیبنده ربط و ذکر افاده ایدروان واذ لفظ لرنده اولدیغی
وجهله و اوایله مربوط اولیه رقی لولم تکن نقیض اخرک فیه می

اولی بالطریق اولور و بوجیهت انجیق اولفظنه مخصوص صدر و مثالی
 نعم العبد صهیب اولم یخف الله لم یعصه ترکیبدر قالدیکه کلامی
 ظاهرک خلافتنه اخراج ایله معنای مستقبلی لفظ ماضی و اسم فاعل
 و اسم مفعول ایله تعبیر و ادایتک یوم ینفخ فی الصور ففزع من
 فی السموات و من فی الارض و ان الدین لواقع و بوم مجموع له الناس
 نظم جلیلترینده واقع اولدیغی اوزره اول معنائک تحقیق وقوع
 و تقریرنی تنبیه و بیان ایچون اولوب بالعکس معنای ماضی و اسم فاعل
 و اسم مفعولی لفظ مستقبل ایله ادایتک الله الذی ارسل الراح فشیخ
 سحابا نظم جلیلینده اولدیغی وجهله صورت مضمون و معنای
 استحضار یا خود الله یسنهزی بهم نظم شریفنده اولدیغی
 اوزره استمرار ایچوندر زیرامستقبلک احوال ثلثه سندن بریسی حال
 اولغله حالده استحضار معنا ثابت و مضار عده استمرار دخی
 واقعدر و ادوات شرطدن لفظ لوبعض کره لفظ مضارع ایله
 استعمال اولنسی و لویطیهکم فی کثیر من الامر اعنتم نظم جلیلینده
 اولدیغی وجهله معنای ماضی ایله بیله مضارعده اولان معنای
 استمراری قصد و افاده ایچوندر و اخبارنده قطعاً خلاف صدور
 ایلمان ذات غائینک خبری تحقیق وقوعه دلالت ایتکله و اوتری
 اذ وقفوا علی النار نظم جلیلینده اولدیغی اوزره لفظ لوبعض مضارعده
 دخولی بویله محله معنای مضارعی تحقیق وقوعی افاده ایدن
 ماضی منزله سنه تنزیل ایچون اولور و اکثراً ان و اذالفظلرینک
 موقع مستقبلده ماضی به داخل اولسی قوت اسبابدن ناشی معرض
 حاصلده اظهار معنا یا خود ان ظفرت بحسن العاقبة ترکیبنده
 اولدیغی اوزره تفاؤل و یا اظهار رغبت و یا خود ان اشیرکت
 لایحیطن عملک ایت شریفه سندن مستفاد اولان معنای لطیف کی
 تعریض ایچون اولور و بومثللو تعریضک ادات شرط اولیه رقی و مالی

لا عید الذی فطرنی و الیه ترجعون نظم جلیلی و انا و ایاکم اعلی هدی
 اوفی ضلال مبین ترکیبی نظیریدر و بعض کره لفظ ان نجاهل
 یا خود حقیقه مخاطبک جهلی و یا خود ان کان هذا ایاک فلا تؤذه
 قولنده اولدیغی اوزره مخاطب جاهل منزله سنده تنزیل ایله تنجیهلی
 ایچون غیر مشکوک اولان محله استعمال اولنور (الذکر یجب
 عند عدم القرینه و یترجح معها لکونه الاصل و لا صارف اوقله
 الماثقه بالقرینه اوز یاده التقرير و التعلیل بغیاوه السامع
 و التبرک و التلذذ و ایهامها و التمجید و التعظیم و الالهانه و بسط
 الکلام لغائده اوللا یتکن السامع من ادعاء عدم التنبیه او لتمیز
 کون المستند اسماً او فعلاً او ظرفاً) کلامده قرینه اولدیغی حالده
 مستند و مستند الیهی ذکر ایتک واجب اولور و قرینه قویه اولیوب
 ذکر و حذفی مساوی اولان محله قرینه ایله بیله اصالتندن
 ناشی مستند الیهی ذکر ایتک ترجیح اولنور یا خود قرینه به قلت
 اعتماد اولور ایسه ینه مستند الیهی ذکر ایتک مر جحدرو یا خود
 قرینه وار ایکن زیاده تقریر و افاده یا خود سامعک غیاوتنه
 تعریض یا خود مستند الیهی ذکر ایتک تبرک و یا تلذذ و یا خود
 تبرک و تلذذی اخره اشرا ب و ایهام یا خود زید قسا و م الاسد
 ترکیبنده اولدیغی اوزره حکم غریبه تعجب یا خود تعظیم یا خود
 اهانت یا خود من نیک دینلده کده مقام افتخارده نیتنا محمد
 حبیب الله سید الانبیاء و المرسلین دینلده کی لغائده بسط
 کلام ایچون و یا خود سامع عدم تنبیه ادعا سنده تمکن ایتامک
 ایچون مستند الیهی ذکر ایتک ترجیح اولنور و مستند اسم یا فعل
 یا ظرف اولدقده اسمیت و فعلیت و ظرفیتی تبیین و تعیین ایتک ایچون
 مستند ذکر مر جحدرو (الحذف یجب فی نحو جداله و نعم الرجل
 زید و ضربی زیداً قائماً و لاحظیه فلا الیه لاتباع الاستعمال

و يجوز بقريته كما في جواب سؤال محقق او مقدر و ترجيح لضيق
المقام من توجع ونحوه نحو قال لي كيف انت قلت عليل ولا حترار
عن العبث ظاهرا نحو يسبح فيها بالغدو الاصال رجال وفيه
تكثير القائده بنياية عن ثلث جل ويكون المسبح له عمدة و يكونه
تفصيلا بعد اجمال او لتخييل او لعدول الى اقوى الدليلين عقلي
لفظي او لاختيار نذبه السامع او قدر تنبيهه او لصورته عن لسانك او عكسه
او ابهامهما ويقرب من الحياء من التصريح او لتعنيه و لودعاء
او للاخفاء او ليكن الانكار او لتكثير باحتمال امرين نحو فصبر جميل
اي فامري و اجل و لا نعميم باختصار نحو و الله يدعوا الى دار السلام
او للتاسب نحو و ما قلتي وقد يحذف المفعول نسبيا فلا يكون منوبا
مقدرا لمجرد اثبات الفعل او نفيه فيتر ل منزلة اللازم نحو هل
يستوي الذين يعلمون والذين لا يعلمون (جداله و ضرب بي زيدا
قائما و لا حظية فلا الية تركيلزنده اولدوبغي وجهله فعلى و نعم
الرجل هو زيد تقديره اولان نعم الرجل زيد تركيلزنده اولدوبغي كبي
مخصوص المدح والذم اولانك اولنده اصح اوزره مسند اليه اولان
لفظي استعماله اعرابه ابا حذف واجب اولور شو يلكه فعل حذف
اي له مصدر فعل مقامه قائم اوله رقي جداله تركبي حدث جداله
و ضرب بي زيدا قائما تركبي ضرب بي كان زيدا قائما تقديره اولور
و لا حظية فلا الية تركبي فلا كون الية تقديره اولور و قربتهك
قيامي عندته سؤال محقق و يا خود سؤال مقدر كجوابه اولدوبغي
كبي يعني من قام دينك كده سؤال محقق طرفنده اولان قام فعلتك
قريته سبيله بالكرز زيد دينلوب جواب طرفنده قام فعلتك حذفي
و كذلك لييك بز يدضارع دينلان محله من بيكيه سؤال مقدر
طرفنده بولان بيكي فعلتك قريته سبيله بالكرز ضارع دينلوب
بيكيه فعلتك جواب طرفنده حذفي جائ اولور وقال لي كيف انت

قلت عليل مصر عنده اولدوبغي اوزره آجيق و تحزن و تحسر
وامثالنده اولدوبغي كبي ضيق مقام و حال جهتيه مسند اليهك
حذفي مرجح اولغله مصرع مذكوره مسند اليه اولان انا لفظ نك
حذفي ترجيح اولنوب مصرع مذكوره قال لي كيف انت قلت انا عليل
تقديره اولور يا خود ظاهر اعبدن احترار ايچون يعني كلامه
مسند اليه حقيقة منوي اولغله ظاهرا ذكرى عبث اولدوبغيچون
حذف مرجح و قراءت مجهول اوزره يسبح له بالغدو والاصال
نظم جليلي بوكا بني اولوب نظم جليل مذكوره يسبح له رجال
فيها بالغدو والاصال تقديره اولور واشبو نظم جليلده يسبح
له تركبي سؤال مقدر اولان من يسبح له جله سني و سؤال مقدره
جواب اولان يسبح له رجال جله سني جامع و اوج جله مقامه قائم
اولوب و مسبح له عمده و تفصيل بعد اجمال اولغله فائده كثيره بي
افاده ايدر و عقلي و لفظي ايكي دليل دن اقوى اولان عقليسته
عدولي تخيل ايله حذف ترجيح اولنور و يا خود سامعك قريته
مطلقه ايله تنبيهني يا خود قريته خفيه ايله مقدار تنبيهني امتحان
و اختبار و يا خود تعظيما و بالعكس تحقير او يا خود تعظيم و تحقير
آخريه ايهام مسند اليهك ذكر ندر لسانني حفظ ايچون حذفي مرجحدر
و تعظيم و تحقير محالزنده مسند اليه ي ذكر دن حذف حيايه قريب
اولور و يا خود مسند اليه و لودعاء اولسون معلوم اولدوبغيچون
و يا خود مسند اليه ي اخفا يا خود وقت حاجته انكار ايچون حذف
ترجيح اولنور و يا خود ايكي امر كاحتمال ايله تكثير فائده ايچون
حذف ترجيح قلنور مثلا فصبر جميل نظم جليلي فامري صبر جميل
تقديره اولور ايسه مسند اليه اولان امري كلمه سي و فصبر جميل
اجل تقدير قلنور ايسه مسند اولان اجل كلمه سي حذف اولنمش
اولور و يا خود والله يدعوا الى دار السلام نظم جليلنده اولدوبغي

اوزره لفظه اختصارا اليه معناني تعميم ايجون حذف ترجيح
اولنور واشبونظم جليل والله يدعوا العباد الى دار السلام
تقديره اولمغله مفعول اولان العباد لفظي حذف اولنمش
اولور ياخود و ماقلني نظم شريفي اوزره تناسب ايجون حذف
ترجيح قلنور اشبونظم جليلده مفعول اولان كاف خطاب ذكر
اولنمش اولسه وماقلاك دينلك لازم كله جمكندن نظم شريفك
ماقبلنه نظرا تناسب ترك قلنمش اولور وبهض كره هل
يستوي الذين يعلمون والذين لا يعلمون نظام جليلنده اولديغي
وجهله مفعول منوي ومقدر اولبه رفق فعل لازم منزله سته
تنزيل اولنوب مفعولك نسبيا منسيا محذوف اولسي مجرد فعلى
اثبات ياخود نفي ايجون اولور (التقديم حيث ايس واجبا
للاهتمام به من المتكلم والسامع ولو ادعاء كتقديم المسند اليه
لاصالة اولنمشو يبق الى الخبر لتكسبه في ذهن السامع اولنمجبيل
المسرة او المساءة تفولا او نظيرا او لايهام انه لا يزول عن الخاطر
اولنمبرك اولنلنذا وكونه محزا التعجب والاستبعاد في الخدع
بالزيب بعد المشيب واخويه بحسب المقام اولبيان انسا مه
بالخبر مصرا عليه نحو الخطيب يشرب ويطرب اوللكننا به
بلفظ مثل وغير نحو مثلك لا يخل وغيرك لا يجود وللتعميم في كل بعده
نفي غير عامل فيه نحو كل ذلك لم يكن فانه لنفي العموم غالبا اولنقوية
في الخبر لتكرار الاسناد نحو زيد قام وبقرب منه زيد قائم لتضمنه
ضميرا لا يتغير تكلموا وخطابا وغيبة والتقديم قديفيد التخصيص
بحسب المقام نحو زيد عرف ورجل جاء اي لامرأة اولارجلان ونحو
انا ماقلت ردا لمن زعم انفراد غيرك او مشاركة معك في عدم القول
وما انا قلت ردا في عدم القوم وما انا قلت ردا لمن زعم حاق في القول
فلا يصح ما انا قلت ولا غيري ولا ما انت ضربت الازيدا وكتقديم

هت

المسند للفتاوى اوللنمشو يبق الى المسند اليه والتخصيص نحو لكم
دينكم ولي دين اوليتعين اولا كونه خبرا والمفعول ونحوه للتخصيص
وغيره نحو اياك نعبد ولك نصلي ورا ككسبا جئت ونفسا طبت
ومن ثم قدر فعل بسم الله مؤخرا وافرأ باسم ربك لكون القراءة
اهم ونحو زيد اعرفته يحتمل التقديرين واذا اجتمع متاسبان اخر
الابلغ للترقي نحو زيد عالم تحريرا لا لتكسبه نحو لا تأخذه سنة ولا نوم
ما هو الحق تأخيرا ولان لفظي تقديم واجب اوليوب انجق استعمال
عريده مقصود اولان معنائه دلالات ايدن الفاظ تقديم قلنور
يعني اصالة اهتمام مسند اليه تقديم اولديغي كبي متكلم وسامعك
ولو ادعاء اولسون دقت واهتمامندن ناشئ* والذى حارت البرية فيه
حيوان مستحدث من جساد* يبتدئه واقع اولديغي وجهله
بيت مذكور مصرع اولنك مبتدأ اوله رفق تقديمي خبر اولان مصرع
ثانيك ذهن سامعه تمكسبه تشويق ايجون اولور زيرا مبتداه
جميع زمانه خبره تشويق واردر ياخود سعد في دارك والسفاح
دار صديقك تركيلنده اولديغي اوزره مسند اليه اولان سعد
كله سي تفاولا وسفاح كله سي تطيرا تعجبيل مسرت ومسأت ايجون
تقديم اولنور ياخود مسند اليه خاطر دن زائل اولديغي بيان
وايهام وياخود تبرك وياخود تلمذ ايجون تقديم قلنور وياخود
فهم معناده تقديم وتأخري مساوي اولان الفاظك تقديمي
محل تعجب واستبعاد اولديغي ايجون اولور شويلكه انخدع بالزيب
بعد المشيب مصرعي لدى التأمل بحسب المقام محل تعجب الدائم قد
ايسه مصرع مذكورك حالي اوزره ومحل تعجب الدائبلان شئ
اولديغي صورنده ابالزيب تخدع بعد المشيب ومقام تعجب
استبعاد مخدوع فيه يعني اختيارا لوقته الداتان شخص ايسه
ابعد المشيب تخدع بالزيب هباره لري مجا اوله رفق اشبو اوج

شیدن قنغیسی موقع تعجب ایسه شبهه دال اولان لفظ تقدیم
اولنور و یاخود کیف الخطیب سؤالی جوابنده الخطیب بشرب
و یطرب دنیلدیکی مثلاً و مسند الیه اولان الخطیب کلمه سنک
تقدیمی مسند اولان بشرب و یطرب خبریله مسند الیهک حالنی
اتسام و پیسانه اصرار ایچون اولور و یاخود انت لا یجزل وانت
تجود تقدیرنده اولان مثلاً لا یجزل و غیرک لا یجود عبارت زنده
اولدیغی وجهله واجب الاضافة اولان مثل و غیرکله لی لاجل
الکتابیه تقدیم قلنور و یاخود کل ذلک لم یکن ترکیبده اولدیغی
وجهله کل لفظنک بعدنده حرف ننی او اوب حرف مذکور کل
کلمه سنده دخی عامل اولدیغی صورتده تعمیم ایچون کل لفظی تقدیم
اولنور زیرابو وجهله کل کلمه سنک تقدیمده اکثر باعموم وارد
و یاخود زید قام ترکیبده اولدیغی اوزره مسند الیهک تقدیمی فعله
منسوب اولان خبرده تکرار اسناد سببیه حکمک تقویت ایچون اولور
وزید قائم ترکیبی دخی تقویت حکمده زید قام ترکیبده قریب
اولوب شو وجهله که قائم لفظی متکام و مخاطب و غایبده تغیر
ایتمیان ضمیری تضمن ایله جامد حکمده اولغله زید قام عبارت
سنک زید قائم ترکیبی حقیقه عینی اوله مزایسه ده تقویت حکمده
اکایفین اولور قالدیکه بحسب المقام تقدیم تخصیصی افاده ایدر که
مثلاً زید عرف و رجل جاء دنیلدکده عارف اولان و کلان امرأه
یاخود بر قاج رجل اولق اوزره مخاطبک واقع اوله جق ترددی
ردا مسند الیه اولان زید و رجلی واحدا ذکر و تقدیم تخصیصی
بیان ایچون اولور و انما ما قلت دنیلدکده سامعک عدم
قولده متکلم ایله غیرک انفرادی یاخود مشارکتی زعمی رد
مسند الیه اولان انما لفظنک تقدیمی تخصیص و قصری افاده
ایچون اولور و تقدیرجه ما انما قلت ولا غیری و لانت ضربت

الازیله ترکیبده تقدیم صورتی کور بنور ایسه ده معناه جهتیله
صحیح اولور و کذلک تخصیص افاده ایدن تفاؤل یاخود تشویق
ایچون مسند یعنی خبرک مسند الیهه تقدیمی کبی که سعادت بعز
وجهک الایام ترکیبده اولدیغی اوزره تفاؤل سعادت کلمه سنک
و ثلثة تشرق بیهجتها شمس الضحی و ابواسحق و القمر یبشده
اولدیغی وجهله لاجل التشویق بیت مذکور مصرع اولنک
مسند اوله رق مسند الیهه تقدیمی تخصیص بیان ایچوندر یاخود
لکم دینکم ولی دین نظم جلیله اولدیغی مثلاً و لکم کلمه سنک مسند
اوله رق مسند الیه اولان دینکم ترکیبده ولی کلمه سنک کذلک
مسند اوله رق مسند الیه اولان دین کلمه سنه تقدیمی انجیق تخصیصی
افاده ایچون اولور یاخود مسند تقدیمی تفاؤل و تشویق و تخصیص
ایچون اولوب له هم لامنتهی الکبار هام مصرعنده له کلمه سنک مسند
اوله رق مسند الیه اولان هم کلمه سی اوزرینه تقدیمی اول امرده صفت
اولوب خبر اولدیغی تعین ایتک ایچوندر و مفعول و حال و غیرک
تقدیمی دخی ایاک نعبد و لک نصلی نظم جلیله و را کبا جئت و نفسا
طبت ترکیبده اولدیغی اوزره تخصیص افاده ایدر و بعضاً تخصیص
افاده ایچونر تا کید ایچون اولق و یاخود حالی اوزره قالمق دخی اولور
و مفعولک فعلک اوزرینه تقدیمی تخصیص افاده ایلدیکی اجلدن
مفعول به غیر صریح اولان بسم الله کلمه سنه شان اسم الله تعظیما
و تبرکاً و تخصیصاً محله کوره بر فعل تقدیر اولنور و اقرأ باسم ربک
نظم جلیله اولدیغی اوزره اقرأ کلمه سنک فعل طلب اوله رق مفعولنه
تقدیمی نظم جلیل مذکور ابتدا نازل اولان سوره شریفه اولدیغندن
قرأت اهم اولدیغیچوندر و زید اعرفته ترکیبی کیلر ایکی تقدیر
محمول اولغله تقدیر اول ترکیب مذکور ده اولان زید لفظی
عرفته فعلنک مفعولی اوله رق تخصیص افاده ایدر و تقدیر ثانی

تركيب مذكور عرفت زيدا عرفته ديمك اولوب زيدا لفظتك
بعنده اولان عرفته فعلى قبلنده اولان عرفته فعلى تأكيد ايدر
وبر تركيبه ايكبسى برمعنايه دلالت ايدن الفاظ مناسبه
جمع اولديغى وقتده معنا جهندن زياده وابلغ اولانى ترقى ايجون
تأخير اولنور مثلاً زيد عالم فخر بر تركيبنده اولديغى وجهله
فخر بر كلمه سى عالم لفظندن ابلغ اولمغله لاجل الترقى تأخير اولمشدر
لكن لاتأخذ سنة ولا نوم نظم جليلنده اولديغى اوزر سنة كلمه سنك
تأخير اولنوب نوم لفظى اوزرينه تقديمى لنكتة اولوب يعنى سنة
نومدن ابلغ ايسه ده نومدن اول سنة ظهور ايلديكندن سنة لفظتك
نوم كلمه سنة تقديم اولنسى ترتيبه رعايت نكته سنة مبنيدر
(التعريف للاشارة الى معين من حيث هو معين وفى النكرة هو
معين من حيث هو هو لا بملاحظة تعينه فالفرق بين اسد والاسد
عند ارادة الحقيقة بالاعتبار ولذا حكم بتقاربهما وجوز وصف
هذا المعرف بالنكرة وقيل يسبى فى قوله ولقد امر على اللئيم يسبى
صفة لاجال والتعيين اما بنفس اللفظ فعلم او بقرينة الخطاب
فضمرا والاشارة فاسم اشارة والنسبة المعهودة فوصول او بحرف
فعرف باللام والنداء او بالاضافة الى احد الخمسة ثم الموصول
واسم الاشارة للمحسوس والباقي يعنها فيختار العلم لاجضاره
بعينه باسم الخاص نحو وما محمد الرسول والتبرك والتلذذ
او التعظيم او الاهانة او الكناية نحو بت يدى ابي لهب اى جهنمى
والمضمر للاشارة الى متكلم او مخاطب او معهود بينهما نحو فلان
لئيم ان احسنت اليه اساء اليك وعليه ولو ترى اذ المجرمون ناكسو
رؤسهم وقد يضرر فى مقام الاظهار فيعاد الى مبهم مفسر بمفرد
نحو ربه رجلا او جملة كفى الشان لتمكين ما يعقبه فى ذهن السامع
لانه اذا ابفهم معنى المضمر ينظر الى ما يرد فيمكن اكثر ويعكس

وبوضع الظاهر موضع الغائب لزيادة تمكينه نحو الله الصمد
او المتكلم لتربية المهابة ونفوية الداعى الى الامثال نحو فتوكل
على الله والاستعطاف نحو الهى عبدك العاصى انا كذا والاشارة
لتعينه طريقا او كمال التمييز او بيان القرب او البعد او التوسط
وقد يشار الى الغائب لادعاء ظهوره كالمحسوس او ايهام بلادة
السامع او فطانتة او كمال العناية بتمييزه لاختصاصه بحكم بديع
ويشار بذلك الى الغائب لتزليل غيبته منزلة البعد حسا وقد يعبر
البعد فى الرتبة تعظيما نحو الم ذلك الكتاب والقرب فيها تحقيرا
نحو هذا الذى بعث الله رسولا والموصول لعدم العلم بما يخصه
سوى الصلة او للاخفاء او استعجابان التصريح بالاسم او التشويق
الى ما يرد نحو والذى جارت البرية فيه حيوان مستحدث من جاد
او زيادة التقرير نحو وراودته التى هو فى ينها او التفخيم نحو فغشبههم
من اليم ما غشبههم او التحقير نحو ومن لم يرد حقيقة الحال قال ما قال
او التنبيه على الخطأ نحو ان الذين تزوهم اخوانكم يشقى غلبل
صدورهم ان تضرعوا وتحقق الحكم نحو ان التى ضربت يديها
مهاجرة بكوفة الجند غالت ودهاغول او تعظيم محكوم به نحو ان الذى
سمك السماء بنى لنا بيتا دعائمه اعز واطول او تعليله نحو ان الذين امنوا
وعملوا الصالحات كانت لهم جنات الفردوس نزلا وقد يجعل هذا
ذريعة الى تعظيم للمتكلم او السامع او المذكور بينهما او غيرهم
او اهانة لهم او تسلية او غير ذلك واللام للاشارة الى الحقيقة نحو
الرجل خير من المرأة ويسمى الجنس او الى الحقيقة معهودة منها
خارجا (نحو كما ارسلنا الى فرعون رسولا فعصى فرعون الرسول
او ذهنا نحو اطيعوا الله واطيعوا الرسول ويسمى العهد او الى كل
الافراد مطلقا او مقيدا) نحو عالم الغيب والشهادة وجمع الامير
الصاغة ويسمى استغراقا حقيقة او عرفيا وقد يعرف الخبر بلام

الجنس للتخصيص حقيقة نحو وهو الغفور او ادعاء للتنبيه على
الكمال نحو زيد الشجاع والاضافة تعينها او تعذر او التعداد
او تعسره او املاؤه او التعظيم او اهانته للمضاف او المضاف اليه
او غيرهما او مجاز لطيف وتسمى الاضافة لادنى ملابسـة نحو
كوكب الخرقاء مسند اليهك معرفة اولمقلغي متكلم
ومخاطبك معلومى اولان شئ حيثيت ذاته سبيله يعنى ايكبسندك دخی
معلومى اولديغى وجهله اراد واشارت ايلك اولوب نكره ده
بالعكس متكلم مخاطبك معلومى اوليان شئت تعينى مراد ايتيمهرك
مهما امكن اراد ايلسيدر بوصورته آس لغظى معرف باللام
اولمدرق والاس لفظى معرف باللام اولمدرق ايكبسندن دخی حقيقت
يعنى حيوان مفترس مراد اولنديغى حالده معرفه ونكره اولمقلقه
يئلرند اولان فرق بالاعتبار اولور بناء عليه بولفظلرك معرفه
ونكره اولمقلقه بربرينه تقاريله يعنى بومثلاوم معرف باللام اولان
كلمه نكره به قريب اولمقلغه حكم اولوب بويله معرف باللام
اولان كلمه نكره ايله صفتلنسى تجوز اولندي مثلا شاعرك
ولقد امر على اللئيم بسنى قولنده اللئيم معرف باللام ايسـده
يسنى كلمه سى فعل نكره اولمدرق حال اوليوب اللئيم كلمه سنك
صفتى اولسى تجوز وترجیح قلنور قالديكه تعين يعنى مسند اليهك
معرفه ومعين اولمقلغى بانفس لفظ ايله اولور كه مسند اليه علم
اولمدرق ذكر اولنور ياخود مخاطبه ومكانه قريبه سبيله اولور كه
مسند اليه كلام مناسبيله ضمير اولمدرق ذكر قلنور ياخود اشارتله
اولور كه مسند اليه اسماء اشارات اولمدرق ذكر اولنور ياخود نسبت
معهوده ايله اولور كه مسند اليه موصول اولمدرق ذكر قلنور ياخود
حرف ايله اولور كه مسند اليه معرف باللام وحرف ندا ايله ذكر
اولنور ياخود اشوبش قسمك يعنى علم وضمير واسماء اشارات

وموصول ومعرف باللام اولانك برينه مسند اليه اضافله ذكر
قلنور بوند نصكره معلوم اوله كه موصول معقوله واسم اشارت
محموسه موضوع اولمدرق مستعمل اولوب اربعة باقيه يعنى علم
وضمير ومعرف باللام وندا واضافت معقول ومحسوس يئلرند
تعميما استعمال اولنور ايمدى مسند اليهك اسم خاصيله علم اولمدرق
اختيار و ذكر اولنسى بعينه احضار يعنى * وما محمد الارسل *
نظم شريفنده اولديغى وجهله محمد لفظنك علما اسم خاصيله
مسند اليه اولمدرق اختيار و ذكرى قلوب ناسده محمد رسول الله
اولديغى آشكار اولمقلق ايجوندر ياخود مدحى مشعر اولان اسما
والقايده تبرك ياخود تلذذ ياخود تعظيم وياخود ذمى مشعر
اولان اسما والقايده اهانت ايجون اولور وياخود كنيت ايجون
اولور كه مثلا بتتيدى ابى لهب نظم جليلنده اولديغى وجهله
ابى لهب كنيه سنك دلالت لفظ ايله جهنمى اولديفته كناية اولمش
اولور و مسند اليهك ضمير اولسى متكلم ياخود مخاطبه وياخود
متكلم ايله مخاطب يئلنده معهود يعنى ذكرى مسبوق اولان غائبه
اختصارا اشارت ايجوندر قالديكه خطابده اصل وحق اولان
مخاطب معين اولمقدر و بعضا اصل اولان خطاب معيندن عدول
اولنسى فلان لئيم ان احسنت اليه اساء اليك تركينده اولان
ان احسنت خطابى وولو ترى اذا الجرمون ناكسورؤ سهم نظم
جليلنده اولان ولورى خطـابى مثلا وهر برخطاب ممكن اولان
مخاطبه عموم وشمول ايجوندر و مسند اليه بعض كره مقام اظهارده
اضمار قلنسى يعنى لفظا ومعنى مرجعى سبقت ايتيوب عند البصريه
نكره اولان ضميره اضافتله معرفه صورتند كورينان مسند اليه
حق ذاتنده مبهم اولمقلغه ربه رجلا تركينده اولديغى اوزره برمفرد
مفسر ياخود ضمير شانده اولديغى مثلا ورجله مفسره ايله تفسير

واعاده اولمسی عقینده کلان ترکیک مثلا ذکر اولسان ربه رجلا
 ترکیبده مبهمی تمیز ایچون مفرد مفسر اولان رجلا لفظنک
 و یا خود جمله مفسر نک معنای بنی ذهن سامعه تمکین ایچوندر
 زیر مضمک معنای فهم اولمدیغی حالده بعدنده کله جک
 ترکیک معنای انتظار سبیلده فهم معناده تمکین زیاده اولور
 و بالعکس مسند الیه مقام اظهارده اضماع قلمیوب ظاهره وضع
 غائبه قونلمسی دخی زیاده تمکین ایچوندر مثلاً سورة اخلاصده الله
 الصمد نظم جلیلی قل هو الله احد قرینه سبیلده ضمیر غائب
 محلی اوله رق هو الصمد اولمسی اقتضا ایدر ایکن ضمیر کتور لمیوب
 اسم ظاهر اوله رق الله الصمد بیورلمسی زیاده تمکین ایچون اولور
 یا خود متکلم غائب محله قونلمسی مثلاً انا امر دنیله جک محله
 الامیر یا مرد نیلمسی تکثیر مهابت ایچوندر یا خود مدعوی اطاعت
 و امثاله تقویت ایچون اولور فتوکل علی الله نظم جلیلنده اولدیغی
 وجهله نظم جلیل مذکور فتوکل علی محلی ایکن فتوکل علی الله
 بیورلمسی لفظه جلال جمیع صفات جلال و جالی جامع اولغله
 مدعوه بالملا حظه تقویت اطاعت و امثال حاصل اولق ایچوندر
 و یا خود استعطاف ایچوندر مثلاً ابراهیم بن ادهم قدس سره
 حضرتلرینک حین مناجاتده الهی انا العاصی انا کادیه جک محله
 الهی عبدک العاصی انا کادیمسی انا نیتدن تنزل و محویت صورته
 کمال استعطاف ایچوندر و مسند الیه اسماء اشارات اوله رق معرفه
 اولمسی مشار الیهی ذهن سامعه بعینه احضار طریقیه تعیین
 ایچوندر زیرا ذات مشار الیه حاضر و محسوس اولوب متکلم و سامع
 اسم خاصنی بتلک لری و معین آخر دخی اولمدیغی صورته مشار

الیهی اشارتله عینا احضار بو وجهله اولور یا خود کمال تمیز یا خود
 هذا زید کی بیان قرب یا خود ذلك زید کی بیان بعد یا خود ذاك
 زید کی بیان توسط ایچون اولور و بعض کره اسماء اشارتله غائبه
 اشارت اولمقلق اول غائبک ادعاء محسوس کی ظاهر اولدیغیچوندر
 یا خود متکلم عندنده سامعک غیر محسوسی ادراک ایتمکده تحیرینی
 و یا غیر محسوسی ادراک ایتمکده فطانتی ایهمام ایچوندر و یا خود
 کم عاقل عاقل اعیت مذاهبه و جاهل جاهل تلقاه مرزوقا هذا الذی
 ترک الاوهام حائیده و صیر العالم التحریر زید بقا قطع سنک مصرع
 ثالثده اولدیغی وجهله کمال عنایتک حکم جناب باری به اختصاصنی
 تمیز ایله بیان ایچون حاضر محسوسه موضوع اولان اسم اشارتله
 غائبه اشارت قلمور و اسماء اشارتدن ذلك لفظیله غائبه اشارت
 اولمقلق اول غائب حسامترله بعده تنزیل اولمدیغیچوندر و بعض
 کره (الم ذلك الكتاب) نظم جلیلنده اولمدیغی اوزره مشار الیه
 رتبه ده تعظیم و بعض کره دخی اهذا الذی بعث الله رسولا نظم
 جلیلنده اولدیغی اوزره تحقیر ایچون بعد معبر اولور و مسند الیهک
 موصولا معرفه اوله رق ایراد اولمسی متکلم یا خود سامعک یا خود
 ایکسنک صله دن ماعدا موصوله مخصوص اولان شبهه عدم
 علم ایچوندر مثلاً من دخل هذا الحصین فله کذا دینلده صله
 اولان دخل فعلندن ماعدا مسند الیه مخصوص اولان احوالی
 متکلم و سامع و یا ایکسنک بیتاملری جهتیه ترکیب مذکورده
 من موصول ایراد اولمشدر یا خود مسند الیهک اسمنی اخفا
 و یا خود اسم قبیح اولور ایسه تصریح ایله استهجان و یا خود
 والذی حارت البریه فیه حیوان مستحدث من جهاد بیتنده
 اولدیغی وجهله مضمون صله حکم غریب اولدیغی صورته
 معنائک ذهنده تمکنه تشویق ایچون مسند الیه موصولا ایراد

قلنور یا خود و راودته التي هو في بيتها نظم جليله اوده اولديغي
اوزره زياده تقريرو يا خود فغشيبهم من اليم ماغشيبهم نظم
شريفنده اولديغي وجهله تفخيم واعظم ام و يا خود من لم بدر
حقيقة الحال قال ما قال تركيبينده اولديغي مثلاً و تحقير يا خود
ان الذين ترونهم اخوانكم يشفي غليل صدورهم ان تصرعوا
عبارة سنده اولديغي وجهله مخاطبك خطاسته تنبيه و يا خود
ان التي ضربت بيتهم اجرة لكوفة الجند فالت ودها غول عبارة سنده
اولديغي اوزره تحقيق معنا يا خود ان الذي سمك السماء بنى لنا
يتسادعائمه اعز و اطول بيتنده اولديغي مثلاً و محكوم بهم تعظيم
و يا خود ان الذين امنوا و عملوا الصالحات كانت لهم جنات الفردوس
نلا ايت كريمه سنده اولديغي وجهله محكوم بهم تعليلي يعني
محكوم به هر نه ايسه انك حصول فعله علمت اولديغي بيان همچون
مسند اليه موصولاً ايراد او انورو بعض كره محكوم بهم موصول اليه
تعليلي متكلم و مخاطبه يا خود ايكسنتك بيتنده مذکور اولان شبهه
يا خود بونلك غيري به يعني مفاعيلدن برينه تعظيمه ذريعه و يا خود
اشبو مذکوراته اهانته يا خود تسليته و يا خود امثالنه و سيله قلنور
شو بلكه محكوم بهم تعليلي متكلمه تعظيمه ذريعه قلنديغنه
الذي يرافقي يستحق الاجلال و مخاطبه تعظيمه و سيله قلنديغنه
الذي يرافقي يستحق الاجلال و ايكسنتك بيتنده مذکور اولان
شبهه تعظيمه ذريعه قلنديغنه الذي يرافقي زياده يستحق الاجلال
تركيبلى مثال او اوب مفاعيلدن برينه تعظيمه و سيله قلنديغنه
الذين كذبوا شيعيا كانوا هم الاخسرين نظم جليلي
مثال اولور و محكوم بهم تعليلي اهانته ذريعه قلنديغنه تراکيب
ثلاثة مذکوره ده اولان اجلال لفظنك اذلال لفظنه تبديليه بنه

تراکيب مر قومه مثال اولور و تسليته ذريعه قلنديغنه ان الذي
الوحشة في داره توفسه الرحمة في لحده تركيبى مثال اولور و مسند
اليهك لام تعريف اليه معرفه اولمقلغي حقيقة اشارت همچون در
مثلاً الرجل خير من المرأة ديتلد كده لام تعريفك مدخولى اولان
رجل و امرأه دن حقيقت رجل و امرأه مراد اولنور و بولام تعريفه لام
حقيقت و لام ماهيت و لام جنس تسميه قلنور يا خود حقيقتدن يا خود
حقيقتدن مخرج اوله رق متكلم و مخاطب بيتنده بر حصه معهوده به
يعني فرد معينه اشارت اولور و بوجمله حقيقتدن مخرج فرد معينه
اشارت اولمقلغي قرينه به محتاج او اوب اول قرينه دخي ذكرى سبقت
ايتكلمه اولور كه (كما ارسلنا الى فرعون رسولا فنعصى فرعون الرسول)
نظم جليلنده كي رسولاً كلمه سنك مقدم ذكرى سبقت ايتكلمه مؤخر
مذكور اولان الرسول لفظي حقيقتدن مخرج فرد معين اولديغنه
قرينه در يا خود حقيقتدن خارج اولان فرد معين ادات حصار دن
بريله الان واليوم و امثالي كي بذاته محصور او اورا يسه عهد حضوري
و يا خود اطيعوا الله و اطيعوا الرسول نظم جليلنده كي الرسول
كلمه سى مثلاً و ادات حصار دن بريله محصور او اوب ذهنا حاضر
اولور ايسه عهد ذهني و مطلق عهد يعني ذهنا و خارجا فرد معينه
اشارت اولنديغيجون تعريف عهد تسميه او انور يا خود لام تعريف
اليه مسند اليهك معرف اولمقلغي (عالم الغيب والشهادة) نظم
شريفنده اولديغي اوزره مطلقاً و جمع الامير الصاغة بلدته تركيبينده
اولديغي وجهله مقيداً هر بر افراده اشارت اولور و نظم شريف
مذكوره كي غيب و شهادته اولان لامره استغراق حقيقي
و تركيب مر قومه كي صاغة ده اولان لامه استغراق عرفي تسميه
او انورو بعض كره وهو الغفور نظم شريفنده اولديغي مثلاً و مبتدای
معرفيه خبرده اولان حقيقتي تخصيص يا خود بالعكس فان خير

الزاد التقوى نظم جليانده اولديغي اوزره مبتداده حقيقتي خبره
 تخصيص ايچون خبر مذكور لام جنس ايله معرفه قلنور ياخود زيد
 الشجاع تركينده اولديغي وجهله خبر اولان الشجاع لفظنده
 اولان جنس شجاعتك كمالى مبتدا اولان زيدة اولديغي ياخود
 بالعكس الكرم التقوى تركينده اولديغي مثلاً مبتداده اولان
 حقيقت كمالى خبرده اولديغي تنبيه وبيان ادعاسيله خبر مذكور لام
 جنس ايله معرف اولور ومسند اليهك اضافت ايله معرفه اولسي
 مسند اليه اولان مضافك تعيني ياخود تعدادينك تعذري ياخود
 تعدادى ممكن ايسه ده تعمري وياخود قبائلنا سبع تركينده
 اولديغي اوزره تعدادى سامعه برنوع املالى موجب اولديغيجوندر
 ياخود مضافه وياخود مضاف اليه ياخود ايكيسنه بردن ياخود
 غيرى به يعنى مفاعيلدن بر بنه تعظيم ايچون اولور كه مضافه
 تعظيمه هذا عبد السلطان ومضاف اليه تعظيمه هذا عبدى
 وايكيسنه بردن وغيرى به تعظيمه جاءنى عبد السلطان تركيلرى
 مثال اولور وياخود مضاف ومضاف اليه وايكيسنه بردن وغيرى به
 اهانت ايچون اولور كه جاءنى ولد الحجام تركيبى اهانت صورتنده
 جمله سنه مثال اولور ياخود كوكب الخرقاء تركيبى مجاز لطيف
 ايچون اولور و بومثلاً اضافته الاضافة لادنى ملاسه تسميه قلنور
 (التكثير للافراد شخصاً او نوعاً نحو والله خلق كل دابة من ماء
 اولانه لا يعرف منه الا ذلك القدر ولو ادعاء اوللا خفاء والتكثير
 والتقليل والتعظيم او التحقير نحوه حاجب عن كل امر يشبهه
 ولبس له عن طالب العرف حاجب) مسند اليهك نكره اولورق
 ايراد اولمسي * والله خلق كل دابة من ماء * نظم شريفنده
 اولديغي اوزره شخصاً ياخود نوعاً افراد ايچوندر ياخود متكلم
 وسامع اسم جنسك شخص نوعندن واو ادعاء يلد يكي مقدارى

بيان ايچون اولور وياخود مسند اليه اسميله تدكير موجب معرفه
 اوله جفته بناء مفرد شخصى ونوعى ايله ايراد يتمكلك اخفا ايچوندر
 ياخود تكثير ياخود تعظيم ياخود تقليل ياخود تحقير ايچون اولور كه
 له حاجب عن كل امر يشبهه ولبس له عن طالب العرف حاجب
 بيتك مصرع اولنده اولان حاجب مسند اليه نكره اولورق اوزره
 ايراد اولمسي مانع عظيم وكثير معناسنه اولورق تكثير وتعظيمه
 ومصرع ثانياً سنده اولان حاجب مسند اليه نكره اولورق ايراد اولمسي
 مانع قليل وحقير اولديغي بيان ضمننده تقليل وتحقير مثال اولور
 (التقييد لتزييد الفائدة فبالغت للتخير او التفسير نحو الجسم
 الطويل العريض العميق وهدي للمتقين الذين يؤمنون بحملهما
 اوائلاً كيد نحو عشرة كاملة وامس الدابر والمدح او الذم او الترحم
 وبالألأ كيد لجر دالتقرير او مع دفع توهم التجوز او السهو وبالبيان
 للايضاح او المدح نحو جعل الله الكعبة البيت الحرام وبالبدل ان زيادة
 التقرير لانه كنفسي بعد ايهام وقد يدل الايهام لان الاول غلط
 لئلا يكتفى كالمبالغة في وجهك بدر شمس وبالعطف لتقصيـل
 باختصار مطلقاً نحو جاءنى زيد وعمرو او مع تعقيب او تراخ او تدرج
 نحو جاءنى زيد فعمرو ثم بكر وقدام الحاج حتى المشاة او الشك
 او التشكيك او التجاهل نحو وانا اواباكم لعللى هدى او فى ضلال
 مبين او التخيير او الاباحة فى نحو اضرب زيدا او عمرا اولرد
 قلاب الحكم نحو جاءنى زيد لا عمرو او معممه نحو ما جاء زيد
 لكن عمرو اوللا اضرب نحو جاء زيد بل عمرو وما جاء زيد بل عمرو
 وقد يحى الغاء للتعقيب فى الذكر مع ترتيب ذكر الثانى على
 ذكر الاول كما فى تفصيل الاجال او بدونه نحو بالله قاله
 وثم للتراخي كـ ذلك نحو ان جاء من ساد ثم ساد ابوه وثم ما ادريك
 ما يوم الدين ولا تتبع ادم مضمون جملة نحو ثم انشأناه خلقاً اخر

تزیلا للترتيب في ذلك منزلة في الوجود و بالفعل للتخصيص
 نحو ان الله هو يقبل التوبة اوتأ كيدته نحو انه هو التواب وان الكرم
 هو التقوى (مسند اليه) كيدته او انفسى يعنى ذكر آتى مواد دن
 بريله قيد و ربط قلنسى تربية و توسيع و تكثير فائده ايجوندر
 ايمدى مسند اليه نعت ايله قيد و وصف اولمق تميز و ياخود تفسير
 ايجون اولور كه مثلا الجسم الطويل العريض العميق دينلد كده
 جسمك صفت كاشفه سى تفسير و تميز اولمش اولور و تميز
 و تفسيره محتمل اوله رق و هدى للمتقين الذين يؤمنون نظم جليلنده
 اولان متقين مراد واجبات ايله باسرها عمل ايدر و منكر اتدن
 تماميله اجتناب ايلرزوات ايسه الذين يؤمنون عبارة سى متقينك
 تفسير و يا لكز معا صيدن محتجب ذات مراد اولور ايسه عبارة
 مذكوره متقينك ميمزى اولور ياخود مسند اليه نعت ايله قيد اولمق
 عشرة كاملة و امس الدابر تركيزلنده اولديغى وجهله تا كيد
 ايجوندر شو بلكه كامله لفظى عشره لفظنك والدابر لفظى امس
 لفظنك تا كيد اصفى اولور و ياخود بسمله شريفه ده اولديغى
 وجهله مدح و ياخود استعاده ده اولديغى مثل و دم و زيد
 المسكين تركينده اولديغى اوزره ترجم ايجون اولور و مسند اليه
 تا كيد ايله قيد اولمقى مثلا ضربت انا تركينده اولان ضربت
 لفظنك تا كيد اوله رق انا كلمه سيله قيد قلنسى دفع توهم مراد
 اولمقى رق مجرى تقرير و تا كيد بيان ايجوندر و ياخود متكلمك
 كلامى مجاز ياخود سهو اولمق اوزره سامعك واقع اوله جق توهمى
 دفع ايله برابر تقرير و تا كيد تبين ايجون اولور مثلا متكلم طرفندن
 جاء فى السلطان ديلمسه كلام مذكور مجاز و ياخود سهو اولمق
 اوزره سامعك واقع اوله جق توهمى دفع ايجون نفسه لفظيله
 تا كيد تقرير و بيان ايجوندر و مسند اليه عطف بيان ايله

قيد اولمقى ايضا ح و ياخود مدح ايجوندر شو بلكه جعل الله
 الكعبة البيت الحرام نظم جليلنده اولان البيت الحرام عبارته سى
 عطف بيان اوله رق ايضا ح و مدح ايجوندر و عند الكشاف
 ايضا ح ايجون اولمى ب يا لكز مدح ايجون اولور و مسند اليه
 بدن ايله قيدى زياده تقرير ايجون اولور زيرا بدل مبهم
 اولان شئى تفسير كيدر و بعض كره بدل مبدل منهك لنكتة
 غلط اولديغى ايهام ايجون اولور مثلافى وجهك بدر شمس تركينده
 مبدل منه اولان بدر لفظنك غلطاً ذكر ينه سبب بدل اولان
 شمسك بدر دن ابلغ اولمى نكتة سيدر و مسند اليه عطف
 ايله قيدى مطلقاً اختصاراً تفصيل ايجوندر كه مثلاً جاء زيد
 وعمر و دينلد كده جاء كلمه سى تكرر اولمقى رق و او عطف ايله قيد
 اولمقى صورتنده اختصار تفصيل اولمش اولور و اشبو اختصار
 تفصيل مسند اليه اولديغى بشقه مسنده و غير يلرده دخی
 اولور ياخود اختصار تفصيل ايله برابر تعقيب ياخود
 تراخى و ياخود تدرىج ايجون اولوب حروف عاطفه دن
 فاعقيب و ثم تراخى و ياخود تدرىج ايجون اولمغه جاء زيد فعمرو
 ثم بكر و قدم الحاج حتى المشاة تركيزلى تعقيب و تراخى و تدرىج
 مثال اولور ياخود شك و ياخود تشكيك و ياخود تجاهل ايجون
 اولور كه وانا اواياكم املى هدى اوفى ضلال مبين تركيبى اوج صورته
 دخی مثال اولوب متكلم طرفنه نظراشك و تجاهل و مخاطب
 طرفنه نظرا تشكيك اولور و ياخود تخيير و ياخود اباحه ايجون
 اولوب اضرب زيدا او عمروا دينلد كده حروف عاطفه دن او
 و اما حرف لرى احد امرين ايجون اولمغه زيد و عمرو دن برندن
 ربحى ضربده تخيير و ياخود ايکسنى برزن ضربده اباحت اولمش
 اولور و ياخود مسند اليه عطف ايله تقييدى غالب حكيمى
 رد ايجون اولور كه مثلاً مخاطب قصه رق ايله رق زيدك كذبى

بطلبوب عمرو كلدي اعتقاد ابد ركه حكيمى غالب ايكن منكم
 عمروك كلمه ديكني بيان ايچون جاء زيد لا عمرو ديدكي صورنده
 غالب حكم اولان مخاطبي رد ايتمش اولور ياخود مخاطب زبدك
 عمرو نسبتني ملاحظه ايله ايكنسي بردن كلمك اوزره تعميم
 صورتي اعتقاد ايلديكي حاليده متكلم ماجاء في زيد لكن عمرو
 ديمكه قصر افرادي اوله رق متعمم حكم اولان مخاطبي رد ايتمش
 اولور وياخود مستند اليهك عطف ايله قيدى اضراب يعنى
 متبوع مسكوت عنه كي اوله رق حكيمى تابعه صرف ونحويل
 ايچوندر مثلاً جاء زيد بل عمرو ديدكده اول مجبوت زبده نسبت
 صكره عمرو صرف وما جاء في زيد بل عمرو ديدكده عدم
 مجبوت اول زبده نسبت وبعده عمرو صرف ونحويل اوله رق
 تدارك غلط ايله صوابه عدول اولمش اولور وبعض كره اداء
 عاطفه دن فاللفظي تفصيلك ذكرى اجمالك ذكرينه ترتيب
 ايلديكي كي عبارته اولان معطوفك ذكرى معطوف عليك
 ذكرينه ترتيب بيله تعقيب في الذكر اوله رق كلور ياخود
 معطوفك ذكرى معطوف عليك ذكرينه ترتيب ايتمه رك بالله
 فافه تركبي معطوف ومعطوف عليه بلفظه تكرار ايلديكي
 صورنده ييننده اولان فاللفظي بنده تعقيب في الذكر اوله رق
 كلور وثم لفظي كذلك فاللفظي مثلاً معطوفك ذكرى معطوف
 عليك ذكرينه ترتيب ابد ركه ان من ساد ثم ساد ابوه مصرعنده
 اولديغي وجهله ياخود بالعكس معطوفك ذكرى معطوف
 عليك ذكرينه ترتيب ايتمه رك ثم مادريك ما يوم الدين
 نظم جليانده اولديغي اوزره تراخي في الذكر اوله رق كلور وذكر
 اولسان ثم لفظي ثم انشاءه خلفاً نظم شريفنده اولديغي
 وجهله لفظ مرقومه صكره مذكور اولان جمله نك مضموني

استبعاد ايچون كلور قالديكه برمنوال محرر فاللفظي ايكي وجهله
 تعقيب في الذكر وثم لفظي كذلك ايكي صورته تراخي
 في الذكر اوله رق انساني ترتيب في الوجود منزله بنده تنزيل ايله در
 ومستند اليهك فصل ايله قيد اولمشي يعنى ان الله هو يقبل التوبة
 نظم شريفنده اولديغي مثلاً تركيبه قصر افاده ايدريشي
 يولمديجه اسم جلال ايله يقبل كلمه سنك هو لفظي بيني فصل
 قلتمسي تخصيص ياخود انه هو التواب نظم جليانده وان الكرم
 هو التقوى تركيبه اولديغي اوزره التواب والكرم والتقوى
 كلمه رنده اولان لامر تخصيص افاده ايتكمكه انه كلمه سنده اولان
 ضمير ايله نواب كلمه سنك وهو لفظي كرم وتقوى كلمه رينك
 يينلري فصل اولمشي تخصيصي تا كيد ايچوندر (القصر لموصوف
 على صفة وعكسه حقيقة اودعاء لعدم الاعتداد بغير المذكور
 ويكون اضافياً نحو ما زيد الاكاتب وهو قصر افراد ردالمن
 يعتقد الشركة وتعين ردالمتعدد وقلبا ردالمن يعتقد العكس
 وله طرق العطف بلا ولكن والاستثناء بعد النفي وانما والتقديم
 وهذا ذوقى والثلاثة وضعية واذا كثر النفي قبل لا غير ولبس غير
 ولبس الا فالعطف لا يجمع مع الاستثناء ويجوز مع الاخيرين لعدم
 صريح النفي الا اذا اظهر الخصوص في انما فلا يحسن انما يجمع
 من يخشى القوت لامن بآمنه ويقدم المقصور في الاستثناء لتقدم
 المستثنى منه ولو تقدرا ويؤخر في انما فلا تفيد القصر الا في جزء
 الاخير والاستثناء يقابل الاصرار دون انما نحو ان اتم الابشر
 مثلنا وانما انت منذر من يخشها واما ان انت الانذير فللمبالغة
 في الدعوة زل منزلة من يظن نفسه مالكا لهذا ينهم ويضر
 عليه (قصر ديدلان حقيقة وغير حقيقة موصوفى صفت اوزر يته
 وبالعكس صفتي موصوف اوزر يته مقصور ومخصوص فيقدر اكن
 من

موصوفی صفتی قصر یعنی بر ذاتی بر صفتی مقصور و خاص قلیق
اول زانده اولان صفات سائر بی سلب ایله انتفاء نقیضین لازم
کله چکندن متعذر اولدیغی لدی التامل معلوم اولور یا خود
حقیقه و غیر حقیقه مثلاً ما فی الدار الازید دینلد کده دارده
بولسان زیددن ماعدایی اعتداد و اعتبار ایتمه رک بالک زیدی
ذکر و تخصیص ایتمکله در و بوکا قصر ادعائی دینلد و بر زانده
شعر و کاتب مثلاً بولسان ایکی صفتی بر برینه نسبت و اضافیه
ملاحظه سیله مازید الاکاتباً ترکیبیده اولدیغی اوزره موصوفی
ایکی صفتک برینه یا خود صفتین مذکورینک برینی موصوفه
حقیقه و غیر حقیقه مقصور قلیق قصر اضافی اولور ایمدی
مخاطبک فعل واحدک ایکی زانده یا خود ایکی صفتک بر زانده
مشارکتی اعتقادی رد موقعنده متکلمک ایکی صفتک برینی بر زانده
و یا خود فعل واحدی بر زانده مقصور و مخصوص قلیق قصر
افرادی دینلد و ان زیداکاتب او شاعر و ان الکاتب زید او عمرو
ترکیبیده اولدیغی وجهله مخاطبک ایکی صفتک قنغیسی بر زانده
موجود یا خود ایکی ذاتک قنغیسی ایکی صفتک بریله موصوف
اولق اوزره واقع اوله حق ترددینی رد موقعنده متکلمک ایکی صفتک
برینی بر زانده و یا خود فعل واحدی بر زانده مقصور و مخصوص
ایلمسته قصر تعینی دینلد و مثلاً شاعر زید ایکن عمرو اعتقاد
ایدن مخاطبک اعتقادی رد و قلب و تحویل ایچون متکلم طرفندن
شعری زیده قصر ایتمکله قصر قلبی دینلد و اشوق قصر برقاج
طریق ایله اولور بریسی حروف عاطفه دن قصر قلبی به موضوع
اولان لافظی و قصر افرادی به موضوع اولان لکن لفظی
ایله قصر اولور و ایکی بجایی نفید نمکده استثنا و او چنجیسی
انما و در دنجیسی ماهو الحقی تاخیر اولانی تقدیم قصری افاده ایدر

و ذکر اولنان تقدیمک قصری افاده سی ذوقی اولوب ماعدای
اوچنک قصری افاده ایلمسی وضعیدر وادات نفی کثیر اولوب مثلاً
لا غیر و لبس غیر و لبس الا دینلد کد نمکده کلام قدر حاجتدن
زانده شامل اولماق ایچون استثنا ایله برابر حروف عاطفه دن
قصره موضوع اولان لاولکن لفظی جمع اولمز زید مازید
الاقائم دینلد کد نمکده لاقاعد و مازید الاقائم دینلد کد نمکده
لکن قائم دینلد بر فائده بی منتج اولمز وادات قصر دن اخیرین یعنی
انما و تقدیم ایله عطف اولسان لاولکن لفظی نفی صریح
اولدیغندن بشقه کلامک قدر حاجتدن زیاده به شمولی صریح
اولوب ضمناً اولدیغیچون جعی جائز اولور انجی انما لفظ نده
خصوص ظاهر اولدیغی و قئده متکلامک قدر حاجتدن
زیاده به شمولی ضمناً اولوب صریح اولدیغیچون مثلاً انما یجمل
من یخشی الفوت الامن یا منه ترکیبیده اولان لامن یا منه عباره سنی
لا لفظیله عطف مستحسن اولمز زید اعجمله فوت خشبتی اولانه
مقصود دینلد انما لفظ نده خصوص ظاهر اولوب لامن یا منه
عباره سنی انما یجمل من یخشی الفوت ترکیبیده عطف فائده زانده بی
افاده ایتمز و ما جائی احد الازید و ماضی بت الازید ترکیبیده
اولدیغی وجهله و لو تقدیرا و اوسون استثنای مفرغه اولدیغی کبی
مستثنایه نیک تقدیمدن ناشی اداستثنای اوزرینه مقصور تقدیم ایدر
و انما ضرب زید عمرو ترکیبیده اولدیغی اوزره اداستثنایه
لفظ ندن مقصور مؤخر اولوب قصری جزء اخیرده افاده ایدر
قالدیکه ما اتم الابشر مثلنا نظم جلیبیده اولدیغی وجهله
ادات قصر دن اولان استثنایه لفظ نیک عکسی اوله رق مخاطبک
اعتقاده اصراری مقابلی استعمال اولنور و انما انت منذر
من یخشیها نظم شریبیده اولدیغی اوزره انما لفظی مخاطبک

اعتقادنده عدم اصراري مقابل استعمال اولنور وانما انت الانذير
 تركبي مخاطب دعوتنده مبالغه دن ناشي نفسي غيرك هدايته مالك
 ودعوتنده مصر شخص منزله سنه تنزيل ايلديكيجوندر (الانشاء
 طلب كالامرو النهي والتمني والاستفهام والنداء وغير طلب
 كالتهجيب والمدح والذم وغيرها كالعقود فالامر بطلب الفعل
 استعماله فيفيد الوجوب وقد يعتدل فتولد بحسب القرائن
 ما يلزم المقام من سؤال او ادعاء او تمن او استحباب او تهديد
 او تعجيز او تسخير او اكرام او اهانة او تسوية او اباحة والنهي
 اطلب تركه استعماله وهو كالامر فيما ذكر وهو للفور والاستمرار
 الابقرينة بخلاف الامر وقيل ظاهرهما الفور كالنداء والاستفهام
 الابقرينة ومن ثم يستحسن المبادره ويستحسن خلافها ثم ان كانا
 لقطع الواقع فيهما للمرة او للاتصاله فللاستمرار والتمني فيما لا يرجي
 فطلب في المستع نحو فيا ليت الشباب يعود يوما وقد تمنى بلعل بعد
 المرجو نحو امل ابلغ الاسباب اسباب السموات فاطلع بقراءة نصب
 اطلع وبهل لابرار الممتني في صورة ما لا يجزم بانتفائه نحو فهل لنا
 من شفعاء وبلولانها تقدير غير الواقع واقعا نحو فليأتني قمه دني
 بالنصب وهلا والا واولا ولوما مأخوذة منهما التبعين التمني فيتولد
 من التقديم في الماضي والتخصيص في المستقبل والاستفهام
 بالهمزة لطلب التصور والتصديق والمسؤل بها ما يليها الا
 بقربة نحو اضرب زيد ام عمرو وبهل للتصديق فامتنع هل زيد
 قام ام عمرو لان اطلب التعيين وفتح هل زيد اضربت لان التقديم
 يشتر حصول التصديق ويختص بالاستقبال بخلاف الهمزة
 فكان ادعى للفعل منها فان عدل كان ابلغ ولا يحسن الامن البليغ
 فقوله تعالى فهل انتم شاكرون ادل على طلب الشكر من فهل
 انتم تشكرون وافانتم تشكرون وهي بسيطة لو طلبت الوجود

والافركبة نحو هل الحركة موجودة اوداعه وبالباقي للتصور
 فالشرح الاسم والمماهية ومن ليتعين شخص العالم واي ليتعين
 واحدا اضيف اليه وكم للعدد وكيف للحال واين للمكان ومتى للزمان
 واين للاستقبال واني لعموم الاحوال نحو اني شتم اي كيف
 واني لك هذا اي من اين وقد يتولد منها معان اخرى بحسب القرائن
 نحو البس الله بكاف للانكار نفيا واتأمرون الناس بالبر والانكار
 تو ببحاوانت فعلت للتقريب والانتزاع للعرض وان شتم اياك للزجر
 واما ذهبت بعد الاستبطاء والتخصيص والم اودب فلانا عندك
 للوعيد وما هذا ومن هذا للتحقير ومالي واي رجل للتهجيب وكم
 دعوتك للاستبطاء وكم احلم للتهديد وكيف تكفرون للتوبيخ
 واين تذهبون للتنبيه على الضلال والمنكر والمقر بالهمزة ما يليها
 كالمسؤل بها الا في نحو اريد اضربت ام عمرا لانكار الفعل على
 من برده بينهما ثم الاستفهام قد بني عليه قبل جوابه امر يفهم
 ترتيبه على الجواب ايا كان فيفيد تعميما نحو من جاءك فاكره ثم
 قد يجرد عن الاستفهام فيصير للشرط المحض نحو من صمت
 نجا وهذا هو السر في اشتراك الشرط والاستفهام في بعض الاسماء
 والنداء بيا اعم في الاصح وغيره وايا وهيا للبعيد واي والهمزة
 للقريب وقد ينزل البعيد منزلة القريب للتنبيه على حضوره
 في الذهن ويعكس لعلو المدعو وكونه غافلا ولو ادعاء ويستعمل
 للاستغاثة والتندبة والتعجب نحو بالدواهي والاغراء نحو يا مظلوم
 والاختصاص نحو اللهم اغفر لنا ايها العصابة والتعجب نحو ايا منزل
 سلمى ابن سمالك والتعجب في اقرب من كيف واربيت جسوده
 انشاد بنلان اصطلاح اوله رنق وقت طلبه هنوز حصوله
 كلامش اولان مقصودي طلبدر واشبوا انشا امر ونهي وتغني
 واستفهام وندا كي طلبدر ياخود تعجب ومدح وذم وامثالي كي

غير طلبیدر و غیر طلبی عقودده لغت ماضویه ابله واقع اولان بعث
واشتریت کلمه لری و قسم و اعل و رب و کم خبریه و امثالی کیلر
صورتده خبر کی کور بنور ایسه ده جهت معناده مستکلم
یا مخاطبک بعث کلمه سنده فروخت عقد دینی و اشتریت کلمه سنده اخذ
عقد دینی اراده ایللری تعریف انشایه داخل اولدیغندن انشائی
اولور و قسم و اعل و رب و کم خبریه و امثالی دخی بو کافیه اولور
ایندی امر استعلاء فعلی طلب ایچون اولوب مذهب ج-هور
اوزره وجوب افاده ایدر و بعضیلر کوره ندب و اذن و وجوب
افاده سی بیسنده قدر مشترک اولور و بعضی کوره وجوب بدن
عدول اولوب حسب القرائن سؤال یا خود نمنی یا خود استجاب
و یا خود تهدید یا خود تعجیر یا خود تسخیر یا خود اکر ام یا خود
اهانت یا خود تسویه یا خود اباحه جهنیه کلامده امر دن مجازا
مقامه ملایم معانی ظاهر اولور شو بلکه سؤاله یعنی رتبه مساوات
اوله رق مع تلطف التماس و طلبه لاحیک اسقنی ماء ترکیبی و دعا
مع النضرع اعلادن ادنانک طلبی اولغله اللهم اغفر لی ترکیبی
و نمنی ممکن یا خود ممتنع اولسون حصولی مأمول اولیان شبه
محبت اظهار یله حصولی طلب اولغین الا ایها اللیل الطویل
انجلی ترکیبی مثال اولور و استجاب بلا ایجاب امر ایتمه رک محبت
صور تیله ادنادن اعلانک طلبی اولغله بونده ندب متدرج اولور
و تهدید دنیلان کلامده امر معنایی مراد اولمیه رق تخویف اولغله
اخلوا ما شئتم نظم جلیلی و تعجیر یعنی مخاطبک عجز دینی بیانه
فأنوا بسورة من مثله نظم شریفی و تسخیر یعنی مخاطبک قدرت
الهییه به مسخر اولدیغنی افادهیه کونوا قردة خاسنین نظم جلیلی
و اگر امه ادخلوها بسلام نظم شریفی و اهانت کونوا حجارة
او حديد نظم جلیلی و تسویه به اصبر و اولات صبر و انظم شریفی

و اباحیه فأنشروا فی الارض نظم جلیلی مثال اولور و نهی
استعلاء فعلک ترکیبی طلب ایچون اولوب حقیقت نهی وجوب
تحریم ایچون ایسه دخی وجوب بدن عدول اولوب بحسب المقام
مجازا سؤال و دعا و تمجید استعمال اولمقلقه امر کییدر و نهیمک
ولا تحسبن الله غافلا ولا تعمدوا نظم شریفلر نده اولدیغنی اوزره
کراحت تنزیهده استعمالی دخی کذلک مجاز اولور قالدیکه نهی
مذهب جمهوره کوره فوره مانع اولان تراخی و استمرار مانع
اولان مره لفظی قرینه اوله رق بولمقلقه فور و استمرار ایچون
اولوب امر مطلقا طلب ایچون اولغله نهیمک خلافتدر و بعضیلر
کوره اشبو امر و نهی قرینه ابله اولمقلقه ندا و استفهام کی فور
ایچون اولوب سکا کینک مختاری دخی بودر زیرا قرینه نک وجودی
فوره مانع اولدیغندن مثلاً بر شیئه ایکی وجهله متعاقبا امر اولنسه
یعنی افعول و عقیدنده لاتفعل دینلسه ذهن و فهمه اولکی امرک
تغیری تبادر ایللمسی ایکنجی امرده فورک وجود و عدمک و ستمه
قرینه اولدیغنی اجلدن ذهن و فهمه تبادر ایدن امر ثانی مستحسن
و خلافی مستهجن اولور بوند نصکره معلوم اوله که امر و نهی
واقعت قطعی یعنی اشلنیلان فعلک ترکیبی ایچون اولور ایسه
مثلاً متحرک ایچون اسکن و بالاتحرک دینلده کرک امر و کرک
نهی بردفعه ایچون اولور یا خود اتصال یعنی اشلنیلان فعلک
متصلاً اشلنیه سیچون و یا اشلنیلان فعلک متعاقبا اشلنیه سیچون اولور
ایسه اهدنا الصراط المستقیم ولا تحسبن الله غافلا نظم جلیلی لرنده
اولدیغنی اوزره استمرار ایچون اولور و نمنی حصولی مأمول اولیان
شیئی طالب ایچون اولوب اکثریا فیالیت الشباب یعود یوما مصرعنده
اولدیغنی اوزره حصولی ممتنع اولان شیئده استعمالی غالبدر
و ممکنی غنیمتک شرطی عدم توقع و طمع و طمع و توقع اولور ایسه

تمنی اولیوب ترجی اولور و بعض کره اعلی ابلغ الاسباب اسباب السموات
فاطاع نظم شیر یفنده اولدیغی مثلار و تمنا و مرجو ک بعدندن ناشی اعل
ترجی ایچون ایکن مجازا تمنی ایچون استعمالی مناسب اولور و ترکیب
مذکورده اولان فاطاع لفظینده ان مصدر یه نک اضمار ی جهتیه
نصبیا قرائی تأمل اولنه و بعض دفعه هل لفظی فهل انامن شفاء
ترکیبیده اولدیغی اوزره متمنا نک انتفا سی سبیله متمنا ی مجزوم اولیان
صورته ابراز و اظهار ایچون استعمال قلموز و بعضا الو تأتینی فتح دثنی
ترکیبیده اولدیغی مثلار غیر واقعی واقع منزله سنه تقدیر
ایلدیک ایچون اول لفظیه تمنی اولور و بعض کره دخی متمنا نک تعینی وهلا
قمت ترکیبیده اولدیغی اوزره ما ضیده تندیم یعنی ندامت والایقوم
ترکیبیده اولدیغی وجهله مضارعده تخصیص ظاهر اولق ایچون
ذکر اولنان هلا والا لفظلریله تمنی اولور و لولا و لوما لفظلری هلا والا
لفظلر ندن مأخوذ و در و استفهام همزه ایله اولور ایسه تصور
و تصدیقی طلب ایچون اولوب تصور اقام زیدام عمرو و تصدیقه
ازیدقام مثال اولور که ترکیب اولده سؤال محکوم علمیدن
یا خود محکوم بهدن و ترکیب نایده سؤال وقوع حکمیدن
اولور و اضربت زیدام عمرا ترکیبیده واقع اولدیغی اوزره
مفعول اولان زیدال لفظنه معادل اوله رق ام حرفیه عمرا
لفظی عطف اولدیغی یعنی مسؤل به فعل اولیوب مفعول اولدیغی
مثلار کلامده قرینه اولدجه مسؤل به همزه استفهامی تعقیبا
ولی ایدندر مثلاً اضربت زیدام ترکیبیده فعل و انت ضربت
ترکیبیده فاعل و ازیدام ضربت ترکیبیده مفعول و ارا کجا جئت
ترکیبیده حال مسؤل به اوله رق عقیب همزه کاور و ادوات
استفهامدن هل لفظی طلب تصدیق ایچوندر بو صورته هل
لفظیه هل زیدقام ترکیبیده معنای تصور ملاحظه سندن

ناشی استفهاما هل زیدقام ام عمرو دینک ممتمنع اولور زیرا
ام حرفند نصکره مفرد و قوعی حرف مذکورک ام متصله
اولدیغنه دلالت ایدر و ام متصله دخی طلب تعین ایچون اولغله
اول امرده اصل معنائک بیلمسی لازم کلدیکندن ام متصله نک
بولدیغی ترکیب تصوری اولور و هل زید ضربت دینک اگر چه
ممتمنع اولیوب لکن ترکیب مذکورده مسؤلک تقدیمی اصل معنائک
حصول تصدیقی اشعار ایتکله قبیح و اور و هل لفظی همزه نک
خلافنه اوله رق استقباله مخصوص اولور بو صورته لفظ مذکور
همزه دن زیاده فعلی استرو هل لفظیه فعلیتدن اسمیه عدول
اولور یعنی لفظ مذکورک مسؤل بهاسی اسم اولور ایسه افاده
مقصوده ابلغ اولور انجق عدول صورتی بلیغدن ظهور ایتدجه
حسن اولمز و اشبو عدول معنای مقصودی بیانده ابلغ اولدیغندن
فهل انتم شا کرون نظم جلیلی معرض ثباتده واقع اولغله فهل
انتم تشکرون و اقامتشکرون نظم شریفلرندن زیاده جه شکری
طلب اوزرینه دلالت ایدر و لفظ مذکور ایله هل الحركة موجوده
ترکیبی مثلار بنفسه بر شیتک وجودی طلب اولور ایسه اصطلاح
معاینده اکا بسیط تسمیه اولوب یا خود هل الحركة دائمة او غیر
دائمة ترکیبیده اولدیغی وجهله بر شیتک وجودیه شی دیگرک
وجودی طلب اولور ایسه مرکب دنیلور و ادوات استفهامک
باقیسی فقط تصوری طلب ایچوندر قالدیکه ادوات استفهامدن
مال لفظی شرح اسمی یا خود ماهیت اشیای طلب و سؤال و من
لفظی اشخاص ذوی العقولک و ای لفظی شخص واحد اسناد
اولنان کبیئاتک معین و اشکار اولقلغنی طلب ایچون اولوب شرح
اسمی طلبه ما العنقاء و شرح ماهیتی طلبه ما الحركة و اشخاص
ذوی العقولک معین اولقلغنی طلبه من فی الدار ای ازیدام عمرو

ترکیب لری و شخص واحد اسناد اولانان کیفیاتک اشکار اولمقلغنی
طلبه بای ذنب قتل وای الحز بین اخصی وایهم یکفل مریم
نظم شریف لری مثال اولور وادوات مذکوره دن کم لفظی عدد
و کیف لفظی حال واین لفظی مکان ومتی لفظی زمان وایان
لفظی استقبال وانی لفظی عموم احوال ایچون اولوب انی شتم
نظم شریف بنده اولان انی لفظی کیف وانی لک هذا نظم شریف بنده
اولان انی لفظی من این معناسنی افاده ایدر و بعضا ادوات
استفهام اولان کلماتدن بحسب المقام والقرائن معانی آخر
تولد ایدر مثلا البس الله بکاف عبده نظم جلیل بنده اولان همزه
استفهام ایچون اولوب نفیا انکار یعنی مضمونی کلام سلیمی بی
نقی مقام بنده مستعمل در وهل جزاء الاحسان الا الاحسان نظم شریفی
دخی بوقیلنددر وانا مرون الناس بالبر نظم شریف بنده اولان
همزه تو بخا انکار ایچون اولوب بعض کره دخی ماذا علیهم
لوامنوا نظم جلیل بنده اولدیغی اوزره مع التوب ایچون اولور
وانت فعلت ترکیب بنده اولان همزه تقریر یعنی مخاطبی اقراره حمل
والا تنزل ترکیب بنده اولان همزه مخاطبک تنزائی کندویه عرض و افاده
واتشتم ایاک ترکیب بنده اولان همزه زجر و اما ذهبت بعد ترکیب بنده
اولان همزه استبطا و تخضیض و الم اوذب فلانا عندک ترکیب بنده
اولان همزه وعید و ما هذا ومن هذا اولان ما ومن تحقیق و مالی لا
اعبد الذی فطرنی نظم جلیل بنده اولدیغی مثلا و ما لفظی وای رجل
ترکیب بنده اولان ای لفظی تعجب و کم دعوتک ترکیب بنده اولان کم
لفظی استبطا و کم احلم ترکیب بنده اولان کم لفظی تهدید و کیف
تکفرون نظم شریف بنده اولان کیف لفظی تو بیخ واین تذهبون
نظم جلیل بنده اولان این لفظی تنبیه علی الضلال ایچون اولور
واضر بت زیدا ترکیب بنده اولدیغی مثلا و همزه ایل منکر و مقر یعنی

استفهامک انکاری و اقرار یسی همزه نک مسؤل بهاسی کی
همزه بی ولی و تعقیب ایدندر انجق ازیدا ضربت ام عمرا ترکیب بنده
اولدیغی وجهله همزه نک منکری زیدا لفظی اوایوب ضرب فعلی
اولدیغنه مخاطبک حالی قرینه اولمقله بوصور بنده انکار ضربت
فعلنه توجه ایدوب مفعول اولان زیدا لفظنه توجه ایتیه رک
همزه نک منکری همزه بی ولی ایدن زیدا لفظنک عقبنده کلان
ضربت کله سی اولور بو نصکره معلوم اوله که استفهامک
جوابندن اول متکلم طرفندن جوابک اوزرینه ترتبی فهم اولور
امر بنا قلنور و بویله اولان کلام و ترکیب هر محله بولنور ایسه
تعمیم افاده ایدر مثلا من جاءک فا کرمه ترکیب بنده متکلم من جاءک
دیوب مخاطب طرفندن زیدا یا خود عمرو جوابی ظهور ایتزدن
مقدم متکلمک فا کرمه تعبیری تعمیم افاده ایدوب یعنی سکا
هر کیم کلور ایسه بن اکا اکرام ایدرم دیمک اولور و بعض کره
بوصورت یعنی جوابک اوزرینه ترتبی فهم اولور امرک بناسی
صورتی من صمت نجا ترکیبی مثلا و استفهام بنده مجرد اوله رفی
شرط محض ایچون اولور و بعضا من وما وای و کیف واین
ومتی وایان وانی کی اسملرده اولدیغی وجهله ترتب و تعمیم
صورتنده شرط ایله استفهامک اشتراکی سراطیفدر و ندا
الفاظ بنده اولان یا حرفیله ندا این حاجب و سائر محققین عند بنده
قریب و بعید و متوسطه اعم اولوب زنجشیری به کوریا لکر بعید
و متوسطه مخصوص صدر وایا و هیای بعید وای و همزه قریب ایچون
اولور و بعض کره * اسکان العراک تیقنوا بانکم فی ربع قلبی سکان
یلنده اولدیغی اوزره منادانک ذهنده حضور بی افاد و بیان
ایچون بعید قریب منزله سته تنزیل اولوب قریبه موضوع
اولان همزه وای لفظ لریله ندا اولور و بالعکس زنجشیری به

كوره يا الله دنيلديكي كبي علوشان مدعو ضممنده يا خود ولو ادعاء
اولسون غافله تنبيه ايجون قريب بعيد منزله سغه تنزيل اولنوب
بعيده موضوع اولان بالفظيله ندا قلنور وبعيده موضوع اولان
ادات ندا ياللدواهي مثلا واستغاثه وندبه وتعجب ايجون دخی
استعمال اولنور و بالفظي يامظلوم كبي اغرا يعني استرحام ايدن
كيسه نك استزاده تظلمي ضممنده دخی استعمال قلنور ولفظيا
اللهم ايها العصاة تركيبنده اولديغي اوزره اختصاص ويا منازل
سلمي ابن سمال تركيبنده اولديغي وجهله تحير و فيا قبر معن كيف
واريت جوده مصر عنده اولديغي مثلا و تحسر ايجون دخی
استعمال قلنور (خلاف الظاهر كتنزيل العالم والمعلوم منزلة
خلافه والمعقول منزلة المحسوس وعكس ذلك والتجاهل فن
من البلاغة نحو اياشجر الخابور ومالك مورقا كانك لم تجزع
على ابن طريف ومنه الماضي موضع المضارع وعكسه والا ضممار
في موضع الاظهار وعكسه ومنه الاخبار في مقام الانشاء للتقول
بلفظ الماضي والتقول غالب كالبصير الاعمي والمفاداة للغلاة
اولاظهار الرغبة والاحترار عن صورة الامر تأديا قولنا رحم الله
بجمل الكل اولاننييه على سرعة الامتثال ولو ادعاء نحو واذا
اخذنا ميثاقكم لا تسفكون دماءكم او اهلل المخاطب على ابقاء
المطوب ابلغ حل بالطف وجه تأني غدا لمن لا يحب تكذيبك
وعكسه للرضاء بالواقع كانه مطلوب نحو استغفر لهم ولا تستغفر لهم
ومنهم التغليب كالدكور على الاناث نحو وكانت من القاتنين
والعقلاء على غيرهم نحو رب العالمين والكثير على القليل نحو فسجد
الملائكة والمعنى على اللفظ نحو بل انتم قوم تجهلون والمنكلم
على المخاطب او الغائب والمخاطب على الغائب وكالابوين والعمرين
والقمرين ونحوها ومنه الالتفات وهو التعبير عن معنى بالمتكلم

او الخطاب او الغيبة بعد التعبير عنه بغيره نحو اياك نعبد وفصل
ربك وانحر وحتى اذا كنتم في الفلك وجرين بهم والاظهار انه
العدول الى الاظهار والاظهار كيف ما كان نحو الرحمن علم القرآن
خلق الانسان علمه البيان ونحو فوقفت اسالها وكيف سؤلنا
الان الاول يزيد في القبول والنشاط وقد يخص موافقه بلطائف
ملاك ادراكها الذوق كان تشكر او تشكرا حاضرا الى غيره فتعد
جناياته او احساناته حتى نجد من نفسك داعيا الى مواجهة تغالبه
حتى يغلبك فتخطب فكان تذكر لذي جلال صفات كال
يخضور بال مترقبا الى حيث ترى كانك مائل بين يديه فاجوب
الاقبال عليه فتقول اياك نعبد يا من هذه صفاته فتأمل في هذه
الايات تظفر بمجائب الالتفات تطاول ليلك بالاعمدونام الحلي
ولم ترقد ويات وباتت له ليلة كليلة ذي العايد الارمد وذلك
من نيا جاني وخبرته عن الاسود ومنه الاسلوب الحكيم وهو تلقي
المخاطب بغير ما يترقبه بحمل كلامه على خلاف مراده تنبيهها
على انه الاولى نحو يسئلونك عن الاهلة قل هي مواقيت للناس
والحج سئلوا عن سبب اختلاف القمر فاجيبوا بمنافعه كقول
القبعرى حين قال له الحجاج متوعدا لاجلنك على الادهم مثل
الامير حل على الادهم والاشهب فقال اريد الحديد قال لان يكون
حديدا خير من ان يكون بليدا ومنه القلب لنكتة نحو عرضت
الناقة على الخوض وادخلت الخاتم في الاصبع (خلاف
ظاهر دنيلان تا كيدوا ضممار واسم اشارته بيان او انديغي وجهله
اغرض عالمي جاهل ومعلومي مجهول ومعقولي محسوس منزله سغه
تنزيل كبي كلامي خلاف مقتضاي ظاهر اوزره اخراج ايلك در
واشبو صورته واقع اولان نجاهل بلاغته من معتد به برفن اولوب
وقوعى حسن وكلامه دوراني كشيردر مثلا اياشجر الخابور مالك

مورقا کانت لم تجزع علی ابن طریف بدینده واقع اولدیغی صورتله که
 خابور بر موضعک اسمی اولوب مورقا لفظی کانت کلمه سنده
 اولان کاف خطا بدن حال و شجرک جزع ایتمه چکی وارسته قید
 اشکال اولمغله بیت مذکورده متکلم شدت تضجردن زیاده تحیر
 اظهار ایچون تجاها لا شجره خطاب ایله سن بویله ذی ورق
 اولوب خزان ایتمورسک ابن طریف اوزرینه جزع ایتماش
 کبی سک دیمک اولور وجهله شرطیه ده ذکر اولندیغی اوزره موضع
 مضارعده ماضی اتیان واستعمالی وعکسی ومضمر وشارنده بیان
 اولندیغی اوزره موقع اظهارده اضممار وعکسی خلاف ظاهر دندر
 ومقام انشاده لفظ ماضی ایله اخبار وفقک الله ترکیبی مثلوا تفاعل
 ایچون اولورق بودخی خـلاف ظاهر دندر واعمی ایچون بصیر
 وفلا ایچون مفاده دینلمسی کبی تفاعل اکثر اولور یاخود مقام انشاده
 لفظ ماضی ایله اخبار اظهار رغبت ویاخود تأدبا امر صورتندن
 احتراز ایچون اولمغله بودخی خـلاف ظاهر دن اولور مثلا رحم
 الله دینلمسه بوعبـارک تفاعل واطهار رغبت و تأدیه احتمالی
 اولورق اوج صورته دخی مثال اوله بیلور یاخود (واذا اخذنا
 میثاقکم لا تسفکون دماءکم) نظم جلیلمده واقع اولدیغی اوزره
 وادعاء اولسون مقام انشاده اخبار سرعت امثاله تنبیه ایچون
 اولور ویاخود تأیینی غدا لمن لا یحب تکذیبک ترکیبده اولدیغی
 مثلوا ابلغ حل ولطف وجهله مخاطبی ایقاع مطلوبه حل ایچون
 اولور وبعکس مقام اخبارده انشا (استغفر لهم اولاستغفر لهم
 نظم جلیلمده اولدیغی وجهله کان مطلوب واقعیه یـان رضا
 ایچون اولور که بصورت تسویه افاده ایدر ووکانت من الغائین
 نظم شریفنده اولدیغی مثلوا ذکوری شرفندن ناشی انا
 اوزرینه ورب العالمین نظم جلیلمده اولدیغی اوزره عقلایی

ذوی العقولک غیری اوزره وفسجد المـ لا ثکمه الا ابلیس نظم
 شریفنده واقع اولدیغی کبی کثیری قلیل اوزرینه تغلیب
 دخی خلاف ظاهر دندر وبل انتم قوم تجهلون نظم شریفنده
 اولدیغی وجهله معنایی لفظ اوزرینه تغلیب دخی خلاف ظاهر دن
 اولور که آیت شریفه مذکورده ده انتم لفظی جمع مذکر مخاطب
 ضمیری وقوم لفظی اسم ظاهر واسم ظاهر دخی غائب اولورق
 تجهلون کلمه سیله صفتلنقی ایجاب ایدر ایکن جمع مذکر مخاطب
 اولورق تجهلون کلمه سیله صفتلنقی انتم ضمیر خطابک معنا
 قوم لفظ غائبک اوزرینه غلبه سندن نشأت ایدر و متکلمی انا وانت
 فعلنا دهرک مخاطب یاخود انا وزید فعلنا دیوب غائب ومخاطبی
 انت وزید فعلنا دهرک غائب اوزرینه وبالعکس مخاطبی وغائبی
 مخاطب اوزرینه وابوین وعمرین وقرین وحسین کـیلرده
 وامثالنده اولان تغلیب دخی خلاف ظاهر دندر شویله که ابوین
 والدینه دینلوب اب لفظنک ذکوریت شرفندن ناشی ام اوزرینه
 وعمرین ابی بکر وعمر وحسین حسن وحسین رضوان الله
 تعالی علیهم حضراتنه تعبیر وقرین شمس وقره مطلق اولنور
 عمر وحسن وقر لفظلری ابی بکر وحسین وشمس لفظلرندن
 لسانده اخف اولدیغندن بشقه قر لفظی مذکر اولدیغندن
 مرادقلری اوزره تغلیب اولمشدر والتفات دخی خلاف ظاهر دندر
 اصطلاح معنایده التفات دینلان بر معناده متکلم یاخود مخاطب
 یاخود غائب ایله تعبیر اولنوب بعد اول معنایده غیری یه
 عدولدر یعنی غائب ایله تعبیر اولنور ایکن نکته غائبک غیری
 اولان متکلم ومخاطبه وعکسنه عدول اولمشدر بوصورنده الی
 قسم تصور اولنور (واياک نعبد وفصل ربک وانحر وحتی
 اذا کنتم فی الفلاک وجرین بهم) نظم جلیلماری اقسام مذکورک

او چنه مثال اولور که فاتحه شریفه نک اولندن (مالک يوم الدين عبارة سنه کلجیه دک غائب ايله تعبیر اولور ایکن ایاک نعبد و یورلسی غائبدن خطابه (وانا اعطینا) ترکیبی نفس متکلم مع الغیر ضمیر یله تعبیر اولنوب محل فصل لنسا ایجاب ایدر ایکن لربک کلمه سنده کی رب لفظنه انتقال متکلمدن غایبه و حتی اذا کنتم فی الفلاک و جریں بهم نظم جلیله کنتم جمع مذکر مخاطب ضمیر یله تعبیر اولنوب محل و جریں بکم اقتضا ایدر ایکن بهم ضمیر غایبه تعبیر مخاطبدن غایبه التفات اولور ولدی التأمل اشبهو مثلاً للرعکس یله الی قسم تصور اولنور و التفاتده اظهر و اشکار اولان هر نو جهله اولور ایسه اولسون یعنی اظهاردن اضمماره یا خود بالعکس اضمماردن اظهاره و مفرددن تنبیه یه و یا خود جمعه و یا خود عکساً جمعدن مفرد و تنبیه یه عدول اولنقدر کرک کندودن التفات اولان لفظ مذکور و کرک منوی اولسون شو یلکه (الرحمن علم القرآن) نظم شریفده الرحمن کلمه سی مبتدا اولوب علم القرآن صفت اولماقی ایچون هو ضمیر یله خبر اولان علم القرآن ترکیبی فصل ایجاب ایدر ایکن ضمیر اظهار اولنیه رق ابتداء اضمماردن اظهاره عدول اولندیغنه مثال اولور و فوقفت اسألهما و کیف سؤلنا ترکیبی ز محشرینک تعجیبه کوره اولاضمیر مفرد ذکر اولنوب بعده ضمیر غیر مفرده عدوله مثالدر زیر و قفت کلمه سنده ضمیر ضمیر متکلم وحده در که مفرددر و سؤلناده اولان ضمیر ضمیر متکلم مع الغیردر که جمع ايله تعبیر اولنمغله ضمیر غیر مفرد اولور انجیق اولکی صورت یعنی الرحمن علم القرآن نظم جلیله اولدیغی و جمله ضمیر غیر مذکور و منویدن مظهره عدول سامعک اصغاء کلامده قبول و نشاطی کمال یله زیاده ایدر زیر تغییر اسلوبده نکته تنشیط قلوبدر و التفاتک بعض محملک

لطائف دقیقه سنه ادراکک مالک اولسی ذوقه مخصوص اولور مثلاً بر شخص صاحب قبحاحت اولان کسنه نک جنایتی و صاحب احسان اولان ذاتک محسناتنی غایبه نعداد ایدر ایکن کندو نفسندن مراجعه سنده بر دعواچی تخیل ایدرک کویا اول داعی غیر موجودی موجود حکمنه تنزیل ايله مغالبه و اول داعی دخی جنایات یا خود احساناتده متکلمه غلبه ایتمش کی مخاطبه و متکلم اولان شخص صاحب احسان اولان ذاتک صفات کما لنک جلالتی حضور قلب ايله کندوبی اوزانک عندنده تمثیل ایتمش کی مشاهده برله اقبال واجب اولمغله (ایاک نعبد) دیر سنکه غائبدن مخاطبه التفات اولور ایدر ذکر اییاتی تأمل اولندقدده عجایب التفاتده ظفر بوانور * تطاول لیلک بالآمد و نام الحلی ولم تر قد و بات و بات له لیله کليلة ذی العائد الارمد و ذلک من بناء جاء فی و خبرته عن ابی الاسود * اییاتی مذکورده نک مصرع اولنده ظاهر اولان متکلم تعبیر یله ایلی دنیلمک ایجاب ایدر ایکن لیلک دنیله رک متکلمدن خطابه عدول اولنمق و اییاتی مذکورده نک ییت ثانسی مصرع اولنده بات دنیلمک ایجاب ایدر ایکن بات دینلوب خطابدن غایبه عدول اولنمق و کذلک اییاتی مذکورده نک مصرع اخیرنده صیغه مجهول ايله خبرته دینلوب غائبدن متکلمه عدول اولنمق عجایب التفاتندر و اییاتی مر قومه ده اولان صور عجایب التفات مفتاحده مذکوردر و اسلوب حکیم دخی خلاف ظاهر دندر اسلوب حکیم دینلان متکلم کلامنی خلاف مرادی اوزرینه حمل ايله مترقب اولمدیغی شئی کندو یه بیان و القا یلمک صور تیدر مثلاً (یسئلونک عن الالهة قل هی مواقیت للناس و الحج) آیت جلیله سنده واقع اولدیغی وجهله سؤال سبب اختلاف قردن ایکن اولی اولان منفا فعلیه

جواب ویرلمسی کبیر وقبعثری نامنده برشاعر حجاجی هجوائتش
اولوب شاعر مرقومه حجاج لاجلنک علی الادهم دیهرک اظهار
وعید دایتد کده شاعر مرقوم امیر لایق اولان احسان صورتی
ایما مألنده مثل الامیر علی الادهم والاشهب دیکله حجاج
شاعر مرقوم کفهمنی ردا ارید الحدید دید کده شاعر مزبور
لان یکون حدید اخیر من ان یکون بلیدا دیمسی کبیر شو بیلکه
ادهم لفظی یتور بوقاغو ید و سیاه آتیه اطلاق اولوب حجاج
ادهمدن مراد ووعید بوقاغو ایکن مرقوم قبعثری ادهم لفظی
فرسه حل ایلمسی وحدید لفظی یتوره وز یاده یور بیان آتیه اطلاق
اولوب حجاج تکرار حدید لفظی یتور اوله رق اراده ایلدیکنی
بیان ایتشیکن مرقوم قبعثری لفظ مذکور معنای اخیرینه حل
ایتمسی اسلوب حکیمدندر ولکن کتبه قلب یعنی کلامده معنایی چو بر مک
دخی خلاف ظاهر دندر که عرضت الناقه علی الخوض و ادخلت
الخانم فی الاصبع ترکیب لنده اولدیغی وجهله معروض علیه
حساس اولوب معروضی معروض علیه ک یا نه ک و توروب
کوسترمک مقتضای حالدن ایکن ممکن اولیان محله عکس
اوله رق معروض علیه معروضک عنده ک و توروب کوسترمک
معنایی خلاف ظاهر دن اولوب وظرف مظروفه ادخال اولمق
ایجاب ایدر ایکن عکسی اوله رق ظرفی مظروفه ادخال معنایی
وادات طرفک مظروف اوزدینه دخولی خلاف ظاهر دندر
* الفصل والوصل ترک العاطف و ابراده والكلام ههنا فی الواو
و حیث لاسابق بقدر نحو فایای فارهبون ای ارهبوا و اوکلماعاهدوا
ای اکفروا وانما یحسن بین متنا سبین لامتحدین و لامتبا ینین
فالوصل للاتحاد ک البدل نحو امدکم بما تعلمون امدکم بانعام
و بنین و جنات و عیون والبیان فوسوس الیه الشیطان قال یا ادم

متن

هل ادلك علی شجرة الخلد والتأکید ذلك الكتاب لاریب فیه
هدی للمتقین اولالتباس لاختلافهما خبرا و انشاء نحو وقال رائد هم
ارسوا زاولها ومات فلان رجه الله الا ان تضمن احدهما معنی
الاخری نحو وقولوا للناس حسنا عطفاً علی تعبدون ای لا تعبدوا
والمعطف علی معنی کثیر نحو صفات و یقبض علی معنی یصفق
والم نشرح لك صدرك ووضعتنا اذ معناه شرحنا و منه و بشر
الذین امنوا بعد اعدت للكافرين او هو عطف علی فاتقوا
او علی قل مقدار قبل یا ایها الذین وتقدير القول کبشر نحو قد علم
کل اناس مشربهم کلوا واشربوا وقد یعطف لدفع توهم
نحو لا وایدک الله اولعدم التاسب معنی کما نقول نحو زید قائم وعمر
قاعد ثم تذکر ان لك خاتماز ید تقویمه فتقول الی خاتم اریکه سباقا
نحو ان الذین کفروا سواء علیهم انذرتهم ام لم تنذرهم
لانه لیبان حال الکفار وما قبله لیبان حال الکتاب دون المؤمنین
والوصل بین جملتين متفقین خبرا و انشاء بجامع اما عقلي کالاتحاد
فی المسند الیه والمسند اوقید لاحدیهم والتماثل فیها بوصف له
نوع اختصاص بها والتضایف بینها کالعلو والسفل والاقبل
والاکثر واما وهمی کالتشابه کلونی بیاض وصفرة والتضاد بالذات
کالاسود والبیاض او بالعرض کالاسود والایض او شبه التضاد
کالسماء والارض واما خیالی للتقارن فی الخیالی باسباب مختلفة
باختلاف الاقوام کالقدوم مع المنشار والطاس مع الحمام ولا یحسن
التخالف بالاسمية والفعلية و بالماضی والمضارع الالکته کالتجدد
والثبات فی نحو سواء علیکم ادعوتهم ام انتم صامتون وقد
یعدل لما منع من تشربک الثانية مع الاولى ویسمى قطعاً نحو الله
یستهری بهم فان سبقت اخرى بلا مانع قطع احتیاطاً نحو وتظن
سلمی اننی ابغی بها بدلا اراها فی الضلال تبهم واما یجعله جواب

سؤال مقدر لا غناء السامع عنه اولاً لا يسمع منه لئلا ينقطع الكلام
بكلامه والاختصار ويسمى استنباطاً نحو الذين يؤمنون بالغيب
في وجهه واولئك على هدى في وجهه وقد يكون للحال فهي اما
مؤكد فـ لا واولاً اتحاد او منتقلة لحصول معنى حال النسبة فالمفرد
صفة معنى فلا واولاً الجملة مضارع مثبت فلا واولاً قد يكون منفيـاً
وماضياً واسمية وهي ابعدها فيجب فيها الواو الاندرا نحو كلمته
فوه الى في ثم الماضى مثبت لعدم المقارنة فيحسن الواو ويجب
قد تحققتا وتقديراً لتقريبه الى الحال فنزل المقارنة او يجعل مقارنته
للفعل هيئته ثم النفي لانه هيئة للفعل بالعرض ومستمراً غالباً فيقارن
فيحسن تركها وفي الطرف وجهان لجواز التقديرين ويجب
في النكرة تمييز الحال عن الصفة نحو جاء رجل ويسعى
فصل دبلان ايكي جمله بربريله متحد وياخود متباين اولدقده
ادات عطفي ترك ايلكدر ووصل دبلان جملتين يبنده اتحاد
وتباين اوليوب مناسبت يعني جهت جامعته بواندقده اادات عطفي
ابرادوا تباين ايتكدر وادات عطفي ابرادايه واصلدن مراد اصطلاح
معانيده جمله دن بحث اولنديغندن جمله بي جمله اوزر بنه عطفدر
وادات عطفدن مراد وكلام واوعاطفه دركه واوعاطفه سائر
ادات عطف كي قيد وقرينه به محتاج اوليوب مطلقاً جمع ايچون
اولغله وصل واوعاطفه ايله اولور وسباق عبارة درجه سبقت
ايتامش ايسه معطوف عليه اوله رق بر جمله تقدير اولور مثلاً واياي
فارهون نظم جليلنده اولديغي وجهه له واياي فارهون جمله
شريفه سني بر جمله سابق اولديغي جهته له اربوا جمله سي
تقدير اوليوب نظم جليل مذکور اربوا واياي فارهون تقدير نده
اولور واوكلما عاهدوا نظم شريفنده واوعطفدن اول همزه
واقع اولوب همزه دخي فعلي مستدعي اولديغندن مقامه مناسب

اكفروا جمله فعليه سي تقدير اوله رق نظم شريف مذکور
اكفروا واوكلما عاهدوا تقدير نده اولور وادات عطف ايله جملتين
بربرينه وصل ايكي جمله يبنده مناسبت وجهت جامعته اولمسيله
مستحسن اولور ومناسبت وجهت جامعته دخي جملتين متحدین
وياخود متباينين اولمغله اولور زير امتحدين اولسه شئي نفسي
اوزرينه عطف ومتباينين اولسه ضدني جمع لازم كلور ايمدي
فصل اتحاد ايچوندر مثلاً امدكم بما تعلمون امدكم بانعام وبنين
وجنات وعيون نظم جليلنده واقع اولديغي اوزره جمله ثاني
جمله اولي ايضاح وبيان ايتكده بدل كي متحد اولديغچون اادات
وصل اولان عطف ترك ايله فصل اولور كذلك (فوسوس
اليه الشيطان قال يا ادم هل ادلك على شجرة الخلد) نظم
شريفنده واقع اولديغي وجهه جمله ثاني جمله اولاي توضيحه
بيان كي متحد اولمقدن ناشي فصل اولور وكذلك (ذلك الكتاب
لاريب فيه هدى للمتقين) نظم جليلنده اولان لاريب فيه وهدى
للمتقين جمله لينك بيني اادات عطف ايله وصل اوليوب فصل
اولمسي تأكيد اولان اتحاد كي اولديغچوندر ياخود فصل
تباين ايچون اولور وتباين دخي ايكي جمله نك بريسي انشائه
وبريسي اخباريه اولمطلق اختلافيله اولور مثلاً وقال را ادهم ارسوا
تراولها مصرعنده اولان ارسوا جمله سي لفظاً ومعناً انشائي
وتراولها جمله سي لفظاً ومعناً اخباري اولوب جملتين يبنده لفظاً
ومعناً تباين دركار اولمغله فصل اولور ومات فلان رحمه الله
تركيبنده اولان مات فلان جمله سي لفظاً ومعناً اخباري ورحمه الله
جمله سي لفظاً اخباري ومعناً امر غائب معنائه انشائي اولوب
ايكي جمله يبنده تباين جهته له كذلك فصل اولور اما ايكي
جمله نك جمله اولاسي اخبار وجملة ثاني سي انشا ياخود عكسي

اولور ایسه تباین درکار ایکن جله نك بر یسنك معناسنی دیکری
 تضمن ایدر یعنی جملتنك اولاسی اخبار نانیسی انشا ایکن جله
 اولایه انشا معناسی ویر یله رك جله ثانی به مناسبت کسب ایدر یلور
 ایسه وصل اولور مثلاً و قولو اللہ اس حسن انظم جلیلی لاتعبدون
 اوزرینه معطوف اولوب لاتعبدون جله سی دخی لاتعبدوا
 تقدیرده اولغله لاتعبدون جله سی نفی استقبالك جمع مذکر
 مخاطبی اوله رق اخباری ایکن تقدیر اولسان لاتعبدوا جله سی
 نهی حاضرک جمع مذکر مخاطبی اوله رق انشائی اولغین معطوف
 اولان قولوا جله سی دخی انشائی اولدیغندن معنا تضمن مناسبتله
 وصل اولنور و کلام عربده معنا اوزرینه عطف کثیردر مثلاً
 صافات و یقضن نظم جلیلنده اولان صافات کلمه سی بصفقن
 معناسنی تضمن ایلدیگندن معنا مناسبت ضدیث جهتیله معنا
 اوزرینه عطف اولنور کذلک الم نشرح لك صدرک و وضعنا
 نظم شریفده اولان الم نشرح لك استفهام انکاری اولوب نفی
 انکار دخی اثبات اولمقدن ناشی الم نشرح لك شرحنا معناسنی
 تضمن ایدرک جملتن اخباری اولغله معنا اوزرینه عطف قلنور
 و کذلک و بشر الذین امنوا نظم جلیلی ماقبلنده اولان اعدت
 للکافرین اوزرینه شو وجهله معطوف قلنور که اعدت ماضی
 مجهول اولوب بشر معناسنی تضمن ایدرک انشائی اولغله مناسبت
 حاصل اولوب اعدت جله سنك معناسی اوزرینه عطف اولنور
 یاخود ایت شریفه ده بعیدی اولان فاتقوا جله سی اوزرینه عند
 الکشاف معطوفدر و یاخود یا ایها الذین نظم شریفی ماقبلنده قل
 مقدره معطوفدر و قول تقدیری دخی کثیر اولغله مثلاً قد علم کل
 اناس مشر بهم کلاوا و اشر بو انظم شریفی قلنا اوقا لانت بامر سی
 کلاوا و اشر بو تقدیرنده اولور و بعض کره لا و ایدک الله ترکیبده

اولدیغی اوزره دفع توهم ایچون عطف اولور شو یلکه لالغظنك
 مدخولی اولان جله محذوفه اخباری و ایدک الله جله سی معنا انشائی
 اولوب تباین جهتیله فصل محلی ایکن وصل و عطف اولنمی
 لالغظی جله دعا یله اوزرینه داخل اولمشدر غنیه بددعائوهمنی
 دفع ایچون اولور یاخود فصل جملتن بدیده لفظلر ده تباین
 اولوب یا لکن معنا مناسبت اولمدیغندن درته کیم زید قائم و عمرو قاعد
 ولی خاتم دنیله کده اشر و جله اسمیه ثلثه اخباری اولمقدن لفظاً
 مناسبت درکار لکن لی خاتم جله سنك خبری اولان لی لفظنك
 زید قائم و عمرو قاعد جله لی سنك خبری اولان قیام وقوعه
 و کذلک لی خاتم جله سنك مبتداسی اولان خاتم لفظنك زید قائم
 و عمرو قاعد جله لی سنك مبتدای اولان زید و عمرو معنا عدم
 مناسبتی جهتیله فصل اولوب زید قائم و عمرو قاعد لی خاتم دینك
 ایجاب ایدر یاخود فصل جله اولانك جله ثانی به سیافده
 عدم مناسبتی ایچوندر مثلاً ان الذین کفروا سواء علیهم ء انذرتهم
 ام لم تنذرهم نظم جلیلی بیان حال کفار ایچون اولوب ماقبلی
 اصالة بیان حال کتاب و تبعاً مؤنلرک حالی بیان اوله رق تضاد
 جهتیله معنا مناسبت اولوب وصلی ایجاب ایدر ایکن فصل
 اولنمی سیاقاً مناسبت بولمدر ایچوندر قالدی که وصل جهت
 جامعه سببیله خبر یته و انشائیته متفق ایکی جله بدیده اولور
 و اشر و جهت جامعه به توسط بین الکمالین دخی دنیلور و جهت
 جامعه عقلی اولور که مسند الیهک یاخود مسندک و یاخود
 ایکی سنك قیدی اتحادی کیدر و مسند الیهک اتحادینه زید وصلی
 و بصوم ترکیبی و مسندک اتحادینه صلی زید و عمرو ترکیبی و مسند
 الیهک قیدی اتحادینه زید الکتاب شاعر و عمرو الکتاب منجم
 و مسندک قیدلرینک اتحادینه زید الکتاب ماهر و عمرو طبیب

ماهر ترکیب لری مثال اولور و بومثلو اتحادہ اتحاد فی التصور دخی
تعبیر اولنور وجهت جامعه ینہ عقلی اولہ رق تماثل صور تیدر کہ
مسند الیہ ایله مسندک قیدلر ینک ینلرنده اولان وصف ایچون
اخوت و صداقت و ملا بسہ کی اختصاص نوعی اولہ
و بو اختصاص نوعی بہ صورت تألیفہ تماثل اولہ رق زید کاتب
و عمرو شاعر مثال اولہ رق و ینہ جهت جامعه عقلی اولہ رق مسند
الیہلہ مسندک و یا خود ایک بسنک قیدلر ینک ینلرنده علو و سفلی
واقل و اکثر کی تضایف صورتی اولور و تضایف دنیان ایکی
شبک برینی تعقل دیگر ینہ قیاس ایله اولاندر کہ ابوت مع النبوة
و علت مع المعلول تعقل اولند یغی کبیر و یا خود جهت جامعه
و همی اولور کہ مثلاً لونی بیاض و صفرة دنیلد کده ترکیب مذکورده
واقع اولان کلام تشابه صورتیدر و جهت جامعه ینہ و همی
اولہ رق سواد و بیاض کی تضاد بالذاتدر یا خود اسود و ابیض
کی تضاد بالعرضدر و یا خود سماء و ارض مثلاً و شبہ تضاددر
و یا خود جهت جامعه خیالی اولور کہ طاس ایله جامک و کسر
ایله دستره نک ذکر ی اسباب مختلفه و اختلاف اقوام مناسبه
خیالده مقارنت بواندیغیچوندر شویلد کہ جامینک عنندندہ جام
ذکر اولنسه طاس و متفرعاتی و نجارک عنندندہ کسر ذکر قلنسه
دستره و امثالنی تخیل ایدہ چکنکدن بومثلولره تقارن فی الخیال
تعبیر اولنور قالدی که جمله اسمیه بی جمله فعلیه اوزر ینہ و بالعکس
جمله فعلیه بی جمله اسمیه اوزر ینہ یا خود جمله ماضویه بی
جمله مضارعیه اوزر ینہ و عکساً جمله مضارعیه بی جمله
ماضویه اوزر ینہ عطف جائز ايسه ده مستحسن اولمز مکر کہ
سواء علیکم ادعو تموهم ام اتم صامتون نظم جلیبندہ واقع
اولدیغی اوزره تجدد و ثباته دلالت کی نکته اولہ واشو نظم

جلیل مقصود به اولان عطفه مثال اولوبوب ادعو تموهم
جمله سندن تجدد و اتم صامتون جمله سندن ثبات مراد اولنور
ز برانظم جلیل مذکورده هر نقدر حروف عاطفه دن ام حرفی
مذکور ايسه ده مقصود به اولان عطف و اوه مخصوص اولمغه
نظم جلیل مذکور مجرد تجدد و ثباته مثالدر و بعضاً جمله ثانیہ نک
جمله اولی ایله معنای شریک اولمقلغنی منعدن ناشی اصل اولان
وصلدن عدول اولنور و بوضوح قطع تسمیه قلنور مثلاً
الله یستہزی بهم جمله فعلیه سی ماقبلندہ اولان و اذا خلوا
الی شباطینہم قالوا انا معکم انما نحن مستہزون قصہ جلیبہ سندہ
اولان قالوا جمله فعلیه سی اوزر ینہ عطف اولنسه اذا خلوا
طرف مقدمہ نک جزاسی اولمقلقدہ مشارکت اولور و الله یستہزی
بہم جمله فعلیه سی انما نحن مستہزون جمله اسمیه سی اوزر ینہ
عطف قلنسه الله یستہزی بهم نظم جلیلی انما نحن مستہزون
دیان منافق لک کلامی اولمق لازم کله چکنہ بناء مشارکت
حاصل اولور بنابرین اشبوا مشارکت منعندن ناشی ترک وصل ایله
اصلدن عدول اولنور * و تظن سلمی اننی ابغی بہا بدلا اراھا
فی الضلال نہیم * یتندہ واقع اولدیغی اوزره تظن و ابغی و اراھا
جمله ثلثہ سندہ جمله اولک جمله ثانیہ سی اولان ابغی جمله سی
و جمله ثالثہ اولان اراھا جمله سی فعل مضارعک نفس
منکلم وحده سی اولمقله جمله ثالثہ بی جمله ثانیہ بہ عاطفه مانع
اولوبوب و صلاک محلی ایکن اراھا جمله سندن ادات و صلاک ترک
و قطع قلنسی دفع و ہمدہ احتیاط ایچون اولور شو یلد کہ اراھا
جمله سی وصل اولنسه ابغی کله سی کی تظن کلمہ سند مفعول
اولہ رق سلماتک مظنوننا تندن اولمق لازم کلور مراد ايسه بود کلدر کہ
ادنی ملاحظہ ایله معلومدر و سامعی اغنا بتمک و یا خود سامعدن

برشی حقیر ایشیدلماک و یا خود سامعک کلامیه کلام قطع
اولماق و یا خود سوزمختصر اولماق ایچون جمله آخری سؤال
مقدره جواب قلنه رق عطف و وصل ترک و قطع قلنور و بومثالو
جمله به استنباف نحوی مراد اولنجه رق جمله استینافیه تسمیه
اولنور مثلاً قرآن کریمده من المتقون دیوسؤال تقدیر اولنسه الذین
یؤمنون بالغیب نظم جلیلی صفت کاشفه اولیه رق سؤال مقدر
بروجهله جواب اولور والذین یؤمنون بالغیب نظم جلیلی
ما قبلنده اولان متقین کله سنک صفت کاشفه سی قلنسه اولنک
علی هدی نظم شری بنی بروجمله سؤال مقدره جواب اولور و بعض
کمره و اوایله عطف جمله معطوفه بی حال قتلغله اولور
شو و وجهله که جمله معطوفه حالیه جمله معطوف علیهی مؤکده
اولور ایسه جمله حالیه ایله جمله سابقه بیننده اتحاد بولمغله
و اواقضا ایتمز یا خود ذی الحاله عاملاک نسبتی عندنده معنا حاصل
اولدیغیچون حال منقله اوله رق حال مذکور مفرد اولور ایسه
معنا صفت اولدیغیچون و اوایجاب ایتمز ز بر صفت ایله موصوف
و خبر ایله مبتدا بیننده و اوکیره مز و جمله حالیه مضارع مثبت
اولور ایسه مقارنت و حصولک معنا وجودیله ارتباط معنا حاصل
اولدیغیچون و او احتیاج قالمز و بعض کره جمله حالیه مضارع
نقی و ماضی منفی و اسمیه اولدقده ارتباط معنوی نک ضعفی درکار
و و او عطف و ربط ایچون اولدیغی آشکار اولغله مضارع و ماضی
منفی و اوای ذکر ایتمک واجب و مستحسن و اسمیه ده و اول ذکر
مطلقا واجبدر لکن کلمه فوه الی فی ترکیبنده اولدیغی اوزره
ضمیر ایله اکتفا ایدرک و اول ترک نادرا واقع اولور بوندنصره
معلوم اوله که جمله ماضویه مثبت حال واقع اولور ایسه معناده
حصول بولنوب مقارنت بولمغیچون و اوای ذکر ایتمک مستحسن

اولور بوسورتده جمله ماضیه حالیه بی استقبالك مقابل اولان
حاله قریب ایتمک ایچون و اولک بعدنده تحقیقا یا خود تقدیرا
قدلفظی ذکر اولنماق واجب اولور که قدلفظی مقاربت ایچون
اولوب مقصود اولان مقارنت ایچون اولدیغی بدین مجازا مقاربت
مقارنت منزله سنه تنزیل قلنور یا خود قدلفظنک مقاربتی فعلک
هبتی قلنور یعنی مقارنت اعتبار اولنور و منفی اولمطلق فعل ایچون
عرضیدر زیر اجاء زید ایدس را کب ترکیبی جاء زید ماشیا ترکیبی
قوتنده اولغله منفی اولوب مقصود اولان معنای حصول تحقیق
ایدرو بر فعل بعضا منفی اولور ایسه ده مثبت اولمقد استمراری غالب
اولانک مقارنتی غالب اولغله و اول ترک مستحسن اولور و ظرف حال
واقع اولدقده فعل ماضی تقدیر اولنور ایسه و اول ذکر و اسم تقدیر
اولنور ایسه و اول ترک جائز اولور و جائز جل و بسعی نظم جلیلنده
اولدیغی مثلاً و ذی الحال نکره اولور ایسه صفت ایله حال بیننی تمیز
و حاله تخصیص ایچون و اول ذکر واجب اولور (الایجاز و الاطناب
نسبیهان فتنه سیه حالی متعارف الاوساط و هو تأدیه المراد بما یساویه
وهو لا یحمد ولا یذم فان نقص و اقبافا یجازون زاد لفائدة فاطناب
فالایجاز نحوی القصاص حیوة کان اوجز کلامهم القتل اننی للقتل
وهذا اوجز منه و افید و نحو هدی للمتقین بتسمیه الشی بما یؤول الیه
و نحو فانفجرت ای فضررب فانفجرت اوفان ضررت فقد انفجرت
و نحو فارسلون یوسف ای فارسلونی الی یوسف ففعلوا فاته فقال
یا یوسف و الاضارب نحوان فی خلق السموات و الارض لایات لقوم
یعقلون بدل ان فی وقوع کل ممکن مع تساوی طرفیه لایات العقلاء
اذ الخطاب مع الکافة و فهم الذکی و الغبی و منه التخصیص بعد
التعمیم نحو تنزل الملائکة و الروح و منه التکریر نحو کلاسیه علمون
ثم کلاسیه علمون و منه الایفال و الاعتراض و التنزیل و التکمیل

والتميم ومنه الايضاح بعد الابهام فخورب اشرح لي صدرى وكتاب
نعم على وجه وفيه ايجاز ايضا بحذف المبتدأ وكالتيميز فخورب انى و
هن العظم منى واشتعل الرأس شهابا بدل شخت وفيه انتقالات لطيفة
من وجير فوجير وفى اختصار رب وهو كالاساس للكلام ايماء الى ان
فيه ايجاز من وجه فان الايجاز قد يقاس بما يقتضيه المقام من زيادة
الاطناب وبسط الكلام وهل تعرف مقام ادعى الى زيادة الاطناب
من ذكر انقراض الشباب والمقام المشبب المر الطلاع الامر المغيب
ايجاز واطناب دنيلان نسيديان اولوب نسيديان دخى ايجازى تعقل
كندودن طويل اولان كلامه واطنابى تعقل كندودن قصير اولان
كلامه محتاج اولور ديمكدر واشبو ايجاز واطناب متعارف اوساطه
يعنى ناسك معانى ومقصود لى تأديه ده متداول اولان كلامه قياس
ايمكلكدر شوبلكه متداول اولان كلامه من قصير الفاظ ايله ايقاى
معنا اولتان كلامه ايجاز و كلام متداول دن لنتكتة زائد اولان الفاظ
ايله اداى معنا قلتنان كلامه اطناب دنيلور ايدى ايجاز ايكى قسم اولوب
برسى ايجاز قصير وديكرى ايجاز حذف وولكم فى القصاص حيوة
نظم جليلنده اولان القصاص حيوة عبارة شريفه سى ايجاز قصير
اولوب يعنى لفظى يسير ومعناسى كشير درو كندوده حذف اولما مغله
كلام عربده متداول اولان القتل اننى للقتل تركينده اوجز وافيددر
وعبارة جليله مذكوره نك موجز اولديغى حروفك قلتنى وحيوة
كلمه سنك نكره اولسى معناسى تعظيمى افاده ايلديكى ايجوندر
وزيادة فائده سى حياة عظيمه نص جليل اولديغندن ناشيددر
زيرا هر برقصاصده حياة اولديغى بد يهددر هر برقتل قتل
ايجون اننى دكدر وهولل متقين نظم شريفى تسمية الشى ما يؤل اليه
يعنى كلمه حكيمه اوله حق اعتبار يله ايجاز حذفدر زير امتقيدن
حقيقت مر ادا اولنسه حاصل تحصيل اولقى لازم كلور بوصورنده

معناى متقين الضالين الصابرين على التقوى ديمك اولور وفانفجرت
نظم جليلى محذوف اولان فضررب فانفجرت ياخود فانضربت
فقد انفجرت تقديرده اولمغله ايجاز حذفى اوله رق محذوف اولان
جمله اولور وفانفجرت نظم جليلنده اولان فايه مقدرى مفصحه
اولديغچون فاه فصيحته تسميه قلنور لكن كشافك كلامك ظاهرى
حرف مرقوم محذوف اولان شرطى مفصحه وصاحب مفتاحك
كلامك ظاهرى محذوف اولان جزاى مفصحه وبعضه كوره كرك
شرط كرك جزا اولسون ايكبسنى دخى مفصحه در وفارسلون
يوسف نظم شريفى دخى ايجاز حذفى اوله رق فارسلون يوسف
عبارة شريفه سى فارسلونى الى يوسف ففعلوا فاتاه وقال يوسف
تقديرده اولمغله محذوف اولان جعل متعدده اولور قالد يكمه
اننى خلق السماوة والارض الى الايات بعقلون نظم جليلى ازنى
وقوع كل ممكن لايات للعقلاء تركينه بدل اوله رق اطنابدر زيرا
ممكن طرفينى تساوى يعنى وجودى وعدمى مساوى اوله رق اراده
وقدرت الهيك نعلقى ايدى جكى شبتك مجموعنه شامل اولمغله
تركيب مذكور اصل معناسى افاده ايتمش كى اوور ايدى لكن تركيب
مذكور بدلى اطناب قلمسى خطاب عزت عمومى اوله رق غنى وركى به
وارد در وتنزل الملائكة والروح نظم جليلنده اولديغى اوزره
نعميد نصكره تخصيص دخى اطنابندر ونظم جليل مذكوره
روحندن مراد جبريل امين عليه السلام اولوب ملائكة عظام
عمومنده داخل ايكن عطف ايله تخصيص قلمسى كانه جنس آخر
كى اوله رق تعظيم ايجوندر وكلا سيمونون ثم كلا سيمونون
نظم شريفنده اولديغى اوزره تكرر دخى اطنابدن اولوب
ثم لفظ يله تكرر انداز ثانى ابلغ اولديغنه دلالت ايجون اولور وايغال
واعتراض وتذليل وتكميل وتيميم دخى اطنابدن در بديع بابنده ذكرى

کلور و رب اشرح لی صدری نظم جلیله و اولدیغی وجهه
ایهامدنصکره ایضاح دخی اطنابدن و ابهامدنصکره ایضاحک
فائده می شودر که ذهن سامعه زبانه تمکینی و علمی بعدالانتظار
حاصل اولدیغیچون لذت عملک کمالی افاده ایدرونعم باینده اولدیغی
مثلا و مخصوص بالمدح اولانی مبتداء محذوفک خبری قبیلہ رق
نعم الرجل هو زید دینک وجهی اطنابدن اولوب واختصار
مراد اولانهرق نعم زید دینلکه مبدء اولان هو ضمیرنی حذف ایله
ایجازدخی وارد و ربانی وهن العظم منی واشتعل الرأس شیبانظم
جلیلی شخت بدلنده اولغله بومثلاو نمیز دخی اطنابدن و بویاده
وجیزدن وجیره انتقالات لطیفه وارد ریعنی وجیز مطلق کامل
اولان شخت لفظندن انی ولی بدن وجیره انتقال واردر که اولیکی
وجیز مطلق اولان رب شخت وایکنجی اولان ضعف بدنی وشاب
رأسی اوچجی مرتبه ده وجیز اولان وهن العظام وشاب رأسی
ودردنجی مرتبه ده وجیز اولان ان وهنت عظام بدنی وشاب رأسی
و بشجی مرتبه ده وجیز اولان انی وهنت عظام من بدنی وشاب
رأسی والتجی مرتبه ده وجیز اولان انی وهنت العظام من بدنی
وشاب رأسی ویدنجی مرتبه ده وجیز اولان انی وهنت العظام
منی وشاب رأسی و سکنجی مرتبه ده وجیز اولان انی وهن العظم
منی وشاب رأسی ترکیب لرینک هر قنغیسی قیاس اولنسه نظم
جلیل مذکوره نسبت ایجاز اولور و رب کلمه سندن حرف نداویای
متکلمک حذفی ایله اختصار کلامده اساس کی اوله رق کلمه
مذکوره ده من وجه ایجاز اولدیغنه ایمادر زیرا ایجاز زیاده اطناب
و بسط کلامدن مقامک اقتضا ایلمدیکی شیئه قیاس اولنور
بوصورنده زیاده اطنابی اقتضاییدن شیدن ظهوری مروغیویتی
امرالمام و نزول مشیب وانقراض شبایدن غیری بر محل یلمز یعنی

بویله محل بولمز و بومثلاو محل اطنابه لایق اولدیغی سندن آیت جلیله
مذکوره بویله وجهه شرفی و نزول اولمشدر

باب البیان

* باب البیان *

وهو علم یعرف به ایراد المعنی الواحد بطرق مختلفه فی جلاء الدلالة
ولا تفاوت فی الدلالة الوضعية وهی دلالة اللفظ علی تمام معناه
وتسمى مطابقة بل فی العقلیه وهی دلالة علی جزئه وتسمى تضمنا
اولا زعمه عقلا او عرفا وتسمى التزاما ثم اللفظ ان استعمال فیما
وضع له حقيقة او فی غیره فجاز وایضا ان قصده ملزوم معناه
فکنایة والافصح مرجع والمجاز ان کان بعلاقة التشبيه فاستعارة وان کان
بغیره فالفرد يسمى مرسل (در دنجی باب علم بیان افاده سنده در
علم بیان شول قواعد کلیه علمدر که جلاء دلالتده طرق مختلفه
ایله معنای واحدک ایرادی اول قواعد سببیه یلنور یعنی بعضیسی
بعضی سندن اجلی و آشکاره اولهرق مقصودک اوزرینه وضوح
دلالتده تراکیب مختلفه ایله بر معنائک ایرادی علم بیان ایله فهم اولنور
ودلالات وضعیه ده تفاوت یوقدر ودالات وضعیه دخی لفظنک
تمام معنائنه دلالتدر و لفظنک معنائک تمامنه دلالتده دالات
مطابقیه تسمیه قلنور وتفاوت عقلیه ده اولوب عقلیه دخی ایکی
نوع اولور اولکیسی شویله در که لفظ ماوضع لیهک تمامنه دالات ایدر
ایکن دارک ضمننده اولان جدار مثلاو معنائک جزئی واریسه لفظ
اول جزئه دالات ایلمدیکی حالده اصطلاح یسانده اکا عقلیه
ودالات تضمینیه دیرلر وایکنجیسی ینه لفظ ماوضع لیهک تمامنه
دالات ایدر ایکن عقلا و عرفا ماوضع لیهک لوازم ذهنلرینه
دلالتدر که عقلا دارک سکنایه و عرفا حاتم طی ذکرند و سخاوتنی
ویغمرور ذکر اولند قدده نباتاتک ظهورینی ملاحظه در و بوضوثره
دالات التزامیه دنیلور بوند نصکره معلوم اوله که لفظ ماوضع
لهنده استعمال اولنور ایسه حقیقت و ماوضع لیهک غیریده استعمال

قلنور ايسه مجاز واكر لفظك معنى ملزومي قصد اول نور ايسه كتابه
اولوب لفظك معنى ملزومي قصد اول نديني حاله صريح اولور
ونجاز مفرد يا خود مركب اولسون اكر تشبيهه علاقته سبله اولور ايسه
استعاره واكر تشبيهه علاقته سنك غيري اولور ايسه مفرد اوله رق
مرسل تسميه قلنور (التشبيه له طرفان ووجه شبه واداة وغرض
وحال اما طرفاه فحسيان او عقليان او مختلفان والمراد بالحسي
ما يدرك هو او مادته بالحس فدخل فيه الخيالات والعقلي ما عداه
فدخل فيه الوهميات والوجدانيات وقد شبه احد الضدين
بالآخر لتخليج اوتهمكم كحاتم للبخيل واما وجهه فبايشتر كان فيه
تحقيقا او تخيلا وهو نفس حقيقةتهما او صفة حسية كالالوان
والاشكال او عقلية كالكيفيات النفسانية من العلم والقدرة ونحوهما
او اعتبارية كرفع الحجاب في تشبيه الحجة بالشمس او وهمية كالخيل
للمنية في تشبيهها بالسبع وايضا اما واحد وفي حكمه او كثير
فالاول اما حسي فكذا طرفاه كالحد بالورد في الحمرة واما عقلي
فطرفاه عقليان كوجود عديم النفع بعينه في العراء عن الفائدة
او محسوسان كالرجل بالاسد في الجرأة والاقدام او المشبه عقلي
والمشبهه حسي كالعلم بالنور في الهداية او بالعكس كالمطر بخلق
الكرم في الترويح والثاني اما حسي كسقط النار بين الديك والثريا
بعنقود الكرم والشمس بالمرأة في كف الاشل واما عقلي كالخسنة
من منبت السوء بحضراء الدمن في حسن المنظر وسوء الخبير
والثالث اما حسي كالتمر بالغيب في اللون والطعم او عقلي كطائر
بالغراب في حدة النظر وشدة الحذر او مختلفة كاتسان بالشمس
بالحسن ولباهة الشان ورفعة المكان وحقه ان يشمل الطرفين
والافسر واعتبره في قولهم النحو في الكلام كالمخ في الطعام فانه
الصالح به والفساد لا الفساد بكثرة اذ لا تعقل الكثرة في النحو

واما قولهم كلام كالماء في السلاسة والعسل في الحلاوة والفسم
في الرقة فمناجج والمراد في لوازمها من صفات اعتبارية كميل
النفس وانشر احدها واما اداته فالكاف وكان ومثلها واصل
الكاف ونحوها ان يلبها المشبهه وقد يلبها غيره اذا كان مركبا
نحو واضرب لهم مثل الحياة الدنيا كما وقد تنزل ويتمين المراد
بامتاع الحبل نحو زيد اسد وفيه مبالغة وقد يترك الوجه وفيه قوة
وقد يدرك المشبهه مرادا وفيه دعوى النعين فقله تعالى حتى
يتبين لكم الخيط الابيض من الخيط الاسود من الفجر تشبيه لذكر
الطرفين واما غرضه فيعود غالبا الى المشبه كبيان حاله ليكون
المشبهه اعرف بالوجه او مقدار حاله لكونه اتم فيه او مكانه لكونه
مسلما فيه نحو فان تفق الانام وانت منهم فان المسك بعض دم
الغزال او زيادة تقريره كن يلبوا سعيه بمن يرقم على الماء وتزيينه
او تشويبه واستطرافه لبعده في الواقع كفهم فيه جبر بجر مسك
موجه الذهب او في الذهن مطلقا كما مر او حين التشبيه نحو يربح
اغرن كان روقه قلم اصاب من الدواة مدادها وقد يعود الى المشبهه
اما لايهام انه اتم نحو وابد الصباح كان غرته وجه الخليفة حين
يمتدح ومنه انما البيع مثل الربوا اغرن بخلق كن لا يخلق واما لاطهار
الاهتمام به كتشبيه الجايح الشمس بالرغيف واذا تساوى
فالا حسن الحكم بالتشابه لالتشبيه نحو ورق الزجاج ورق الخمر
فتشابهها وتشاكل الامر فكانه خمر ولا قدح وكانه قدح ولا خمر
واما حالة فقراته وغرابته ورده وقبوله فالقريب المبتدل وهو
ما ينتقل فيه من المشبه الى المشبهه بلا دقة نظر لظهور وجهه
اما لو حدثه نحو زنجي كالنعم او لجمانس طرفيه عينة كاجاصة
او كثرة حضور المشبهه نحو وجهه كالبدن والقريب الحسن وهو
بخلاف ذلك نحو ونارنجها بين الغصون كانها شمس عقيق

فی سماء زبرجد و کلا کان التركيب اکثر فهو اغرب و قبوله کونه
صحیحاً غیر مبتذل و اقبایا فاده الغرض ورده بخلافه و اعلى مراتبه
فی قوة النبالة باعتبار ارکانه حذف وجهه و اداته فقط او مع
المشبه ثم حذف احدهما كذلك و لا قوة لغيره و اذا کان الوجهه
وصفا منتزعا من امور یسمى تمثیلا و شرط السکائی کونه غیر
حقیقی نحو مثلهم کمثل الذی استوقد ناراً کونوا انصار الله کما قال
عبسی ابن مریم للحواریین من انصارى الى الله و اياک ان تغلط
فی نحو کما برقت قوماء طاشا غمامة فلما رأوها اقشعت و نجلت
فتنتزع الوصف مما لا یتیم به المراد کالمصراع الاول تشبیه دنیلان
بر شبک شئ اخره معنا مشابهتیدر بوضوح تشبیهه ایکی
طرف یعنی مشبه و مشبه به لازم اولدیغندن بشقه وجه شبه
و ادات شبه و تشبیهدن غرض و حال نه اولدیغنی بیلک لازم کلور
ایمدی تشبیهک ایکی طرفی یعنی مشبه و مشبه به خد و ورد مثلاً
ایکبسی بردن یا حسی اولور یا خود علم و حیات کی ایکبسی بردن
عقلی اولور یا خود مشبه به حسی و مشبه عقلی یا خود بالکس
مشبه حسی و مشبه به عقلی اوله رفی یکدیگره مباین و مختلف
اولور و حسیدن مراد کندوسی بنفسه یا خود ماده سی حواس
خسته ظاهره ایله مدرك اولان شیدرو بوجه مذکور ماده و اجزاسی
مدرك اولان شئ حسیدن تعداد اولمغله خیالات دخی بو تعریفه
داخل اولور زبرخیالی شول شیدر که محقق الوجود اولیه رفی
بلکه وجودی فرض اولنوب حقیقته معدوم اولمغله شعاع کی
ماده و اجزاسی محسوس اوله و عقایدن مراد کندوسی بنفسه
و یا خود ماده سی حواس خسته ظاهره ایله مدرك اولانک ماعدا
شیدر بوضوح و همیات و وجدانیات دخی بو تعریفه داخل
اولور و همیات شول شیدر که بنفسه یا خود ماده سی حواس

خسته ظاهره نک بریله ادراك اولنوب فرضاً ادراك اولنسه ینه
حواس مذکوره ایله ادراك اولنه جفتدن عقلیاتدن تمیز ایدر
قالدیکه احد ضدین آخره تشبیه قلمسی تملیح و طراوت یا خود
تهکم و استهزا ایچون اولوب مثلاً بخیل ایچون استهزا قصد
اولنیه رفی تطیب خاطر ایچون حاتم کبیر دنیلسه تملیح و طراوت
و استهزا قصد اولور ایسه تهکم اوله رفی بویله دنیلمک ایکی
صورته دخی شامل اولور و وجه شبه تحقیقاً یا خود تخیلاً مشبه
ایله مشبه بهک اشتراکی قصد اولنان معنادر شو بیلکه زید کالاسد
ترکینده اولدیغنی اوزره مشبه و مشبه بهک شجاعته اشتراکی
تحقیقی و اشبای مظلمه ایله اشبای مشرقه بیننده حاصل اولان
هیتنده ظلمت ایچنده نجومه بدعت بیننده سنک تشبیهی تخیلی
اولور و اشبو مشبه ایله مشبه بهک اشتراکی قصد اولنان معنایه
وجه شبه مشبه ایله مشبه بهک حقیقتلری اولور که مثلاً بر بزر بزه
تشبیه اولنسه ایکبسی دخی بر نوعدن یا خود بر جنسندن اولمق
لازم که جکنه بناء بوضوح وجه شبه نوعیت و جنسیت اولور
و اکر وجه شبه الوان و اشکال و سائر اعراض محسوسه کی
صفت حسیه اولور ایسه فصلیت اولور و فصلیت دنیلان
بر نوعی نوع اخردن و بر جنسی جنس دیگردن تمیز ایدن
شیدر یا خود مشبه ایله مشبه بهک اشتراکی قصد اولنان
معنایه یعنی وجه شبه علم و قدرت و امثالندن اولان کیفیات
نفسانیه کی صفت عقلیه اولور که صفت عقلیه دن مراد افراد
و اجزاسی حس اولنوب علم و حلم و سائر اعراض نفسانیه کی
خارجده تحقیق ایدرک عقل ایله ادراك اولنان شئ اولور یا خود
دلیل و حجتی شمس تشبیهده رفع حجاب کی صفت اعتباریه اولور که
برهیت دلیل و حجتده و ذات شمسده و ذات مجابده دخی اولنوب

مثلا فلان شی کونش کی ظاهر در دنیای یکی مثلاً و بر امر اعتبار بد
و یا خود مشبه و مشبه بهک اشتراکی قصد اولان معنا مثلاً
منیه بی سببک پنجه سنه تشبیه اولدیغی مثلاً و همیه اولور
و ذکر اولان وجه شبه یا واحد یا خود واحد حکمیده و یا خود
کثیر اولور شو بلکه بو باده واحد دنیایان کرک حقیقی واحد
و کرک انسان حیات و نطق و تشخصدن مرکب ایکن عرف عامده
مفرد عداولته رق واحد دنیای یکی مثلاً واحد حکمیده اولان
یعنی شول صفات متعدده که مجموعی هیئت واحده قصد اولناندر
ایمده بر منوال محرر واحد اولان وجه شبه یا حسی اولوب مشبه
و مشبه به دخی حسی اولور مثلاً جریده کل یکاغه تشبیه
اولندقدده اوچی دخی حسی اولور یا خود وجه شبه واحد عقلی
اولوب مشبه و مشبه به دخی عقلی اولور که مثلاً فائده دن عاری
اولان وجود عدمه تشبیه اولنور زیر وجود و عدمک ابکپی
دخی امور عقلیه دندر و یا خود وجه شبه واحد عقلی اوله رق
جرات و اقدامده رجلی اسده تشبیه اولدیغی کی مشبه و مشبه به
حسی اولور و یا خود وجه شبه واحد عقلی اوله رق هدایتده علم
نوره تشبیه قلندیغی مثلاً و مشبه عقلی و مشبه به حسی اولور و یا خود
ینه وجه شبه واحد عقلی اوله رق ترویجده یعنی تطیب نفس و افاده
راحتده خلق کریم عطره تشبیه اولندیغی وجه شبه حسی و مشبه
به عقلی اولور و واحد حکمیده اولان وجه شبه یا حسی اولور که
سقط نارعین دیکه و اولکر بلدیزی اوزم صالقمده و شمس
چولاغک النده اولان آینه به تشبیه اولندیغی کیدر و یا خود
حسن منظر و سوء مخبر جهته کالحسنه من منبت السوء بحضراء
الدمن دنیای یکی مثلاً و واحد حکمیده اولان وجه شبه عقلی اولور
و کثیر اولان وجه شبه دخی یا حسی اولور که لون و طعمده خرما

عنبه تشبیه اولندیغی کیدر یا خود حدت نظر و شدت حذرده
طائر غرابه تشبیه اولندیغی مثلاً و کثیر اولان وجه شبه عقلی اولور
و یا خود حسن و نباهت شان و رفعت مکانه انسان شمس تشبیه
اولندیغی وجه شبه کثیر اولان وجه شبه مختلف اولور قالدیکه
وجه شبهک حتی مشبه و مشبه بهی شامل اولمقدد اگر شامل اولم
ایسه فاسد اولور بو صورته النحو فی الکلام کالمخ فی الطمام
ترکینده مشبه و مشبه به اولان نحو و ملوک کثرتی فساد و قلی
صلاح اعتبار اولنمبوب عدمی فساد و وجودی صلاح اوله رق
وجه شبه اعتبار اولنور اما کلامی سلاستده صوبه و حلاوتده
عسله و رفته نسیم تشبیه مسامحه در و مسامحه دن مراد صو
و عسل و نسیمک لوازمندن اولوب نفسک میل و انشراح اولان
سلاست و حلاوت و رفعت صفات اعتباریه سی اوله رق کلامده
تشبیهه مناسبت بولنش کی اولور وادات تشبیه کاف و کان
و امثالندن اولوب مماثلت و مشابهاست معناسنه دلالت ایدن الفاظدر
و کاف ایله مثل و شبه و مرادفی اولان الفاظده اصل اولان کان
و شابه و تماثل و مرادفی اولان کلماتک خلافت اوله رق مشبه به
الفاظ مذکوره بی ولی ایتمکدر و بعض کوره واضرب لهم
مثل الحیوة الدنیا کما ازلناه من السماء فاختلط به نبات الارض
نظم جلیله واقع اولدیغی اوزره مشبه به مرکب اولدیغی
حالده الفاظ مذکوره بی مشبه به ولی ایتمکدوب کلمات سائر ولی
ایدر که نظم جلیل مذکوره مشبه حال دنیا و مشبه به نبات الارض
اوله رق مشبه بهک غیری اولان ماء کلمه سی اادات تشبیه اولان
کافی ولی ایتمکدر و بعض کوره دخی زید اسد ترکینده اولدیغی
وجه شبه مثلاً زید لفظی مبتدا و اسد لفظی خبر اتخاذ اولنسه
حیل صحیح اولمده یغندن و مراد دخی تشبیه جهته تعیین

ایمان یگندن ادات تشبیه ترك اولنور و بوصورنده مبالغه قصد
اولنوب بوکا تشبیه بلیغ دیلور و بعض دفعه دخی مشبه و مشبه
بهم تعمیم مشابهنده قوت اولد یغیچون وجه شبه ترك اولنور
و بعض کره دخی مشبه به مراد اوله رق ترك قلنور و بونده دعوائی
تعمین واردر قالدیکه حتی یتب بین لکم الخیط الابيض من الخیط
الاسود من الفجر قول شری طرفینی ذکر ایله تشبیه و تشبیهدن
غرض اکثر یا مشبهه اعاده ایدر یعنی تشبیهدن غرض هر نه
ایسه مشبهك حالتی بیان کی مشبه طرفیندن حاصل اولور
زیرا مشبه به وجه شبهه اعرف و مشهوردر یا خود شدت سوادده
توب سیاهی غرایه تشبیه کی مشبه به وجه شبهه اتم اولد یغندن
مشبهك مقصد ار حالتی و یا خود * فان تقی الانام وانت منهم
فان المسك بعض دم الغزال * ییتنده اولد یغنی مثلاً و مشبه به
وجه شبهه عند السامع مسلم اولد یغیچون مشبهك امکانی
بیان ایچون اولور یا خود سینه فائده اولمیان آدمی
مثلاً صواویرینه بازو یازان شخصی تشبیه کی زیاده تقریر
ایچون اولور زیرا معقولی مخصوصه تشبیه زیاده تقریری افاده
ایدر یا خود مشبهك شیء شریفه تشبیه ایله ترتیبی یا خود
شیء قبیحه تشبیه ایله تشو بهنی یا خود استطرافی یعنی یا نار
کوری موجی التون بحر مسکه تشبیه کی واقعه و یا خود مطلقاً
ذهنده بعید اوله رق طرفه کیفیت اولد یغنی یا خود * یزجی
اغی کان ابره روفه قلم اصاب من الدواة مدا دها * ییتنده
اولد یغنی وجهله مطلقاً ذهنده بعید اولوب حین تشبیهده
ذهنده بعید اوله رق طرفه حالت اولد یغنی بیان ایچون اولور
شوبلکه بیت مذکورک مضرع نایستنده مشبه به اولان مرکب
بولامش قلم ذهنده نادر الحضور اولوب لکن مشبه اولان ابره

دوقی یعنی بو یوزك اكنه سیكه سور یسنی قلم مذکوره تشبیه طرفه
و غریب اولمله حین تشبیهده نادر الحضور اولق لازم کلور
و بعض کره تشبیهدن غرض مشبه به اعاده ایدر که ویدا
الصباح کان غرته وجهه الخلیفه حین بمسح ییتنده اولد یغنی
اوزره مشبه به وجه شبهه اتم اولد یغنی ایهام ایچون اولور
و بوصورته تشبیه مقلوب تسمیه اولنور و انما البیع مثل الیوا
وافن یخلق کن لا یخلق نظم شریفلرنده اولان تشبیه لر دخی
بوقیلدن اولوب تقدیر عباره اولنسه انما الیوا مثل البیع و افن
لا یخلق کن یخلق تقدیرنده اولور یا خود جامع اولان شخصك
شمسی رغیفه تشبیهی مثلاً و یعنی جامعك رغیفه حقیقه واقع اولان
کمال خواهشی کی اظهار اهتمام ایچون اولوب بوکا اظهار مطلوب
تسمیه قلنور قالدیکه مشبه و مشبه بهك وجه شبهه مساوانی
مراد اولد یغنی حالده رق الزجاج ورق الخمر فنشابهها
و تشاکل الامر فکانه خمر و لا قدح و کانه قدح و لا خر قطعه سنده
واقع اولد یغنی اوزره ادات تشبیهك ساری کتور لمبوب تشابه
کلمه سیله ادای کلام قیلمقده حکم احسن اولور و تشبیهك حالی
قربت و غرابت ورد و قبول صورتلرندن عبارت اولور ایمدی
قریب اولان تشبیه یا مبتذل اولور که مشبه دن مشبه به وجه
شبه ظاهر اولد یغیچون بلا دقت نظر انتقال اولاندیر و اشبو وجه
شبهك بلا دقت نظر ظهوری یا وجه شبهك وحدتی یعنی سیاه
عربی کوره تشبیه کی وجه شبهك مرکب اولد یغنی ایچوندر
یا خود عنیه کاجاصله ترکیبنده اولد یغنی اوزره اوزمی رنگده و دکر
ملکده و مقدارده اریکه تشبیه مثلاً و مشبه بهك نجاسی ایچوندر
و بوصورت مرکب اولان شبئی مرکب اولان شبهه مثال اولور
و یا خود وجه کالبدی ترکیبنده اولد یغنی مثلاً و مشبه بهك کثرت

حضورندن یعنی اظهار من الشمس اولدیغندن ناشیدر و غریب
حسن اولان تشبیه قریب مبتذل تعبیر اولتان تشبیهک خلافت
در که مشبه بهدن مشبهه دفعة انتقال اولمیب و نارنجها
بین الغصون کانهما شمس عقیق فی سماء زبرجد پیتده اولدیغی
اوزره تدقیق فکر و نظر ایله انتقال اولنور و بیت مذکورده
اولدیغی وجهله ترنجلرک استداره و حرثی و شاخلرک خضرثی
و کذلک عقیقدن فرض اولتان شمسک وز زبرجدن تخیل
قلبان سمانک استداره و حرث و خضرثی جهتیه واقع اولان
تشبیه مرکب حسن و بیت مذکورده اولان ترکیبدن اکثر
مرکبک اولور ایسه تشبیه اغرب اولور و تشبیهک قبولی تشبیه
مبتذل اولمیب غرضی افاده یه وافی اوله رق تشبیهک صحیح
اولمقدیدر یعنی مشبه بهک وجه شهبه اتم و اعرف و مسلم اولمیدر
و تشبیهک ردی قبولک خلافت در که غرضی افاده دن قاصر در
و تشبیهک ارکانی اعتبار ایله قوه مبالغه بی افاده ده مرتبه
اعلاسی زید اسد ترکیبده اولدیغی مثلوا ادات تشبیه و وجه
شبهک حذف در اشبو مرتبه اعلادن دونجه سی مقام اخبارده
اسد دنیه رک مشبه و ادات تشبیه و وجه شبهک حذف در ده
دونجه سی زید کالاسد دنیه رک بالکز وجه شبهک حذف یا خود
زید اسد فی الشجاعة دنیه رک ادات تشبیهک حذف در و یونلرک
غیریده یعنی زید کالاسد فی الشجاعة دنیه ارکان تشبیه
ذکر اولمق جهتیه قوت یو قدر و وجه شبه بر طاق
اموردن مأخوذ و صف اولدیغی و قنده تشبیه تمثیلی تشبیه اولنور
وسکاکی عندنده اموردن مأخوذ اولان و صفک مثلهم کثل الذی
استوقد ناراً و کونوا انصار الله کما قال عیسی ابن مریم
للمخواریین من انصاری الی الله نظم شریفدرنده اولدیغی مثلوا

صفت غیر حقیقی اولمقدی شرط قلمشدر بوضوحه نظراً * کما
ابرقت قوما عطاشاً غمامة فلما رأوها اقشعت ونجلت * پیتده
مندرج اولان برقی و صف غیر حقیقی آلهرق غلط اتمککدن
صقین زیرا مصرع اول کی مراد تمام اولمیان شیدن و صف
حقیقی اخذ اولنور (المجاز بعلاقة و قرينة و انواع العلاقة سماع
کالمشا بهة فی الاستعارة و الکوون علی الشئ فی نحو و آتوا الیتامی
اموالهم ای البالغین و الاول الیه نحو اعصر خرا ای عصیر او
الاستعداد له نحو کل شیء هالك الا وجهه ای قابل للهلاك و المجاورة
بالحول نحو جرى النهر ای ماؤه و فی رحمة الله ای الجنة او بالشمول
نحو خالق کل شیء ای ممکن و مرستنا مسرجا ای آفا او بالاشتمال
نحو یجعلون اصحابهم فی اذانهم ای انا ملهمها و عین الجیش
ای طلبعتهم او بالسببیه نحو نزل النبات ای الغیث و رعینا غیثا
ای نباتا او بالشرطیه کالایمان فی الصلوة و العلم فی المعلوم
فالانصرف اما فی اللفظ او المعنی بنقص اوزیاده او نقل مفرد
او مرکب اما فی اللفظ فالاول نحو و اسأل القرية فی وجهه و الثاني
لبس کتله شیء فی وجهه و سموها مجازاً فی الاعراب و السکاکی ملحقاً
بالمجاز و الثالث بعلاقة التشبیه استعارة و بغيرها مرسل کالید
فی النعمة و القدرة و الرابع استعارة نحو انبت الربیع البقل ممن
یدعیه مبالغه فی التشبیه او غیر استعارة کالخبرية الاسمية للانشاء
و الانشائية لما يتولد منها و منه انبت الربیع ممن لا یعتقده و لا یدعیه
و یسمى هذا مجازاً حکماً و اسناداً مجازاً و هو اسناد المعروف الی غیر
فاعله کالمفعول و غیره و المجہول الی غیرنا بئ کالفاعل و غیره
من المصدر و الزمان و المكان و السبب نحو عیشة راضیه و سبیل
مفعم وجد جده و نهاره صائم و نهر جار و بنی الامیر مدینه و هو
مجاز لغوی بمعنی انه استعمال التركيب الموضوع للملابسة غیره

وقال الامام العقلي بمعنى انه استعمال فيما وضعه لينقل منه وقال
ابن الحاجب التجوز في الالباب باستعمال ما وضعه للسياسة الحقيقية في
العادية والسكاني في الربيع بادعاءه فاعلا واما في المعنى فالاول اطلاق
الخاص على العام كالمشفر للشفة والمرسن للأنف والثاني عكسه
وهو تخصيص العام نحو واوتيت من كل شيء اي مما يؤتي مثلها
والثالث نحو في الحمام اسد والرابع نحو ائتت الربيع ممن يدعيه
مبالغة في التشبيه واما ممن يعتقد حقيقة كاذبة (مجاز دنيلا
علاقه وقرينه ايله اولور شوبلكه علاقته موضوع لهدن مراد
اولنان معنابه انتقال ممكن اولق وقرينه مراد تعيين ايتك
ايچوندر زير اصارف اولدقجه معنای موضوع لهدن مراد اولنان
معنابه عدول اولنمز وعلاقه نك انواعی استعاره ده اولان
مشابهت كی سماعيدر اكر علاقته مشابهتک غيری اولور ايسه
مجاز مرسلدر ايمدی مجاز مرسل برشي اوزينه اولمقلق علاقته
اولور كه مثلا واتوا اليامي اموالهم نظم جلبينده اولان ايتامدن
مراد بالغيندر وبالغينه ايتام تعبيری کون سابقی علاقته سيله يعنى
سابقده بنيم اولملى ملايسه سيله در بوصورنده مجاز کونی ديلور
وبالعكس اعصر خيرا نظم شريفنده اولديغی مثللو کون لاحق
علاقته سيله يعنى ما يؤول اليه اعتباريله اولور كه عنب صقلديغی
حالده خيرا وليوب عصير يعنى شيره اولور وعصير كیده رك خیر
اولق مناسبيله عصر موقعنده خرد يئلمسى مجاز اولوب بو مثللو به
مجاز اولی تسميه قلنور و مجاز مرسل كل شيء هالك الا وجهه نظم
شريفنده اولديغی كی استعداد علاقته سيله اولور كه نظم جليل
مذكورده اولان شيء لفظی واجب وممكن وممتعه اطلاق اولنوب
واجب حاشا قابل هلاك اولديغندن وممتعه دخي اراده تعلق
ايتد يکنندن هلا كه استعداد ممکناتده اولمغله نظم جليل

مذكورده اولان هالك معنای شريفندن مراد استعداد وقابليت
علاقته سيله ممکنات اولور و جری النهر ترکیبنده اولديغی وجهه
مجاورت حلول علاقته سيله اولور كه نهر دن مراد ماء اولوب ذکر
محل اراده حال قبلندن اوله رق ترکیب مذکور مجاز مرسل اولور
وفي رحمة الله ترکیبنده اولديغی اوزره مجاورت حلول علاقته سيله
اوله رق رحمتدن جنت مراد اولنوب ذکر حال اراده محل طريقيله
ترکیب مذکور مجاز مرسل اولور يا خود خالق كل شيء نظم
شريفنده اولديغی مثلا وشمول علاقته سيله اولور كه شريفندن مراد
ممکنات اولوب ذکر مطلق اراده مقيد طريقيله مجاز اولوروشي
لغة واجب وممكن وممتعه موضوع اولوب الان ذکر اولنان شيء
لفظنك موجود ده استعمالی اصطلاحدر وشمول علاقته سيله
اولان مجاز مرسل مرسنا مسرجا ترکیبنده اولديغی وجهه ذکر
مقيد اراده مطلق طريقيله دخي اولور كه مرسن لفظی ذوات رأسك
خاصة بورينه اطلاق اولنوب انف ذوات رأسك وغيرك بورنلرينه
عام اوله رق اطلاق اولنور و يا خود يجعلون اصابعهم في اذانهم نظم
جلبينده اولديغی مثلا واشتمال علاقته سيله اولور كه اصابعندن مراد
انامل يعنى برمقلرك او جلری اولمغله اصابع اناملی مشتمل اوله رق
ذکر كل اراده جزء طريقيله مجاز مرسل اولور و بینه علاقته اشتمال
اوله رق عين الجیش ترکیبنده اولديغی كی عين ذکر اولنوب طلبه
يعنى جاسوس مراد اولنمسی ذکر جزء اراده كل نوعندن اوله رق
مجازدر و يا خود نزلت النيات ترکیبنده اولديغی مثلا وسبييت
علاقته سيله اولور كه نياتدن مراد غيث وغيث نباته سبب
اولديغندن ذکر سبب اراده سبب قبلندن وبالعكس ينه سبييت
علاقته سيله رعيثا غيثا ترکیبنده اولديغی اوزره غيثدن مراد
نبات اولوب ذکر سبب اراده سبب نوعندن اوله رق مجاز مرسل

اولور و یا خود شرطیت علاقه سیله اولور که ایمان ذکر اولنوب
صلوة مراد اولنور زیر ایمان صلاته شرطدر و بوصورت ذکر
شرط اراده مشروط قبیلندن و معلوم ذکر اولنوب علم مراد
اولنق ذکر مشروط اراده شرط نوعندن اوله رق مجاز مرسل
اولور ایله دی تصريف لفظده یا خود معناده نقص و زیاده لك
و یا خود نقل مفرد و یا نقل مرکب جهتلیله در بوصورته
لفظده و معناده نقص و لفظا و معنا زیاده لك و لفظده و معناده
نقل مفرد و لفظا و معنا نقل مرکب اوله رق سکر قسم حاصل اولور
شوبلکه لفظده نقص جهتلیله تصريف (و اسأل القرية) نظم
جلیله اولدیغی مثلالور که نظم جلیل مذکور و اسأل اهل القرية
تقدیرنده اولغله مضاف اولان اهل لفظی حذف اولنور لفظده
نقص اولمش اولور و كذلك لفظده زیاده لك جهتلیله تصريف
(لیس کمله شیء) نظم شریفنده اولدیغی وجهله در که نظم
شریف مذکور لیس مثله شیء محلی ایکن کاف حرفی زیاده قلنور
لفظده زیاده لك اولمش اولور و اشبو ایکی صورته تبدل اعراب
جهتلیله مجاز فی الاعراب تسمیه اولنور و سکا کی عندنده ملحق
بالمجاز تسمیه قلنور و لفظده نقل مفرد صورته تصريف اگر علاقه
تشبیه ایله اولور ایسه استعاره اولور و اگر بد لفظنک نعمت و قدرته
استعمالی کی علاقه تشبیه کی غیر ی اولور ایسه مجاز مرسل اولور
و لفظده نقل مرکب ایله تصريف انبت الربیع البقل ترکیبنده
اولدیغی اوزره تشبیهده مبالغه ادعا ایدن شخصه کوره استعاره
اولور و خبریه اسمیه نك الحمد لله ترکیبنده اولدیغی اوزره
انشائییه نقلی و انشائییه نك انشائییه دن تولد ایدن شیء كذلك
نقلی کیلر استعاره نك غیر ی اولور و انبت الربیع ترکیبی دخی نقل
مرکب اوله رق تشبیهده ادعا و اعتقاد ایمان شخصه کوره

استعاره نك غیر یدر و بوکا مجاز حکمی و مجاز اسنادی و مجاز
فی التركيب و مجاز فی الاثبات دینلور و مجاز اسنادی دینلان فعل
معروف مفعول و سائر کی فاعلنک غیر ییه و فعل مجهول نائب
فاعلنک غیر ییه یعنی فاعله و مصدر و زمان و مکان کی به اسناد
اولنقدن عبارتدر شوبلکه عبثه راضیه ترکیبی عبثه مرضیه
تقدیرنده اوله رق اسم فاعلنک اسم مفعوله نسبت اولدیغنه
و بالعکس سبل مفعم ترکیبی سبل مفعم تقدیرنده اوله رق اسم مفعول
اسم فاعله و جد جد ترکیبی فعل مصدر ینه و نهاره صائم ترکیبی اسم
فاعل زمانه و نهر جار ترکیبی فاعل مکانه و بنی الامیر مدینه ترکیبی
فعل سینه نسبت اولدیغنه مثال اولور و ذکر اولنان اسناد
مجازی فاعلنه ملاسیه موضوع اولان ترکیب فاعلنک غیر یده
استعمال اولنق معناسیجه مجاز لغو یدر و بوصورت عند الامام
انبت الربیع ترکیبی جاهل قائلنک اعتقادنده حقیقت کی اولوب
ماوضع اهنده استعمال اولنق معناسیجه مجاز عقلی اولور و این
حاجب تجوز فی الانباه سینه موضوع اولان لفظده استعمالی
جهتلیله حقیقت عادیه دیشدر و سکا کی تجوز فی الربیع فاعل
ادعا سیله استعاره مکینه دیشدر قالدیکه معناده نقص ایله
تصرفه مسفر و مرسن مثلالور اسم خاص شفه و انف کی اسم
عامده استعمالی مثال اولوب بالعکس و انبت من کل شیء ترکیبنده
اولدیغی وجهله کل شیء تعبیری ممکن و ممنعه شامل اوله رق
عام ایکن ممکنه استعمالی معنایاده لك ایله تصرفه مثال اولور
و معناده نقل مفرد ایله تصرفه فی الحماهم اسد ترکیبی و معنایقل
مرکب ایله تصرفه تشبیهده مبالغه ادعا ایدن شخصه عندنده
انبت الربیع ترکیبی مثال اولور و انبت الربیع ترکیبی تشبیهده مبالغه
مراد ایتوب ربیعده انباتی اعتقاد ایدن شخصه کوره ترکیب

مذكورك معناسي حقيقة كاذبه او اور (الاستعارة جعل شئ
شبيهاً لاشئ مبالغة في التشبيه بادعاء دخول المشبه في جنس
المشبه به بقرينة نحو رأيت اسداً في الحمام وانشئت المنية اظفارها
ومن ثمة لا يتأتى في العلم لا يتضمن وصفية كتضمن حاتم الجود
ومادر البخل وهي مجاز لغوي باستعمال الاسد غير ما وضع له
وقبل عقلي بادعاء ان المشبه من افراد الاسد ومن ثمة
صح التعجب في نحو قامت تظلمني ومن عجب تظلمني من الشمس
والنهي عنه في لا تعجبوا من بلاغته لانه قد زار راره على
القمر واجب بان الادعاء لا يجعله موضوعاً له اذ الموضوع له
السبع الحقيقي لا الادعاء وتحقيقه انه اذا دعي له صورتين
متعارفتين وغيرها كقوله نحن قوم ملجن في زى ناس
فوق طير لها شخوص الجمال فاستعمل ما وضع للتعارفة
في غير المتعارفة ثم ان ذكر المشبه به فصرحة وان لم يذكر هو بل
ما يخصه فكينة نحو واذا المنية انشبت اظفارها الغيث استعير
السبع للمنية في النفس واشير اليه باثبات لازمه لها وبسمى اثباته لها
استعارة تخيلية مقابلة للتحقيقية وذلك اللازم حقيقة وانما المجاز
في الاثبات وهي قرينة المكنية فلا تفارقها وبالعكس وايضا ان كان
اسم جنس فاصلية والافعية كالفعل ومشتقاته بواسطة
المصدر نحو يحيى الارض بعد موتها ونادى اصحاب الجنة اى
ينادى ومن بعثنا من مرقداً اى قبرنا وكالحروف بواسطة
متعلقات معانيها كالاستعلاء والظرفية نحو اعلى هدى اوفى ضلال
مبين في وجهه وايضا ان ذكر ما يناسب المشبه فجردة او المشبه به
فرشحة والافطلفه نحو في الحمام اسد فان زبد شاكي السلاح كان
نجريداً الواحد المحالب كان ترشها وقد يحتمل ان نحو ادى اسد شاكي
السلاح مقذفه له ليد اظفاره لم تقلم والترشح ابلغ ثم الاطلاق

وقد يستعار للضد نحو فبشرهم بعذاب اليم وقد ينزع من امور
ويسمى استعارة تخيلية نحو تقدم رجلاً وتؤخر اخرى للمتروك
وما شاع استعماله كذلك يسمى مثلاً ومن ثمة لا تغير الامثال وقال
السكاكي المشبه في الحقيقية متحقق وفي التخيلية متوهم كصورة
الاطفار المتوهم في المنية فهي عنده لفظ الاظفار وهو تعسف
وقال المكنية لفظ المشبه المستعمل في فرد ادعائى من المشبه به وهو
ايضا تعسف كجعلها تشبيهاً ضمير اشير اليه بذكر لازم المشبه به ثم قال
ولولم يجعلوا في الفعل والحرف استعارة تبعية بل في مدخولهما
استعارة مكنية بقرينتهما كما فعلوا في انشبت المنية اظفارها كان
اقرب للضبط) اصطلاح بيانه استعاره دني لان مع القرينة
مشبه بهك جنس منه مشبهك دخولي ادعائه مبالغة في التشبيه
برششي برشي فيلحق وياخود برشني برشي ايحون فيلحق
صورتين عبارتين كما مثلاً رأيت اسداً في الحمام تركب يمينه
اولان اسد دن مراد اسد جنس دن اولق ادعائه رجل شجاع
اولد يغه حمام دخي قرينه اوله رقي تركيب مذكور برشني برشي
فيلحق صورتين مثال اولور وانشبت المنية اظفارها تركب يمينه
موت جنس سبعة دن اولق ادعائه اظفار اولز من دن عد اوله رقي
وبوياده عقلاً حقيقة امتاعى قرينه اوله رقي تركيب مذكور
برشني برشي ايحون فيلحق مثال اولور بنابر ان استعاره ادعائه
مشبه بهك جنس منه ادخال صورتي اولد يغه دن علمده
وصفيتها متضمن اولد يغه استعاره اولز شونك كبي كحاتم جود
ايه و مادر بخل ايله موصوف اولغله جنس جوادده وياخود
جنس بخيلده مرئيك دخولي ادعائه مثلاً رأيت حاتم دنيلد كده
صفت جود ورأيت مادر دنيلد كده صفت بخل نملان اولور
وما وضع لك غير يده اسد لفظك استعماله سبيله ذكر اولنان

رأيت اسدانی الحمام ترکیبی مجاز لغوی اولور و مشبه افراد اسد دن
اولی ادعایه بوجا مجاز عقلی دخی دینلمشدر بواجلمدن
قامت تظلماتی ییتک مصرع ثانیه اولان و من عجب شمس
تظلماتی من الشمس عباره سنده تعجب صحیح اولمشدر شویلمکه
عباره مذکوره شمس اول اولان حسنه شمس کی بر شخصک
شمس حقیقه دخی ادعایه بناء تعجب اولمق صحیح اولور
* لا تعجبوا من بلی غلاته قد زر از راره علی القمر بیت مشهورنده
واقع اولدیغی اوزره تعجب دخی نهی دخی صحیح اولور و اشبو
صورت یعنی مشبهی اسدک افرادندن ادعا ایتکلاک مشبهی
موضوع له قیلیمز دیو جواب و بریلور زیر موضوع له سبع حقیقی
اولوب سبع ادعائی دکلدر واستعاره نک مجاز لغوی اولسنک تحقیقی
مثلا متکلم اسد ایچون ایکی صورت ادعا ایدر که بری هیئت اسدده
معروف اولان جرأت و بطش و اقدام کی متعارفدر و بریسی
دخی اشبو جرأت و قوت هیئت سبعة و هیئت انسانده اوله رق
غیر متعارفدر و اشبو غیر متعارفه * نحن قوم ملجن فی ذی ناس
فوق طیر ایها شخص خاص الجمال بینی مثال اولور و متعارفه موضوع
اولان غیر موضوعده استعمال اولنور ایسه مجاز لغوی اولوب
مجاز عقلی اولمز بوند نصکره معلوم اوله کد فی الحمام اسد و تظلماتی
شمس و تبسم بدر ترکیب لرنده اولدیغی مثلاً اگر مشبه به ذکر اولنور
ایسه استعاره مصرحه در و اگر مشبه به ذکر اولنوب و اذا
المنه انشبت اظفارها مصرعنده اولان اظفار مثلاً مشبه بهه
مخصوص اولان شی ذکر اولنور ایسه استعاره مکینه اولور که
ترکیب مذکوره سبع لفظی منیه ایچون نفسنده استعاره اولدیغنه
سبع لفظنک لوازمندن اولان اظفاری موته اثبات ایله اشارت
اولنور و سبعک لازمی اولان اظفاری منیه به اثباته استعاره

تحقیقه به مقابله استعاره تخیلیه دینلور و سبعک لازمی اولان
اظفار لفظی ماوضع لهنده استعمال اولندیغندن حقیقت اولوب
انجق مجاز اولسی بوجه مذکور اثباته در و اشبو استعاره تخیلیه
بلا فرق استعاره مکینه به قرینه اولوب لکن بالعکس استعاره
مکینه استعاره تخیلیه به قرینه اولمز واستعاره نک تقسیم ثانیه
شو وجهله در که اگر لفظ مشبه به اسم جنس اولور ایسه استعاره
اصلیه اولور و اگر لفظ مشبه به اسم جنس اولوب مصدر
واسطه سببه فعل و مشتقاتی کیلر اولور ایسه استعاره تبعیه اولور
مثلاً (بحی الارض بعد موتها) نظم جلیلنده مشبه به اولان
بحی فعل مصدری اولان احیا واسطه سببه استعاره اولمشدر
(ونادی اصحاب الجنة) نظم شریفنده بنادی محمده نادی
کلمه سنک استعاره سی کذلک مصدری واسطه سببه در (ومن
بعثنا من مرقدا) نظم جلیلنده قبرنا محمده مرقدا کلمه سنک
استعاره سی لفظ مرقدا مصدری اولان رقاد واسطه سببه در
(والعلی هدی اوفی ضلال مبین) نظم شریفنده واقع اولدیغی
وجهله استعلا و ظرفیت مثلاً معنارینک متعلقاتی واسطه سببه
استعاره اولنان حرف لرنده استعاره تبعیه در واستعاره نک تقسیم
ثانی شو کونه اولور که اگر مشبه ذکر اولنوب منا سی اولان شی
ذکر اولنور ایسه استعاره مجرد و اگر مشبه به ذکر اولنوب
مناسی ذکر اولنور ایسه استعاره مرشح اولوب بونلرک مناسی
اولنانلردن صرف نظر ایله فی الحمام اسد کی کندولری ذکر اولنور
ایسه استعاره مطلقه در وفان زید شاک السلاح ترکیبنده
مشبهک مایه سی ذکر اولدیغندن بوضورت تجرید و یا خود حاد
المخالب ترکیبنده مشبهک مایه سی ذکر اولمق له ترشح اولور
و بعض کره لدی اسد شاک السلاح مقذف له اید اظفار له لم تقلم

بیتک مصرع اولنده واقع اولدیغی اوزره مشبهک لوازمندن
ایکی وصف و كذلك بیت مذکورک مصرع ثانیه و واقع اولدیغی
وجهله مشبه بهک لوازمندن ایکی وصف اجتماع ایدر و ترشح
مطلقدن و مطلق تجریدن ابلقدر و بعضا (فبشرهم بعذاب
الیم) نظم جلیبلنده واقع اولدیغی اوزره تمکما واستهزاء برشی
ضدیه استعاره قلنور و بعض کمره دخی استعاره بعض امور دن
انتراع ایله اولور و بوضوئیه استعاره تمثیلیه تسمیه اولور مثلاً
تقدم رجلاً وتؤخر أخرى دینلیدیکی کی که مثال مذکور متردد
بین الامرین اولان شخصدن صورت منترعه اولوب برما ده ده
واقع اولان تردد تمثیل و تشبیه قلندقدده صورت أخرى عدا و انان
مثل مذکور ایراد اولنه رق صورت منترعه دن منترعه اولور
و بوضوئیک استعمالی شایع اولغله بوکا مثل دخی تسمیه اولور
و بوبابده امثال تغیر اتمز قالیدیکی سکا کی مشبه تحقیقه ده
تحقیق قدر و تخیلیله ده متوهمدر دیمش اولوب منیده ده اولان
صورت اظفار متوهمه کی انک عندنده لفظ اظفار متوهم
ایسه ده بوضوئیک تکلفدن خالی دکلدر زیرا عندالجمهور متوهم
اولان اظفاری منیه به اثباتدر ککذک مشبه بهدن ادعائی
اوله رق مشبه رد ایله مستعمل اولان لفظ مشبهی خطیب تشبیه
مضمیر قلدیغی کی بوضوئیک سکا کی مکنیه در دیمش ایسه ده
بونلردخی تعسفر بوند نصکره ینه سکا کی فعل و حرفده استعاره
تبعیه اولوب انشبت المنیه اظفارها ترکیبنده اولدیغی کی بلکه
فعل و حرف قریبه سبله مدخولارنده استعاره مکنیه قلنه ایدی
بوضوئیک ضبطه اقرب اولور ایدی دیمشدر (الکنایه ما قصد به
لازم معناه بدلالة الحال مع جواز ادائه معه فاما ان يقصدها
الموصوف والصفة او اتصافها فالاولی خاصة مفردة كالضیاف

متن

لن اشهر به او امر کبه کستوی القامة بادی البشرة عریض
الاطفار الانسان وهی قریبه او بعیده کالناطق والفصح
والثانية قریبه کطویل النجاد لطویل القامة و عریض القفا لابله
و بعیده کعریض الوسادة للابله و کثیر الرماد للضیاف والثالثة
قریبه تحوان السماحة والمروة والفندی فی قبة ضربت علی ابن
الحشر ج و بعیده نحو المجد يدعو ان يدوم لجیدة عقد المساعي
ابن العمید نظام و یقرب منها التعریض وهو ما الشیر به الی غیر
المعنی بدلالة السياق حقيقة كان او مجازا او کنایه کقولک عند
الموزی انما است یوز للمسلمین و انما است طاعنا فی عبونهم والمسلم
من سلم المسلمون من لسانه و یده ثم المجاز ابلاغ من الحقيقة والاستعارة
من التشبیه والکنایه من التصريح (کنایه دینلان شودر که
لفظک جوازا معنای حقیقه سی ایله یلک دلالت حال جهتیه معنای
لازم سی قصد اولنه و بوضوئیک کنایه قصد اولان موصوف
یا خود صفت و یا خود صفت ایله اتصاف اوله رق اوج قسم اولور
اولکبسی مشهور و موصوف اولان شخصه مضیاف دینلیدیکی
کی خاصه مفردة اولور یا خود انسان ایچون مستوی القامة
بادی البشرة عریض الاظفار دینلیدیکی مثلاً و امر کبه اولور
واشو کنایه قریب و بعید اولور که انسان ایچون ناطق دینلیدیکی
کی کنایه قریبه و فصیح دینلیدیکی کی کنایه بعیده اولور
ایکنجبسی صفت اوله رق طویل القامة دینلان شخصه
طویل النجاد دینلیدیکی کی و ابله اولان شخصه عریض القفا
دینلیدیکی کی کنایه قریبه و ابله ایچون عریض الوسادة
و مضیاف ایچون کثیر الرماد دینلیدیکی کی کنایه بعیده اولور
او حنجبسی صفت ایله اتصاف اوله رق * ان السماحة والمروة
والندی فی قبة ضربت علی ابن الحشر ج * بیتده اولدیغی

مثلا وكناية قريبه * المجديد عوا ان يدوم لبيده عقد مساعي
ابن العميد نظام * يتنده واقع اولديغي اوزره كناية بعينه اولور
قالديكه تعريض شودر كه حقيقه ياخود مجازا وياخود كناية
اولسون دلالت سياق ايله تكلم اولنان لفظ ايله غيرى معناه
اشارت اولنه بنابرین بوضورت كناية به قريب اولور مثلا موزى
عندنده انالست بموز للمسلمين دينلد كده حقيقه موزى به
تعريضه وانالست طاعنا في عيونهم دينلد كده مجازا تعريضه
والمسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده دينلد كده كناية
تعريضه مثال اولور بوند نصكره معلوم اوله كه مجاز حقيقندن
واستعاره تشبيهدن وكناية نصريحدن ابلغدر

باب البديع

وهو علم يعرف به وجوه التحسين بعد المطابقة ووضوح الدلالة
وهي معنوية ولفظية فالمعنوية المطابقة جمع المتألفات نحو
بحي ويميت المقابلة جمع امور مع مقابلاتها نحو فليضحكوا
قلبا ولا وليكوا كثيرا المشاكلة ذكر الشيء بلفظ غيره
للصحة ولو تقديرا نحو قالوا اقترح شيئا نجده ذلك طبعه قلت
اطبخوا الى جبة وفيصا ونحو صبغة الله اى تطهير الله في مقابلة
غمس النصارى صبيانهم في ماء اصفر للتطهير مراعاة النظير
جمع المتناسبات نحو والشمس والقمر بحسبان المراوغة ترتيب
معنا على معينين في الشرط والجزاء نحو اذا ما نهى الناهي
فليجلى الهوى اصاحت الى الواشي فليج بها الهجر العكس نحو
يخرج الحي من الميت ويخرج الميت من الحي اللف والنشر جمع
متعدد ونشر ما يتعلق بكل ترتيبية اول ترتيبية نحو جعل لكم الليل
والنهار لتسكنوا فيه ولتبتغوا من فضله ومنه وقالوا ان يدخل
الجنة الا من كان هودا او نصارى الجمع ادخال متعدد في حكم
المال والبنون زينة الحياة الدنيا التفريق عكسه نحو ما نوال الغمام

باب البديع

وقت ربيع كنوال الامير وقت سخاء فنوال الامير بدرة عين
ونوال الغمام قطرة ماء التقسيم ذكر متعدد وازدادة
مالكل اليه نحو ولا يقيم على ضمير براد به الا الاذلان غير الحي
والوتر هذا على الخسف مربوط برمته وذالشيخ فلا يرثى له احد
الجمع مع التفريق ادخال متعدد في معنى وتفریق جهة الادخال
نحو فوجهك كالنار في وضوئها وقلبي كالنار في حرها الجمع
مع التقسيم جمعه ثم تقسيمه نحو حتى اقام على ارباض خروسته
يشقى به الروم والصلبان والبيع للشي ما نكحوا والقتل ما ولدوا
والنهب ما جمعوا والنار ما زرعوا التقسيم مع الجمع عكسه نحو
قوم اذا حاربوا ضر وعدوهم او حاولوا النفع في اشياءهم نفعوا
سحبة تلك منهم غير محترن ان الخلايق فاعلم اشدها البدع الجمع
معهما نحو فكالنار ضوا وكالنار حرا حيا حبيبي وحرقة بالي
فذلك من ضوئه في احتيال وهذا الحرقه في اختلال التوجيه
ذكر ذى وجهين كقولك للاعور ايت عينيه سواء الابهام
ارادة ابعاد الاستعمالين نحو جلتاهم طرا على الدهم بعد
ما حلقنا عليهم بالطعان ملابسا الاستخدام ارادة معنى بلفظ
ثم معنى اخر بضميره الجهال نحو اهذه جنة الفردوس ام ارم المبالغة
المقبولة بما يمكن عقلا وعادة تبليغ نحو فعادى عداء بين ثور
ونجمة دراكا فلم ينضج بماء فيفل او بما يمكن عقلا لاعادة اغراق
ونحو نكرم جارنا مادام فينا نبعه الكرامة حيث ما لبراءة
الاستهلال الاشارة في الصدر الى المقصود كقوله في التهنئة بشرى
فقد انجز الاقبال ما وعدا وفي المريضة هي الدنيا نقول بملاء
حذار حذار من بطشي وفنكي تشابه الاطراف ختم الكلام
بما يناسب صدره نحو لا تدركه الابصار وهو يدرك الابصار
وهو اللطيف الخبير الارصادا براد ما يدل على العجز نحو وما كان الله

ليظلمهم ولكن كانوا انفسهم يظلمون الرجوع نقض الكلام
السابق لثبوتة نحو قاف لهذا الدهر بل لاهله تأكيده المدح بما يشبه
الذم وعكسه نحو ولا عيب فهم غير ان سيوفهم بهن فلول من
قراع الكتائب الاستباعد مدح يستتبع مدحا اخر نحو نهيت
من الاعمار ما لوحيته لهيئت الدنيا بانك خالد الادماج استنباع
الكلام نحو اقلب فيه اجفاني كاني اعدبها على الدهر الذنوب
المذهب الكلامي ذكر الحجة على صورة القياس العقلي
نحو لو كان فيها الهة الا الله لفسدتا وهو الذي يبدى الخلق
ثم يعبد وهو اهون عليه حسن التعليل ان يدعى اوصف علة
تناسبه نحو لو لم يكن نية الجوزاء خدمته لما رأيت عليها عقد
منطق القول الموجب يكون بوجهين اما باسلوب حكيم او بان يقع
صفة في كلام الغير كناية عن شيء له حكم فتبينها لغيره بلا تعرض
الحكم نحو يقولون ان رجعا الى المدينة ليخرجنا الا عزمنا الاذل
ولله العزة وارسوله وللمؤمنين الاسلوب الحكيم جعل كلام الغير
على خلاف مراده نحو قلت ثقلت اذا اثبت مرارا قال ثقلت
كاهلي بالايات التوشيح ان يأتي في العجز بمثنى مفسر بمنعطفين
نحو بشيب ابن آدم وبشيب فيه خصلتان الحرص وطول الامل الايقال
ختم الكلام بما يفيد نكته يتم الكلام بدونها كاللغة نحو قال
يا قوم اتبعوا المرسلين اتبعوا من لا يستلمكم اجرا وهم مهتدون
الاعتراض ذكر الجملة في اثناء كلام او بين كلامين متتابعين
نحو ويجعلون لله البنات سبحانه ولهم ما يشتهون ورب اني
وضعتها اني والله اعلم بما وضعت وابس الذكر كالاتي واني
سميتها مريم وقد يكون في الاخر التذييل تعقيب جملة بجملة
يشتمل على معناها نحو وقل جاء الحق وزهق الباطل ان الباطل
كان زهوقا نحو واست بمسئق اخلا تلمه شفت التكميل تعقيبها

بما يدفع ما توهمه من خلاف المقصود ويسمى الاختصاص
ايضا نحو سبحان الذي اسرى بعبيده ليلا التلميح الاشارة
الى قصة او مثل او شعر نحو فوالله ما ادري احلام نائم المت بنام
كان في الركب يوشع اشار الى قصة يوشع واسبقا قه الشمس
ونحو ومن دون ذلك خرط القتاد التضمين تضمين الشعر شيئا
من شعر الغير مع التذية عليه الاقتباس تضمين الكلام شيئا
من القرآن والحديث نحو فقد ازلت حاجاتي بواد غير ذي ذرع
واللفظ التجنيس شابه اللفظين فنه تام نحو راحة راحة ومركب نحو
من لم يكن ذاهبة فدولته ذاهبة نحو البرد يمنع البرد وناقص نحو كاس
كاسب ومطرف مع تقارب وهو المضارع نحو دامن طامس وخيل
خير او بدونه وهو الاخر نحو همة لمرة القلب كلال نحو حسامة
فتح لا ولياؤه وحلف لاعدائه وبعضا اللهم استر عورتنا وامن
روعاتنا فان وقع احدهما في الاول والاخر في الاخر يسمى مخججا
وان كان التركيب بحيث او عكس حصل عينه فستويا نحو كل
في فلك التصحيف التشابه في الخط نحو التخلي ثم التحلي ثم التخلي
والعجز على الصدر مجازة الاخر للفظ في الاوائل نحو وقل
اني اعلمكم من القالين الازدواج تناسب المتجاورين نحو من سبأ
بذبا السجع توافق الكلامين في العجز ويسمى في القرآن فاصلة
وفي الشعر قافية واحسنه ما تساوت قرائنه ثم ما طالت ثانيته الموازنة
موافقة الاخر مع الاخر بلا سجع الترصيع توازن الالفاظ وتقاربها
نحو ان الارار لفي نعيم وان الفجار لفي جحيم وحسن الكلام
ان يتبع اللفظ المعنى لا العكس (بشخي باب علم بدائع بيانده در
بدائع دنيان شول قواعد كلييه به علمدر كه اول قواعد سيدي به
باب معانيه مذکور اولديغي اوزره مقتضاي مقامه مطابقة
وباب بيانده محرر اولديغي اوزره تعقيد لفظي بدن سالم اوله رفي

مراد و مرامه وضوح دلالت را عاید نص کره کلامده محسناتی
افاده ایدن اسباب وجوه بیل نور و اشبو عـ لم بدیع ایکی صورته
منقسم در که بریسی لفظی و بریسی دخی معنوی بدرایمـ دی معنوی
اولان محسناتک اولکبسی مطابقتدر که مطابقت تعبیر اولان
یحی و عیت نظم شریفنده اولدیغی اوزره بر برینه منافی و مغایر
اولان معاینک جمعی صورتندن عبارتدر و بوقیبلنددر که لها
ما کسبت و علیها ما اکنسبت نظم شریفنده واقع اولان لام
منفعت معناسنه و علی مضرت معناسنه اولمغله معنای یکدیگره
منافی اوله رق مطابقتدن اولور و بوضورت سلب و اثباتده دخی
اولور که واکن اکثر الناس لا یعلمون یعلمون ظاهرا فی الحیوة الدنیا
نظم جلیبلنده لا یعلمون عبارة سی سلب و یعلمون عبارة سی
اثبات و ولا تخشون الناس و اخشونی نظم شریفنده اولان
ولا تخشون سلب و اخشوا اثبات اوله رق صنعت طباقدن اولور
ایکنجبسی مقابله در که مقابله دنیلان فلیضحکوا قلیـ لا
ولیکوا کثیرا نظم جلیبلنده اولدیغی اوزره معاینک مقابلر یله
برابر بر طاقم اموری جعدر بو کا ما احسن الدین و الدنیا اذا اجتماع
واقبح الکفر و الافلاس بالرجل بیتی دخی مثال اولور اوچنجی مشکله
در که مشکله دنیلان صحبت و قربت سببیه و لو تقدیرا اولسون
بر شبی کند و لفظنک غیر یله ذکر اتمکدن عبارتدر مثلا * قالوا
اقترح شیاء نجدک طبعه قلت اطبخوا لی جبة و قیصا * ییتک
مصرع اولی اخیرنده طبع کله سی سؤال طریق یله مذکور اولدیغندن
مصرع ثانیده جواب صورته یله اطبخوا ذکر اولان طبع کله سنه
قریب عدد اولنه رق مشکله اولمش اولور صبغة الله الی اخره آیت
شریفنده واقع اولدیغی اوزره نصارایک صبیانی ماء اصفرده
تطهیر ایچون غس ایلمر یله صبغت تعبیر لری مقدر و مسبوق

اوله رق آیت شریفه مذکوره ده تطهیر الله مقامنده صبغة الله
واقع اولمشی مشکله ده صحبت تقدیرا مثال اولور در دنجبسی
مراعات نظیردر که مراعات نظیر تعبیر اولان معانی متناسبه نک
جعدر مثلا الشمس و القمر بحسبان و النجم و الشجر بحسبان
نظم جلیبلنده اولان آیت اولاده متناسبان اوله رق شمس و قمر جمع
اولوب آیت ثانیده شجر نجم ایله جمع اولمشی نجم عـ لی طریق
التحقیق ثبت معناسنه اولمغله ینه تناسب در کاردر و مجموع
آیتده شمس قمر و نجمک جمعی عـ لی طریق الایهام کوا کب
معناسنه دخی کلاکله اشبو صورته ایهام تناسب تسمیه قنور
بشجبسی مزاجه در که مزاجه دنیلان شرط و جزا ده ایکی
معنا اوزر ینه بر معناتک ترتیدر مثلا * اذا ما نهی الناهی فلیج
بی الهوی اصاحت الی الواشی فلیج بها الهجر ییتده واقع اولان
لیج کله سی نهی ناهی و اصاحت و اشی ییتده مزاجه ایله شرط
و جزا ده واقع اولمغله معنای واحد ایکی معنایه ترتب اتمش اولور
التجسس معکس دنیلور که بوضورته بخرج الحی من المیت و یخرج
المیت من الحی نظم جلیلی و عادات السادات سادات العادات
ترکیبی مثال اولور بدنجبسی لف و نشردر که بوضورت مرتب
و یا خود غیر مرتب اوله رق متعددی جمع و متعلق نشردن
عبارتدر شو یلکه جعلکم الیل و النهار لیسکنوا فیه و لیتبغوا
من فضله نظم جلیبلنده متعدد اوله رق لیل و نهار جمع و هر برینک
متعلق اوله رق یعنی لیل سکون و نهار فضل الهی ایله نشر
اولمشدر سکن نجبسی جعدر که بر معنایه متعددی ادخالدن
عبارتدر مثلا المال و البنون زینة الحیوة الدنیا نظم شریفنده واقع
اولان مال و بنون متعدد اوله رق زینت حیات دنیا اولمغلق
معناسنده جمع اولمش اولور طبقو زنجبسی تفریقدر که جمعک

عكسيدر شويلكه * مانوال الغمام وقت ربيع كنوال الامير وقت
سجاء فنوال الامير بدة عين ونوال الغمام قطرة ماء قطعه سنده
واقع اولديغى اوزره نوال امير اون بيك درهم التون ونوال غمام
برقطره ماء ونوال نوع واحد اولوب بين الامر بن دركار اولان
فرقي بيان ضمننده استعمال ايله جمعك عكسى اوله رق معنى واحد
ايكى معناه تفريق اولمش اولور اوننجيسى تقسيمدر كه تقسيم
متعددى وهر برينه مضاف ومناسب اولاتنى ذكرن عبارتدر
مثلا * ولا يقيم على ضيم يراد به الا الاذلان غير الحى والود هذا
على الخسف مربوط برمه وذالشيخ فلا يرث له احد * قطعه سنده
عبر حى وودى متعدد اوله رق ذكرن ذكره اشبو عبر حى
چورك اب اوزره ذليلك ايله مربوط ديلمكدر عبر حيك مضاف
ومناسى ووندك باشى اوزره اولدوقده كيمه نك آجى ماسى عبارت سنى
انبانده وندك مضاف و مناسى ذكر اولمش اولور اون برنجيسى
جمع مع التفريقدر كه برمعناده متعددى ادخال وجهت ادخال
تفريقدر عبارتدر مثلا فوجهك فى النار فى ضوءها وقابى كالنار
فى حرها تركيبنده اولديغى اوزره نار كى اولمقلقه ايكى معنابى جمع
و بعده ضوء و حرارته تفريقده جمع مع التفريقك معناسى ظاهر
اولور اون ايننجيسى جمع مع التقسيمدر كه اولاج جمع بعده تقسيمدر
عبارتدر مثلا * حتى اقام على ارباض خرسنة يشقى به الروم
والصلبان والبيع للسي مانكعوا والقتل ما ولدوا والنهب ما جمعوا
والنار ما زرعوا * قطعه سنده اولديغى اوزره اولاروم و صلبان
وبيع شقى اولمقلق تحته جمع اولوب بعده سى و قتل ونهب و نار
معناسى تقسيم اولمشدر اون اوننجيسى تقسيم مع الجمعدر كه
جمع مع التقسيمك عكسيدر شويلكه * قوم اذا حاربوا ضروا
عدوهم او حاربوا النفع فى اشيا عنهم نفعا سجيبة تلك منهم

غير محدثة ان الخلايق فاعلم شرها البدع * قطعه سنده قومك
عدويه ضررى واشياعه نفعى تقسيم اولوب بعده اول قوم
بونلر سجيبة غير محدثة اولمقلقه جمع اولمش اولور اون درنجيسى
جمع مع التفريق و جمع مع التقسيمدر كه * فكالنار ضوءا وكالنار
حرارها حيبى و حرقة بالى فذلك من ضوته فى احتيال وهذا الحرقه
فى اختلال قطعه سنك بيت اولندن جمع مع التفريق و بيت ثابستندن
جمع مع التقسيم معنالى ظاهر اولور اون بشنجيسى توجيهدر كه
توجيه دنبلان برمعنابى ذوالوجهين اوله رق ذكرن مثلا شاشى
اولان شخسه ايت عينيه سواء دنبلد يكي كى كه ايكى كوزى
استقامنده يا خود اعور لكده مساوات اوزره اولمقلق معنالى بنه
شامل اولور اون التنجيسى ايها مدر كه ايها دنبلان ايكى معنابه
مستعمل اولان برلفظك ابعدا اولان معناسى مراد اولمشدر
و بوكانور به دخى تسميه اولنور مثلا جلتاهم طرا على الدهم بعدما
خلعنا عليهم بالطعان ملا بسايتنده اولان دهم ادهم لفظنك
جمعى و لفظ مذكور دخى يا غزات و بوقاغو معنالى بنه اولمقلقه
بيت مذكورك مصرع ثابستنده اولان قرينه متأخره ايله لفظ
مذكورك ابعدا معناسى اولان بوقاغو مراد اولمش اولور
اون بدنجيسى استخدا مدر كه برلفظ ايله برمعنا اراده اولندقدن ذكره
ضمير بيله معنابى اخر مراد اولمشدر شويلكه اذا نزل السماء بارض
قوم رعيانه وان كان غضابايتنده واقع اولديغى وجهله سما
لفظ بيله غيث و لفظ مذكورك رعيانه كلمه سنده اولان ضمير بيله
نيات مراد اولمشدر اون سكرز نجيسى نجاهلدر كه اهذه الجنة
الفردوس ام ارم ام حفرة حفها العليا والكرم بيتى بوضو رته مثالدر
اون طفوز نجيسى عقلا وعادة ممكن شيده مبا لغه مقبوله در بوكا
تبلغ تسميه قلنور وامر القيسك وصف فرسده * فعادى عدا

بین ثور و نجه در کافلم ینضج بماء فیغسل بیتی مثال اولور که
اسب بو وجهله تک و پوده عرق ریز اولماسی عقلا و عاده ممکنندن
اولمغله مبالغه مقبوله در یا خود عقلا ممکن اولوب عاده ممکن
اولمیان برشیده مبالغه اولنسه اغراق اولور که بوکا * نکرم
جارنا مادام فینا و ندبعه الکرامه حیث مالا * بیتی مثال اولور
اما عقلا و عاده ممکن اولمیان برشیده مبالغه اولنسه مبالغه مردوده
در که بوکا غلو تسمیه قلنور و اشبو صورت بعض کره یکاد زبتهها
یضی ولولم تمسسه نار نور نظم جلیلنده واقع اولدیغی اوزره
برنوع تصرف و تأویل ایله مقبوله اولوب اغراقه قریب اولور
یکرمنجیسی براعت استهلالدر که صدر کلامده مقصوده اشارت
اولور مثلاً تهتیت معروضنده بشری فقد انجز الاقبال ما وعدا
و کوب المجدی افق العلا صعدا * بیتنده بشری کلمه سی و مرثیه ده
* هی الدنبا تقول بمل فیها حذار حذار من بطشی و فتکی * بیتنده
دنبا لفظی صدر کلامده مقصوده اشارت اوله رق براعت استهلال
اولور یکرمی برنجیسی تشابه اطرافدر که صدر کلامه مناسب
اولان شی ایله ختم کلام اولنور مثلاً لاتدر که الابصار وهو یدرک
الابصار وهو اللطیف الخیر نظم شریفنده لطیف کلمه سی
ادرا که غیر مناسب اولدیغی حالده و خیر کلمه سی ادرا که مناسب
اوله رق کلام مسکی اختتام اولمشدر یکرمی ایکنجیسی ارصاددر که
عجز کلامده یعنی کلامک اخرنده واقع اولان معنا اوزرینه دال
اولان لفظ اراد اولنور مثلاً و ما کان الله لیظلمهم و لکن کانوا
انفسهم یظلمون نظم جلیلنده لیظلمهم عجزینه یظلمون کلمه سی
ارادا واقع اولسی ارصاده مثال اولور یکرمی اوچنجیسی
رجوعدر که رجوع دنیلان لکنکته کلام سابق نقضدن عبارتدر
مثلاً فاف لهذا الدهر لابل لاهله ترکیبنده اولدیغی اوزره اول
دهردن شکایت و بعده نقض کلام ایله اهلندن شکایت اولمق

اشبور رجوع صورتنه مثال اولور که کویا متکلم ابدا بلارویه
دهری یاد و متعاقباً ناسی اراد ایلمسی صکره دف حقیقت حالی
درک ایش اولدیغی بیان نکته سنه میندر یکرمی درنجیسی
تأکید المدح بمایشبه الذم و عکسیدر مثلاً * ولا عیب فیهم
غیران سیوفهم بهن فلول من قراع الکلیب * بیتنده واقع اولان
فلول یعنی کسور ظاهر اذم سیف ایه ده مضاربیه و مقارعه ده
کثرت استعمالدن ناشی واقع اولان کسر سیفه مدح اولمغله ذمه
شبهه شی ایله تأکید مدح اولمش اولور و عکسنده فلان فاسق
الانه جاهل هباره سی مثال اوله رق مدحه شبهه شی ایله تأکید
ذم اولمش اولور یکرمی بشنجیسی استنباح مدح اخره تابع
اولان مدحدر شویلمکه * نهیت من الاعمار ما لوحویه لهنت
الدنبا بانک خالد * بیتنک مصرع اولی مدح و نهیت شجاعته
مدح اوله رق مدح اخر اولوب مصرع ثانیده اولان خلود
و عافیت مدحی دخی مدح دیگر اوله رق اکانابع اولمش اولور
یکرمی النجیسی ادماجدر که مدح و ذم و سائر دن اعم اوله رق
ماسبقک غیریه استنباح کلامدر مثلاً * و اقلب فیه اجفانی کانی
اعدبها علی الدهر الذنوباً * بیتنک مصرع ثانیسنده واقع اولان
شکایت دهر مصرع اولده سبقت ایتمام کله ماسبقک غیریه استنباح
کلام اولمش اولور یکرمی بدنجیسی مذهب کلامیدر که مذهب
کلامی دنیلان عقلی یا خود و همی اوله رق صورت قیاس اوزره
ذکر جتدر شوید لو کان فیهم الهة الا الله لفسدتا نظم شریفنده
واقع اولدیغی اوزره تعدد آلهک انتفاسی فساد جهانت انتفاسی
موجب اولدیغنه صورت قیاس استثنایدر وهو الذی یدؤا
الحق ثم یعبده نظم جلیلنده واقع اولدیغی وجهله بدأنه قدرتی
اولانه اعاده دخی اهون اوله رق صورت قیاس اقتزائی اولور

یکرمی سکر نجیبی حسن تعلیم در که ادعائی اوله رق بر وصفه
مناسب علت ایراد ایتقدر مثلاً * اولم تکن نیت الجوزاء خدمت
لما رأیت علیها عقد منطق * پیشده اولدیغی اوزره خدمت
جوزایی وصفه کویاشد نطاق ایش اولمسی علت مناسبه
اوله رق ادعا اولمسی حسن تعلیل اولمش اولور یگرمی طقوز نجیبی
قول بالموجب در که بو صورت ایکی وجهله اولور بری باب
منعائیده بیان اولدیغی اوزره اسلوب حکیم ایله اولور و دیگر
کلام غیرده بر صفت بر شیدن کتابه واقع اولوب
انکیچون بر حکم اثبات اولمق و حکم مذکورک غیریه ثبوت
ونقیضه تعرض اولمق سزین اول صفت اول شیئک غیر یسینه
اثبات قلمق صور نندن عبارتدر شویلهکه یقولون لئن رجعنا
الی المدینه لیمخرجن الاعز منها الاذل والله العزیز ورسوله وللمؤمنین
نظم جلیلنده واقع اولدیغی اوزره منافقینک رنده انلرک عزتله
موصوفتی ثبوت وانتقاسنه تعرض اولمیه رق صفت عزت
فر یقلرینک غیر اولان جناب واجب الوجود ورسول و مؤمنینه
اثبات اولمش اولور اوتوز نجیبی اسلوب حکیمدر که غیرک
کلامی خلاف مرادی اوزره حل اولمقدر مثلاً ثقلت اذا اتیت قال
ثقلت کاهلی بالابادی پیشده اولدیغی کی که بیت مذکورک مصرع
اولی بن دیدمکه نیجه کره سا کلمک ایله ثقلت ویردم مفهومی
مصرع آئیمی اولدخی دیدیکه بویمنی ابادی یعنی نعمت ایله اکدک
مالی اولمغله غیرک کلامی مرادینک خلافتنه حل اولمش اولور
اوتوز برنجیبی توشیه در که توشیع دینلان کلامک عجزنده
متعاطفین ایله ایکی مفسر اتیان اولمقدن عبارتدر مثلاً شیب
ابن ادم ویشب فیه خصلمان الحرص وطول الامه ل ترکیبیده

اولدیغی اوزره یشب کلمه سی شیب ویشب کلمه سی شیب
معنایینه و خصلمان کلمه سی مثنی و مفسر مجمل اولمغله متعاطفین ایله
الحرص وطول الامل عباره سی مفسر واقع اولمشدر اوتوز ایکنجیبی
ایغالدر ایغال تعبیر اولسان کلام تام المعنی ایکن مبالغه کی بعض
نکته افاده ایدر کلمه علاوه وز یاده سیه ختم کلامدن عبارتدر
شویلهکه (قال یا قوم اتبعوا المرسلین اتبعوا من لا یستلکم اجر او هم
میتدون) نظم جلیلنده مهتدون کلمه سی واقع اولمش اولسه
دخی کلام جلیل تام المعنی ورسول لامحاله مهتدی اولمغله مهتدون
کلمه سنک زیاده کی قومی رسوله اتباعه حث نکته سنه میندر
اوتوز او جنجیبی اعتراضدر که اعتراض دینلان اثنای کلامده
یاخود ایکی مناسب کلام پیشده جمله معترضه ذکر اولمقدن
عبارتدر شویلهکه (ویجعلون لله البیات سبحانه وانهم مایشتهون)
نظم جلیلنده سبحانه کلمه سی جمله معترضه اوله رق اثنای کلامده
اعتراضه مثلاً الدرو (رب انی وضعتها انی والله اعلم بما وضعت
وابس الذکر کالاتی وانی سمیتها مریم) نظم شریفنده والله اعلم
بما وضعت وابس الذکر کالاتی بین کلامین متعاطفین جمله اتیان
معترضه اتیان اوله رق ایکی مناسب کلام پیشده اعتراضه مثالدر
و بعض کره فلان ینطق بالحق والحق ابلغ ترکیبیده اولدیغی
وجهله آخر کلامده جمله معترضه اولور که ترکیب مذکورده
الحق ابلغ جمله معترضه در اوتوز درد نجیبی تذیلدر که تذیل
دینلان مقدم اولان مؤخر اولانک معناسنی مشتمل اوله رق بر جمله
بر جمله بی تعقیب ایتکدن عبارتدر مثلاً (وقل جاء الحق وزهق
الباطل ان الباطل کزان زهوقاً) جمله اخیره سی وزهق الباطل
جمله اولاسنک معناسنی مشتملدر اوتوز برنجیبی تکمیلدر که
تکمیل تعبیر اولانان خلاف مقصود توهم اولسان شیئی دافع

اوله رقی برج - له بی تعقیب ایدن جمله بکردن عبارتدر بوکا
 احتراز دخی دینلور شو یلکه اذله علی المؤمنین اعزة علی الکافرین
 نظم شریفنده واقع اولان استفهام همزه لری انکاری اولوب
 نظم شریف مذکوره جمله ثانیه جمله اولای تعقیب ایتماش
 اولسه جمله اولاده اولان همزه استفهامده اقراری توهمی
 درکار اولغله تعقیب جمله ثانیه اول وهمی دفع ایلمشد
 اوتوز پنجبسی تمیزدرکه نکته برفضله ایله تعقیب جمله در
 مثلاً (سبحان الذی اسری بعبده لیل) نظم جلیله واقع
 اولان اسری کلمه سی کیجه یوریمک معناسنه اولوب لیل کلمه سی
 فضله اوله رقی اسری جمله سنی تعقیب ایلمسی قلت مدت ایله
 تنکیر ایله دلالت نکته سنه مبیندر اوتوز پنجبسی تلمیحدرکه تلمیح
 دینلان برفضه به یا خود بر مثله یا خود بر شعره اشارتدن عبارتدر مثلاً
 فوالله ما دری احلام نائم المت بنا امکان فی الרכب بوشع
 بنی قصه بوشع علیه السلام واستیقاف شمسه اشارتدر ومن
 دون ذلك خرط القتاد نظم مثل مشهوره اشارت وتلمیحدر
 اوتوز سکر پنجبسی تضمیندرکه اشعار غیردن بر شعری تضمیندر
 شول وجهله که اول شعر غیرک اولدیغی بیان اولغله دراکر
 مشهور ایسه یینه دن مستغیدر مشهور اولوب شعر غیر اولدیغی
 بیان اولغز ایسه سرقتدر اوتوز طقوز پنجبسی اقتباسدرکه
 فقد ازلت حاجاتی بواد غیر ذی زرع عبارته سنده اولدیغی
 اوزره قرآن کریم یا خود حدیث شریفدن بر ترکیب ایله
 تضمین کلامدر وه مثلاً انا لله وانا الیه راجعون نظم شریفی
 تخفیف و تغیر بیه ایله انا الیه راجعون دینلرک تضمین
 کلام لایا سدر قالدیکه محسنات لفظیه تک اولکبسی
 پنجبسی دینلان ایکی لفظک بر برینه تشابهیدر

شویلهکه اولکبسی فناء دار و نایسی وسعت معناسنه اولان
 رجه رجه ترکیبی کی ماده و صورتده متوافق اولانه جناس تام
 ومن لم یکن ذاهبه فدولته ذاهبه ترکیبی مثلاًویه جناس مرکب
 والبرد بمنع البرد ترکیبی کی به جناس محرف و کاس کاسب ترکیبی
 مثلاًویه جناس ناقص و دامس طامس و خیل خبر ایکی مع التقارب
 مشابه اولغله جناس مطرف و همزه لمره مثلاً و اولانه جناس لاحق
 تسمیه اولنور ایکنجیسی قلبدر شویلهکه حسامه فتح لاویاته
 و حنف لاعداته ترکیبده اولدیغی واللهم استر عورتنا و آمن
 روحائنا ترکیبده اولدیغی وجهله مقلب اولان لفظلرک
 حرفلرینک اولی آخر و آخری اول واقع اولور ایسه اولکی ترکیب
 مثلاًویه قلب کل و ایکنجی ترکیب مثلاًویه قلب مخمخ تسمیه قلنور
 و بر ترکیب کل فی فلك و ربك فکبر مثلاً و عکس ایله عینی حاصل
 اولور ایسه قلب مستوی تسمیه اولنور و اشبو قلب مستوی
 مقلوب مخمخدن اخصدر او پنجبسی تصحیفدرکه التحلی ثم
 التحلی ثم النجلی ترکیبی کی خطده مشابهدر در پنجبسی رد العجز
 علی الصدردرکه قال انی لعملاکم من القالین نظم شریفنده
 واقع اولدیغی اوزره آخر کلامده اولان لفظک اول کلامده
 اولان لفظ ایله مجانستندن عبارتدر بشنجبسی ازدوا جدرکه
 من سبأ ینبأ و من طلب وجد وجد و من قرع الباب و لج و لج
 ترکیبدر اولدیغی اوزره منجماورین اولان الفاظک بر برینه
 تناسیدر پنجبسی سجعدرکه حروف اخیرده لفظا ایکی کلامک
 توافقدر و بوکا قرآن کریمده فاصله و شعرده قافیه تسمیه اولنور
 و بوسجعت احسنی فی سدر مخضود و طلح منضود و ظل مدود
 نظم جلیله واقع اولدیغی وجهله قراین یعنی فقره لرده
 مساوات اولمقدرو و النجم اذا هوی ماضل صاحبکم و ما غوی

نظم شریف بنده واقع اولدینگی اوزره ثانیه یعنی حروف رویه نیک
اطاله سیدر بدنجیسی موازنه در کد و غمارق مصفوفه وزرابی مشوئه
نظم جلیله نده اولدینگی مثلاً و بلا سجع بر کلامک آخر کلام ایله
موافقت در سکر نجیسی ترصیع در که ترصیع تعبیر اولنان ان الابرار
لنی نعیم وان الفجار لنی بحیم نظم شریف بنده اولدینگی اوزره توافق
اعجاز ایله نوازن الفاظدن و یا خود و اینها هم الکتاب
المستبین و هدی نهایهم الصراط المستقیم نظم
شریف بنده اولدینگی وجهه له بوصورته
تقاریردن عبارت در و اشبو و محسناتک
کلیسند معناه لفظه تابع
اولیوب معنایه تابع اولی
احسندر

بعون الله تعالى ناصب الوبه العدل والانصاف * رافع الجور
والاعتساف کاسر اکاسره البغی والفساد * عامر الامصار
والبلاد * پادشاه دارادر باز * و شهنشاه اسکندر نشان * السلطان
ابن السلطان السلطان * عبد المجید خان * صانه الله
تعالی عن صوارف الزمان * افندیمر حضر تیرینک سایه
کردون پایه ملوکانه زنده اشبو کتاب بلاغتصا بک طبع
و تمثیلی * تقویم وقایع نظارتیه مقتخر احقر الاماثل *
* السید محمد نائلک معرفت عالم جزانه سبیل
اواخر جادی الاولیده رسیدہ
حسن ختام اولمشدر

